

MITROPOLIA ARDEALULUI

REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI
ȘI A EPISCOPIILOR CLUJULUI ȘI ORADIEI

Biblioteca Metropolitană Sibiu

ANUL VII, Nr. 9—12

SEPTEMBRIE—DECEMBRIE, 1962

MITROPOLIA ARDEALULUI

REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI
ȘI A EPISCOPIILOR CLUJULUI ȘI ORADIEI

APARE CU BINECUVÎNTAREA ȘI SUB ÎNDRUMAREA
ÎNALT PREA SFÎNȚIEI SALE

D. D. NICOLAE COLAN

Arhiepiscop și Mitropolit

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:

Arhiepiscopia Ortodoxă Română Siblu, strada 1 Mai nr. 24

Secretar de redacție: Pr. prof. dr. GRIGORIE MARCU

CUPRINSUL:

PASTORALE ARHIEREȘTI

Pag.

- † NICOLAE, Mitropolitul Ardealului: Pastorală la Nașterea Domnului, 1962 . 579—584
† TEOFIL, Episcopul Clujului: Pastorală la Nașterea Domnului, 1962 . 585—588
† VALERIAN, Episcopul Oradiei: Pastorală la Nașterea Domnului, 1962 . 589—597

- REDACȚIA: La a XV-a aniversare a Republicii Populare Romine . . . 598—616
— Eparhia Aradului are un nou Arhipăstor: P. Sf. Episcop Teoctist . 617—622
— Un nou Episcop al Bisericii noastre: P. Sf. Visarion Ploieșteanul . 623—626

BISERICA ȘI PROBLEMELE VREMII

- REDACȚIA: Relațiile romino-ruse — temei de seamă al prieteniei ro-
mino-sovietice 627—630

STUDII

Teologie exegetică

- Pr. Prof. Dr. GRIGORIE MARCU: Inițiul itinerar paulin pe continentul
nostru. (În legătură cu relațiile lucanice din F. Ap. 16, 9—18, 19) . 631—641

Teologie istorică

- Asistent MIRCEA PĂCURARIU: Cîteva aspecte ale strădaniilor studen-
ților teologi de la Sibiu pentru promovarea limbii romine . . . 642—665
Prot. Dr. GH. COTOȘMAN: Raporturile ierarhice între Biserica Banatului
și Mitropolia Ardealului în sec. XVII 666—677

Teologie sistematică

- Pr. Prof. Dr. ISIDOR TODORAN: Sfîntă Tradiție și tradiție bisericească . 678—685

Teologie practică

- IOAN N. FLOCA: Unitatea dintre pravilele folosite în Transilvania cu
cele din Țara Romînească și Moldova 686—710
Pr. Prof. Dr. SPIRIDON CÂNDEA: Examenul de conștiință — element
important în pregătirea penitentului pentru Sf. Mărturisire . . . 711—716

ÎNDRUMĂRI OMILETICE

- Pr. Prof. Dr. N. MLADIN: A învăța și a face (predică) 717—718
Pr. Prof. Dr. D. BELU: Talanții (predică) 719—721

(Continuare în p. III a copertei)

	Pag.
Pr. SIMION VECERZAN: Chemarea preotească (meditație pentru preoți)	721—724
Pr. Prof. Dr. N. MLADIN: Sfintul Nicolae (predică)	724—725

URME DIN TRECUT

Prof. VICTOR BRĂTULESCU: Biserica cu hramul „Sfânta Treime” din parohia Sohodol (Brașov)	726
— Biserica cu hramul „Adormirea Maicii Domnului” din parohia Poarta (Brașov)	726

RECENZII

GRIGORIE MARCU: Almanahul Parohiei ortodoxe române din Viena pe anul 1962	727—730
Diacon GHEORGHE PAPUC: Din Istoria gândirii pedagogice. Antologie, vol I	731—735
Prot. Dr. SIMION RADU: <i>Morus</i> , Utopia	736—740
Pr. Lector CHIRIL PISTRUI: Calendar bisericesc ortodox al Patriarhiei Moscovei (1962)	741—742
M. PĂCURARIU: I. I. Bujor și Fr. Chiriac, Scriitori bisericești latini. Antologie	742—743

VIATA BISERICESCA

GR. M.: Deschiderea noului an școlar 1962—63 la Institutul Teologic de grad Universitar din Sibiu	744—748
ASISTENT: Inceputul anului școlar 1962—63 la Școala de cîntăreți bisericești și Seminarul Teologic ortodox din Cluj	748—749
— De la conferințele preoțești de orientare din Arhiepiscopia Sibiului	749—752
PARTICIPANT: Vizita la Brașov a Sanctității Sale Gherman, Patriarhul Serbiei și Macedoniei	752—755
N. MLADIN: Activitate ecumenistă	755—757
Pr. Prof. M. ȘESAN: O nouă contribuție creștină pentru pace	758—761
— Conferința Bisericilor europene de la Nyborg	761—764
Pr. Consilier O. MORARU: Vizita la Cluj a Delegației Consiliului Ecumenic al Bisericilor	764—766
RED.: Delegația Consiliului Ecumenic al Bisericilor în vizită la Sibiu	766—778 ✓
— Praznice bisericești	778—779 ✓
Prot. DUMITRU CĂLUGĂR: Adunarea Eparhială	779—782
RED.: Sedință interconfesională de luptă pentru pace	783—785
M. Ș.: Stăruință continuă pentru pace	785—788

INSEMNĂRI

M. PĂCURARIU, GR. M., RED., M. ȘESAN, GH. PAPUC și D. B.: În legătură cu Liturghierul lui Coresi. — Terminarea lucrărilor de restaurare la Mănăstirea Neamț. — O nouă lucrare despre cetatea Alba Iulia. — Asediul Vienei și crucea lui Șerban Cantacuzino din anul 1683. — La a 70-a aniversare a Acad. Prof. Petre Constantinescu-Iași. — Scriitorul Ion Agârbiceanu octogenar. — În amintirea lui Horia Petra-Petrescu. — Din Patriarhia Sîrbă. — Discriminarea rasială. — Consfătuire bisericească evanghelică. — Pentru pace. — În spirit ecumenist. — Colonialismul în lichidare. — Rabindranath Tagore. — Actualități bisericești. — Mărunte	789—812
---	---------

MITROPOLIA ARDEALULUI

REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI
ȘI A EPISCOPIILOR CLUJULUI ȘI ORADIEI

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

ANUL VII, Nr. 9—12

SEPTEMBRIE—DECEMBRIE, 1962

Redacția și Administrația: ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ — SIBIU

† NICOLAE

Din mila lui Dumnezeu Arhiepiscop al Arhiepiscopiei Ortodoxe
Române de Alba-Iulia și Sibiu și Mitropolit al credincioșilor
ortodocși din Ardeal, Crișana și Maramureș.

*Iubitului cler și dreptcredincioșilor noștri creștini:
Har, milă și pace de la Dumnezeu-Tatăl și de la Domnul
nostru Iisus Hristos.*

„Și Cuvîntul trup s-a făcut și s-a să-
lăsluit întru noi și am văzut mărirea Lui,
mărire ca a unuia născut din Tatăl, plin
de dar și de adevăr“.

(Ioan 1, 14)

Iubiții mei fii sufletești,

Măritul praznic al Nașterii Domnului și Mîntuitorului nos-
tru Iisus Hristos umple din nou de **bucurie creștinească** inimile
noastre. Bucuria aceasta — lină și întremătoare — se vedește
înăuntrul caselor noastre, în firea cea dinafară și în sufletele cre-
dincioșilor deopotrivă. În noaptea de Crăciun lumina caselor
pare mai sfioasă ca altă dată. Și strălucirea stelelor de pe cer
pare mai domoală. Iar cînd ninge, fulgii de zăpadă cad lîn, vrînd
parcă să sporească liniștea și pacea ce se aștern în sufletele cre-
dincioase.

În familiile creștine, toți ai casei s-adună în jurul mesei.
Odihna lor plină de lăuntrică mirare, de reținută bucurie n-o în-
trerup decît evlavioșii colindători, care poartă pe la casele cre-
dincioșilor luminata veste a nașterii Domnului.

Intr-un tîrziu, creștinii se retrag spre somn și pleoapele ochi-
lor trag perdeaua peste tainica bucurie a sufletelor. Iar a doua
zi, încă pînă nu trage de Liturghie, roiesc cu toții către sfintele
locașuri de închinare. Acolo, ne îndestulăm la obșteasca masă
a luminii, a mîngîierii și a împăcării pe care o îmbie sfînta slujbă
a legii noastre ortodoxe răsăritene.

Iubiții mei fii sufletești,

Bucuria care se revarsă în sufletele noastre la luminatul praznic al Crăciunului își are temeiurile ei adânci.

Pînă să vină Mîntuitorul Hristos în lume, oamenii au viețuit sub povara păcatului și s-au aflat în osînda morții. Trufașa neascultare cu care cei dintîi oameni s-au purtat față de Făcătorul a toate, a slăbănogit ființa tuturor urmașilor lor. Mintea li s-a întunecat, simțirea li s-a învîrtoșat, iar vrerea le-a slăbit atît de tare încît nu mai puteau împlini voia Tatălui ceresc. Dimpotrivă, cufundîndu-se în stricăciune, își agoniseau loruși mînie pentru vremea venirii dreptei judecăți a lui Dumnezeu. Viața oamenilor se petrecea astfel în întuneric și amărăciune, ca a fiului rătăcit despre care ne vorbește Sfînta Evanghelie.

Dar nici după unele ca acestea milostivul Dumnezeu nu și-a părăsit făptura zidită după chipul și asemănarea Sa. Dimpotrivă, a hrănit-o neconținut cu nădejdea izbăvirii din laturea și umbra morții. Prin oamenii cei sfinți ai Săi, prin prooroci, Tatăl cel ceresc ne-a făgăduit în repetate rînduri, cît se poate de deslușit, că o să ne facă parte de scăpare și de mîntuire. Iar „la plinirea vremii” a trimis pe Fiul Său pe pămînt, „să se nască și să crească, să ne mîntuiască”. Unindu-ne glasurile cu cei ce s-au învrednicit să-l vadă prunc culcat în iesle, cîntăm și noi an de an, la acest soroc sfînt:

Astăzi s-a născut

Cel fără-de-nceput

Cum au spus proorocii...

Imprumulînd cuvîntul de solire cu care îngerul Domnului s-a înfățișat, în noaptea cea sfîntă, păstorilor din preajma Vifleemului, „iată, vestesc vouă bucurie mare, care va fi la tot poporul” dreptcredincios: „S-a născut vouă, astăzi, Mîntuitor, care este Hristos Domnul, în cetatea lui David”.¹

Încă în deznădejdea care l-a copleșit pe omul alungat din rai, Dumnezeu a strecurat raza de mîngîiere a făgăduinței că va trimite lumii Izbăvitor din păcat și moarte. Cu cel puțin o mie cinci sute de ani înainte de Hristos, în cea dintîi proorocie, s-a arătat celor de-atunci — și nouă — că Izbăvitorul se va zămisli din femeie și va zdrobi capul șarpelui, adică al Satanei.² Cu opt veacuri înainte de Hristos, Sfîntul Prooroc Isaia a proorocit că

¹ Luca 2, 10—11

² Cf. Facere 3, 15

Mesia-Hristos se va zămislî din fecioară și o fecioară îl va naște.³ Sfîntul Evanghelist Matei adeverește împlinirea acestei proorocii minunate împărtășindu-ne solia cu care îngerul Domnului i s-a adresat dreptului Iosif: „Iosife, fiul lui David, nu te teme a lua pe Maria, femeia ta, că ce s-a zămislit într-însa, din Duhul Sfînt este. Și va naște fiu și vei chema numele lui: Iisus; că acesta va mîntui pe poporul său de păcatele lui. Acestea toate s-au făcut ca să se plinească ceea ce s-a zis prin proorocul ce zice: Iată, fecioara va avea în pîntece și va naște fiu și vor chema numele lui Emanuil, ce se tîlcuiește: Cu noi este Dumnezeu”.⁴

Precum spunea Sfîntul Apostol Petru, cînd predica celor ce se minunau de tîmăduirea slăbănogului de la poarta templului din Ierusalim, „toți proorocii care au grăit înainte și după Samuil, au vestit zilele acestea”⁵ ale „plinirii vremii”. Unii — ca Moise și Daniil proorocul — au prevestit sorocul întrupării lui Mesia. Alții — ca Miheia — ne-au spus cu multe veacuri înainte de aceea că locul nașterii Lui o să fie Vifleemul: „Și tu, Vifleeme, pămîntul lui Iuda, cu nimic nu ești mai mic între domniile lui Iuda, căci din tine va ieși povățuitor, care va paște pe poporul meu”.⁶ S-a proorocit și aceea că deși născut în Vifleemul Iudeei, va fi de obîrșie din Nazaretul Galileei.⁷ Și tot oamenii cei sfinți ai lui Dumnezeu, care au fost proorocii, cu veacuri multe înainte de nașterea lui Hristos au arătat pînă în cele mai mici amănunțe cum se va desfășura viața și lucrarea mîntuitoare a Fiului lui Dumnezeu întrupat. Incît și noi, ca și oarecînd preotul Zaharia, tatăl Sfîntului Ioan Botezătorul, din plinul inimilor noastre închinat Părintelui ceresc, dăm glas de proslăvire, zicînd: „Bine este cuvîntat Domnul, Dumnezeul lui Izrail, că a cercetat și a făcut răscumpărare poporului său. Și a ridicat corn de mîntuire nouă în casa lui David, slugii sale, precum a grăit prin gura sfinților săi prooroci din vechime”.⁸

Iubiții mei fii sufletești,

Cînd și-a început propovăduirea, în sinagoga din Nazaret, însuși Domnul nostru Iisus Hristos — dînd citire unei proorocii

3 Cf. Isaia 7, 14

4 Matei 1, 20—23

5 F. Ap. 3, 24

6 Miheia 5, 1; cf. Matei 2, 6

7 Cf. Isaia 11, 1; 53, 2; vezi și Matei 2, 23

8 Luca 1, 68—70

din cartea lui Isaia — a adeverit că „astăzi s-a împlinit scriptura aceasta”.⁹

...Aceasta și toate cîte au fost proorocite despre El mai-nainte de-a se fi „îtrupat de la Duhul Sfînt și din Maria Fecioara”. Iată pricina care l-a făcut pe Sfîntul Apostol Pavel să îndemne pe toți cîți ispitesc scripturile: „Proorociile să nu le defăimați”.¹⁰ Dimpotrivă, să credem în ele, fiindcă toate proorociile sînt mărturii ale dumnezeirii lui Hristos Mîntuitorul.

Mai mult decît atît! Proorociile sînt — ca toată „Legea” dumnezeiască — „făclie picioarelor noastre” în călătoria ce o săvîrșim prin vămile vieții vremelnice în spre tărîmurile fără de moarte ale vieții veșnice. Căci de aceea a zis Moise către cei pe care-i călăuzea prin pustie în spre desfătările Canaanului: „Domnul Dumnezeu nostru va ridica dintre frații voștri prooroc...; **pe el să-l ascultați** întru toate cîte va grăi vouă. Iar cine nu va asculta cuvintele mele, pe care proorocul acela le va grăi în numele meu, aceluia îi voi cere socoteală”.¹¹

„Proorocul” acesta — carele Cuvîntul lui Dumnezeu este — „trup s-a făcut și s-a sălășluit întru noi și am văzut mărirea Lui, mărirea ca a unuia născut din Tatăl, plin de dar și de adevăr”.¹²

A venit blînd și smerit, fără pompă împărătească, deși Împărat al făpturii este și fără zarvă domnească, deși Domn al sufletelor credincioase este de-a pururi „întru mărirea lui Dumnezeu-Tatăl”.

A venit pe pămînt, „chip de rob luînd”,¹³ nu numai ca să ne învețe **ce să credem**, ci mai vîrtos ca să ne arate **cum să trăim**.

Toate învățăturile pe care ni le-a dat Mîntuitorul spre înțeleaptă viețuire, într-o singură poruncă se adună: „Să iubești pe Domnul Dumnezeuul tău din toată inima ta și din tot sufletul tău și din toată vîrtutea ta și din tot cugetul tău, iar pe aproapele tău să-l iubești ca pe tine însuși”.¹⁴

Din iubire să te închini lui Dumnezeu și te va mîngîia; din iubire să-i ceri cele de trebuință și ți le va da; din iubire să bați la ușa împărăției Lui și-ți va deschide ție; din iubire să plinești voia Lui preasfîntă și atunci, în toate zilele vieții tale, cugetul

⁹ Luca 4, 21; vezi și Isaia 61, 1—2

¹⁰ I Tes. 5, 20

¹¹ A doua Lege 18, 18—19 și F. Ap. 3, 22—23

¹² Ioan 1, 14

¹³ Filipeni 2, 7

¹⁴ Luca 10, 20

nu te va mustra, iar la judecata de pe urmă bogăția răsplății făgăduite de Domnul o vei dobîndi.

Iar pe aproapele tău să-l iubești căci ți-e frate. Bătrîn sau tînăr, cărturar sau mai puțin datat cu învățătura de carte, străin sau de „legea” ta, toți sînt făpturi ale lui Dumnezeu și-ți sînt frați întru Hristos, care ne-a zis: „Din aceasta vor cunoaște toți că sînteți ucenicii mei, de veți avea dragoste între voi”.¹⁵

Iar dragostea față de aproapele nu se cade să se vădească numai în înduioșarea inimii și în dulceața vorbeii mîngîitoare, căci atunci ea n-ar fi deplină. Iubirea noastră față de semenii noștri în faptele milei sufletești și trupești se cuvine să se arate.

Toată darea cea bună cu care te apropii de cei ce au trebuință de ajutorul tău frătesc și iubitor, se adaugă comorilor nevățejite ce ți le aduni în cer.

Rugați-vă astăzi mai fierbinte decît oricînd **pentru pacea a toată lumea** și pentru bunăvoirea dintre oameni, pe care le-au vestit îngerii pogoriți în noaptea sfîntă deasupra ieslei din Vifleem. Rugați-vă împreună cu mine pentru ele și toți laolaltă să ne dovedim, în toată bunăvremea, cu adevărat „făcători de pace”, căci unii ca aceștia „fiii lui Dumnezeu se vor chema”.¹⁶ Incercările prin care trece omenirea ne arată deslușit — spre marea durere a lui Hristos și a noastră — că încă nu-i destulă pace pe pămînt și nici destulă bunăvoire între oameni. Încă nu-i pusă toată știința și iscusința omului de pretutindenii în slujba vieții, încă mai sînt popoare care pătinesc de relele înrobirii naționale și materiale, încă se mai cheltuiesc averi uriase pentru unelte de nimicire și ucidere în loc să se făurească din ele bunuri care să ducă la grabnică propășire obștească.

Mai vădit decît oricînd altă dată, astăzi omenirea însetează după unitate și frățietate. Porneala ei nestăvilită în spre o viață tihnită și fericită se vede din toate sfaturile luminate care au loc unul după altul, în toate părțile lumii.

Noi, dăm mulțumită lui Dumnezeu că nu facem parte din tabăra celor ce „strică pămîntul”¹⁷ cu zăngănit de săbii și zvonuri de războaie. Păstrînd „unirea Duhului întru legătura păcii”,¹⁸ stăm tari în jurul celor „ce sînt în dregătorii, ca să petrecem viață lină și pașnică, întru toată cuvioșia și buna cuviință”.¹⁹ Călăuzită

15 Ioan 13, 35

16 Matei 5, 9

17 Apocalipsă 11, 18

18 Efeseni 4, 3

19 I Timotei 2, 2

înțelepțește de osîrduitorii ei ocîrmuitori, **Patria** noastră dragă înflorește zi de zi, ca o grădină îngrijită, prin munca înfrățită a tuturor fiilor ei buni. Între aceștia ne aflăm și noi, cu toată curăția inimii, iscusința minții și hărnicia brațelor celor ce preamărim pe Hristos Mîntuitorul ca Fiul lui Dumnezeu întrupat și Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat.

Pe El, cel ce este „pacea noastră”²⁰ îl rog să fie cu noi cu toți, în toate zilele vieții noastre.

Bunul Dumnezeu să Vă poarte de grijă tuturor și să Vă învrednicească a petrece sfintele sărbători ale Nașterii Fiului Său — ca și pe cele ale Anului Nou și Bobotezii — în pace, cu sănătate și bucurie și a le ajunge cu duhovnicească îndestulare întru mulți și fericiți ani!

Harul Domnului nostru Iisus Hristos, dragostea lui Dumnezeu-Tatăl și împărtășirea Sfîntului Duh să fie cu Voi cu toți!

Data în reședința Noastră mitropolitană din Sibiu, la Praznicul Nașterii Domnului din anul 1962.

Al Vostru al tuturor, de tot binele voitor,

† **NICOLAE**

arhiepiscop și mitropolit

²⁰ Efeseni 2, 14

† T E O F I L

DIN MILA LUI DUMNEZEU EPISCOP AL VADULUI,
FELEACULUI ȘI CLUJULUI

*Iubitului cler și binecredincioșilor creștini din această
eparhie le cer cu dragoste : har și pace de la Dumnezeu=
Tatăl și de la Domnul nostru Iisus Hristos.*

„Că un prunc s-a născut nouă, un Fiu
s-a dat nouă, stăpînirea a fost așezată pe
umerii Lui și se va chema numele Lui:
Sfetnic minunat, Dumnezeu prea puternic,
Părintele veșniciei, Domnul Păcii“.

(Isaia IX, 5)

Iubiții mei fii sufletești,

Profeția pe care ați auzit-o acum este a marelui prooroc Isaia și a fost făcută cu 730 de ani înainte de Nașterea prăznuită astăzi. Totuși ea poate sluji ca o întregire la îndemnul stăruitor al Apostolului, ce zice: „Bucurați-vă pururea întru Domnul și iarăși zic: bucurați-vă” (Filip. IV, 4). Imi închipui că dacă i-am putea face Sfîntului Apostol Pavel întrebarea: de ce să mă bucur pururea?, răspunsul cel mai potrivit l-ar îmbia acest imn profetic al marelui Isaia: „Că un Prunc s-a născut nouă, un Fiu s-a dat nouă, Stăpînirea a fost așezată pe umerii Lui și se va chema numele Lui: Sfetnic minunat, Dumnezeu prea puternic, Părintele veșniciei, Domnul Păcii”.

Cînd păstorii din Betleem s-au spăimîntat de arătarea îngerului și de slava Domnului care a strălucit împrejurul lor, li s-a spus: „Nu vă temeți că vă aduc o veste bună, care va fi o mare bucurie pentru tot norodul: astăzi în cetatea lui David s-a născut vouă Mîntuitorul, Care este Hristos Domnul” (Luca II, 10—11). Iată: solii cerului, proorocii, Apostolii și îngerii ne asigură într-un glas că Nașterea Mîntuitorului este pentru „tot norodul” un izvor de „mare bucurie”.

Prin lucrarea Lui de *sfetnic minunat*, Mîntuitorul luminează pe tot cel ce crede venind în lume ca să cunoască și să slujească pe singurul adevăratul Dumnezeu și pe trimisul Lui, pe Iisus Hristos. „Răsăritul cel de sus” povățuiește pe om să urmeze calea mîntuirii, să iubească adevărul. Sfetnicul Cel minunat dă sfaturi spre dobîndirea vieții celei veșnice.

Profetul Isaia, în cele ce le-ați auzit, ne-a spus că Cel ce va veni nu este un om slab și muritor, ci un Dumnezeu, un *Dumnezeu prea puternic* ce posedă toate perfecțiunile, toate bogățiile, capabil prin urmare să ne ridice, să ne înnoiască, să ne facă fericiți.

Din vremi îndepărtate, lumea aștepta pacea și iată c-o aduce pe ea Domnul Păcii.

Păcatul învrăjbise totul și iată că harul va să împace toate. Venirea de acum a Mîntuitorului nu are nimic înspăimîntător, nimic din ceea ce va avea venirea Lui în ziua cea de apoi. Aici totul este iubire, bunătate și milostivire.

La noi vine un Dumnezeu adevărat dar îmbrăcat cu toată frumusețea unui copil blajin. El nu vine să judece și să pedepsească, ci vine să însenineze, să ușureze, să vindece, să ierte și să ne dezlege de cătușele păcatului.

În locul amintit, profetul ne-a prevestit scriind: *un Fiu* s-a dat nouă. Fiul lui Dumnezeu s-a înfățișat nouă ca Fiu al Omului. Păstrîndu-și firea Sa dumnezeiască, a îmbrăcat firea noastră omenească. S-a coborît la noi, s-a născut ca un prunc nevinovat și s-a făcut întru toate ca unul din noi. Va ajunge pînă acolo că va lua asupra Lui povara mizeriilor și a nelegiuirilor noastre, va purta păcatele multora și le va ispăși.

Făcutu-s-a Fiul Omului ca să ne înalțe pe noi la demnitatea de fii ai lui Dumnezeu. S-a născut pentru noi, ca să ne împiedice să murim pentru totdeauna. S-a micșorat pe Sine și s-a deșertat, ca să ne facă părtași mărimilor și vîstieriiilor Sale ne-grăite. Luat-a firea omenească, ca să ne facă părtași firii Lui dumnezeiești și moștenirii Lui celei cerești. „Astfel dar nu mai ești rob, ci fiu, iar de ești fiu, ești și moștenitor al lui Dumnezeu, prin Iisus Hristos” (Gal. IV, 7).

Făcîndu-ne părtași la moștenirea cea veșnică a lui Dumnezeu, Pruncul ce ni s-a născut pe drept avea să fie profețit așa: „*Părintele veșniciei*”.

Iubiții mei fii sufletești,

Nașterea în Betleem a Pruncului Cel dumnezeiesc s-a întâmplat o singură dată, acum 19 veacuri și jumătate.

Astăzi, la această mare sărbătoare a Crăciunului, Iisus Hristos nu se naște din nou, nu se naște trupește ca și odinioară la Betleem. Ci Hristos se naște în chip spiritual prin harul Său în sufletele care Il doresc și Il așteaptă. El vrea să vină în sufletele credincioșilor și să trăiască într-însele prin duhul Lui, prin simțămintele pe care le trezește în ele, prin smerenia și blîndețea Lui, prin mila Lui și prin toate virtuțile pe care El ni le împărtășește.

Mîntuitorul vrea să vină în inimile noastre, dar primirea Lui depinde de noi înșine.

Impărăția lui Dumnezeu în sufletele noastre, stăpînirea Fiului Său în inimile noastre, se cuvine să o dorim cu căldură, să o cerem cu stăruință și să o pregătim cu necurmăte strădanii; „*împărăția cerurilor se ia cu năvala* (cu sila, cu violența), *și năvălitorii pun mîna pe ea*”. Așa ne învață Hristos însuși prin scrisul Evanghelistului Matei (XI, 12).

Ceea ce a cerut odinioară Sf. Ioan Botezătorul ascultătorilor săi, Biserica de asemenea o cere fiilor săi duhovnicești: „*Gătiți calea Domnului*” (ceea ce înseamnă: curățiți-vă inimile și conștiințele pentru primirea cu vrednicie a lui Mesia, Care va să vină), *drepte faceți cărările Lui* (ceea ce înseamnă: îndreptați-vă purtarea, fiți deschiși la inimă și sinceri în vorbă). *Orice prăpastie se va umple, orice munte și orice deal se va pogori* (adică: orice îngîmfare și orice mîndrie să fie izgonită în fața Celui ce s-a smerit nespus, născîndu-se în ieslea dobitoacelor), *căile cele strîmbe se vor face drepte* (ceea ce înseamnă că apucăturile egoiste, lacome și viclene să fie înlocuite cu cinstea și cu dărnicia), *și drumurile bolovănoase vor fi netezite* (adică: mînia celor aspri și nesimțirea oamenilor greoi să dispară și să dea loc blîndeței și bunăvoinței). *Și orice făptură va vedea mîntuirea lui Dumnezeu* (Luca III, 4—6).

Dumnezeu nu cere lucruri cu neputință, cînd poruncește să ne pregătim pentru primirea lui Mesia în viața noastră. Mărturie pentru aceasta avem șiragul nesfîrșit al mucenicilor, al cuvioșilor și al tuturor sfinților din Legea Nouă.

Toți deopotrivă ar putea să spună alături de zelosul Apostol Pavel, care a mărturisit: „De acum nu mai trăiesc eu, ci Hristos trăiește întru mine” (Gal. II, 20).

În zilele acestui praznic, pe care cu drag l-am aşteptat, şi în zilele ce-i urmează, vom suspina spre cer dimpreună cu Apostolul Ioan: „*Vino, Doamne Iisuse*” (Apoc. XXII, 29).

Avîndu-L pe Hristos Domnul Păcii în inimile noastre, viaţa noastră pămîntească se va scurge în belşug de pace lăuntrică şi exterioară. Prezenţa Lui şi făgăduinţele Lui ne vor aduce în inimă adîncă mîngîiere. Munca noastră, în orice tărîm s-ar desfăşura, va fi o muncă cinstită, săvîrşită cu bună credinţă. Infrăţiţi în năzuinţe cu semenii noştri vom căuta pîinea noastră a tuturor şi înălţarea patriei noastre dragi, Republica Populară Romîină.

Ascultînd de cîrmuitorii noştri care ne călăuzesc spre bunăstare şi fericire pămîntească, vom avea încredinţarea că am dat cezarului ce i se cuvine, folosind cuvintele Domnului nostru Iisus Hristos.

Fie ca solia îngerilor de la Naşterea Domnului: „pe pămînt pace” — să însufleţească pe toţi oamenii iubitori de bine, doriitori de obştească propăşire, să însufleţească pe toţi oamenii, de toate rasele şi de toate religiile, ca să-şi întindă mîna frăţească de înţelegere şi unire pentru biruinţa măreţei cauze a păcii şi a vieţii fără arme şi fără războaie, pe pămînt.

Stăpînit de aceste gînduri şi simţiri, rog pe Bunul Dumnezeu să vă rînduiască ca Sfintele Sărbători ale Crăciunului, Anului Nou şi ale Bobotezei, să le petreceţi în pace, în deplină sănătate şi să le ajungeţi întru mulţi şi fericiţi ani.

Harul Domnului Iisus Hristos să fie cu voi.

Dragostea mea este cu voi cu toţi, întru Hristos Iisus. Amin!

Al vostru, voitor de bine şi către Domnul pururea rugător,

† T E O F I L
EPISCOP

Data în reşedinţa Noastră episcopală din Cluj, la praznicul Naşterii Domnului 1962.

Nr. 6713/1962.

„Așa să grăiți și așa să lucrați, ca unii
care vor fi judecați prin legea libertății”
(Iacob II, 12).

† VALERIAN

DIN MILOSTIVIREA LUI DUMNEZEU, EPISCOP AL ORADIEI

Iubitorului de Hristos cler și tuturor binecredincioșilor creștini, din această de Dumnezeu păzită eparhie, har și îndurare de la Dumnezeu, Părintele nostru al tuturor, iar de la smerenia noastră arhierescă binecuvântări !

Iubiții mei fii sufleșteți,

De câte ori sosește marele praznic al Crăciunului, inimile noastre tresaltă de bucurie, străbătute de fiorul celor mai alese și sfinte bucurii duhovnicești. Precum pământul firav se îmbracă în haina albă și imaculată a zăpezii și clinchet de clopoței dezmiardă auzul, împreună cu refrenul plăcut al tradiționalului colind străbun, așa se îmbracă inimile noastre în haina senină a desfătărilor și bucuriilor duhovnicești, prilejuită de praznicul în care vedem radiind între noi chipul luminos al copilului divin. Acesta a coborât din slăvile Cerului spre a lua pe umerii Săi neprihăniți povara celei mai înalte și sfinte misiuni, sarcina de a ne elibera de sub povara păcatului și de sub „blestemul legii” și de a ne face oameni noi, renăscuți în duh și adevăr, oameni ai dreptății și ai iubirii, oameni ai păcii și înfrățirii, vrednici de a avea și purta chipul Celui Prea Înalt și de a ne numi fii ai lui Dumnezeu.

Iisus Hristos, trimisul Cerului, s-a coborât pe pământ ca să ducă lupta împotriva asupririi și întunericului duhovnicesc, împotriva umilirii și nedreptăților în care se zbătea ființa omenescă chinuită și nedreptățită de cei răi și haîni la inimă.

Iisus Hristos a venit să propovăduiască frumusețea și însemnătatea libertății și demnității de om și să ne arate perspectivele unei vieți morale superioare, care să-l ducă pe om la starea de fericire și pace. Viața lui Iisus Domnul n-a fost decît o muncă asiduă pentru eliberarea sufletească a omului, pe care El a pecetluit-o cu jertfa vieții Sale.

Libertatea — la care oamenii au fost chemați prin nașterea lui Hristos — este o comoară neprețuită, pentru care s-au adus imense sacrificii omenești, de aceea — în această zi sfîntă a Nașterii Domnului — vom zăbovi puțin asupra însemnătății ce o are libertatea ca cetățeni ai Cerului și ai pămîntului.

Dragii mei fii sufletești,

Cînd s-a născut Iisus în ieslea Vitleemului, pămîntul era greu de păcate și groaznice fărădelegi, iar omul cunoștea mai mult robia decît libertatea, de care se bucura o infimă minoritate pentru a asupri pe semenii lor. Impărații și despoții lumii țineau noroadele sub jugul asupririi și tiraniei, ca și cum ar fi ținut animale sub groaza biciului sîngeros. Astfel Irod, regele Iudeii, de dragul tiraniei pe care o exercita asupra poporului, suprimă libertățile omenești, vîrsînd sîngele nevinovat a mii de copii, în nădejdea nebună că numai astfel își poate întări tirania și despotismul său.

Cezarii Romei — care prin trufia lor se înălțaseră pînă la cer, îndumnezeindu-se pe ei înșiși — își băteau joc de libertatea oamenilor, ținînd sub stăpînirea lor, în cea mai cruntă teroare, noroadele a trei continente și nu se sfiau să treacă prin foc și sabie orice mișcare populară ce s-ar fi făcut pentru dobîndirea libertății. Cei tari, dar puțini, prin forță și teroare, asupreau și jefuiau pe cei mulți, dar slabi și fără apărare. Sclavia era în floare la sate ca și la orașe, bogații ținînd pe sclavi într-o stare mai jalnică decît aceea a animalelor domestice sau de povară. Pentru marea mulțime libertatea era o noțiune absolut necunoscută.

Venirea Mîntuitorului în lume a găsit ființa omenească zbătîndu-se în lanțurile mizeriei morale, pentru că nu exista atunci o busolă spirituală care să o călăuzesacă pe căile luminoase ale unei vieți superioare. Omul n-avea tăria și putința să se ridice singur din starea de decădere morală și fizică în care se afla.

Hristos apare ca un eliberator al sufletului omenească din robia păcatelor, a patimilor și a morții. El aduce un duh nou: spiritul libertății și înfrățirii dintre oameni, spiritul de iubire și prețuire

a omului, de purificare și de reînălțare morală. Nu poți fi creștin dacă asuprești și nedreptățești pe semenul tău; nu poți fi creștin dacă ții pe fratele tău în robie, răpindu-i libertatea și dreptul la viață. Poruncă nouă vă dau vouă, strigă Mîntuitorul, să vă iubiți unul pe altul și să nu faceți altuia decît ceea ce ai vrea să-ți facă și el ție. Conștient de misiunea înaltă ce o avea, Iisus spune sus și tare: „*Venit-am să propovăduiesc celor robiți dezrobirea*” (Luca IV, 18).

Iubiții mei fii sufletești,

Orice creștin trebuie să știe ce este libertatea.

Libertatea sau voia liberă este facultatea sufletului omenesc de a exercita voința sa pentru a face sau a nu face ceva; este starea de a alege între o acțiune sau alta.

Din punct de vedere creștin, libertatea sau voia liberă este „puterea sufletească pe care o are omul chiar de la creare și prin care el se poate hotărî, fără nici o silă, pentru o faptă sau pentru alta” (Invăț. de cred. creșt. ort., p. 365). Este deci, facultatea de a alege calea binelui sau cea a răului. „*Iată eu astăzi ți-am pus înaintea viața și binele, moartea și răul*” (Deut. XXX, 15) zice Domnul. „*Pus-am înaintea ta foc și apă și ori la care vei vrea, vei tinde mîna ta. Înaintea oamenilor este viața și moartea și oricare le va plăcea li se va da*” (Is. Sirah XI, 16—17).

Libertatea este o prerogativă pe care însuși Dumnezeu o respectă, pentru că El nu obligă, ci-l ajută pe om să facă binele. Dumnezeu nu constrînge pe om, ci-l lasă să-și aleagă; apelează la voința lui și-l lasă singur să decidă. „*Dacă voiește cineva să vină după mine, să se lepede de sine, să-și ia crucea sa și să-mi urmeze Mie*” (Marcu VIII, 34), spune Mîntuitorul, care se și adresează tînarului bogat astfel: „*Dacă voiești să intri în viață, păzește poruncile*” (Mat. XIX, 17).

Libertatea înseamnă trăirea în respectarea poruncilor dumnezeiești și a legilor mai înalte. Este supunerea voinței tale voii lui Dumnezeu. Între bine și rău este alegerea binelui; între viață și moarte, este alegerea vieții: „*Alege viața ca să trăiești tu și urmașii tăi*” (Deut. XXX, 19), întărește Creatorul.

După învățătura creștină, libertatea este slobozenia de păcat, este starea de har și virtute sub mîna lui Dumnezeu cea tare; este năzuința permanentă de a dobîndi viața veșnică. Libertatea nu înseamnă a-ți da frîu liber patimilor și instinctelor, ci înseamnă înfrînarea lor și trăirea în lumina învățăturilor sfinte și

supunerea conștiință voii lui Dumnezeu, așa cum spune Apostolul: Robia păcatelor rodește moartea, iar robia lui Dumnezeu, harul și libertatea, rodește îndreptarea, sfințirea și viața veșnică (Rom. VI, 16—23).

Prin căderea protopărinților neamului omenesc în păcatul neascultării, omul a pierdut libertatea cea adevărată, făcându-se rob patimilor și fărâdelegilor. Pierzînd harul, el n-a mai avut puterea de a alege calea binelui și a se feri de rău, ajungînd astfel în starea aceea pe care o descrie Scriptura: „*Există în mine voința de a face binele, dar n-am puterea de a-l săvîrși, căci nu fac binele pe care-l vreau, ci răul pe care nu-l vreau. Iar dacă fac răul pe care nu-l vreau, nu sînt eu care-l fac, ci păcatul care locuiește în mine*” (Rom. VII, 18—20). Voința și tendința spre libertate nu s-au stins cu totul în sufletul protopărinților și urmașilor lor, dar ei nu mai aveau puterea de a săvîrși binele și a se ridica la o viață morală superioară, căci păcatul îi înlănțuia și le slăbea voința, ajungînd robii păcatului precum spune Scriptura: „*Cel ce face păcat, rob păcatului este*” (I. VIII, 34).

În urma venirii lui Iisus Hristos în lume, prin harul dobîndit de El prin jertfa de pe cruce, omul a fost ridicat din robia păcatului și a primit puterea de a întrebuița bine libertatea voinței, mergînd pe calea luminii și a virtuții, conform cu voința lui Dumnezeu. Mîntuitorul ne-a răscumpărat și ne-a arătat calea pe care trebuie să mergem, restabilind în noi darul libertății, învățîndu-ne cum trebuie să ne folosim de libertate: „*De vă va slobozi Fiul, cu adevărat liberi veți fi*” (I VIII, 36), spunea Mîntuitorul.

Dintre bunătățile, desfătările și lucrurile care-l înconjoară, omul trebuie să cumpănească bine pe care să aleagă. Fiindcă deși toate-s slobode, nu toate sînt de folos, precum grăiește Sf. Scriptură: „*Toate îmi sînt slobode, dar nu toate îmi folosesc; toate îmi sînt îngăduite, dar eu nu mă voi lăsa stăpînit de ceva*”, fiindcă „*nu toate zidesc*” (I Cor. VI, 12; X, 23). Sf. Ap. Iacob adaugă: „*Așa să grăiți și așa să lucrați, ca unii care aveți să fiți judecați după legea libertății*”.

Este foarte dureros, însă, că mulți oameni și chiar creștini fiind, au înțeles greșit rostul libertății, abuzînd de ea, spre paguba lor și a semenilor lor. Atîți despoți, împărați, regi, stăpînitri de imense întinderi de pămînt sau de alte bogății materiale, fabrici, uzine, etc., au abuzat de libertate, asuprind și acumulînd bogății pe nedrept. Noroade întregi, chiar continente, veacuri de-a rîndul au fost lipsite de libertate, trăind în cea mai cumplită

teroare și mizerie. Sclavia, neosclavia, iobăgia și crunta întrebuițare a muncii multîmilor muncitoare, colonialismul, neocolonialismul, monopolurile industriale și bancare, toate n-au fost decît atentate directe la libertatea oamenilor, abuzuri ale celor mai puțini, dar mai tari, asupra libertății celor mulți, dar mai slabi și fără apărare. Războiul rece, ațîțările la războiul cald, înarmările fără de nici o limită, folosirea armei atomo-termo-nucleare nu sînt altceva decît teribile atentate la libertatea și viața oamenilor și a popoarelor. Setea de aur și dorința nesăbuită a unora de a stăpîni și asupra pe cei mulți este la rădăcina tuturor războaielor și este în prezent cauza pentru care lumea este neliniștită, zbuciumată și în neputință de a-și găsi un echilibru, chiar după aproape două milenii de la nașterea Domnului Hristos.

Biserica Ortodoxă, conștientă de misiunea ei, se ridică împotriva tuturor abuzurilor de libertate și împotriva tuturor formelor de asuprire și nedreptățire a oamenilor și popoarelor. Propovăduim pacea, dragostea și înfrățirea între toți oamenii și între toate popoarele.

Condamnăm înrobirea omului de către om și a oricărui popor de către alt popor. Condamnăm înarmările nesăbuite, războaiele parțiale și totale, reci sau calde; propovăduim respectarea vieții, drepturilor și libertății fiecărui om și a fiecărui norod. Nu ne solidarizăm cu cei care în decursul istoriei au comis erori din acest punct de vedere, în numele chiar al creștinismului, și cerem tuturor — în viitor — să se ferească de a îngădui ca la umbră Crucii și a Evangheliei să se atenteze la viața lumii și a oamenilor. Biserica creștină ortodoxă n-a avut și nu are nici o tendință de întemeiere a unei stăpîniri lumești și cere tuturor creștinilor să nu se înstrăineze de duhul blîndeții și smereniei dumnezeiescului ei Intemeietor. Biserica creștină trebuie să fie această mamă duhovnicească binefăcătoare și iubitoare de toți fiii ei, apărătoare și mîngîietoare a sufletelor în toate încercările vieții, simțind cu ei aceeași bucurie în ceasurile senine și aceeași durere în ceasurile de restriște.

Biserica Ortodoxă se roagă și luptă alături de fiii ei pentru libertatea tuturor și pentru o viață mai bună, mai dreaptă și mai fericită. Dacă astăzi se mai găsesc așa-ziși creștini, care în numele Crucii și al Evangheliei, nu se sfiesc să amenințe cu războiul termo-nuclear, atentînd astfel la libertatea și viața lumii întregi, Biserica Ortodoxă condamnă astfel de atitudini și-și îndeamnă fiii ei să sprijinească toate eforturile ce se depun pentru

salvarea păcii, a libertății și a progresului societății omenești.

Stăpînită de duhul păcii și respectul libertății popoarelor, Ortodoxia a înțeles să fie prezentă și să-și dea contribuția sa la toate acțiunile de apropiere și înfrățire a Bisericilor creștine, cum a făcut-o la Praga, Rhodos și New-Delhi, etc.

De asemenea, Ortodoxia a participat și subscris la toate hotărârile Congresului pentru pace și dezarmare de la Moscova, din vara aceasta și ea continuă să-și aducă contribuția sa sinceră la dobîndirea păcii definitive și totale între toți oamenii și toate popoarele. Impreuna trăire a oamenilor sau coexistența pașnică a oamenilor și popoarelor, este un ideal, un țel final, care traduce în fapt mesajul îngerilor adus la ieslea din Vifleem: „*Pe pămînt pace, între oameni bunăvoie*”.

Principiile de bază ale existenței țărilor și popoarelor cu orînduire socială nouă, îndeosebi cele privitoare la pace, dreptatea socială și libertate, fiind identice cu principiile de bază ale Ortodoxiei, sînt susținute și apărute cu căldură de către toți slujitorii și credincioșii Bisericii Ortodoxe Romîne, ca idealuri mărețe, sfînte, ce trebuie aduse cît mai curînd la îndeplinire.

Tuturor doritorilor de război clasic sau atomo-termo-nuclear, Biserica le aduce aminte că războiul de înrobire a oamenilor și popoarelor este condamnat de Mîntuitorul categoric, atunci cînd a spus: „*Cel ce scoate sabia, de sabia va fi ucis*” (Mat. XXVI, 52) sau avertismentul Apocalipsului: „*Cel ce duce în robie, de robie va avea parte, tot cel ce ucide cu sabia, de sabia va fi ucis*” (XIII, 10). Condamnînd războiul de cîntărire, Biserica îndeamnă pe creștini să-și apere Patria și drepturile cîștigate prin lupte și suferințe de veacuri, după porunca aceluiași Mîntuitor, care a spus apostolilor, cînd mica Lui comunitate era amenințată de primejdie: „*Cel ce n-are sabia, să-și vîndă haina și să-și cumpere sabia*” (Luca XXII, 36).

Dragii mei fii suflețești,

În lumina libertății evanghelice și a noilor orînduiri cetățenești, un creștin nu poate să ia, față de ele, decît o atitudine *pozitivă și activă*, aceasta pentru că adevăratul creștin trebuie să iubească dreptatea și să lupte împotriva înrobirii și asupririi omului de către semenul său, ajutînd cu munca lui la biruința libertății tuturor oamenilor și popoarelor, precum spunea Hristos: „*A propovădui celor robiți dezrobirea și celor orbi vederea, să dau drumul celor strîmtorați*” (Luca IV, 8).

Conștienți de libertatea evanghelică, pe care am căpătat-o prin nașterea lui Hristos și cea dobândită prin noua orînduire socială, creștinii trebuie să iubească adevărul, cinstea și dreptatea și să urască minciuna, viclenia și înșelăciunea semenului său, aducîndu-și aminte de cuvîntul Domnului: „*Și veți cunoaște adevărul și adevărul vă va face liberi*” (I. VIII, 32), precum și de cuvîntul Apostolului: „*Trăiți ca oameni liberi, dar nu ca și cum ați avea libertatea drept acoperămînt al vicleniei, ci ca fii ai lui Dumnezeu*” (I Petru II, 16).

În marginile libertății evanghelice, creștinul iubește virtutea, curățenia și sfințenia și luptă împotriva stricăciunii și a patimilor de tot felul, urmînd porunca Apostolului: „*Voi, fraților, ați fost chemați la libertate; numai nu vă folosiți de libertate cu prilejuri trupești, ci siliți-vă prin iubire unul cu altul*” (Gal. V, 13); precum și cuvintele Sf. Ap. Petru: „*Ei le făgăduiesc libertate, cînd ei înșiși sînt robii stricăciunii, fiindcă ce te biruiește, aceea te stăpînește*” (II Petru II, 19).

Un creștin este conștient de libertatea lui, cînd iubind pe semenul său, se ridică peste barierele puse artificial între oameni; se împotrivesc discriminărilor de tot felul și consideră că toți oamenii sînt frați și caută ca să și-i apropie și să fie uniți între ei, în duhul dragostei lui Hristos, care a dus la acele prea frumoase cuvinte: „*Nu mai este iudeu, nici elin; nu mai este rob, nici slobod; nu mai este parte bărbătească, sau femeiască, pentru că toți sînteți una întru Hristos Iisus*” (Gal. III, 28).

Creștinul adevărat, apreciind libertatea, se supune de bună voie autorității și legilor, pentru că acestea sînt lăsate de Creator, pentru binele și prosperitatea omenirii și că nevoie este să ne supunem nu numai de frica pedepsei, ci și din convingerea cugetului nostru (Rom. XIII, 1—4) și că fără disciplină și fără respectarea ordinii în Stat, nu există libertate și viață pașnică (Rom. XIII, 3).

În spiritul concepției creștine și al noii orînduiri sociale, creștinul susține și prețuiește comoara libertății, prin îndeplinirea conștiințioasă a datoriilor către Biserică și Patrie, muncind cu tragere de inimă la locul ce i s-a orînduit în comunitatea muncii, după cum spune Sf. Iacob: „*Cine s-a uitat însă, de aproape, în legea cea desăvîrșită a libertății și a stăruit în ea, făcîndu-se nu auzitor, ci îndeplinitor al lucrului, acela fericit va fi în faptele sale*” (Iacob I, 25).

Bunul Dumnezeu ne-a creat liberi și vrea să ne conducă liberi. Dragostea de libertate este o continuare a creației. Libertatea trebuie să o folosim pentru a crea, pentru a construi opere nemuritoare, pentru a zidi o lume în care să înflorească binele, frumosul, arta, știința și tot ce este necesar fericirii oamenilor. Creația se desăvârșește zi de zi prin conlucrarea și efortul întregii omeniri, prin buna întrebuințare a timpului, prin ridicarea vieții la nivelul mulțumirii și fericirii pentru toți și toate. Creația se desăvârșește numai prin buna întrebuințare a libertății noastre.

Iubitor de libertate și fiu luminat al libertății se arată creștinul care sprijinește lupta de apărare și întărire a păcii și progresului și de înlăturare a pricinilor de războaie, bine știind că războaiele înseamnă suferințe și moarte, iar pacea înseamnă viață, libertate, prosperitate, fericire pentru toți, pentru a se împlini cuvîntul: „*Iar cei blinzi vor moșteni pămîntul și se vor desfăta de binefacerea păcii*” (Ps. XXXVI, 11). „*Pacea va fi lucrul dreptății, roada dreptății va fi liniștea și nădejdea în veci de veci*” (Is. XXXII, 17).

Libertatea adevărată se reazimă pe temelia adevărului, a cinstei, a hărniciei, a dreptății, a blîndeței, a păcii, a dragostei de om. Acestea asigură bucuria și trăirea libertății. Iar unde lipsesc acestea, libertatea se clatină și-i ia locul haosul, întunericul și anarhia.

Să ne folosim bine, de libertatea noastră, trăind în lumina acestor virtuți. Să urmărim pilda luminoasă a Mîntuitorului, care a luat chip de om și s-a îmbrăcat în haina celei mai curate nevinovății și iubiri, ca să ne călăuzească și să ne apropie în acest duh al dragostei Lui, ducîndu-ne pe cărările păcii și ale bunei învoiri, sub vraja cîntecului îngeresc din noaptea sfîntă: „*Mărire întru cei de sus lui Dumnezeu, pe pămînt pace, între oameni bună învoire*”.

În îndeletnicirile voastre de fiecare zi, nu abuzați de libertatea voastră, făcîndu-vă robi păcatului și călcători ai legii, ci ridicați-vă fiecare spre o viață înaltă, prin virtutea ascultării de Biserică și Patrie, prin spirit disciplinat în muncă, prin grija de suflet și de tot binele obștesc. Alungați dintre voi vicleșugul și zavistia; prețuiți omenia, iubiți dreptatea și umblați ca și cei ce aveți acoperămînt legea și voia lui Dumnezeu: „*Așa să grăiți și așa să lucrați, ca unii care vor fi judecați prin legea libertății*” (Iac. II, 12).

„Soarele Dreptății” și „Răsăritul cel de sus”, ce a strălucit astăzi prin nașterea cea izbăvitoare, să-și reverse bogăția harurilor, a darurilor și binecuvântarea cea sfântă, peste sufletele și casele voastre, peste munca și gospodăriile voastre, peste năzuințele de pace, înfrățire și bunăsporire din țara noastră și din lumea întreagă.

Praznicul luminos al Nașterii Domnului să vă fie de folos și izbăvire sufletească, iar anul ce vine să vă aducă împlinirea dorințelor bune și o viață pașnică și fericită, iar Patriei noastre scumpe: Republica Populară Română, înflorire și strălucire în toate domeniile de viață obștească.

Impărtășindu-vă arhiereshile mele binecuvântări, rog pe bunul și atotmilostivul Dumnezeu și pe Prea Curata lui Măicuță Sfântă, să vă ajute în cererile și gândurile voastre curate și în toate lucrurile cele bune, sporind în toată facerea de bine.

Al vostru rugător către Dumnezeu!

† VALERIAN ZAHARIA

Episcopul Oradei

Data în reședința noastră din Oradea,
la 24 decembrie 1962.

LA A XV-A ANIVERSARE A REPUBLICII POPULARE ROMINE

Cu deosebită bucurie și însuflețire întâmpină și sărbătorește întregul nostru popor, an de an, începînd din 1947, ziua de 30 Decembrie. Dar bucuria și entuziasmul cu care se pregătește să întâmpine și să sărbătorească această însemnată zi, anul acesta, ia o amploare care depășește cu mult atmosfera de entuziasm din anii precedenți. Intr-adevăr, în toate întreprinderile din țară, oamenii muncii se întrec, cu o hotărîre de nestăvilit, ca, în cinstea acestei zile, planul de muncă pe anul 1962 să fie nu numai realizat și depășit, ca în anii precedenți, ci depășirea să fie cu mult mai mare și cu realizare de cît mai multe economii, iar produsele obținute să fie de cea mai bună calitate. În întreaga țară — în instituții, în fabrici și în uzine, în gospodării agricole de stat și colective — în întâmpinarea celei de a XV-a aniversări a Republicii Populare Romîne, au loc manifestări culturale; sportivi de toate categoriile iau parte la pasionante competiții, care se vor încheia la sfîrșitul lunii, prin răsplătirea cîștigătorilor cu „Cupa 30 Decembrie”; formațiile de artiști amatori ale cămine-lor culturale și ale întreprinderilor se întrec în concursul cultural artistic „Cîntăm Republica”, și prezintă programe artistice bogate „Sub steagul celor 15 ani”, în fața colectiviștilor și pe scenele întreprinderilor; rulează filme și se țin conferințe, în care se expun documentat, și se exprimă bucuria pentru succesele și realizările mărețe obținute de poporul nostru, în anii puterii populare, în toate domeniile de activitate prin care se afirmă construirea socialismului, asigurîndu-se fericirea omului, prin ridicarea continuă a nivelului său de trai material și cultural.

Ziua de 30 Decembrie s-a înscris ca o sărbătoare scumpă poporului nostru, pentru că în această zi, în anul 1947, masele muncitoare, continuînd revoluția populară începută la 23 August 1944, au răsturnat monarhia — înlăturînd de la conducerea țării

pe ultimul vlăstar al Hohenzollernilor, care au jefuit și exploatat peste 80 de ani bogățiile țării — și au instaurat Republica Populară Română, o formă nouă de conducere a statului, în care întreaga putere aparține clasei muncitoare în alianță cu țărănimea muncitoare, statul dictaturii proletariatului.

Monarhia era reazimul cel mai important al reacțiunii burghezo-moșierești, constituind astfel un greu obstacol în calea reformelor de care depindea așezarea trainică a noii orînduiri sociale.

Atîta timp cît rămîneau întinse moșii și păduri, cu castele și conace, de care nu se putea atinge nimeni, nu se putea vorbi de trecerea tuturor bogățiilor țării în mîna oamenilor muncii și astfel nu s-ar fi putut ajunge la realizarea vieții îmbelșugate și fericite pe care o asigură orînduirea socialistă. Se știe că prin legea pentru reforma agrară din 22 martie 1945 — prin care au fost expropriate fără despăgubiri 28.218 moșii, totalizînd o suprafață de 1.468.000 ha — n-au fost expropriate și sutele de mii de ha aparținînd domeniilor regale. Numai regele avea peste 150.000 hectare de pămînt, fiind în același timp principalul acționar la peste 30 de mari întreprinderi industriale și bancare.

După ce a fost înlăturată monarhia, au fost expropriate imediat, în 1948, și aceste domenii regale. Confiscîndu-se apoi, la 2 martie 1949, și restul avuțiilor moșierești, s-a putut considera lichidată clasa moșierimii, care exploatase veacuri de-a rîndul țărănimea muncitoare. Iar prin legea din 11 iunie 1948 s-a realizat naționalizarea principalelor mijloace de producție din industrie și transporturi, a societăților bancare și de asigurări, transformîndu-le în proprietate socialistă, bun al întregului popor. Aceasta a însemnat lichidarea dominației economice a altei clase exploatatoare, burghezia, realizîndu-se desființarea exploatării omului de către om în cel mai important domeniu al producției sociale și crearea sectorului economic socialist. Treptat, treptat, a fost îngrădită și ultima clasă exploatatoare rămasă, chiaburimea. În urma decretului Prezidiului Marii Adunări Naționale a R.P.R. nr. 115 din 28 martie 1959, s-a lichidat și baza economică a acestei clase, ceea ce a echivalat cu desființarea ei. Intr-adevăr, acest Decret — intitulat „pentru lichidarea rămășițelor oricăror forme de exploatare a omului de către om în agricultură” în scopul ridicării nivelului de trai material și cultural al țărănimii muncitoare și al dezvoltării construcției socialiste —, a interzis darea în parte sau în arendă a terenurilor agricole,

precum și orice alt fel de exploatare a muncii străine de către producătorii agricoli, și a dispus trecerea suprafețelor care depășesc puterea de muncă a chiaburilor în folosința gospodăriilor agricole socialiste. La această măsură s-a trecut numai când s-a constatat că sectorul socialist a ajuns să dețină o superioritate netă în producția agricolă-marfă și să aibă un rol precumpănitor în formarea fondului centralizat de stat.

Decretul 115/1959 prevăzând, totodată, că cei care, în urma aplicării acestei măsuri nu vor mai exploata munca altora trec în categoria corespunzătoare noii lor stări social-economice, a creat posibilitatea ca și aceștia să se încadreze, alături de ceilalți oameni ai muncii, în activitatea de construire a socialismului în patria noastră.

Instaurarea Republicii Populare Române a deschis astfel calea construcției socialiste, descătușând inițiativa creatoare a maselor populare, care, într-un răstimp de 15 ani, sub conducerea înțeleaptă a ocîrmuirii puterii populare au obținut atât de frumoase și bogate realizări, încît au uimit pe toți străinii care au cunoscut starea de mizerie, de sărăcie și de întunerîc, în care era ținut poporul înainte, sub regimul patronat de rege.

Astăzi, în țara noastră, nu mai există capitaliști, bancheri și moșieri; nu mai există, deci piedici în calea avîntului cu care întregul popor se întrecă în înfrumusețarea și propășirea scumpei noastre Patrii. Dintr-o țară agrară înapoiată, cum era sub regimul burghezo-moșieresc, țara noastră s-a transformat sub regimul puterii populare într-o țară cu o industrie dezvoltată și cu o agricultură în plin avînt. În primăvara acestui an, 1962, s-a încheiat cu succes colectivizarea agriculturii. Aceasta constituie o realizare de însemnătate istorică, transformînd din temelii întregul mod de viață al țărănimii muncitoare, întregul mod de organizare a agriculturii. Încheierea colectivizării agriculturii este cea mai sigură garanție că în țara noastră se va desăvîrși în scurt timp construcția socialismului; pentru că „odată cu încheierea colectivizării, relațiile de producție socialiste au cuprins întreaga economie națională, deschizînd astfel un cîmp nelimitat pentru dezvoltarea forțelor de producție și creșterea bunăstării întregului popor”. Încheierea colectivizării agriculturii este în același timp garanția eliberării depline și pentru totdeauna a țărănimii de exploatare, schimbînd radical relațiile social economice de la sate. Proprietatea socialistă de grup a colectivităților asupra pămîntului și a celorlalte mijloace de producție, munca colectivă și

aplicarea consecvență a principiului socialist de retribuție excludă atât posibilitatea cît și rostul vînzării-cumpărării de forță de muncă și duc la stabilirea unor relații de strînsă colaborare și ajutor reciproc între oameni. Țăranii — ca membri ai gospodăriilor agricole colective — sînt astăzi pe deplin egali între ei din punct de vedere social, avînd cu toții același raport față de mijloacele de producție aflate în proprietate socialistă. Ei formează astăzi o clasă unitară, socialistă, cu un rol deosebit de important în organizarea socială a muncii. Natura profund democratică a formelor social-cooperatiste de producție permite participarea largă și permanentă a membrilor lor la conducerea și la soluționarea tuturor treburilor obștești, valorificarea maximă a aptitudinilor lor organizatorice și gospodărești.

Intr-adevăr, prin succesele obținute în creșterea producției agricole s-a asigurat o tot mai bună aprovizionare a populației cu produse agroalimentare și a industriei cu materii prime agricole, precum și creșterea continuă a rezervelor de produse agricole ale statului. O dovadă grăitoare a creșterii nivelului de trai material și cultural al țărănimii muncitoare o constituie nu numai consumul tot mai mare de carne, zahăr, lapte și de îmbrăcăminte și produse industriale, ci și faptul că țăranii muncitori locuiesc astăzi în condițiuni cu mult mai bune decît în trecut. În perioada 1956—1961 s-au construit la sate peste o jumătate de milion de case de locuit. Se urmărește în același timp, în mod consecvent, electrificarea satelor. Pînă la sfîrșitul anului 1962 numărul satelor electrificate va fi de aproape 4.500 față de numai 529 cîte erau în 1944. Paralel cu ridicarea nivelului de trai material al satelor s-a urmărit și s-a realizat și ridicarea nivelului lor cultural. Încă în primii ani ai puterii populare în țara noastră a fost lichidat definitiv analfabetismul. Astăzi nu mai există nici un sat fără școală, oricît ar fi de risipit pe vîi de munți sau printre bălțile cu stuț; de asemenea, astăzi nu mai există nici copii de vîrstă școlară în afara școlii.

Ca urmare a procesului de transformare socialistă a agriculturii, în satele noastre se întîlnesc astăzi tot mai multe case noi, cu lumină electrică și confort modern; dar se întîlnesc în același timp și cămine culturale, școli, biblioteci, dispensare și case de nașteri, iar în unele sate mai mari chiar spitale și policlinici, prin care se asigură o cît mai bună ocrotire a sănătății poporului. Astfel, la sate au fost organizate peste 12.000 de cămine culturale și case de citit și peste 12.000 de biblioteci.

Incheierea colectivizării agriculturii deschizînd noi și mari perspective pentru înflorirea agriculturii, pentru creșterea producției agricole, va atrage după sine, fără îndoială, o creștere corespunzătoare a nivelului de trai material și cultural al țărănimii.

Dar tocmai fiindcă agriculturii îi revin sarcini de mare însemnătate în cadrul procesului de desăvîrșire a construcției socialismului, s-a accentuat că rezolvarea acestor sarcini depinde în cea mai mare măsură de consolidarea economică-organizatorică a gospodăriilor agricole colective. În acest scop, statul nostru socialist a acordat în permanență sprijin gospodăriilor agricole de stat și colective pentru a-și dezvoltă avutul obștesc.

Indrumînd agricultura pe calea unei dezvoltări intensive și multilaterale, regimul nostru democrat-popular acordă o atenție deosebită sporirii producției de cereale, mai ales de grâu și porumb, fiindcă de acestea depinde dezvoltarea tuturor celorlalte ramuri ale agriculturii și în special creșterea animalelor. De aceea, Congresul al III-lea al P.M.R. a pus în fața agriculturii, în cadrul planului economic de 6 ani, ca cea mai importantă sarcină, crearea în cel mai scurt timp a unui belșug de produse agro-alimentare. În cadrul aceluiași plan economic se prevede ca, paralel cu dezvoltarea multilaterală a agriculturii, să se dezvolte și sectorul zootehnic, pentru a se putea asigura cantitățile de lapte și carne necesare nu numai consumului intern, ci și pentru export.

Alături de cultura cerealelor și de creșterea animalelor, în cadrul dezvoltării multilaterale a agriculturii se prevede și dezvoltarea culturii plantelor tehnice, a legumiculturii, viticulturii și pomiculturii, asigurîndu-se astfel varietatea de produse agro-alimentare necesare consumului populației și materiilor prime agricole pentru industria ușoară și alimentară.

În vederea îndeplinirii marilor sarcini ale creșterii producției agricole, s-a prevăzut ca pînă la sfîrșitul perioadei 1960—1965 stațiunile de mașini și tractoare și gospodăriile agricole de stat să dispună de un număr de cca 100.000 de tractoare fizice — adică peste 20 de ori mai multe decît în 1938 și de 3 ori mai mult decît în 1959. Pînă în 1965 se va ajunge ca lucrările necesare culturii grîului să fie mecanizate în proporție de 80—90%, ceea ce va îngădui o economisire mare de forță de muncă, cu care, îndrumînd-o și folosind-o în alte ramuri de producție, se va putea obține o dezvoltare și mai intensă a agriculturii. În același scop al dezvoltării intensive a agriculturii, alături de mecanizare, în

planul economic de 6 ani s-a prevăzut ca în agricultură să fie folosite cantități tot mai mari de îngrășăminte chimice. Pentru aceasta, industriei noastre chimice îi revine sarcina ca în 1965 să fie în măsură să livreze agriculturii peste 2.000.000 tone de îngrășăminte — adică de peste 6 ori mai mult decât în 1959.

Pentru a putea aprecia care va fi câștigul practic în creșterea producției agricole prin realizarea planului economic de 6 ani trasat industriei noastre de îngrășăminte chimice, este suficient să reținem datele prezentate de către dl Bucur Schiopu — vicepreședinte al Consiliului Superior al Agriculturii — în cadrul lucrărilor Ședinței Consiliului Superior al Agriculturii, la Secția Gospodăriilor Agricole de Stat, în ziua de 11 decembrie 1962. Între altele DSA a spus: „În primăvara anului 1962 s-a organizat, împreună cu specialiști de la Institutul Central de Cercetări Agricole, o acțiune de îmbunătățire a pășunilor și fînețelor, într-un număr de 10 gospodării de Stat. situate în diferite zone ale țării. De pildă, la G.A.S. Săliște, regiunea Brașov, prin îngrășarea pășunii s-a obținut pe 160 ha o producție medie de 18.500 kg masă verde la ha, față de 5.600 kg la ha cît s-a realizat pe suprafețele neîngrășate. La 1 kg îngrășămint folosit s-a obținut un spor de 20 kg masă verde”.¹

Este în afară de orice îndoială că, bine înzestrate din punct de vedere tehnic și cu cel mai înalt nivel de mecanizare a lucrărilor agricole, dacă vor folosi rațional și îndrumările de chimizare a agriculturii, gospodăriile agricole de stat își vor îndeplini sarcina ce le-a fost trasată, în planul de 6 ani, ca să dubleze, la principalele produse agricole, cantitatea de produse agricole-marfă livrată pentru fondul central al statului.

În cadrul politicii de dezvoltare multilaterală și intensivă a agriculturii în țara noastră, o mare însemnătate prezintă hotărârile ocîrmuirii noastre de stat cu privire la redistribuirea cadrelor cu studii superioare agricole și cu privire la dezvoltarea și îmbunătățirea învășămîntului agricol. Potrivit acestor hotărîri, majoritatea covîrșitoare a inginerilor agronomi, zootehniști și medici veterinari au fost repartizați în unitățile agricole de producție, urmărindu-se ca la fiecare gospodărie agricolă de stat să fie cel puțin 5 specialiști cu studii superioare agricole și la fiecare gospodărie colectivă un inginer agronom.

O altă măsură deosebit de importantă, determinată de intrarea agriculturii din țara noastră într-o nouă etapă a dezvoltării

¹ V. „Scînteia”, nr. 5740, miercuri 12 decembrie 1962, p. 3, col. III.

țării ei, în urma încheierii procesului de colectivizare, este înființarea Consiliului Superior al Agriculturii și a consiliilor regionale și raionale, prin legea votată de Marea Adunare Națională, în sesiunea extraordinară din aprilie 1962. Consiliului Superior al Agriculturii, ca organ central de conducere a agriculturii, îi revine obligația să asigure realizarea sarcinilor stabilite de factorii de îndrumare și conducere politică, privind creșterea producției agricole, consolidarea și dezvoltarea continuă a unităților agricole socialiste și ridicarea la un nivel tot mai înalt a întregii noastre agriculturi.

Din rapoartele ce s-au prezentat și din discuțiunile ce s-au purtat pe marginea acestor rapoarte, în cadrul lucrărilor Ședinței Consiliului Superior al Agriculturii — ținute între 5—12 dec. 1962 — privind realizarea planului în agricultură pe anul 1962 și sarcinile din anul viitor, 1963 — s-a putut desprinde cât de întemeiate au fost propunerile C.C. al P.M.R. pentru schimbarea radicală în sistemul de conducere a agriculturii, când de la Consiliul Superior și pînă la Consiliile raionale — noile organe conducătoare sînt constituite din cele mai calificate cadre de ingineri agronomi, hortiviticultori, zootehniști, mecanizatori, medici veterinari, care lucrează nemijlocit în producție, președinți de gospodării colective cu o bogată experiență în munca de organizare și conducere a gospodăriilor, cadre didactice din învățămîntul agricol, oameni de știință din institutele de cercetări și din stațiunile experimentale, cu o înaltă pregătire teoretică și experiență practică.

Din aceste rapoarte s-a desprins, de asemenea, că dacă procesul de producție agricolă, în anul 1962 — în ciuda condițiilor climaterice nefavorabile — s-a încheiat cu rezultate bune, aceasta se datorește, în primul rînd, încheierii cu succes a colectivizării agriculturii, fiindcă prin aceasta au fost descătuseate uriașe energii care nu se puteau desfășura în limitele înguste ale micii gospodării. Colectiviștii, muncitorii din unitățile agricole de stat, inginerii și tehnicienii, toți au lucrat cu entuziasm susținut, hotărîți să obțină o bună producție în primul an cu agricultura complet colectivizată. Ei au reușit să demonstreze pe deplin superioritatea agriculturii socialiste.

Din analiza îndeplinirii planului de producție pe anul 1962 a rezultat limpede că sarcinile ce stau în față pentru anul 1963 vor putea fi îndeplinite cu succes, pentru că baza tehnico-materială a agriculturii va fi înzestrată, în acest an, cu încă peste

10.000 de tractoare fizice, circa 10.000 de semănători și peste 3.600 de combine pentru păioase. De asemenea, în unitățile agricole vor fi repartizați noi ingineri, tehnicieni și mecanizatori, iar peste 820.000 de colectivști și lucrători din G.A.S. și S.M.T. își vor însuși cunoștințe privind diferite ramuri ale producției agricole, participînd, cu începere din iarna aceasta, la cursurile învățămîntului agrozootehnic de 3 ani.

Pînă la instaurarea regimului de democrație populară, România era una din cele mai înapoiate țări din Europa, în dependență totală față de țările imperialiste, deși posedă importante bogății naturale. Este adevărat că existau cîteva ramuri ale industriei, dar dezvoltarea lor era determinată de interesele burgheziei și moșierimii autohtone, în cîrdășie cu capitaliștii străini, cu monopolurile internaționale — americane și engleze —, iar nu de necesitățile economiei. Dezvoltarea industriei grele a fost sistematic împiedicată, așa încît mai mult de 95% din mașinile de care avea nevoie industria erau importate. Unii ideologi ai burgheziei și moșierimii au lansat teoria că România nu are condiții prielnice dezvoltării industriei și astfel este hărăzită să rămînă o țară „eminamente agricolă”. Conferința națională a P.C.R. din octombrie 1945 a demascat această teză reacționară, arătînd, documentat, că la baza refacerii și dezvoltării economiei țării trebuie să stea refacerea și dezvoltarea industriei grele, care — cu materiile prime de care dispunem — era pe deplin posibilă, nu numai necesară. Dar, atîta timp cît în fruntea țării a rămas regele — unealta monopolurilor internaționale și sprijinul reacțiunii interne — nu s-a putut face nimic nici pentru electrificarea țării, care este o condiție de prim ordin în opera de industrializare. Numai după instaurarea Republicii, poporul a reușit să pună capăt dominației economice a burgheziei, prin naționalizarea, în iunie 1948, a principalelor mijloace de producție și să creeze un puternic sector socialist, ceea ce a permis trecerea la industrializarea socialistă a țării.

Călăuzindu-se deopotrivă, după învățătura leninistă și după experiența Uniunii Sovietice — care arată că pentru dezvoltarea întregii economii, pe baza tehnicii moderne, trebuie să fie înșăpuită electrificarea țării cu un pas înaintea industrializării — organul de îndrumare politică și de conducere a țării a elaborat planul pe zece ani de electrificare a R.P.R. (1951—1960). Ducîndu-se în acest sens o politică consecventă, s-a reușit să se obțină, într-un ritm rapid, importante succese în industrializarea

țării. Astfel s-a ajuns ca în 1960 producția calculată pe cap de locuitor să fie de circa 6 ori mai mare decât în 1938 la energia electrică, de peste 6 ori la fontă, de peste 5 ori la oțel, de aproape 4 ori la laminate și țevi, de peste 5 ori la ciment, de aproape 2 ori la țesături, de aproape 3 ori la zahăr și de 5,5 ori la ulei.

Ca urmare a acestei politici de industrializare socialistă, în perioada 1949—1961 au fost reutilitate, modernizate și dezvoltate aproape 500 de întreprinderi existente și au fost construite în industria republicană peste 280 de întreprinderi și secții noi. Succese deosebite s-au obținut în ramurile industriale hotărâtoare pentru dezvoltarea întregii economii naționale: siderurgia, construcția de mașini, energia electrică, chimia. Producția industriei constructoare de mașini a fost în 1961 de peste 12 ori mai mare decât în 1938. O dezvoltare mare a cunoscut producția de mașini și utilaj agricol, precum și producția de utilaj petrolier. Exportăm numeroase mașini agricole, tractoare și utilaje petroliere, care se bucură de o bună apreciere în străinătate.

De asemenea, îndeplinindu-și sarcina trasată, producția industriei chimice a crescut și ea continuu, fiind în 1961 de peste 14 ori mai mare decât în 1938. Au fost create și dezvoltate subramuri foarte importante ale industriei chimice, ca, de pildă, producția de îngrășăminte, producția maselor plastice, a firelor și fibrelor sintetice, a medicamentelor, a produselor sodice, etc. Au fost construite mari complexe și uzine chimice, care, pînă în prezent, au intrat în funcțiune, unele parțial, altele total. Dintre acestea pot fi amintite: Uzinele de fire și fibre sintetice de la Săvinești, Uzina de cauciuc sintetic și Uzina de sodă de la Borzești, Uzinele de la Roznov, Uzina sodică de la Govora și Întreprinderea de valorificare a stufului de la Brăila.

O mare atenție acordă regimul nostru democrat-popular și prelucrării superioare a lemnului. În acest scop au intrat în funcțiune o serie de fabrici noi, ca, de pildă, cea de fabricare a fibrelor și plăcilor aglomerate de la Brăila, Complexul de industrializare superioară a lemnului de la Suceava, fabricile de mobilă din Iași, Arad și Militari-București, etc. Existența unor asemenea industrii exercită o extraordinar de binefăcătoare influență asupra dezvoltării localităților respective și asupra ridicării nivelului de trai material și cultural al populației. Astfel — ca exemplu — ultramodernul complex de industrializare a lemnului de la Suceava, ca și combinatul forestier de la Vatra Dornei, a polarizat străvechiul tîrg al Sucevei și l-a transformat în numai doi ani

într-un oraş modern, cu cinematografe, cu teatru nou, complexe comerciale, urmînd ca pînă în 1965 să aibă 4.500 apartamente noi, un spital cu 600 locuri, o casă de cultură cu 800 locuri, un parc zoologic, etc.

„Aşa dar, Republica a făgăşuit una din bogăţiile sale descătuşate, lemnul, şi spre acest oraş de la marginea ţării, oraş care sule de ani a veghiat istoria lîngă ruinele cetăţii lui Ştefan cel Mare. Poate că oraşul auzea freamătul înalt al cetinilor, zvonul metalic al frunzelor de fag şi de stejar, tremurul calm al mesteceţilor romantici, dar nu ştia că în necuprinsul lor adînc şi tainic sta ascuns izvorul propriei sale tinereţi şi bogăţii. Şi chiar dacă ştia, lucrul acesta n-ar fi fost de-ajuns. Astăzi, în al 15-lea an al Republicii, izvorul a intrat în oraş, proaspăt, înnoitor. E acelaşi izvor al creaţiei socialiste, al entuziasmului constructiv, al tinereţii fără bătrîneţe a poporului nostru, izvor care trece pre-tutindenii, prin toate oraşele, prin toate satele, prin toate melegurile ţării, şi din care sorbim pe nesăturate elan, bucurie, forţă şi, bineînţeles, tinereţe. Adevărata noastră tinereţe”.²

Urmărind pe hartă noile fabrici, uzine şi complexe, care au luat ştiinţă sub regimul de democraţie populară, se vede limpede că la baza planului de industrializare socialistă a ţării a stat o politică înţeleaptă, de repartizare cît mai raţională a forţelor de producţie pe teritoriul ţării şi pentru dezvoltarea economică şi culturală armonioasă a tuturor regiunilor. Se ştie că sub regimul burghezo-moşieresc, regiuni ca Moldova, Oltenia, Dobrogea, estul Transilvaniei au fost ţinute într-o cruntă stare de înapoiere economică, lipsite aproape complet de industrie. După instaurarea Republicii, în aceste regiuni s-au creat şi s-au dezvoltat zeci de întreprinderi grele, uşoare şi alimentare. Această politică de repartizare raţională a forţelor de producţie pe întreg teritoriul ţării are ca rezultat, pe de o parte, dezvoltarea rapidă şi armonioasă a întregii economii naţionale, iar pe de altă parte, punerea în valoare a tuturor bogăţiilor naţionale şi a tuturor resurselor de muncă, descătuşînd posibilităţile creatoare ale poporului. Intr-adevăr, noul caracter pe care l-a luat munca sub regimul democrat-popular — privită tot mai mult ca chestiune de cinste, vitejie şi eroism — s-a manifestat printr-un avînt nemaiîntîlnit de inovaţii şi de raţionalizări în producţie. Numai în primul se-

2 Din reportajul publicat de Dragoş Vicol, sub titlul: „Tinereţea Republicii”, în rev. „Veac Nou”, nr. 50 din 14 decembrie 1962, p. 3, despre Combinatul forestier de la Vatra Dornei şi Complexul de industrializare a lemnului de la Suceava.

mestru al anului 1958, muncitorii, inginerii și tehnicienii din industrie și din agricultură au făcut 33.641 de propuneri de inovații, dintre care 15.629 de propuneri — aplicate pînă la sfîrșitul anului — au adus economii antecalculate în valoare de 188.738.000 lei. Iar în anul 1959 au fost puse în practică 30.000 de inovații și raționalizări.³ Dezvoltarea rapidă a întregii economii naționale a atras după sine creșterea, în același ritm rapid, a numărului muncitorilor. Astfel, față de 1950, cînd în sectorul socialist au lucrat aproximativ 1.200.000 de muncitori, la 1 iulie 1958 numărul lor total depășea cifra de 2.124.000.⁴ Numărul lor va crește în măsura realizării planului economic de 6 ani și a programului de perspectivă. În același timp, se va urmări consecvent îmbunătățirea în continuare a repartizării teritoriale a forțelor de producție, creșterea potențialului economic al regiunilor, raioanelor și orașelor mai puțin dezvoltate și apropierea industriei de baza de materii prime și de centrele de consum, în scopul obținerii unei eficiențe economice maxime.

Dezvoltarea producției socialiste în țara noastră avînd drept scop satisfacerea nevoilor mereu în creștere ale celor ce muncesc, este limpede că aceste nevoi, materiale și spirituale, vor fi cu atît mai bine satisfăcute cu cît în industria socialistă se vor obține mai multe succese și țara va înainta pe calea desăvîrșirii construcției socialismului. În acest scop directivele Congresului al III-lea prevăd ca venitul național să crească în 1965 de la 1,7—1,8 ori, în timp ce la fondul de consum se prevede o sporire de 1,6—1,7 ori. Diferența de venit va îngădui ocîrmuirii de stat să ia în mod sistematic noi măsuri, care să ducă la ridicarea nivelului de trai material și cultural al poporului. Planul prevede ca, pe baza creșterii venitului național, salariul real să fie în 1965 cu 40—45% mai ridicat față de nivelul din a doua jumătate a anului 1959 — cînd a avut loc o substanțială majorare a salariilor și pensiilor — iar veniturile reale ale țărănimii să crească cu circa 40%.

La ridicarea bunăstării populației contribuie în mod substanțial fondurile din bugetul statului pentru învățămînt, cultură, ocrotirea sănătății, dezvoltarea științei, construcții de locuințe, etc. Problema locuințelor, una din cele mai grele probleme moștenite de la regimul burghezo-capitalist, va fi rezolvată în mod

3 V. „Comunicatul Direcției Centrale de Statistică asupra îndeplinirii planului de Stat al Republicii Populare Romîne pe anul 1959”, în „Scînteia” din 29 ianuarie 1960.

4 V. Anuarul statistic al R.P.R., 1959, p. 88 și 91.

treptat, dar într-un ritm care să asigure necesarul în cât mai scurt timp. Numai în cadrul planului șesenal vor fi construite circa 300.000 de apartamente, ceea ce înseamnă de trei ori mai mult decît în perioada 1954—1959.

Datorită creșterii acumulărilor statului a devenit posibilă alocarea pentru investiții în anii 1960—1962 a peste 83 miliarde lei, depășindu-se nivelul prevăzut în Directive. Aceste investiții atrag după ele și creșterea forței de muncă. Tocmai de aceea, planul de 6 ani prevede, pentru acoperirea necesarului de forță de muncă, o creștere a numărului salariaților cu 1.000.000, dintre care 260.000 de muncitori pregătiți în școli profesionale și tehnice, 100.000 în școli tehnice medii și 54.000 de cadre cu pregătire superioară.

Dar revoluția socialistă, transformînd din temelii întreaga viață a societății, făurește nu numai o orînduire nouă politică și economică, ci și o cultură nouă, socialistă. Această cultură este opera maselor populare și a intelectualității legate de popor. „În centrul culturii socialiste stau mărețele idei ale eliberării omnirii, ale statornicirii unor relații sociale, cu adevărat umane, ale dezvoltării largi și multilaterale a oamenilor, a orizontului lor cultural și spiritual, al ridicării lor pe culmile tot mai înalte ale activității creatoare.

În socialism cultura, ca și bunurile materiale, încetează de a mai fi apanajul cîtorva „aleși”; ea devine o cultură de masă. Aceasta înseamnă că oamenii muncii, nu numai că se împărtășesc din plin din valorile culturii, ci, cultivîndu-se, participă ei înșiși în număr din ce în ce mai mare la dezvoltarea culturii.

În țara noastră, înainte de eliberare, 80% din populație era lipsită de posibilități reale pentru ridicarea nivelului cultural, iar procentul de analfabeți era de 48,5%. Instaurarea regimului democrat-popular a deschis drum larg făuririi și pătrunderii în mase a culturii noi, socialiste. Primul pas, în această direcție l-a constituit lichidarea analfabetismului. Al doilea pas important pe această linie l-a constituit reforma învățămîntului de toate gradele înfăptuită în 1948. Prin reorganizarea și lărgirea învățămîntului de toate gradele, prin asigurarea bazei lui materiale, prin asigurarea școlilor cu cadre didactice, prin acordarea de burse s-au creat mari posibilități ca tineretul să învețe, să-și dezvolte multilateral aptitudinile, să-și manifeste talentele și capacitatea creatoare. S-a extins mult rețeaua învățămîntului profesional și tehnic, iar conținutul său a fost schimbat radical, fiind

strîns legat de practică, dar asigurînd, totodată, o largă și temeinică pregătire teoretică. Astfel, în învățămîntul profesional de ucenici au fost cuprinși în anul școlar 1958-1959, 92.243 elevi față de numai 39.250 în anul școlar 1938-1939. Învățămîntul mediu-tehnic a cuprins în anul școlar 1953-1954, 114.829 elevi, față de 14.746 elevi cîți avea în anul școlar 1938-1939. Congresul al III-lea a stabilit sarcini noi pe calea dezvoltării învățămîntului elementar și mediu. Astfel, odată cu încheierea generalizării învățămîntului de 7 ani, s-a trecut din 1961 la generalizarea învățămîntului de 8 ani, durata școlii de cultură generală fiind de 12 ani. Din anul 1960 s-a introdus gratuitatea completă a manualelor pentru toți elevii claselor I—VII.

De asemenea, în anii puterii populare, a fost mult lărgit și reprofilat și învățămîntul superior, pentru a putea satisface cerințele tot mai mari determinate de dezvoltarea economiei naționale și ale vieții culturale. În acest scop au fost create noi instituții și facultăți. Astfel, în afară de centrele universitare existente, au mai fost înființate instituții de învățămînt superior în centre ca: Brașov, Galați, Petroșani, Tirgu-Mureș, Bacău, Constanța, Craiova. Față de 16 instituții de învățămînt superior cu 33 de facultăți cîte existau în 1938, în prezent avem 46 de instituții de învățămînt superior cu 164 de facultăți, la care s-au mai adăugat, în ultimul timp, 3 secții noi, pe lângă institutul pedagogic de 3 ani de la Bacău.

Studiile universitare așezate pe baze științifice, pentru a corespunde cerințelor vastei opere de construcție din țara noastră, sînt larg accesibile maselor de tineri; pe băncile amfiteatrelor, în laboratoarele și bibliotecile facultăților, 85.000 de tineri — studenți și studențe — înaintează zi după zi spre țelul luminos pe care și l-au propus: calificarea în zeci de specialități ale economiei, culturii, științei, sănătății publice. Numărul de studenți pe care îl avea vechea Romînie în 1938 era de 26.000, cifră inferioară numărului de studenți, care au intrat în toamna anului 1962 în anul I, peste 27.000 de studenți.⁵

Ca urmare a măsurilor corespunzătoare politicii consecvente pe care o urmărește conducerea noastră de stat, de a avea cît mai multe cadre cu o calificare superioară și medie, în diferite dome-

⁵ Din „Mesajul Corpului didactic din R.P.R. către Corpul didactic din Indonezia” și din „Mesajul studenților romîni către studenții indonezieni” înmîinate cu ocazia vizitei făcute în Indonezia de către dl Gh. Gheorghiu-Dej, președintele Consiliului de Stat al R.P.R. și de către dl Ion Gheorghe Maurer, președintele Consiliului de Miniștri. Vezi „Scînteia”, nr. 5674 din 7 octombrie 1962.

nii ale economiei și culturii, în anul 1960 numărul inginerilor în economia țării noastre era de 59.000, față de 9.000 în 1938, iar numărul cadrelor de specialiști cu pregătire medie era de peste 220.000. În anii 1960-1965 învățământul superior va pregăti circa 54.000 de absolvenți, numărul inginerilor ajungând în 1965 la aproximativ 80.000. În același interval de timp economia va primi peste 100.000 de noi cadre tehnice medii.

Pe aceeași linie merge și preocuparea permanentă a ocîrmuirii noastre de stat pentru îmbunătățirea învățământului fără scoaterea din producție, urmărindu-se formarea unui număr din ce în ce mai mare de cadre cu pregătire superioară din rîndul tinerilor, care lucrează nemijlocit în producție. În acest scop a fost creată o rețea corespunzătoare de cursuri serale și fără frecvență pe lângă școlile medii și superioare.

Învățământul superior seral și fără frecvență a fost organizat în 1950. Dezvoltarea lui este oglindită în creșterea numărului de studenți la cursurile serale și fără frecvență: 1949-1950=1.838 studenți; 1958-1959=22.348 studenți.⁶

Învățământul de cultură generală seral și fără frecvență a fost organizat după anul 1954 și a cuprins în anul școlar 1958-1959, 291 școli cu 50.545 cursanți. Măsurile luate prin Hotărîrea C.C. al P.M.R. și a Consiliului de Miniștri în 1959, ca și Hotărîrea nr. 1052 din 23 oct. 1962 a acelorași organe de conducere și îndrumare a Statului nostru democrat popular, privind îmbunătățirea învățământului seral și fără frecvență de cultură generală și superior, au ridicat aceste forme de învățămînt la nivelul instituțional statal, în cadrul Ministerului Învățămîntului, realizîndu-se o strînsă legătură între producție și calificarea superioară a cursanților, prin selecționarea elevilor și studenților direct din rîndul oamenilor muncii care lucrează în producție. Astfel, în numai zece ani (1948—1958) învățămîntul superior a pregătit pentru producție aproape 100.000 de ingineri, iar învățămîntul mediu și superior 128.000 tehnicieni.⁷

În același scop al pătrunderii culturii în mase, se încurajează formarea și activarea a tot mai multe echipe artistice de amatori. Dintre aceștia s-au putut selecționa și valorifica atîtea talente, apreciate și admirate nu numai în țară, ci și peste hotare. De curînd, arătîndu-se succesul pe care l-a avut ansamblul „Rap-

6 „Anuarul statistic al R.P.R., 1959”, p. 272—273; cf. Gh. Berescu, Em. Drob: Funcția cultural-educativă a statului nostru democrat-popular, în „Studii de materialism istoric”. Edit. științifică, București, 1960, p. 398.

7 „Scinteia Tineretului”, nr. 3056 din 11 martie 1959.

sodia Romîna" în turneul de 3 luni în U.S.A., s-a amintit, între alții și solistul Ion Cîmpeanu, de la dansul Bărbuncu. Acest artist, născut în Sălcuța, regiunea Cluj, a făcut parte, pînă mai acum cîțiva ani, din echipa de dansuri de amatori din comuna natală. Formația sa s-a prezentat la un concurs pe țară, unde a fost remarcat și în cîțiva ani, tînărul din Sălcuța a ajuns să danseze pe cele mai mari scene din țară și de peste hotare. Această formare și valorificare a talentelor este posibilă astăzi și ca urmare a măsurilor luate de regimul nostru democrat-popular, pentru lărgirea tuturor căilor prin care cunoștințele științifice și operele de cultură pătrund în rîndul maselor și prin care masele sînt antrenate la o intensă activitate culturală. Aceste căi sînt: presa, teatrul, cinematograful, radioul, televiziunea, casele de creație, cluburile, bibliotecile, editarea de cărți, etc. Editarea de cărți, de literatură sau științifice din toate domeniile de activitate, a luat în anii puterii populare o dezvoltare la care sub regimul burghezo-moșieresc nu se putea nici gîndi. Astfel, numai în 5 ani s-au editat în țara noastră 13.526 de titluri de cărți într-un tiraj total de 177.095.700 exemplare. Iar rețeaua bibliotecilor publice, care în 1950 dispunea de 18.444.000 de volume, a ajuns în 1960 la un fond de 68.142.000 de volume. Datorită principiului că între cultura progresistă și democratică a trecutului și cultura nouă, socialistă, există o legătură organică, neînteruptă, clasicii literaturii noastre au ajuns să fie editați în tiraje necunoscute în România burghezo-moșierească.⁸

De asemenea, activitatea de cercetare științifică, în laboratoare modern utilizate, în biblioteci bine înzestrate, a luat la noi, astăzi, un avînt necunoscut în trecut. Pe baza condițiilor prielnice, create prin grija ocîrmuirii noastre de stat, oamenii de știință din țara noastră au obținut succese deosebit de însemnate și apreciate. Diferitele institute de cercetări științifice care au luat ființă și activează în cadrul Academiei R.P.R., în urma reorganizării din 1948, se întrec în cercetările multiple pe care le întreprind, obținînd rezultate de prestigiu științific, recunoscut îndeosebi cu ocazia congreselor internaționale de specialitate. Statul nostru democrat popular apreciază aceste străduințe și rezultate ale oamenilor noștri de știință și de aceea asigură, fără rezervă, baza materială a cercetărilor științifice. Astfel, în 1956 s-au alocat de 3,7 ori mai multe fonduri pentru cercetări științifice

⁸ Vezi „Scinteia”, nr. 5742 din 14 decembrie 1962.

decît în 1950, iar în perioada 1957—1959 media anuală a fondurilor cheltuite pentru cercetări a fost de 595.000.000 lei. În țara noastră au fost construite, cu ajutorul Uniunii Sovietice, un reactor atomic, un ciclotron, un laborator de raze cosmice, Republica Populară Romînă situîndu-se astfel printre primele țări din lume care posedă asemenea instalații destinate cercetărilor la un nivel înalt în domeniul nuclear.

În cei 15 ani de la instaurarea Republicii, în țara noastră s-au pus bazele unei industrii proprii de medicamente, care a ajuns, datorită îmbunătățirii continue a bazei tehnico-materiale a acestei industrii, să realizeze în medie numai în 18 zile producția întregului an 1949, iar producția primelor trei trimestre din acest an, 1962, să fie egală cu întreaga producție a anilor 1954, 1955 și 1956 luați la un loc. În prezent industria noastră de medicamente realizează circa 2.000 de sortimente dintre care peste 300 de produse purificate (reactive).⁹

În anii puterii populare au fost create în țara noastră instituții cu centre de cercetare care contribuie la progresul științei și desfășoară o luptă perseverentă împotriva bolilor infecțioase. Datorită acestei griji a sănătății omului, s-a ajuns ca în țara noastră mortalitatea să scadă de la 19,1 la mie de locuitori, cît era în anul 1938, la 8,7 la mie, astăzi, iar mortalitatea infantilă a coborît de la 18,8% cît era în 1947, la 7% în 1960. Obținerea acestor rezultate a fost posibilă pentru că în țara noastră, sub regimul democrat-popular, paralel cu progresele științei medicale a crescut și nivelul asistenței medicale. Astăzi se asigură populației o asistență medicală de înaltă calificare, în unitățile de specialitate, spitale și policlinici, înzestrate cu cele mai moderne mijloace de diagnostic și tratament. În țara noastră, larga dezvoltare a instituțiilor medicale și repartizarea lor rațională, creșterea numărului de medici, gratuitatea asistenței medicale, sînt tot atîtea elemente care au contribuit în anii regimului de democrație populară la realizarea unei largi accesibilități medicale pentru întreaga populație de la orașe și sate. În Capitală, numărul circumscripțiilor medico-sanitare a crescut între anii 1948—1962 de la 47 la 234.¹⁰

9 Vezi „Scînteia”, nr. 5748 din 20 decembrie 1962 (articol: „Industria de medicamente”, de ing. Gh. Alupului, Director general al Direcției Generale de medicamente din M.I.P.Ch.).

10 Vezi „Scînteia”, nr. 5742 din 14 dec. 1962, (artic.: „Asistența medicală la domiciliu”, de Prof. Dr. Teodor Ilea).

Numărul paturilor de asistență medicală a crescut de la 33.000 cîte erau în 1938, la 137.000 astăzi; iar numărul medicilor a crescut de la 8.200 cîți erau în 1938, la 26.000 astăzi, ceea ce face ca țara noastră să se situeze între cele mai avansate țări, — fiind printre primele 10 — ajungînd să avem un medic la circa 700 de locuitori. Rezultat al eforturilor depuse sub regimul democrat popular pentru prevenirea și combaterea bolilor și pentru ridicarea generală a nivelului de trai al poporului este și creșterea vîrstei medii a populației noastre, de la 42 de ani, cît era în 1930—1932, la 66 de ani, în prezent.

Oamenii noștri de știință au contribuit la descoperirea de noi rezerve petroliere în Oltenia și Moldova, la descoperirea de noi zăcăminte de minereuri, la proiectarea și executarea marilor construcții ale planului de electrificare, etc. Chimistii noștri au contribuit la o serie de lucrări deosebit de importante și pentru valoarea lor practică, de pildă: chimizarea gazului metan prin producerea etilenei, utilizarea multiplă a produselor petroliere, aplicarea de noi procedee pentru obținerea de fire și fibre sintetice.

Succese importante au fost obținute și în sectorul literar artistic. Scriitori mai vechi — însușești de lupta poporului pentru înșăptuirea revoluției socialiste în țara noastră — împreună cu o pleiadă de tineri poeți, romancieri, nuveliști și dramaturgi au realizat valoroase opere literare, care reflectă veridic transformările socialiste din țara noastră, demască vechea orînduire, bazată pe exploatare și zugrăvesc chipul eroului pozitiv al timpurilor noastre.

De asemenea, în domeniul creației muzicale și în domeniul artelor plastice s-au creat opere de valoare, apreciate și peste graniță, cu ocazia diferitelor manifestări internaționale.

Prin toate aceste frumoase rezultate obținute în toate domeniile de activitate, datorită grijii de îndrumare și de sprijinire a ocîrmuirii noastre de stat democrat-populare, țara noastră a ajuns să se bucure, pe plan internațional de un prestigiu, pe care nu l-a cunoscut niciodată.

Dacă am face abstracție de toate aceste date, din care se desprind marile realizări înfăptuite sub regimul nostru democrat-popular, după înlăturarea monarhiei, și ne-am mărgini — cu ocazia celei de a 15-a aniversări a Republicii Populare Romîne — să aruncăm numai o fugară privire peste întinsul frumoasei și bogatei noastre țări, am încerca aceleași sentimente de bucurie

și mândrie. În toate stațiunile balneo-climaterice din țară, în cursul anului 1962, și-au petrecut concediul de odihnă sau au fost la tratamente, aproape 700.000 de oameni ai muncii, iar în tabere și colonii și-au petrecut vacanța 134.000 de copii. Oriunde ne-am opri, pe minunatul litoral, cu vilele și blocurile de vis, în care-și petrec timpul de odihnă și-și refac sănătatea — anual — peste 200.000 de oameni ai muncii și tineretul școlar al țării; în frumoasa Moldovă, la marea hidrocentrală de la Bicăz sau în orașele noi, care au răsărit ca din pământ, odată cu atâtea întreprinderi și instituții noi, cu ajutorul cărora se valorifică tot mai rațional bogățiile naturale ale țării; în Ardeal, la Brașov sau la Hunedoara; în Muntenia, cu frumoasa ei Capitală; în Oltenia sau în Banat, pretutindeni vom încerca același sentiment de mândrie, pentru minunatele realizări de care, astăzi, se împărtășește întregul popor.

Dar, realizări, care nu pot bucura mai puțin pe cei care sînt și fii credincioși ai Bisericii ortodoxe române, au fost înfăptuite în anii puterii populare și în domeniul cultelor religioase. Astfel, în Constituția pe care și-a dat-o poporul, la puțin timp după instaurarea Republicii — 13 aprilie 1948 — s-a consfințit nu numai egalitatea tuturor cetățenilor în fața legii — indiferent de rasă, limbă, religie, sex — recunoscîndu-se și garantîndu-se tuturor cele mai largi drepturi: Dreptul la muncă și la odihnă, dreptul la învățătură, dreptul la asigurare materială la bătrînețe și în caz de boală sau incapacitate de muncă, etc. — ci și libertatea de conștiință, garantată tuturor cetățenilor Republicii Populare Române, și libertatea cultelor religioase de a se organiza și funcționa liber, conform doctrinei, canoanelor, tradițiilor și practicilor respective.

Principiul egalității tuturor cultelor în fața legii — pe care ocîrmuirea de stat democrat populară l-a aplicat cu o consecvență vrednică de toată prețuirea și recunoștința — a impus denunțarea Concordatului încheiat de regimul burghezo-moșieresc, sub presiunea regelui, cu Vaticanul, înlăturîndu-se astfel privilegiile pe care și le asigurase cultul romano-catolic, în dauna celorlalte culte și îndeosebi a Bisericii ortodoxe române. Iar asigurarea principiului libertății religioase a îngăduit romînilor din Ardeal, care, în 1700, sub silnicie fuseseră uniți cu Roma, să rupă pecetea și să revină la sinul Bisericii strămoșești, de care nimic nu-i deosebea în credință și cult.

Același principiu al libertății cultelor, de a se organiza și funcționa liber, a îngăduit Bisericii ortodoxe române — ca și celorlalte culte religioase — să-și dea organizarea cea mai potrivită, în conformitate cu învățătura, canoanele și practica respectivă, realizându-și cea mai largă autonomie, de care nu s-a putut bucura sub regimurile trecute.

Cu sentimentul de legitimă mândrie pe care îl încercăm în fața acestor minunate realizări, care fac ca țara noastră să fie tot mai prețuită între popoarele lumii — care, în frunte cu Uniunea Sovietică — se străduiesc să instaureze o pace trainică și să înlăture pentru totdeauna războiul ca mijloc de reglementare a diferendelor de orice natură dintre ele; în perspectiva viitorului luminos al țării noastre, pe care ni-l garantează realizările tot mai frumoase și mai bogate obținute an de an, se cuvine ca, astăzi, când sărbătorim cea de a 15-a aniversare a Republicii Populare Române, să fim alături de toți harnicii muncitori ai patriei noastre dragi.

Trăiască și în veci să înflorească scumpa noastră Patrie, Republica Populară Română!

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

REDACTIA

Prea Sfinția Sa
EPISCOPUL TEOCTIST AL ARADULUI

EPARHIA ARADULUI ARE UN NOU ARHIPĂSTOR

Episcopia Aradului este una din cele mai vechi eparhii ortodoxe române de dincoace de Carpați. Ea dăinuiește fără întrerupere de câteva veacuri.

Teritoriul în care credincioșii de sub jurisdicția ei canonică conviețuiesc în pace cu ceilalți cetățeni ai țării, cuprinde cîmpiile mănoase ale Murășului, satele urmașilor lui Horia și Avram Iancu, Valea Jiului cu minerii ei harnici și cu înepuizabilele ei zăcămintе de aur negru, Hunedoara cu uzinele ei renumite, ale căror coșuri uriașe ard zi și nopte pentru propășirea Patriei.

Bisericește de lemn, de-o neasemuită frumusețe și de-o deosebită valoare istorică și arhitectonică alternează în cuprinsul Eparhiei Aradului cu impozante locașuri de rugăciune ridicate de evlavie credincioșilor din vremurile mai apropiate de noi. Pe de altă parte, așezări străvechi — antice și medievale — se împletesc la tot pasul cu mărețele realizări ale zilelor noastre.

În cursul istoriei ei, Episcopia Aradului a avut parte de vlădici care sufletul și-au pus pentru „turma” ce le-a fost încredințată spre păstorie. Din rîndurile lor se desprind atîtea figuri luminoase care au luptat mucenicește împotriva prozelitismului Vaticanului și a asupririi habsburgice, pentru păstrarea neschimbată a dreptei credințe ortodoxe răsăritene, pentru menținerea și adîncirea legăturilor frățești cu Biserica de peste munți, pentru introducerea limbii române în cultul divin și pentru interesele superioare, naționale și sociale, de altă dată ale poporului român din Ardeal, Banat și din părțile bihorene.

La umiliri și chinuri grele a fost supus curînd după 1700 episcopul arădan Ioanichie Martinovici, spre a-l determina să intre sub ascultarea papii de la Roma.

Pe la jumătatea veacului 18, episcopul Sinesie Jivanovici readuse la sînul Bisericii-mame o parte considerabilă a romînilor bihoreni trecuți la uniație. Auzind că acest vajnic vlădică a ob-

ținut chiar de la curtea din Viena învoirea de-a exercita jurisdicție canonică și în Bihor, episcopul romano-catolic de Oradea, contele Paul Forgács, a mărturisit deznădăjduit și înfrînt: „Acum, numai bunul Dumnezeu mai poate ajuta cauza unirei”. Același vlădică arădan întreține legături pe cît de vii, pe atît de satornice cu eparhiile din Țara Romînească.

Episcopul Gherasim Rațiu (1835—1850), fost profesor de teologie, s-a străduit cu succes să introducă limba romînă în serviciile de cult și prin tactul și înțelepciunea sa a ferit Biserica ortodoxă din părțile acelea de rănilor dezbinărilor.

Trei episcopi arădani au ajuns unul după altul mitropoliți ai Ardealului: Procopie Ivacicovici (1873—1874, trecut apoi patriarh la Carloviț), Miron Romanul (1874—1898) și Ioan Mețianu (1898—1916).

Episcopul Ioan I. Papp (1903—1925) — adevărat „mire” al eparhiei, în înțelesul cel mai ales al cuvîntului — a dat expresie întru cuvînt și faptă convingerii care însufletește de veacuri pe marii preoți ai Bisericii noastre: Noi, vlădicii, sîntem acolo unde-i poporul!

Vajnicul său urmaș de scaun, Dr. Grigorie Comșa (1926—1936), a desfășurat o frumoasă activitate în scurta-i păstorire curmată prematur și fulgerător de-o boală nemiloasă.

Aproape un pătrar de veac (1936—1960), distinsul și învățatul fiu al acelor meleaguri, Episcopul Dr. Andrei Magieru, a păstorit cu blîndețe și înțelepciune eparhia arădană.

A fost chemat apoi la cîrma Episcopiei văduvite tînărul profesor Dr. Nicolae Corneanu de la Institutul Teologic de grad Universitar din Sibiu. Temeinica sa pregătire teologică, întregită de-o distincție sufletească și de-o neistovită rîvnă pentru bunul mers al vieții bisericești, i-a cîștigat dintru început respectul, prețuirea și dragostea clerului și credincioșilor. În mai puțin de doi ani (1961—1962) de arhipăstorire la Arad, s-a legat atît de profund sufletește de păstoriții săi, încît atunci cînd a fost ales arhiepiscop al Timișoarei și mitropolit al Banatului (februarie 1962) numai conștiința unei datorii ce se cerea împlinită față de alți credincioși i-a atenuat întrucîtva regretul despărțirii de cei dinții.

*

La 28 iulie a. c., Colegiul Electoral Bisericesc, întrunit la Sfînta Patriarhie, în București, cu unanimitatea voturilor exprimate, a ales ca Episcop al Aradului, Ienopolei și Hălmagiului pe Prea Sfințitul Episcop Vicar Patriarhal Teoctist Arăpaș Boțoșăneanul.

Sfântul Sinod al Bisericii noastre a făcut cercetarea canonică a alegerii și a întărit-o.

La propunerea Departamentului Cultelor de pe lângă Consiliul de Miniștri al R. P. Române, Consiliul de Stat al Republicii Populare Române a confirmat prin Decret pe Prea Sfințitul Teoctist ca Episcop al Aradului, Ienopolei și Hălmagiului.

Duminică 16 septembrie a. c., cu îndeplinirea celor rînduite de pravilele noastre bisericești, în Catedrala episcopală din Arad, Înalt Prea Sfinția Sa Dr. Nicolae Corneanu, Mitropolitul Banatului, a instalat sărbătorește pe Prea Sfințitul Episcop Teoctist în jețul vlădicesc al Eparhiei Aradului, Ienopolei și Hălmagiului.

S-a săvîrșit prin aceasta o lucrare de deosebită însemnătate pentru bunul mers al vieții noastre bisericești. Numărul ierarhilor eparhioți ai Bisericii noastre s-a întregit astfel la doisprezece — atîția cîți trebuie să alcătuiască plenul Sfîntului Sinod. Fiind înzestrate acum toate eparhiile Patriarhiei Române cu ierarh propriu, viața noastră bisericească se află așezată cu desăvîrșire în făgașul ei canonic. Pentru faptul că s-a ajuns la această fericită situație, avem să mulțumim conducerii Statului nostru, care oferă cultelor religioase din R. P. Romîna — deci și Bisericii căreia-i aparținem — condițiile corespunzătoare desfășurării unei activități normale.

Noul Episcop al Aradului, Prea Sfințitul Teoctist — născut la 15 februarie 1915 — e tînăr, nu a împlinit încă vîrsta de cincizeci de ani. Om al Bisericii în toată puterea cuvîntului, de peste 33 de ani sîrguiește cu dragoste și devotament pe calea ei.

Fiu al unor țărani săraci din părțile Botoșanilor, care și-au crescut cu jertfelnicie pilduitoare și fără nici o vătămare pe cei 9 copii în viață, părinții Prea Sfințitului Episcop Teoctist al Aradului au cunoscut din plin obida truditorilor de pe ogoare din vremea orînduirii nedrepte care a apus pentru totdeauna în țara noastră.

Avea doar 14 ani cînd — îndemnat de năzuința curată de-a sluji pe Dumnezeu și Sfînta noastră Biserică — a purces, împresurat de lipsuri și greutăți, pe calea vieții monahale.

Paralel cu pregătirea duhovnicească, și-a făcut studiile teologice, terminîndu-le în 1944, anul eliberării Patriei noastre de sub jugul fascist.

Diacon la Catedrala Sfintei Patriarhii și apoi — din iunie 1945 — preot la Mitropolia Moldovei, și-a făcut ucenicia pe drumul lucrării bisericești și patriotice sub îndrumarea tînărului și

energicului episcop-vicar de-atunci, bucurându-se de deplina sa încredere și după ce Prea Sfințitul Arhiepiscop Justinian Marina a devenit Mitropolit al Moldovei și apoi Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române.

În vremea slujirii sale bisericești la Iași și-a închinat strădaniile — cu zel apostolesc și însuflețire creștinească — acțiunilor patriotice de lecuire a rănilor războiului și de combatere a urmărilor secetei care a bîntuit doi ani consecutiv în laturile moldovene, desfășurînd o activitate caritabilă socială deosebit de apreciată de factorii competenți.

De mai bine de 12 ani, noul arhipăstor al Eparhiei Aradului ostenea ca episcop vicar patriarhal, fiind de neprețuit ajutor Prea Fericirii Sale Părintelui Patriarh Justinian mai ales în administrația bisericească a Arhiepiscopiei Bucureștilor și — vreme de patru ani — ca rector al Institutului Teologic de grad Universitar din București.

La experiența de conducător bisericesc, noul Episcop al Aradului adaugă calitățile sufletești ale unui ierarh chibzuit și cum-pănit în toate ale sale, blînd și bun față de toți.

Cinstită de Departamentul Cultelor prin prezența Domnului Director general I. N. Bărbulescu, însoțit de Dnii directori I. Onțanu, I. Rodeanu și Mircea Neicov, solemnitatea de la Arad a întrunit în jurul Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae al Banatului, care a prezidat-o, pe Prea Sfințiii Episcopi Iosif al Rîmnicului și Argeșului, Teofil al Clujului, Valerian al Oradiei și Visarion Ploieșteanul, noul episcop-vicar al Sfintei Patriarhii.

Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Ardealului a fost reprezentat de P. C. vicar arhiepiscopesc Traian Belășcu, însoțit de P. C. Consilier administrativ Ioan Nicoară.

Au fost de față, apoi, rectorii Institutelor Teologice de grad Universitar din București și Sibiu, precum și rectorul Institutului Teologic protestant din Cluj, însoțiți de profesori.

Slujitorii Bisericii noastre s-au întîlnit acolo, în frățească împreună-petrecere, cu șefii celorlalte culte religioase, dintre care nu mai puțin decît patru aveau rang de episcopi. Veniți la prăznuire ca să-l salute cu dragoste frățească pe noul arhipăstor ortodox român al Aradului, ei au dat expresie prețuirii lor pentru Biserica Ortodoxă Română — în care văd, după propria lor mărturisire, o pildă de participare loială la desfășurarea luptei pentru pace și de atitudine patriotică — și și-au reafirmat voința ne-

șovăielnică de-a împărtăși întru cuvînt și faptă năzuințele făuritoare de viață nouă, îmbelșugată și fericită, ale poporului nostru.

Cuvîntările rostite atît la solemnitatea înscăunării din Catedrala episcopală, cît și la masa de onoare dată de Consiliul Eparhial în cinstea Prea Sfințitului Episcop Teoctist, au pus încă o dată în lumină faptul că Biserica Ortodoxă Romîină și celelalte culte religioase din țara noastră, prin slujitorii și credincioșii lor, desfășoară strădanii cinstite și din ce în ce mai izbutite de-a înțelege viața omenească de astăzi, dinamizată și înfrumusețată de atîtea uriașe transformări și descoperiri epocale. Ele sprijinesc deschis — de pe poziții religioase și cu mijloace ce le sînt proprii — tot ceea ce duce către viață, către lumină, către libertate și pace, către bună-înțelegere și apropiere între oameni. Ele se roagă, veghează și activează intens pentru ca „lumea viață să aibă și încă din belșug să aibă”, așa cum ne învață Domnul și Mîntuitorul nostru Iisus Hristos (cf. Ioan 10, 10).

„Biserica Ortodoxă — cum a spus Prea Sfințitul Episcop Teoctist al Aradului — cu o învățătură atît de bogată și cu orizonturi atît de întinse, cu frumuseți de trăire și cu adîncimi de gîndire, cu întocmiri atît de înțelepte, poate și trebuie să slujească omul în toate năzuințele lui înalte, poate și trebuie să slujească întreaga umanitate, însetată de idealurile nobile ale unei vieți drepte și fericite, ale unei vieți libere și prospere pentru toți oamenii. Izolarea de viață și de adevăratele ei frumuseți este străină învățăturii nerăstălmăcite a Mîntuitorului nostru Iisus Hristos, care ne îndeamnă și pe noi, slujitorii Săi: „V-am ales pe voi și v-am pus ca să mergeți și roadă să aduceți” (Ioan 15, 16).

Acum, Mitropolia Banatului — cum a remarcat în toastul său reprezentantul Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae al Ardealului, P. C. vicar arhiepiscopesc Tr. Belășcu — are doi ierarhi tineri și prețuiți.

La Arad, ca și în celelalte eparhii ardelene și bănățene, Prea Sfințitul Episcop Teoctist află pe dreptcredincioșii creștini nu despărțiți în două „străni” — ca între anii 1698—1948 — ci uniți în aceeași „sfîntă, sobornicească și apostolească Biserică” ortodoxă dreptmăritoare.

Dar — precum luminos a arătat Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Banatului — înfrățirea și bunăvoința nu se limitează la comunitatea eparhială și nici la cea bisericească peste tot. Ele trebuie să fie premisa apropierii dintre toate popoarele. Ca mare preot — spunea Înalt Prea Sfinția Sa — Prea Sfințitul

Episcop Teoctist are menirea de-a lupta din toate puterile pentru biruința acestor valori superioare ale vieții omenești. „Nu există azi un ideal mai superior și mai necesar de împlinit decît acela al cooperării și conviețuirii pașnice a tuturor oamenilor cinstiți din lume”. Lui trebuie să-i închinăm toate puterile noastre, „de la vlădică pînă la opincă”, precum spune străvechea zicală populară.

Pînă nu demult, Episcopia Aradului era sufragana a Mitropoliei Ardealului. Legăturile ei cu Arhiepiscopia Sibiului și cu celelalte eparhii ale Mitropoliei noastre sînt vechi și strînse. Pe de altă parte, potrivit prevederilor regulamentare în vigoare, Episcopul Aradului participă direct la îndrumarea și sprijinirea Institutului Teologic de grad Universitar din Sibiu, care pregătește slujitori bisericești cu calificare superioară și pentru eparhia pe care o păstorește. Aceste stări de lucruri sporesc bucuria cu care întîmpinăm înzestrarea scaunului vlădicesc de la Arad cu un arhipăstor de valoare și vrednicia Prea Sfințitului Episcop Teoctist.

Ii urăm respectuos și cald păstorire rodnică și îndelungată.

Intru mulți și fericiți ani, Prea Sfințite Părinte Episcop Teoctist!

REDACȚIA

UN NOU EPISCOP AL BISERICII NOASTRE, PREA SFINȚITUL VISARION PLOIEȘTEANUL

Serbările desfășurate la Alba Iulia în 21 octombrie 1958 — cu prilejul împlinirii unui deceniu de la înfăptuirea unificării bisericești a credincioșilor români din Ardeal — au fost o mărturie strălucită a înțelepciunii cu care s-a săvârșit acest îndreptățit act istoric de curmare a dezbinării pricinuite înainte de aceea cu două veacuri și jumătate, în sinul obștei aceluiași popor credincios, pînă atunci de aceeași credință ortodoxă răsăriteană.

Prăznuirea amintită — impresionantă prin semnificația și sobrietatea ei — a întrunit laolaltă ierarhi, preoți și credincioși însușiți fără slăbire, de-a lungul deceniului care se împlinea atunci, de aceeași convingere nezdruincată în trăinicia actului însemnat a cărui aniversare se prăznuia acolo.

Alături de cei ce — înainte cu zece ani — au făurit actul unificării noastre bisericești, sau au stat mărturie la săvîrșirea lui, cu prilejul prăznirii din 21 octombrie 1958 au pășit în fața altarului străbun mai mulți preoți foști greco-catolici care reveniseră la sinul Bisericii noastre în anii premergători.

Unul dintre acești preoți — 16 la număr — a ținut să-și mărturisească public, solemn și cald, simțămintele de care erau pătrunși cînd făceau acel pas hotărîtor pentru exercitarea ulterioară a slujirii lor preoțești și celățenești.

Prin graiul Părintelui Dr. Vasile Aștileanu, ei au făcut o declarație de revenire cu toată convingerea la sinul mamei noastre Biserici Ortodoxe Romine. (Textul declarației: în revista „Mitropolia Ardealului”, 1958, p. 776—777). Intr-o pătrunzătoare cuvîntare premergătoare declarației, P. C. Preot Dr. Vasile Aștileanu a arătat deslușit temeiurile superioare ale pasului pe care-l făcea în acel ceas, împreună cu frații săi de preoție. (Textul ei: în rev. cit., p. 922—924).

Preoții respectivi au fost încadrați în felurite slujiri bisericești, după pregătirea și aptitudinile lor.

P. C. Preot Dr. Vasile Aștileanu a fost numit inspector general în Administrația Sfintei Patriarhii, îndeplinind apoi și îndatoriri de consilier patriarhal.

Prețuindu-i alipirea statornică față de Sfînta noastră Biserică și luînd aminte la însușirile cu care l-a împodobit Dumnezeu, precum și la pregătirea teologică superioară pe care o posedă, în vara anului acestuia, Sfîntul Sinod al Bisericii noastre — la propunerea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian — l-a ales episcop vicar patriarhal pe P. C. Preot Dr. Vasile Aștileanu.

La propunerea Departamentului Cultelor, ocîrmuirea Statului nostru a confirmat această alegere.

Potrivit pravilelor canonice ale Bisericii noastre, P. C. Preot Dr. Vasile Aștileanu a fost primit în cinul monahal. Tunderea sa întru monah și ridicarea la rangul de arhimandrit s-a săvîrșit la Sfînta Mănăstire Sinaia, în zilele de 7 și 8 septembrie a. c. (la praznicul Nașterii Născătoare de Dumnezeu), de către Prea Sfinția Sa Dr. Antim Nica Tirgovișteanul, Episcop vicar patriarhal, delegat al Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian. Din soborul preoțesc care l-a înconjurat pe Prea Sfințitul Episcop Antim a făcut parte și P. C. Prot. stavr. Traian Belășcu, vicarul Arhiepiscopiei Sibiului.

Ca membru al cinului monahal, Prea Cuvioșia Sa a primit numele de Visarion, iar ca episcop vicar patriarhal — titlul de „Ploieșteanul”.

Duminică 9 septembrie a. c., în Catedrala Patriarhiei din București, Prea Cuviosul Arhimandrit Dr. Visarion Aștileanu a fost hirotonit întru arhieru, de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, împreună cu Prea Sfințitul Episcop Teofil al Clujului și Prea Sfințitul Teoctist, noul alesul Episcop al Aradului.

Cuvîntările rostite cu acele prilejuri de aleasă bucurie duhovnicească au constituit tot atîtea contribuții de preț la cimentarea unificării noastre bisericești, mărturii desluate ale strădaniilor fructuoase ce se depun de către slujitorii Bisericii noastre pentru pășirea cu un cuget și o simțire pe căile luminoase de pace și propășire, în făgașul drept al cărora poporul nostru vrednic sîrguiește astăzi spre împliniri de viață nouă, fără precedent în toată istoria noastră.

Potrivit amintitei hotărîri sinodale luată în 28 iulie a. c., Prea Sfințitul Episcop Vicar Patriarhal Dr. Visarion Aștileanu Ploieșteanul ocupă acum locul de prim sjetnic patriarhal rămas vacant prin trecerea Prea Sfințitului Episcop Teoctist la cîrma Eparhiei Aradului.

Noul episcop vicar patriarhal, Prea Sfințitul Visarion Ploieșteanul, s-a născut la Cluj, în 14 martie 1914, din părinții Vasile și Maria Aștileanu. Tatăl Prea Sfinției Sale — acum pensionar — a fost muncitor la căile ferate.

Prea Sfințitul
EPISCOP VISARION, VICAR PATRIARHAL

Scoala primară a urmat-o în comuna Suceag (Cluj). Studiile secundare (medii) și le-a făcut la liceul de aplicație al Seminarului Pedagogic Universitar din Cluj.

După ce și-a luat diploma de bacalaureat (maturitate), s-a înscris la Academia teologică greco-catolică din Cluj.

În anul 1935 a fost trimis ca bursier la Colegiul „De Propaganda Fide” din Roma. A urmat acolo cursuri de filozofie și teologie ca student al Seminarului „Pio Romeno”. La Roma și-a luat doctoratul în teologie (1941—42), cu mențiunea „magna cum laude”.

Înapoiat în țară, între anii 1942—1948 a îndeplinit, în cadrele Episcopiei unite a Clujului, diferite funcțiuni: secretar episcopal, paroh la biserica Bob (din Cluj), etc.

La 21 octombrie 1958, în Catedrala Reîntregirii Bisericești din Alba Iulia — în fața Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, a I. P. Sf. și P. Sf. Membri ai Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, a clerului, și credincioșilor întruniți acolo pentru aniversarea unui deceniu de la săvârșirea unificării noastre bisericești — a intrat în sinul Sfintei noastre Biserici. Cu acel prilej, a mărturisit că numai ascultarea „față de autoritatea unui om” (papa), „pe care-l supără întoarcerea noastră în mijlocul poporului”, i-a ținut o vreme, pe unii preoți foști greco-catolici, departe de Biserica strămoșească. Reîntorcându-se la altar și la amvon, „în mijlocul credincioșilor”, împreună cu ceilalți 15 slujitori bisericești care au făcut tot atunci acest pas binecuvîntat, actualul episcop vicar patriarhal s-a integrat în obștea poporului nostru iubitor de pace și făuritor de viață nouă. Chemarea dreptei credințe străbune s-a dovedit mai puternică decât glasul sîrăin al Vaticanului. Desfăcîndu-se din rețeaua obedienței față de papa, cu curată conștiință de preot alipit de popor, a purces a se strădui — în sinul Bisericii Ortodoxe Române — pentru binele vremelnice și veșnic al credincioșilor, pentru slava Bisericii și înflorirea Patriei noastre.

Primit cu bucurie în rîndurile slujitorilor Bisericii noastre, între anii 1958—1961 a îndeplinit funcțiunea de inspector general patriarhal și, concomitent, pe aceea de preot-paroh la biserica Popa Tatu din Capitală, iar în continuare — la biserica Antim. La începutul anului acestuia a fost numit consilier patriarhal pentru sectorul Institutului Biblic — Ateliere. În această funcțiune l-a găsit — înconjurat de stima, prețuirea și prietenia frățască a tuturor celor ce-l cunosc — alegerea ca membru al Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.

Prea Sfințitul Episcop Vicar Patriarhal Visarion Ploieșteanul este al doilea ierarh ortodox român ridicat din rîndurile clerului revenit.

Alți alți foști preoți de parohie greco-catolici, după revenirea la Ortodoxie, au devenit vicari și consilieri eparhiali, inspectori patriarhali și

eparhiali, protopopi și parohi în Capitală și în numeroase orașe ale țării, profesori de teologie la Institute și seminarii teologice.

Prețuind hotărîrea cu care s-au desfăcut de bunăvoie de sub ascultarea Vaticanului, Biserica noastră — prin ocirmuirea ei centrală eparhială — le-a oferit posibilități optime de a-și afirma și alipirea filială față de ea, și devotamentul patriotic față de lupta eroică pe care poporul nostru o duce faptic pentru făurirea unei vieți din ce în ce mai fericită și pentru sălășluirea în lume, între oameni și popoare, a păcii și a bunăvoinței.

Pentru ei — ca și pentru noi — Biserica Ortodoxă Română este maica cea bună a sufletelor noastre, iar Republica Populară Română — patrie dragă, scut și acoperămint vieților și ostanelilor noastre bucuroase, vatră de zidire nouă și izvor de avînt răzbatător în spre zări de propășire fără precedent.

Cea de-a XIV-ea aniversare a înfăptuirii unificării bisericești ne găsește laolaltă, frate cu frate, mărturisind același crez religios și slujind aceleași interese superioare ale dragului nostru popor.

Ridicarea în rindurile Membrilor Sfîntului Sinod a Prea Sfîntitului Episcop Vicar Patriarhal Visarion Ploieșteanul — de care Biserica ardeleană se bucură în mod deosebit — este încă o mărturie a înfrățirii reale care unește astăzi pe cei odinioară despărțiți și dezbinați de interese care nu erau ale noastre.

Dumnezeu să-i facă parte de viață îndelungată, cu pace, sănătate și întru toate bună sporire!

REDACȚIA

RELĂȚIILE ROMINO-RUSE — TEMEI DE SEAMĂ AL PRIETENIEI ROMINO-SOVIETICE

Prietenia creează de multe ori relații mai strânse și mai binefăcătoare decât legăturile de rudenie. Experiența vieții a dovedit de repetate ori că această afirmație e atât de adevărată, încât are profil de constatare.

Așezat „în calea tuturor răutăților” pricinuite de iureșul semințiilor migratoare, poporul român a simțit veacuri de-a rîndul și lanțul sufocant al opresiunii turcești, și spulberul pustiitor al năvălirilor tătarăști.

Încă în secolul 14, turcii s-au instalat în Balcani, izolînd Constantinopolul și stabilindu-și în imediata apropiere tabără tare de expansiune imperialistă, astfel încît la sfîrșitul secolului 17 ajunseseră să zgîlție chiar porțile Vienei, primejduind-o realmente.

Vreme de trei veacuri, Țările Romîne au făcut ce au putut aproape singure. Lăsate la propriile lor puteri, au combătut cu armele pe cotorpitorul lacom și înrobitor. Sprijin dinafară primeau și rar, și neînsemnat. Apusenii, creștini romano-catolici, erau darnici foarte în făgăduieli. Din cînd în cînd, căpeteniile lor mai trimiteau cîte-un pîlc de cavaleri în armuri scîlpitoare, care cu pretențiile lor nemăsurate de supremație în comanda-mentul forțelor antiotomane unificate și cu ignoranța lor patentă în materie de bătălii cu turcii, mai mult îi încurcau pe străbunii noștri primejduiți de puhoaiile Semilunei decât să-i ajute. Ioan Corvin de Hunedoara — român de obîrșie — cu geniala lui capacitate de conducător de oști, a adus o contribuție esențială la zăgăzuirea pentru o vreme a elanului expansionist al noilor cuceritori apăruți ca o pedeapsă în sud-estul și centrul Europei. Dar abia se terminase încheștarea de titani de la porțile Belgradului — din vîltoarea căreia tinărul și ambițiosul cuceritor al Constantinopolului, sultanul Mohamed II, a ieșit înfrînt și a trebuit să facă cale-ntoarsă — cînd o epidemie de ciumă, izbucnită în glorioasa sa tabără, a curmat prematur, la 11 august 1456, viața viteazului între viteji Ioan Corvin de Hunedoara.

Moartea eroului lăsa popoarele creștine ale Europei la discreția turcilor. Țările apusene — în frunte cu Roma papală — mereu grabnice la făgăduit, dar tare zăbavnice la împlinit, deveneau astfel pradă lesne de dobîndit pentru aprigul cuceritor musulman.

N-a trecut însă nici un an de la moartea lui Ioan Corvin de Hunedoara și flamura căzută din mîna-i încremenită de suflarea ucigătoarei moline a fost ridicată de la pămînt de brațul puternic al altui român, care devine simbolul încorporat al luptei de apărare împotriva cotozirii otomane din a doua jumătate a veacului 15. La 12 aprilie 1457, în Joia Mare, pe cîmpia numită „Direptate” din preajma cetății de scaun a Moldovei, Suceava, mitropolitul Theoctist a uns domn al acestei țărișoare pe cel ce avea să devină — în recunoașterea admirativă a contemporanilor și urmașilor — „atletul creștinătății”, Ștefan cel Mare și Sfînt.

Noul domn al Moldovei și-a dat seama că puterile Țărilor Romîne erau prea slabe ca să se poată măsura cu tăvălugul otoman. Și cum din Apus era slabă nădejde de sprijin efectiv, și-a îndreptat privirile spre Răsărit, unde statul moscovit făurea planul curmării definitive a opresiunii otomane, întinsă ca o boliste peste o parte considerabilă a continentului nostru. Pînă la unirea cu Ucraina neîntrecuților luptători cazacl, statul acesta nici nu avea hotar comun cu vreuna din țărișoarele romîne.

La 1482 — după ce măcinase urdiile turcești în cîteva bătălii celebre, iar trîmbelor tătarăști le frînsese de repetate ori șira spinării — Ștefan cel Mare încheie un tratat de alianță cu statul moscovit condus atunci de marele cneaz Ivan III. Era un act fără precedent în istoria poporului nostru, care-și căuta astfel reazim și ocrotire acolo unde le putea dobîndi altfel decît în Apusul făgăduielilor neîmplinite sau drănuite. Alianța aceasta a fost temeinică și binefăcătoare. Intr-o vreme de restrînte pentru Moldova, marele cneaz Ivan III îi scria ducelui Alexandru al Litvaniei: „Căci Ștefan Voievodul este înrudit și în alianță cu noi și noi acum îți dăm de știre ca tu, frate, să nu pornești împotriva lui Ștefan Voievodul Moldovei și să fii cu el în pace și el ți-ar fi ție, așa cum ne este și nouă, prieten prietenilor și dușman dușmanului”.

Cu Chiebul, același slăvit domnitor al Moldovei a avut legături de bună vecinătate. Pe fiica cneazului kievean Alexandru Olelkovici, pe nume Evdochia, a luat-o în căsătorie, făcînd-o doamnă a țării Moldovei.

Săvîrșindu-se din viață (1504), după 47 de ani de domnie cuminte și vitează, în anii care au urmat, Moldova greu încercată a primit ajutor și alinare numai din Răsărit. Petru Rareș, unul din fiii lui Ștefan cel Mare, e cunoscut prin nevrerea sa de-a se apleca slugarnic sultanului nesățios. La curtea lui umblau alți oameni decît cei ce ridicau haraciul pentru Sublima Poartă. Unul din ei, rusul Ivașco Peresvetov, călător și minuiitor de condei, l-a descris — în „Povestiri despre Petru, voievodul romînilor” — ca pe un domnitor ideal, înțelept și filozof, socotînd că el ar fi putut face oficiul de bun sfetnic al țarului.

În anul 1656, voievodul Moldovei, Gheorghe Ștefan, reînnoiește legăturile de prietenie cu țarul Alexei Mihailovici printr-un tratat de alianță

— al doilea în istorie — care prevedea tot zăgăzuirea pustiitoarelor năvăliri otomane.

Între timp, fără prealabile învoieli scrise, românii moldoveni au simțit nu o dată sprijinul vecinilor buni din Răsărit. Așa bunăoară, în vremea scurtei domnii a lui Ioan Vodă „cel Cumplit” — cum l-a numit fără temei istoriografia de tip învechit — după cum notează cronicarul, „cazaccii ne-întrebînd pe nimeni, s-au adunat 1.200 de oameni și au venit la Ion Vodă, pre cari văzîndu-i Ion Vodă, nu într-alt chip, ci ca (și) cînd ar fi văzut îngerul din cer cu veste bună și de izbîndă pogorît, și cu multe daruri pe capitile oîne era, i-au dăruit”.

Acum un pătrar de mileniu domnea în Moldova învățatul Dimitrie Cantemir, academician și istoriograf de faimă europeană.

Încă de pe cînd era ostatec la Constantinopol, tînărul fiu de domn tălăsua adeseori cu Pavel Alexeevici Tolstoi, ambasadorul Moscovei pe lîngă sultan. În mărturisirile tainice făcute acestuia, prințul român „se angajase nu o dată că de va fi să ajungă pe scaunul tatălui său la Iași, el va face totul ca să fie de partea rușilor. Numai așa vedea scăparea țării sale, numai așa nu se va mai îngroșa șuvoiul moldovean de lacrimi și sînge în care se scâldea bogăția turcească. Numai cu ajutorul rusesc va putea crește pînă la tăria uraganului marea mișcare de eliberare a popoarelor care gemeau sub cornul Semilunei: sîrbii, bulgarii, muntenegrenii, valahii și alții”. (V. Bogdan: „Visul lui Dimitrie Cantemir s-a realizat mai presus de așteptările lui”; art. în rev. „Orizonturi”, an X, nr. 127, dec. 1961, p. 38).

Deci, dar, cu știrea multor boieri de încredere — ca cronicarul Ion Neculce, cumnatul domnului Moldovei Ștefan Luca, ș. a. — omul „de taină” al lui Dimitrie Cantemir, Pricopie căpitanul, porni în solie spre Moscova. Înțelegerea cu țarul Petru I se făcu fără dificultăți, așa că la 24 aprilie 1711, se iscăli la Luțk tratatul de alianță între Moldova și statul rus. Al treilea din istorie, acest tratat „este cel mai important act din istoria relațiilor ruso-romîne din epoca feudală, fiindcă prin el se statornicesc cu adevărat temeiuri foarte adînci ale prieteniei. Acum se consfințește pentru totdeauna convingerea că eliberarea Țărilor Romîne de sub turci nu se va putea împlini decît printr-o alianță ruso-romînă” (art. cit. p. 40).

Ceea ce s-a cucerit după trecerea a mai bine de un veac și jumătate în bătăliile din Bulgaria, în fața redutelor de la Grivița și Plevna — eliberarea Țărilor Romîne de sub turci — n-a fost altceva decît împlinirea firească a năzuințelor de la 1711. Alianța ruso-romînă împotriva opresiunii otomane electrizase întreg Balcanul și umpluse de speranță popoarele înrobite din acea parte a continentului nostru. Visul lui Dimitrie Cantemir devenise realitate.

Apoi, cînd tăvălugul prusac al oștirilor kaiserului s-a prăpăstuit peste țara noastră, în cursul celui de al doilea război mondial, aceeași frăție de arme ruso-romînă i-a curmat elanul pustiiilor pe frontul Moldovei și apoi l-a alungat de pe meleagurile noastre.

Strînse și statornice au fost apoi legăturile culturale ruso-romîne, iar nedezlipite de acestea — cele bisericești. Nu intenționăm să le evocăm aci. Ar trebui pentru aceasta un studiu aparte — și astfel de studii există. Slăvitul mitropolit cărturar Dosoftei al Moldovei s-a exprimat despre aceste legături, în veacul 17, pe cît de sobru, pe atît de exact și de avîntat, cînd mulțumind patriarhului Ioachim al Rusiei pentru teascuri de tipar și alte materiale tipografice, a scris aceste versuri cuprinzătoare și semnificative:

Lăudată s-aibă dreptulu pomană
 În ceriu și pre lume fără prihană.
 Că și de la Moscova luciaște lucoare,
 Intinzînd lungi raze și bun nume supt soare.

Cît de adevărate sînt constatările exprimate cu atîta delicată simțire în versurile reproduse aci, aveam să ne dăm seama abia după 23 August 1944. Eliberați de sub jugul fascist, mulțumită ajutorului neprecupețit al Uniunii Sovietice, „lungile raze” ale vieții luminoase pe care o trăiesc eroicele ei popoare au încălzit și voința de zidire nouă a harnicului și vrednicului nostru popor.

Iar pe plan internațional, „bunul nume” al Uniunii Sovietice nu are egal, pentru că această mare și puternică țară se află în fruntea luptei pentru propășirea universală și pentru apărarea păcii lumii.

Lumina vine de la Răsărit! Vremea noastră e mărturie. Această lumină destramă beznele și curmă vrajbele. Ci dacă omenirea a îndurat atîtea pînă acum, de vină-s beznele și vrajele — și cei ce le-au întreținut. „Miracolul sovietic” ne-a înlesnit înțelegerea acestui adevăr elementar. Și tot el ne-a indicat calea ieșirii din impas: pacea, prietenia, colaborarea internațională, coexistență pașnică.

Idealul acesta capătă trup în zilele noastre, sub ochii noștri.

...Pentru care pricină sîntem recunoscători în primul rînd promotorului său de frunte, marelui nostru prieten de la Răsărit.

GR. M.

INTIUL ITINERAR PAULIN PE CONTINENTUL NOSTRU

— IN LEGĂTURĂ CU RELATĂRILE LUCANICE DIN F. AP. 16, 9—18, 19 —

Întîia evanghelizare a unor tărîmuri europene de către Sfîntul Apostol Pavel cade, temporal — după datele destul de certe ale cronologiei pauline¹ — în cursul anului 52 al erei noastre. Ea este relatată minuțios de către Sfîntul Evanghelist Luca. Relatările cronicarului sînt cu atît mai prețioase cu cît el a fost și participant activ la această binecuvîntată lucrare duhovnicească, fapt adevărit de textele redactate la persoana întîia plural ale celei de-a doua cărți istorice, inspirată, a sa.

Insoțit de Sila (de la Antiohia Siriei) și de Timotei (de la Listra), cărora li se adăugase întru sfîrșit Luca, Sfîntul Apostol Pavel răzbișe pe drumurile dogorite de soarele levantin ale Asiei Minor pînă la Troada (Troas, în preajma străvechii cetăți Troia). Acolo, un semnal religios primit în vedenie, i-a arătat că spațiul pe care Dumnezeu hotărîse să-l evanghelizeze în continuare zace dincolo de Marea Egee. Macedoneanul pe care-l văzuse în vis, implorînd ajutor (cf. F. Ap. 16, 9), întruchipa — în interpretarea creștină curentă — străvechea Eladă: patria zeilor cerea ajutor unicului și adevăratului Dumnezeu, căci zeii ei nu-i mai puteau ajuta, cum nu poate ajuta nicicînd o ficțiune.

Navigînd peste insula Samotraki, vînturi prielnice le-au înlesnit celor patru propovăduitori creștini să pună piciorul pe pămînt european încă a doua zi, în portul Neapolis (azi: Kavalla).

Sfîntul Apostol Pavel călca pentru întîia dată pe continentul nostru. Necunoscut și nebăgat în seamă de nimeni, împreună cu cei trei însoțitori ai săi, el pornea aci o lucrare de primenire, de împăcare și de iubire a cărei trăinicie — concretizată în instituția Bisericii creștine — n-a cunoscut-o pînă acum nici una dintre împărățiile înregistrate de cronici și hrisoave.

¹ Bibliografia ortodoxă romînă în această problemă este destul de bogată. Reținem următoarele lucrări: Dr. Grigorie Pișculescu (Gala Galaction): *Inscripția de la Delfi*; în rev. „Biserica Ortodoxă Romînă”, anul 1923, p. 321—327; Preot Const. Nonea: *Cum se poate orîndui cronologia vieții Sf. Apostol Pavel pe baza inscripției de la Delfi?* Iași 1935, p. 7—13 și mai ales, Diacon Prof. Dr. Nicolae I. Nicoiaescu: *Cronologia Paulină*; în rev. „Biserica Ortodoxă Romînă”, 1942, nr. 5—6, p. 177—203.

Cale de 10—12 km de la Neapolis zăcea înfloritoarea cetate *Filipi*. Își datora numele regelui macedonean Filip (359—336 î. H.), tatăl lui Alexandru cel Mare; iar renumele — romanilor. Cel dintâi, interesat să pună în siguranță minele de aur din munții învecinați față de dese incursiuni ale unor prădălnice triburi tracice, a transformat localitatea Crenides (=izvoare) într-o fortăreață rezistentă, numind-o Filipi. Ceilalți — după biruința re-purtată sub zidurile ei de Marcus Antonius și Octavianus Augustus împotriva trupelor comandate de ucigașii lui Caius Julius Caesar, Brutus și Cassius (43 î. H.) — au acoperit-o de favoruri, ridicând-o la rang de colonie înzestrată cu exercițiul dreptului italic. Aceasta înseamnă că locuitorii ei se bucurau de privilegiile rezervate cetățenilor romani din metropolă (Italia și, firește, Roma). Cetatea Filipi avea administrație proprie, inclusiv dreptul de-a bate monetă. Așezată pe Via Egnatia — celebra arteră de comunicație care lega capitala imperiului de provinciile grecești și orientale — cetatea Filipi a cunoscut o perioadă de rapidă și maximă înflorire economică și culturală, reușind să eclipseze curînd vechea capitală a regiunii aceleia, Amfipolis.

Autohtonii erau oameni sobri, harnici, cinstiți, neaplecați spre speculații filozofice și religioase, ca toți macedonenii. Lor li s-au adăugat în ultimele veacuri de dinainte de începutul erei noastre numeroși veterani romani, colonizați acolo de Octavianus Augustus, precum și oarecare iudei atrași de faima acestei cetăți prospere.

Tărîmul misionar în care poposisese după epocalul său descălecat în Europa promitea roade de preț pentru apostolia Sfîntului Pavel. Credincios tacticei sale misionare, a luat contact fără preget cu iudeii așezați în Filipi. Puțini la număr, aceștia nu-și putuseră ridica o sinagogă, cheltuielile împreunate cu construirea ei depășind posibilitățile lor economice-financiare. Din această pricină — ca și alți confrăți ai lor dinafara Palestinei (diaspora) — de Sabatul săptămînal se întruneau în aer liber, de preferință la marginea vreunei ape curgătoare, care le înlesnea săvîrșirea spălărilor rituale orînduite de Legea lui Moise. Locul de întrunire cultică a iudeilor filipeni era situat pe malul rîului Gangites, care scălda laturea de Apus a cetății.

Propovăduirea Sfîntului Apostol Pavel a aflat aci pămînt bun. Una dintre femeile care l-au auzit predicînd, pe nume Lidia, s-a convertit la Hristos și s-a botezat împreună cu toată familia ei. Originară din Tiatira (Asia Minor) — localitate renumită

pentru stofele ei de purpură — Lidia a devenit prozelită iudaică. Înceștinată, a depus atîta stăruință pe lângă Sfîntul Apostol Pavel și însoțitorii săi încît aceștia au sfîrșit prin a accepta să găzduiască în casa ei ospitalieră și încăpătoare, care devine astfel *întîiul locaș de cult creștin pe pămînt european* (cf. F. Ap. 16, 40). Negoțul de purpură, cu care se îndeletnicea Lidia, i-a asigurat o bunăstare din prisosul căreia au fost acoperite desigur multe lipsuri materiale ale tinerei comunități creștine din Filipi.

Tămăduirea slujnicei posedate de „duh pitonicesc” (ghicitorie?) a întunecat și întrerupt vremelnic bunul mers al evanghelizării cetății. Cei ce exploatau pe această nefericită, furioși că prin lecuirea ei le-a fost secăt un succulent izvor de cîștig, au reușit să provoace o tulburare care a dus la întemnițarea Sfîntului Pavel și a lui Sila. Timotei și Luca — aflați, probabil, la propovăduire prin împrejurimi — n-au fost implicați în această afacere.

Duhul Domnului veghea, însă, asupra slujitorilor Evangheliei. Peste noapte, un cutremur puternic a zguduit cetatea. Porțile temniței s-au deschis și lanțurile deținuților au căzut. Înfricat la gîndul că prizonierii ar fi putut să scape, temnicerul voia să-și curme viața. Sfîntul Pavel, care nu se clintise de la locul său, l-a împiedecat să se sinucidă. Plin de recunoștință, temnicerul le-a spălat rănilor, i-a dus pe Sfîntul Pavel și pe Sila în locuința sa, le-a întins masă, i-a ospătat și bucurîndu-se, s-a boțezat împreună cu toți ai lui.

Făcîndu-se ziuă — după cum relatează amplu Textul *B* al F. Ap. — cei doi pretori care conduceau cetatea (duumviri, sau legati propraetore Augusti) s-au adunat laolaltă cu alți locuitori, în agoră (forum, piață) și vorbind despre cutremurul care se simțise peste tot, nu numai în temniță, i-a cuprins frica să nu cumva să se repete. Il puneau în legătură cu maltratarea și întemnițarea celor doi străini care vesteau învierea unui „zeu” de numele căruia nu mai auziseră pînă atunci. Trimițînd pe lictorii aflați la dispoziția lor pentru menținerea ordinei, au poruncit temnicerului să-i pună în libertate pe Sfîntul Pavel și Sila.

Lictorii s-au înapoiat cu o veste neplăcută: deținuții pretind să li se ceară scuze, deoarece au fost bătuți în public, fără judecată, și apoi aruncați în închisoare ca niște făcători de rele. Amîndoi sînt cetățeni romani. Demnitatea pe care le-o conferă această calitate îi oprește să părăsească temnița înainte de-a li se da deplină satisfacție. De fapt, două legi romane — Lex Valeria (509 î. H.) și Lex Porcia (248 î. H.) — interziceau cu as-

prime lovirea de orice fel, mai ales cea cu vergi, a unui cetățean roman. Magistratii care nu le respectau întru totul erau înlăturați din funcțiune și declarați incapabili să mai îndeplinească vreo funcțiune publică. Pretorii filipeni știau bine acest lucru.

Fără să mai stea pe gânduri, au purces în spre temniță, însoțiți — cum precizează, suplimentar, Textul B — de numeroși prieteni ai lor, făcând mea culpa de față cu martori. În sprijinul rugămintii de-a părăsi cetatea — adresată Sfântului Pavel și lui Sila — duumvirii invocau scuza că n-au avut cunoștință de calitatea lor de cetățeni romani. Ii îngrozea, apoi, pe notabilii cetății, temerea că populația s-ar putea răscula împotriva lor, cerându-le socoteală pentru ușurătatea cu care au maltratat pe acești oameni, fără să cerceteze atent, în prealabil, cine sînt ei, — adaugă Textul B.

Ieșind din închisoare, Sfântul Pavel și Sila au cercetat pe creștinii filipeni, întruniți la rugăciune de obște în casa Lidiei. Adresându-le cuvinte de mîngîiere, au părăsit cetatea nesiliți de nimeni, îndreptîndu-se spre Tesalonic. Cu ei era și Timotei. Luca a rămas acolo, fie pentru a consolida această primă ctitorie paulină a tărîmurilor europene, fie pentru a se înapoia singur la Troada, unde îl vom regăsi nu peste mult. Nu e exclus ca Sfântul Pavel să se fi putut dispensa — măcar pînă la o vreme — de atentele sale îngrijiri, atît de trebuincioase sănătății zdruncinate a neobositului Apostol. Se știe că o boală umilitoare îl oprise în Galatia mai mult decît prevăzuse cînd a pășit pe pămîntul acestei regiuni a Asiei Minor (cf. Gal. 4, 13—14). Întîlnirea cu Sfântul Luca, la Troada, a contribuit desigur la grăbirea convalescenței Sfântului Pavel, mai ales că *ὁ ιατρός ὁ ἀγαπητός* (= „doctorul preaiubit”; Col. 4, 14) din Antiohia Siriei l-a însoțit și în drumetia sa peste mare, supraveghindu-i sănătatea.

Fără să fie amintit vreodată cu numele — nefiind obiceiul în antichitate ca autorii de cărți istorice să vorbească despre ei înșiși² — Sfântul Luca este subînțeles ca fiind prezent, adică participant, la toate evenimentele redactate în textul F. Ap. la persoana întîia plural. (Să se observe, în F. Ap. 16, 9—10 trecerea de la vorbirea la persoana întîia plural și invers în F. Ap. 16, 19 urm.; 17, 1 urm.).

*

² Sallustius (Catilina 9) spune: (La romani) „mințile cele mai luminate erau ale celor mai lipsiți de răgaz: nimeni nu-și vădea harul decît în breasla lui și fiecare era mai bucuros să înfăptuiască, decît să vorbească, să-și vadă isprăvile slăvite de alții...”. Vezi: Proză istorică latină. În romînește de Radu Albala. București, Editura pentru Literatură Universală, 1962, p. 58.

Fără să se oprească în Amfipolis și Apolonia — unde nu se semnalează existența unor colonii iudaice — după un drum de aproximativ 50 de km pe Via Egnatia, propovăduitorii creștini au ajuns la *Tesalonic*.

Situat într-una din cele mai favorabile poziții, portul Tesalonic — numit astfel, probabil, în onoarea fiicei regelui Filip II al Macedoniei, Tesalonike, sora lui Alexandru cel Mare — și-a păstrat însemnătatea pînă în zilele noastre (sub numele de portul Salonic). Pe vremea aceea era capitala regiunii a doua macedonene și reședința a guvernatorului roman.

Sfîntul Pavel și colaboratorii săi au zăbovit aci cam trei săptămîni, propovăduind iudeilor trei sîmbete consecutive, în sinagoga lor, pe Iisus Hristos, ca Mesia cel înviat din morți. Cîțiva dintre ei — între care Aristarh și Secundus (cf. F. Ap. 20, 4) — s-au convertit. Mai numeroși au fost însă convertiții din rîndurile greco-romanilor politeiști și a femeilor de condiție socială înaltă, care frecventau sinagoga iudeilor.

Intrigile consîngenilor săi au pus capăt curînd binecuvîntatei lucrări a Sfîntului Pavel. Într-una din zile, casa iudeo-creștinului Iason — în care erau găzduiți cei patru predicatori creștini — a fost asaltată de-o gloată abil întărită împotriva acestora de către elemente dușmănoase. Neaflînd acolo pe cei căutați, l-au tîrît pe Iason — precum și pe alți creștini — înaintea căpeteniilor cetății (politarhi), acuzîndu-l că a primit sub acoperișul casei sale oameni periculoși, care seamănă dezordinea pretutindeni pe unde trec și se opun cezarului roman, zicînd că este alt împărat: Iisus. Acuza e veche și învechită. De la procesul Mîntuitorului încoace, s-au servit destui de ea, ca de-o placă uzată, spre a-i compromite cît mai ușor și mai sigur pe credincioșii creștini în fața autorităților romane, deosebit de sensibile față de învinuirile de înaltă trădare. În lipsa acuzațiilor direcți, politarhii au eliberat pe Iason și pe soții lui, contra unei cauțiuni. Noaptea, Sfîntul Pavel și Sila au părăsit Tesalonicul.

La *Vereia* (Berea; cf. F. Ap. 17, 10—14) — oraș macedonean de munte (azi: Veria) — propovăduirea cuvîntului Evangheliei a avut deplin succes atît între iudeii monoteiști, cît și între elinii politeiști. Și aici, ca și la Tesalonic, afluența la Botez a femeilor din protipendadă a fost remarcabilă.

Răscoala pusă la cale de emisarii potrivnicilor săi din Tesalonic l-a silit pe Sfântul Pavel să plece spre mare, pentru a coborî în Grecia propriu-zisă. Sila și Timotei — acesta din urmă: venit mai înainte de la Tesalonic — au rămas în Vereia, spre a consolida împreună cu Sosipatru (cf. F. Ap. 20, 4) și cu alți convertiți dintre localnici biserica înființată acolo.

Apostolia Sfântului Pavel în Macedonia s-a încheiat cu înființarea a trei biserici — Filipi, Tesalonic și Vereia — care au fost cele dintâi ctitorii ale Evangheliei mântuirii pe continentul nostru.

Plecat din Vereia, Sfântul Apostol Pavel a descins la *Atena* (vezi F. Ap. 17, 15—34).

„Ochiul Greciei, matca artelor și a elocvenței” — cum le plăcea localnicilor s-o numească — Atena păstra la vremea aceea, din gloria ei de odinioară, gustul pentru speculație filozofică și o incurabilă sete de-a recepționa și discuta înaintea altora ultimele noutăți din cele patru laturi ale spațiului mediteraneean. Romanii au despuiat-o de orice însemnătate politică. I-au respectat, însă, în mod excepțional, templele și capodoperele de artă, deși aveau năravul, pe ori unde treceau, să ridice tot ce-i mai de preț ca să împodobească din prădăciuni capitala imperiului lor în plină ascensiune și expansiune imperialistă. „Dignus Roma locus quod deus omnis eat” (Roma este loc vrednic să poseadă statuile tuturor zeilor) — spunea tristul Ovidiu, cu gândul la „capturile sacre” pe care cuceritorii romani le țirau în urma carelor lor de triumf, pentru a le depune apoi ca trofee de război în templul lui Agrippa de pe Capitoliu. Atena, însă, și-a păstrat zeii ei. Mai mult decât atât: de teama de a nu-l ignora pe vreunul, atenienii, prevăzători pînă la exces, au ridicat un altar de rezervă, dedicat „Zeului necunoscut” (”Αγνωστω Θεῷ).

Erau la Atena mai mulți idoli decât în toată Grecia. Din veacul II î. H., cînd geograful și istoriograful Pausanias făcea această constatare și pînă la începutul erei noastre, nu se schimbă nimic în această privință. Rafinatul Petronius — contemporan al Sfântului Apostol Pavel și curtean de elită al lui Nero — spunea, spiritual, că la Atena e mai greu să întîlnești un om decât un zeu. Religiozitatea atenienilor, care conservau cu strășnicie superbe sanctuare ale zeilor lor, era vestită în toată lumea antică. Fără să ignoreze faima lor, Sfântul Apostol Pavel avea prilejul, cînd străbătea singur ulițele cetății, să constate că

ea e reală din acest punct de vedere. Planul său de lucru era gata: aci se putea sconta — socotea el — pe oarecare succese misionare, deoarece fondul aperceptiv al noilor idei creștine exista.

După ce i-a trimis acasă pe frații creștini care l-au însoțit pînă aci (cf. 17, 15), în așteptarea lui Sila și Timotei — cărora le poruncise să vină acolo fără preget (cf. 17, 15—18) — Sfîntul Pavel a propovăduit în sinagogă și în agoră. Nu știm ce succes a avut între iudei și prozeliții acestora. Dar apariția lui între grecii politeiști n-a rămas nebagată în seamă. Bănuind — după înfățișare și după port — că este un străin, cărturar, de la care ar fi putut afla ceva nou, l-au înconjurat numai decît numeroși filozofi stoici și epicurei, și unii și ceilalți bine reprezentați, calitativ și numeric, în cetatea de căpetenie a provinciei Attica. Stoicii erau panteiști și adepți convinși ai unei concepții de viață austeră. Ceilalți erau evdemoniștii epocii, adepți ai plăcerilor. Și unii și alții manifestau un scepticism total în fața morții.

Din convorbirile avute cu Sfîntul Pavel, unii n-au înțeles nimic. Alții, auzind despre Iisus și despre învierea Lui (în grecește: ἀνάστασις, Anastasis), socoteau că străinul propovăduiește vreo nouă pereche de zei, proaspăt descoperită pe la periferiile Olimpului.

Drept aceea, după obicei, Sfîntul Pavel a fost invitat în fața sfatului căpeteniilor ateniene, ca să le facă o expunere a învățăturii sale. Consiliul acesta își trăgea numele de la locul în care-și ținea ședințele de lucru: δ "Ἀρειος πάγος (=colina lui Marte), situat în preajma Acropolei. El guverna cetatea liberă a Atenei, avînd depline puteri din partea romanilor în ce privește administrația, justiția, învățămîntul, cultul divin și menținerea ordinei, chiar și asupra cetățenilor romani sălășluiți acolo.

Apariția Apostolului creștin în fața notabililor Atenei n-a fost aceea a unui acuzat, nici aceea a unui tolerat. Aceștia voiau pur și simplu să se intereseze de „filozofia” sa, spre a se edifica asupra creditului pe care-l merita ea.

Sfîntul Pavel avea în fața sa oameni culți și versați în tainele gîndirii filozofice, suflete religioase și minți avide de cunoștințe noi. Le-a vorbit cu abilitatea cuvenită, evitînd orice cuvînt care i-ar fi putut răni și măgulind orgoliul lor de cetățeni ai unui oraș distins de romani cu statut de „stat aliat” al imperiului.

Discursul rostit de Sfîntul Apostol Pavel în Areopagul din Atena este o mostră de tact pastoral. Citîndu-l, textul lui te în-

credințează că genialul ucenic al Domnului știa să se facă într-adevăr „tuturor toate” (I Cor. 9, 22), ca măcar pe unii să-i mîntuiască. În cazul de față, deși a întîlnit un auditoriu binevoitor și dornic să afle ceva nou, Apostolul creștin n-a izbutit să cîștige pentru Domnul decît cîteva suflete. Atena, mîndră de zeii și de trecutul ei strălucit, rezista suflării Duhului lui Dumnezeu. În „veacul de aur” al Bisericii creștine — cînd studiau aci Sfinții Vasile cel Mare și Grigorie Teologul — populația Atenei continua să fie încă preponderant politeistă (păgînă).

Lăudînd religiozitatea atenienilor, Sfîntul Apostol Pavel a remarcat cu simpatie că aceștia au ridicat un altar pînă și „Necunoscutului Dumnezeu”. Pe acesta, pe care ei nu-l cunoșteau, li-l vestea străinul venit de peste Egee. Acest „Zeu” a făcut lumea și toate cele ce sînt într-însa. Omenirea însași își are obîrșia în El. Această afirmație trebuie să fi fost pe placul ascultătorilor areopagiți nu numai fiindcă conținutul ei le era familiar, ci și din pricină că Sfîntul Pavel, procedînd ca un perfect tactician, și-a întărit-o cu mărturia unora dintre poeții greci. Citatul făcut aci — „Din neamul Lui sîntem și noi” (cf. 17,28) — a fost identificat într-adevăr la Aratus, scriitor cilician din veacul III î. H. și la Cleanthes, filozof grec.³

Acest „Zeu necunoscut”, care umple toate și stăpînește cele ce sînt cu omniprezența Sa, nu poate fi slujit de mîini omenești, nu locuiește în temple și cu atît mai puțin în statui, oricît de meșteșugit ar fi ele alcătuite.

Acest asalt fin împotriva idololatriei a fost suportat în liniște de ascultători. Cînd însă Sfîntul Pavel a afirmat că Dumnezeu s-a descoperit oamenilor în Iisus Hristos cel înviat din morți, care va să judece lumea întru sfîrșit, discursul său a fost întrerupt cu ironii mușcătoare. „Sofia” lumii acesteia, căreia-i slujeau rafi-nații atenieni, nu putea concepe realitatea învierii morților.

Cîțiva dintre cei prezenți la această primă întîlnire dintre filozofia antică și Evanghelia revelată, s-au convertit la Hristos. Dintre ei, Sfîntul Luca reține numele lui Dionisie Areopagitul — care, după tradiție, ar fi devenit primul episcop al Atenei — și al unei femei, Damaris (cf. 17, 34).

Atena nu era coaptă încă pentru primirea Evangheliei. Apostolul putea purcede spre alte tărîmuri, mai promițătoare de seceriș duhovnicesc. Ceea ce a și făcut, îndreptîndu-se spre *Corint*.

³ Amănunte la Grigorie Marcu: Saul din Tars. Sibiu 1939, p. 115.

„Lumina întregii Grecii” (totius Graeciae lumen) — așa alinta Cicero cetatea Corintului. „Oraș situat între două mări” (bimaris Corinthus) — adăuga, admirativ, Horațiu. „Ă corintianiza” — adică a-ți petrece viața ca la Corint — era năzuința supremă a decăzuților și îmbuibăților vremii.

Distrus de consulul L. Mummius (146 î. H.) pînă în temelii, restaurat de Caius Julius Caesar după o sută de ani, împăratul Octavianus Augustus l-a ridicat la rangul de capitală a provinciei romane Ahaia. În veacul I al erei noastre era cel mai însemnat oraș al Greciei.

Prosperitatea și-o datora norocoasei sale așezări între două mări: prin portul Lechaion absorbea belșugul bazinului apusean al Mediteranei, iar portul Kehnrea era fereastră deschisă spre Răsărit.

Corupția care domnea acolo era de pomină. Templul destrăbălatei zeițe Afrodita Pandemos — căreia îi slujeau o mie de ierodule — a ridicat viciul la rang de cult, glorificîndu-l.

În această „sodomă” se putea lucra pentru Domnul. Localnicii erau în majoritate greci; în rest — mulți coloniști romani și destui iudei (unii, alungați din Roma în urma edictului lui Claudiu, din anul 49).

Sfîntul Pavel s-a adresat, ca de obicei, în primul rînd iudeilor, cercetîndu-i în sinagoga lor, sîmbătă de sîmbătă. A avut succese încurajatoare în mijlocul lor. Între cei convertiți — iudei și prozeliți elini — se afla însuși sinagogarhul Crispus.

După ce s-au întors Sila și Timotei din Macedonia, opoziția iudeilor refractari creștinismului crescînd, Sfîntul Pavel și-a mutat amvonul din sinagogă în casa învecinată a unui prozelit convertit, pe nume Justus.

Încurajat de Domnul să nu ia seama la greutăți, ci să propovăduiască Evanghelia Lui fără temere, Sfîntul Pavel și-a prelungit lucrarea misionară în Corint vreme de un an și jumătate, întemeind aci una din cele mai însemnate biserici.

În timpul liber, lucra în atelierul de corturi (σκηνοποιός) al binecredincioasei sale gazde, Acvila, iudeu din Pont, refugiat de la Roma în urma amintitului edict de expulzare dat de împăratul Claudiu. Aci, ca și la Tesalonic și în alte părți, Apostolul meșteșugar nu voia să împovăreze pe nimeni. Cu mîinile sale lucra atîta cît trebuia să cîștige ca să acopere cheltuielile de întreținere a grupului misionar pe care-l conducea.

Pe temeiul știrilor — nu toate liniștitoare — pe care Sila și Timotei i le-au adus din Macedonia, a scris din Corint, la intervale scurte, cele două epistole către Tesaloniceni, încurajându-i să fie tari în fața încercărilor vremelnice la care-i supun potrivnicii lor și completînd cu amănunte inedite predicile rostite cînd se afla la ei, mai ales în latura lor eshatologică (a doua venire a Domnului) și etică-socială (obligația creștinească de-a îndeplini o muncă productivă).

Și aci, iudeii refractari Evangheliei lui Hristos au stîrnit un început de persecuție împotriva Sfîntului Apostol Pavel, tîrîndu-l în fața proconsulului roman al provinciei Ahaia, pe nume Lucius Junius Annaeus Gallion. Acesta era fratele renumitului filozof stoic Lucius Annaeus Seneca, ale cărui vederi largi în ce privește atitudinea față de semeni le împărtășea întru totul.

Înțelegînd că străinul Pavel este acuzat de călcare a Legii mozaice, și-a declinat competența în materie de chestiuni religioase și i-a alungat pe pîrîși cu rușine din reședința sa.

Furioasă din pricina umilinței pe care o suferise, gloata căuta un țap ispășitor. L-a găsit în persoana lui Sostene. Acesta era mai marele sinagogii iudaice (sinagogarhul) din Corint. Ii urmase, desigur, în această demnitate lui Crispus, care se convertise la creștinism. Trebuie să fi fost un element fanatic de vreme ce alegerea comunității s-a oprit asupra lui după dezertarea „renegatului” Crispus. Sostene înscenase și provocase tulburarea de stradă împotriva Sfîntului Pavel. Voia, prin aceasta, să-și afirme zelul legalist mozaic, arătînd astfel cît de vrednic este de funcțiunea conducătoare ce i se încredințase. Prima încercare de acest fel i-a fost fatală. Prozeliții elini, sensibili la ocară cu care se soldase afacerea înscenată de Sostene, au pus mîna pe el și l-au bătut cumplit, sub ochii lui Gallion, care privea impasibil din pridvorul reședinței sale, neînțelegînd să intervină nici de data aceasta.

Corecția pe care o suferise s-a dovedit „providențială” pentru Sostene: a pășit pînă la capăt pe urmele lui Crispus, convertindu-se curînd la creștinism. Sfîntul Pavel și-l asociază în adresa Epistolei întîia către Corinteni (1, 1), semn lămurit că prețuia zelul lui exemplar pentru Domnul și Evanghelia Lui, căreia i se împotrivise cu cîțiva ani înainte de aceea.

Incidentul petrecut în fața scaunului de judecată al lui Gallion prezintă o însemnătate deosebită pentru cronologia paulină. Dintr-o inscripție epigrafică descoperită la Delfi s-a aflat — după

calculare migăloase și studii asidui — că Gallion a fost proconsul al Ahaei în anul 52 al erei noastre. Asupra duratei proconsulatului său există încă unele divergențe între cercetătorii de specialitate. Amănuntul acesta ajută la recostituirea succesiunii în timp a multor evenimente de seamă din istoria osteneților apostolești ale Sfântului Apostol Pavel.

Avînd pace din partea potrivnicilor săi după lecția de moderație civică pe care le-o dăduse cumpănitul Gallion, Sfîntul Apostol Pavel a mai rămas în Corint „zile multe” (F. Ap. 18, 18a), adică pînă a împlinit un an și jumătate de spornică povăduire.

Înainte de plecare, în biserica din portul Kehnrea, a luat asupra sa votul religios al nazireatului (vezi amănunte în Numeri, cap. 6), drept mulțumită pentru ajutorul de care l-a făcut părtaş Dumnezeu atît în cursul boalei de care suferise în Galatia, cît și în conflictul cu iudaizanții din Corint. Era hotărît să meargă la Ierusalim ca să îplinească acolo acest vot, aducînd la templu jertfele prescrise de Legea mozaică. Cu el au plecat și soții creștini Acvila și Priscila, spre a se stabili la Efes.⁴

Întîiul itinerar paulin pe continentul nostru s-a soldat cu înființarea amintitelor biserici locale din Filipi, Tesalonic, Vereia, Atena și Corint — și cu inaugurarea activității epistolare a marelui Apostol (la anul 52, în Corint, prin redactarea celor două epistole către credincioșii din Tesalonic).

Rezultatul de căpetenie este însă altul: convertiții la Hristos, din oameni cu viață religioasă-morală discutabilă, au devenit realmente „făpturi nouă”, în înțelesul paulin al expresiei (existente în Gal. 6, 15; II Cor. 5, 17; ș. a.), practicanți convinși ai virtuților care împodobesc pe adevărații credincioși în Hristos.

Pr. Dr. GRIGORIE MARCU

Profesor la Institutul Teologic Universitar, Sibiu

⁴ Bibliografie ortodoxă romînă mai nouă, la subiectul tratat aci: Prof. Iustin Moisescu: Activitatea Sfîntului Apostol Pavel în Atena. Iași, 1946 (amplă și valoroasă); Același: Sf. Apostol Pavel și viața celor mai de seamă comunități creștine în epoca apostolică; în rev. „Studii Teologice”, 1951, nr. 7—8; Diacon Prof. N. I. Nicolaescu: Actualitatea Epistolei I-a către Corinteni; în rev. „Studii Teologice”, 1951, nr. 1—2; Studiul Noului Testament. Manual pentru uzul studenților Institutelor Teologice. București 1954 (la Epistolele către Tes., Fil. și Cor.).

Bibliografie mai veche și extraortodoxă, în rev. „Mitropolia Ardealului”, 1962, p. 467.

CITEVA ASPECTE ALE STRĂDANIILOR STUDENȚILOR TEOLOGI DE LA SIBIU PENTRU PROMOVAREA LIMBII ROMÎNE

Revoluția burghezo-democratică din 1848 a deschis noi perspective și în domeniul dezvoltării culturii românești în Ardeal. Elementele progresiste își puneau tot mai mult problema cultivării limbii ca principal mijloc în dezvoltarea culturii. Încă din prima jumătate a secolului XIX încep să apară anumite asociații numite „casine”, în care intelectualitatea și burghezia românească organizau lecturi, ținute de „profesori și literați”, ele devenind astfel „locuri de cultură și petrecanie”. Dar unii fruntași ai revoluției din 1848 își manifestă acum dorința de a creia o universitate românească, iar cei mai mulți erau preocupați de ideea creării unei societăți literare sau „academii”, cu scopuri culturale mai largi. Așa s-a născut în 1861 „Asociația transilvană pentru literatura română și cultura poporului român” (Astra), al cărei program era: „înaintarea literaturii române și cultura poporului român în deosebitele ramuri prin studiul, elaborarea și edarea de opuri, prin premii și stipendii pentru diferite specialități de știință și arte și alte asemenea”.¹

Un rol însemnat în promovarea culturii românești au avut și așa-numitele „societăți de lectură” ale tinerimii studioase din Ardeal, care-și propuneau ca scop principal cunoașterea și cultivarea limbii și literaturii române. Ele apar după 1860, desigur sub influența „Astrei”, în majoritatea gimnaziilor românești din Ardeal: Beiuș (1862), Blaj (1866), Brașov (1868), Năsăud (1877), iar în unele orașe se creiază și societăți ale elevilor români care urmau cursurile liceelor maghiare. Tinerii români care urmau cursurile universitare în Budapesta își creiază o aseme-

¹ Cf. Din Istoria Transilvaniei, vol. II, București, 1961, p. 406 urm.; V. Curticăpeanu, Intemeierea Societății „Astra” și rolul ei în cultura poporului român (1861), în Studii. Revistă de istorie, an. XV, nr. 6, 1961, p. 1139—1166.

nea societate în 1862, cu numele de Petru Maior, iar în 1873/74 își creiază una și studenții români din Cluj, cu numele de Iulia.

În acest curent de înființare a diferite societăți și reuniuni literare, sînt prinși și tinerii teologi ortodocși și greco-catolici de la Seminariile (Institutele) teologice din Ardeal. Astfel, în 1862 ia naștere Societatea de lectură Inocențiu Micu Clain a teologilor uniți din Blaj, în 1867 Societatea de lectură a teologilor ortodocși din Arad, iar în 1869 Societatea de lectură Alexi-Șincai a teologilor uniți din Gherla.² Așa se face că în anul 1865 o seamă de clerici care studiau la Institutul teologic-pedagogic din Sibiu se grupează în jurul unei foi pe care o scot în manuscris cu numele „Speranța”. Ideea publicării ei le-a venit probabil de la teologii greco-catolici din Viena, care scoteau foaia „Sionul”, redactată de Grigorie Silași, așa cum se arată de altfel și în apelul publicat în primul număr din Speranța.³ Acest apel redacțional, semnat de clericul Nicolae Frateș, sub titlul „Provocare la prenumerațiune la Speranța”, arăta printre altele, că „folosul ce se revarsă asupra culturai fiecărui individ din cetirea jurnalelor, e atît de mare și felurit, încît foile acestea periodice s-au considerat ca niște izvoare nescurse de învățătură, luminare și binecuvîntare”. Arăta apoi scopul și programul Speranței, spunînd că „tendința acestei foi va fi înainte de toate a aduce pe toți frații acestui Institut la o armonie și concordie: „concordia res parvae crescunt”. Numai prin concordie, frățietate, amoare reciprocă vom putea înainta; și a doua apoi, ca un eflux din concordie, propășirea noastră în privința spirituală. Conform acestei tendințe „Speranța” va cuprinde în coloanele sale articole curat numai din sfera literară și anume: poesii, istorioare, originale sau traduceri, descrieri, priviri, cuvîntări și extrase din atari opuri literare sau jurnale și altele de felul acesta... Speranța va ieși regulat o dată pe săptămîină, Duminica, după împrejurări însă și de două ori. Prețul pe lună e de zece (10) cruceri val. a. Prenumeratiunea se face la redacțiune. Cu banii prenumerațiunii se vor cumpăra cele de lipsă pentru această foaie și cu restul se va

2 Din Istoria Transilvaniei II, p. 427; Ion Mușlea, Contribuțiuni la cunoașterea bibliotecilor românești ale orașelor din Transilvania (pînă la Unire), Cluj, 1935 p. 12—15.

3 Date asupra mișcării literare a teologilor sibieni grupați în jurul foi Speranța, avem numai într-un articol publicat de dr. Gheorghe Comșa, Din viața Societății „Andrei Șaguna”, în Telegraful Român, an. LXIII, 1915, nr. 107, 108, 109, 110, 111, 113, 114, 115, 118 și 119. El a avut în mînă întreaga colecție a foi Speranța din cei trei ani de apariție, pe care azi n-am mai găsit-o.

pune fundamentul la o bibliotecă a Institutului, cumpărându-se cărți folositoare”.⁴

Primul număr din foaia *Speranța* a apărut la 30 octombrie 1865. Era redactată de câțiva clerici din anul II, în frunte cu Iosif Crișan, ajutat de 7 revizori. Un rol însemnat a avut și clericul Teodor Pop, tot din anul II, care într-o vreme a anului 1865/66 era redactor, bibliotecar, casier și aproape singurul colaborator al foii. Cuprinsul foii era destul de variat: lucrări de istorie bisericească, lucrări literare, poezii, apeluri, anunțuri și altele. Ea era scrisă de câte un teolog, în schimbul unei modeste remunerațiuni. Era abonată tot de tinerii teologi, iar din banii încasați se pun bazele unei biblioteci, astfel că între 27 noiembrie 1865 și 4 decembrie 1865 se și procură primele 5 volume. În martie 1866 biblioteca avea 31 volume.

La început lucrurile au mers bine, așa cum arată și o notă publicată în numărul din 14 septembrie 1865 al *Speranței*, în care se arată că „această întreprindere a noastră a aflat sprijinire din partea cea mai mare a elevilor acestui Institut”. Dar în curînd se ivesc neînțelegeri în sînul tinerimii seminariale, care duc la crearea de grupări diferite. Nemulțumirile se ivesc mai ales între teologii din anul III, care se simțeau jigniți de faptul că foaia era redactată de colegii lor din anul II. În curînd apare o altă foaie în manuscris, cu titlul de „Trîntorul”, nume care e schimbat în curînd în „Prezența”. Noua foaie dispăre însă la scurtă vreme.⁵

În anul școlar 1866/67 teologii din anul III (deci foștii întemeietori) scot din nou foaia *Speranța*, care apare în 30 de numere, iar biblioteca sporește la 58 volume.⁶ Dar *speranța* are de luptat acum cu indiferența celorlalți teologi, lucru dovedit prin aceea că numărul prenumeranților (abonaților) scade de la 60 la 10. Cu toate acestea, ea își continuă existența pînă la 28 mai 1867. În ultimul număr, alături de o poezie de bun rămas, redactorul Teodor Pop adresează un îndemn tinerimii să continue munca începută și în viitor: „Continuă dară — scria el — ori prin foaia aceasta, cu numele ei propriu, ori prin altă foaie, cu alt nume frumos, *ori prin oare care societate*, bine compusă și organizată, dar la nici un caz să nu rămîi cu totul neactivă...”⁷

4 Apelul e reprodus la Gh. Comșa, op. cit., p. 430.

5 Ibidem, p. 434—435.

6 Almanah. Suvenire de la primul jubileu al Societății de lectură Andrei Șaguna, Sibiu, 1894, p. 3.

7 Gh. Comșa, op. cit., p. 438.

Cu toate că înflăcărații tineri din 1865—67 nu aveau îndrumări din partea corpului profesoral, ci gruparea lor în jurul Speranței luase naștere din proprie inițiativă, fiind condusă de ei înșiși, totuși aveau statute pentru foaia lor, aveau un comitet care cerceta lucrările prezentate pentru publicare și care la anumite intervale de timp prezenta studenților câte un raport asupra stării fondului Speranței, aveau o bibliotecă cu diferite cărți și ziare.⁸ Fără îndoială că Speranța a fost cunoscută și de studenții altor Institute teologice din Ardeal, încât putem presupune că în 1869, când clericii din Arad scot o foaie cu același titlu, ca organ al Societății lor de lectură, ei se vor fi inspirat în alegerea titlului de la studenții teologi sibieni.⁹ Ar fi fost desigur interesant de urmărit lucrările publicate în coloanele acestei foi, dacă s-ar fi păstrat pînă azi numerele apărute.

De o grupare literară temeinică a tinerilor teologi de la Sibiu putem vorbi numai începînd cu anul 1868. Încă din 1867 ei au fost preocupați de gîndul de a continua activitatea literară începută în 1865 în jurul foi Speranța și de a întemeia o „conferință” a tuturor studenților Institutului. De data aceasta, intenția lor se realizează mult mai ușor, căci aveau acum sprijinul unuia dintre profesori și anume al cunoscutului pedagog Ioan Popescu. La 17 februarie 1868 studenții Institutului țin o întrunire, în care aleg o comisie formată din 16 membri care să redacteze un regulament al „Conferinței”. Profesorul Ioan Popescu este ales drept „conducător” provizoriu, pe lîngă 2 secretari care să redacteze procesele verbale. Comisia întocmește un regulament în 18 puncte, pe care Ioan Popescu l-a supus spre dezbateră în fața tuturor studenților într-o ședință ținută la 24 februarie 1868. Fiind aprobat, în aceeași zi Ioan Popescu înaintează o cerere Direcțiunii Seminarului, prin care îi aduce la cunoștință hotărîrea studenților de a se întruni în fiecare săptămîină într-o „Conferință” „spre a se deprinde în pertractarea de materii ce au raport cu studiile ce li se propun în orele de prelegeri”. Ruga apoi ca regulamentul să fie înaintat pentru aprobare corpului profesoral și Mitropolitului Andrei. Consiliul profesoral, în ședința extraordinară din 28 februarie 1868, predă profesorului Zaharia Boiu regulamentul întocmit de studenți, pentru a-și face observațiile necesare asupra lui, pe care să i le prezinte într-o altă ședință. În ședința extraordinară din 2 martie 1868, consiliul profesoral

⁸ Ibidem.

⁹ Ibidem, p. 431.

face cîteva modificări regulamentului, redus acum la 13 puncte, între care și aceea prin care „Conferința” era pusă „sub inspecțiunea și controla corpului profesoral”, hotărîndu-se să fie înaintat Mitropolitului Andrei pentru aprobare. Mitropolitul, în răspunsul său din 7 martie 1868, arăta: „cu mîngîiere am înțeles din nr. 29, cum elevii noștri clericali doresc să formeze o însoțire casnică spre a se deprinde și în praxă în acelea discipline teologice și pedagogice, cari li se predau în Institut”, deși el arăta mai departe că părerea lui ar fi ca activitatea lor să se limiteze „asupra cetirii opurilor clasice ale autorilor Bisericii noastre și asupra repetirii limbilor eline și latine, spre care scop eu aș da lor cărți din biblioteca mitropolitană”.¹⁰

Regulamentul aprobat de corpul profesoral și de mitropolit prevedea în art. 1 întrunirea elevilor odată pe săptămîină. Art. 3 se ocupa de membrii „Conferinței”, arătînd că orice teolog care achita 10 cr. lunar putea să devină membru al ei. Cei cu stare materială slabă puteau să fie scutiți de această taxă, iar cei care nu plăteau timp de 2 luni erau excluși. Art. 4 prevedea că din jumătatea taxelor încasate să se înființeze un fond, iar din cealaltă jumătate să se cumpere cărți pentru bibliotecă. Art. 5 preciza componența comitetului de conducere, format dintr-un președinte-profesor, ales pe un semestru, doi secretari, aleși pe cîte o lună, un casier, un controlor și un bibliotecar, aleși pe cîte un semestru, toți dintre studenți. Art. 10 prevedea scoaterea unei foi cu titlul „Foaia conferinței”.

Pe baza dispozițiilor art. 5, la 13 III 1868 se alege primul comitet de conducere în frunte cu profesorul Ioan Popescu. La 14 aprilie 1868 s-a ținut ședința inaugurală, în prezența corpului profesoral și a altor persoane din afara Institutului. Programul acestei prime ședințe a fost următorul: un cuvînt de deschidere rostit de Ioan Popescu, trei bucăți muzicale executate de corul studenților și două dizertații: a lui Galaction Șagău din anul II despre „Știință, libertate și patriotism” și a lui Nicolae Garoiu, tot din anul II, despre „Cele mai principale recerînțe spre cîștigarea științelor”. Programul s-a încheiat cu o cuvîntare de mulțumire rostită de Zaharia Boiu.¹¹

¹⁰ Cererea lui Ioan Popescu, Procesele verbale ale celor două ședințe ale corpului profesoral și regulamentul în 13 articole se găsesc în Protocoalele ședințelor Societății de lectură pe anii 1868/9—1871/2, în Arhiva Institutului Teologic Sibiu. Răspunsul lui Șaguna e reprodus la Gh. Cornăș, op. cit., p. 442.

¹¹ Vezi procesul-verbal al ședinței din 14 aprilie 1868, în Protocolul citat. Toate procesele-verbale ale ședințelor Societății și ale comitetului de conducere, legate în volume mari pînă în 1919, se găsesc în Arhiva Institutului Teologic.

Astfel, cu data de 14 aprilie 1868, începe un lung şir de şedinţe — literare, administrative şi de constituire — care au durat vreme de 80 de ani şi la care au activat cei mai buni studenţi ai Institutului, care au deţinut apoi slujbe de seamă în cadrul Bisericii ortodoxe de dincoace de Carpaţi. Nevoia unei asemenea societăţi literare era simţită în primul rînd datorită faptului că studenţii teologi din aceea vreme erau în marea lor majoritate absolvenţi ai liceelor maghiare şi săseşti din Ardeal, în programa cărora nu figurau ca obiecte de studiu Limba romînă şi Istoria poporului romîn. Din aceste motive a fost nevoie să se introducă în programa Institutului teologic ca materie de studiu Limba şi literatura romînă, începînd cu anul şcolar 1877/78, materie care s-a predat pînă în 1929/30, ultimul profesor fiind Înalt Prea Sfinţitul nostru Mitropolit Nicolae Colan. Pentru a suplini această lipsă cu care veneau din şcoala medie, însişii studenţii simţeau nevoia de a-şi însuşi pe cale particulară operele celor mai de seamă poeţi şi scriitori romîni, precum şi istoria poporului lor. Or, o reuniune literară era un auxiliar preţios spre atingerea acestui ţel. De aceea, în şedinţele Societăţii de lectură a studenţilor teologi pe lîngă probleme teologice, s-a acordat aceeaşi atenţie şi celor literare, istorice şi pedagogice. Pînă la sfîrşitul anului şcolar 1867/68 s-au ţinut mai multe şedinţe. Cred că nu e lipsit de interes să redau aici titlul dizertaţiilor rostite în acest prim an societar: Nicolae Garoiu: Despre preoţie, după Sf. Ioan Gură de Aur (şed. din 24 aprilie 1868); Nicolae Proşteanu: Destinul şi chemarea omului în general şi a învăţătorului în special (28 aprilie 1868); Gheorghe Părau: Despre calomnie şi anume cum este a se stîrpi din inima pruncilor prin influenţa părinţilor şi a învăţătorilor (12 mai 1868); Ioan Dima: Cuvîntare de model despre invidie, traducere după Fleschier (28 mai 1868); Titu Gheaja: O privire fugitivă asupra deşertăciunilor lumeşti şi asupra mîngăierii ce o dă religiunea creştină faţă cu acelea (13 iunie 1868).

La începutul anului şcolar 1868/69 s-a hotărît ca în fiecare an şcolar să se ţină o şedinţă festivă la onomastica Mitropolitului, în care să se rostească o cuvîntare ocazională asupra activităţii sale. Acest obicei s-a continuat apoi pînă tîrziu. Cel care a ţinut prima cuvîntare ocazională, la 29 noiembrie 1868, a fost Daniil Popovici-Barcianu, cleric în anul III, devenit mai tîrziu profesor la Institut.¹²

¹² Ioan Georgia, *Activitatea Societăţii de lectură în decurs de 25 de ani (1868—1893)*, în *Musa*, nr. 22 din 1892/93, p. 468.

Un fapt demn de reținut este hotărîrea luată în ședința din 14 martie 1871, ca această „Conferință” să-și schimbe numele în „Societate”. De fapt, în procesele verbale ale ședințelor din anii 1868—71 se întâlnește și numirea inițială de „Conferință”, dar și cea de „Societate”. În ședința a VI-a din 9 mai 1871, la propunerea clericului Simion Popescu, Societatea este pusă sub patronajul Mitropolitului Andrei Șaguna.

O deosebită importanță pentru trecutul Societății și al Institutului teologic prezintă hotărîrea luată în 1871, de a se scoate o foaie în manuscris „în care să se poată scrie operatele ce se vor ceti în ședință și alți articli științifici și aceasta avînd de scop de a păstra toată activitatea noastră pentru posteritate”. S-a hotărît ca foaia să poarte titlul de „Musa” și să apară la două săptămîni, sub supravegherea președintelui din acel an, profesorul Dr. Ilarion Pușcariu.¹³ Foaia avea un redactor și 9 colaboratori. Ca și Speranța, ea era scrisă de cîte un cleric sau pedagog, în schimbul unei modeste remunerațiuni. Primul număr a apărut la 6 noiembrie 1871, redactor fiind clericul Nicolae Petrescu din anul III. Foaia a apărut regulat pînă în anul școlar 1908/9, cînd directorul Eusebiu Roșca, cerînd sistarea apariției, Societatea aprobă acest lucru în ședința din 15 februarie 1909. În cei aproape 40 de ani de apariție, în foaia Musa s-au publicat cele mai izbutite încercări literare ale membrilor Societății, cum vom vedea mai jos.

Ținînd seama de faptul că în 1871 fosta „Conferință” devine „Societate de lectură”, avînd chiar un organ de publicitate, era necesar să se dea acestei întruniri caracterul unei adevărate reuniuni literare. De aceea, în mai multe ședințe s-a revizuit regulamentul din 1868, fiind aprobat apoi de Mitropolitul Andrei, la 4 noiembrie 1872. Prin noul regulament s-a stabilit și postul de vice-președinte, în care se alegea un cleric din anul III, de regulă cel mai bun la studii. Chiar numai o privire fugitivă asupra listei vice-președinților Societății ne-ar dovedi că aproape toți, după terminarea studiilor, au deținut posturi însemnate în cadrele vieții noastre bisericești: arhierei, profesori de teologie, consilieri, protopopi. ș. a.

În 1877/78 se votează noi statute. Art. 1 din aceste statute arăta că: „Scopul Societății în genere este progresarea membri-

¹³ Vezi procesele verbale luate în ședința a II-a ordinară din 10 octombrie 1871, ședința extraordinară din 13 octombrie 1871 și în ședința ordinară din 24 octombrie 1871.

lor în cultură și specialmente în științele pedagogice și teologice. Mijloacele pentru atingerea scopului sînt: a) Ținerea de discursuri științifice, citirea de traducțiuni din opurile clasice, cu deosebire din literatura Bisericii orientale, declamațiuni de poezii și deprinderi literare peste tot; b) Folosirea pe lîngă alte mijloace de învățămînt, a bibliotecii Societății, care s-a înființat și se mărește din contribuiriile membrilor acesteia; c) Formarea unui cor de muzică vocală; d) Aranjarea din cînd în cînd de producțiuni publice în ședințele Societății". Prin aceleași statute se prevedea alegerea conducătorilor Societății pe un an școlar întreg și nu numai pe un semestru, cum se procedase pînă atunci (un președinte dintre profesori, un vice-președinte, doi notari, un casier, un controlor, un bibliotecar, un vice-bibliotecar și un comitet de 8 membri pentru verificarea lucrărilor prezentate). În anii școlari următori s-au făcut unele modificări la statute și s-au votat noi regulamente pentru diferite probleme legate de activitatea Societății (Regulament pentru afacerile interne ale Societății, Regulament pentru afacerile interne ale comitetului, ș. a.).

Prin noile statute se prevedea obligativitatea ședințelor publice. Programul acestor ședințe festive era format dintr-o cuvîntare rostită de regulă de vice-președintele Societății, o conferință cu o temă teologică, pedagogică sau literară și mai multe coruri și recitări. La aceste ședințe participau și persoane din afara Institutului, care făceau cu acest prilej diferite donații în bani sau cărți, pe seama bibliotecii Societății.

O altă problemă este și aceea a legăturilor pe care Societatea de lectură le întreținea cu alte Societăți similare. Încă îndată după 1868 ea începe să fie cunoscută de diferite asociații literare ale tinerilor romîni care studiau la diferite școli superioare din Austro-Ungaria și România. În protocoalele ședințelor Societății și ale comitetului de conducere se face amintire de corespondența și invitațiile pe care le primea de la diferite alte Societăți. Astfel la 5/17 decembrie 1868, teologii din Arad, constituiți în Societate de lectură, adresează teologilor sibieni un apel, prin care îi rugau să intre în legătură cu ei și să-și trimită reciproc procesele-verbale ale ședințelor. La 7/19 mai 1870 teologii arădani le adresează un nou apel în vederea editării unui Almanah al tuturor studenților de la cele 4 Institute teologice ortodoxe din Austro-Ungaria (Sibiu, Arad, Caransebeș și Cernăuți). Almanahul urma să fie publicat cu rîndul, de fiecare Institut și să cuprindă „predici de duminici, sărbători ocazionale, sau pe lîngă

acestea și alte scrieri aparținînde la literatura bisericească". Dar planurile teologilor arădani nu s-au putut realiza.¹⁴ Din actele aflătoare în arhiva Societății, precum și din procesele-verbale ale ședințelor, aflăm și numele altor Societăți cu care intrase în legătură: Societatea de lectură Alexi-Șincai a teologilor uniți din Gherla, Societatea de lectură a studenților români ortodocși din Brașov, Societatea Iulia din Gluj, Societatea Petru Maior din Budapesta, Societatea România jună din Viena (îi invită la jubileul de 25 ani, în 1896), Societatea Junimea din Cernăuți, Asociația generală a studenților universitari din București și altele.

În privința bibliotecii am arătat că bazele ei s-au pus încă din 1865, cîta vreme biblioteca profesorală se întemeiază abia în 1877/78. Numărul cărților și al revistelor crește an de an, fie prin donații fie prin cumpărare. Se procurau îndeosebi operele marilor scriitori români, întrucît tinerii teologi nu studiaseră viața și activitatea lor în liceele maghiare sau săsești ale căror cursuri le-au urmat. Astfel s-au procurat lucrările lui Grigorie Alexandrescu, Nicolae Bălcescu, Cezar Bolliac, Alexandru Odobescu, Vasile Alecsandri, Bogdan Petriceicu-Hașdeu, Mihail Eminescu, iar mai tîrziu ale lui Gheorghe Coșbuc, Mihail Sadoveanu și ale altora. În privința ziarelor și revistelor, aflăm că în 1870/71 Societatea primea: *Amvonul*, *Aurora Craiovei*, *Familia*, *Federațiunea*, *Ghimpele*, *Informațiuni bucureștene*, *Luminătorul*, *Romînul*, *Speranța*, *Transilvania* și *Trompeta Carpaților*. În anii următori la acestea se mai adaugă: *Telegraful Romîn*, *Gazeta Transilvaniei*, *Biserica* și *Școala*, *Convorbiri literare*, *Observatorul*, *Albina Carpaților*, *Șezătoarea*, *Deșteptarea*, *Candea*, *Tribuna*, *Economul*, *Femeia romînă*, *Ialomîța ș. a.* — Observăm deci că erau atît ziare și reviste apărute în Ardeal, cît și dincolo de munți. Cîteva dintre ele erau abonate, iar cele mai multe le primeau gratuit. Cele mai însemnate donații în cărți le-a primit din partea Academiei Romîne, care trimitea an de an toate publicațiile sale. De pildă în anul școlar 1884/85 i-a donat 35 de cărți. Comitetul pentru răspîndirea culturii și literaturii franceze între slavi și romîni din Paris, donează Societății 140 de cărți franțuzești în anul școlar 1885/86. Alte donații face *Astra*, protopopul Sibiului Petru Bădilă (62 opuri și 79 volume), familia profesorului Ioan Popescu în 1893 (86 opuri în mai multe volume și fascicule), urmașii fostului director Ioan Hannia în 1897 (16

14 Ambele apeluri reproduse la Gh. Comșa, op. cit., p. 442—443.

volume) iar în 1904 directorul Eusebiu Roșca donează 116 cărți în 119 volume.¹⁵

În anul școlar 1877/78 Direcțiunea Seminarului cedează pe seama Societății o sală pentru bibliotecă și una ca sală de lectură, în care să fie puse la dispoziția membrilor ziarele și revistele abonate. În ședința Societății din 4 decembrie 1883 s-a hotărât reorganizarea bibliotecii și împărțirea cărților în următoarele secțiuni: I. Teologie; II. Filozofie: a) Pedagogie; b) Limbă și literatură; c) Istorie și Geografie; d) Științe exacte; III. Juridice; IV. Diverse. La sfârșitul anului școlar 1892/93, când se serbează și jubileul de 25 de ani de existență a Societății biblioteca avea 1963 opuri în 2125 volume și 402 fascicule.¹⁶ În ședința Societății din 10 ianuarie 1897 s-a hotărât o nouă reorganizare a bibliotecii și împărțirea cărților în următoarele secțiuni: I. Teologie; II. Limbă și literatură; III. Istorie și Geografie; IV. Filozofie; V. Științe naturale, Matematică și Fizică; VI. Științe economice (Agricultură, Industrie și Comerț); VII. Jurisprudență; VIII. Protofoale sinodale și congresuale; IX. Rapoarte anuale și programe; X. Enciclopedie; XI. Diverse. Această lucrare a fost îndeplinită de o comisie formată din 5 membrii. Constatându-se cu acest prilej că există unele cărți în mai multe exemplare, iar altele erau necorespunzătoare pentru biblioteca Societății, în ședința Comitetului din 30 septembrie 1897, s-a hotărât ca ele să fie donate gimnaziului ortodox din Brad. În 1902 s-au donat 18 cărți bibliotecii populare din Colun. și 24 de cărți bibliotecii populare din Agîrbici.

În 1883/84 se pun bazele unei colecții numismatice, care în anul școlar următor număra 74 de monede. Colecția se îmbogățește an de an prin donațiile membrilor Societății. În ședința comitetului din 18 octombrie 1905 s-a luat hotărîrea — aprobată de Societate în ședința din 29 octombrie 1905 — să se doneze această colecție numismatică Muzeului Astra din Sibiu. Deși se făcuse oferta la 10 martie 1906, totuși colecția s-a predat abia în aprilie-mai 1909. Ea consta acum din 646 monede de aramă, nichel sau argint și bancnote din diferite epoci și țări, un vîrf de lance și o cărămidă veche.¹⁷

15 Arhiva Societății, dosar 13, 1903/4. Paralele cu donațiile în cărți, Societatea primește și unele ajutoare în bani pentru bibliotecă, cum a fost ajutorul de 250 franci acordat de Camera legiuitoare din România, din fondul prevăzut pe anul 1877 în bugetul Ministerului Cultelor, pentru subvenționarea societăților de cultură națională din Austro-Ungaria.

16 Vezi Programa IX a Institutului pedagogico-teologic Andreian, Sibiu, 1893, p. 33—38.

17 Arhiva Societății, dosar 14/1905/6.

Societatea avea și fonduri, înjghebate fie din taxele de membru, fie din donațiile ce se făceau cu prilejul ședințelor festive de la 29—30 noiembrie. Din aceste fonduri se cumpărau cărți pentru bibliotecă, precum și cele necesare biroului Societății. În 1893 fondul se ridica la 840 fl. 35 cr., iar averea întreagă era de 5.100 fl. v. a.¹⁸ La 31 august 1913 fondul ajunsese la 4.004 cor. 26 fil.¹⁹ În 1893, la sugestia profesorului Dr. Daniil Popovici-Barcianu, se creiază un fond pentru ajutorarea membrilor Societății în caz de boală.

Un fapt deosebit de însemnat în viața Societății a fost serbarea primului jubileu la 25 de ani de existență, în 1893. Ședința festivă a avut loc la 12/24 iunie 1893. Cu prilejul jubileului, Societatea tipărește și un Almanah, care apare în 1894.²⁰

Începînd cu anul școlar 1897/98, Anuarele Institutului publicau regulat rapoartele anuale de activitate ale Societății, care pînă atunci se publicau numai în foaia Musa, începînd cu anul 1879/80. Rapoartele se ocupau cu componența comitetului de conducere, cu activitatea literară și administrativă a Societății, cu biblioteca și fondurile. În 1898 Direcțiunea Seminarului a luat hotărîrea de a înscrie pe toți studenții ca membrii ai Societății odată cu înscrierea lor în Institut. La 11 decembrie 1899 se votează noile statute ale Societății (în 71 §), aprobate de Consiliul Arhiepiscopesc la 16 februarie 1900. La 26 aprilie 1903, Societatea votează 7 regulamente, care apoi au fost tipărite (Regulament pentru afacerile interne ale Societății, Regulament pentru afacerile interne ale comitetului, Regulament pentru funcționarea Societății, Regulament pentru afacerile interne ale comisiei literare, Regulament pentru afacerile comitetului provizoriu, Regulament pentru administrarea și folosirea bibliotecii și Normativ disciplinar al Societății).

În aprilie 1901 Societatea încearcă să tipărească un nou Almanah, dar fără rezultat.²¹ În ședința din 1 mai 1904, s-a alcătuit chiar și o comisie care să se ocupe cu strîngerea materialului pentru Almanah, ce urma să se tipărească în cursul anului 1905.

¹⁸ Ioan Georgia, op. cit., p. 472.

¹⁹ Anuarul XXX al Institutului pedagogico-teologic Andreian, Sibiu, 1914, p. 141—144.

²⁰ Cuprinsul Almanahului era următorul: O prefață semnată de Dr. Petru Span, (p. III—V), membrii onorari și fondatori ai Societății, Momente din viața Societății (p. 3—9), Fericirea în religiozitate, de Gh. Lupu (p. 27—32), Maxime trimise de foști membrii (p. 49—83), Voci din presă asupra reușitei ședinței festive din 12/24 iunie 1893 (p. 85—89).

²¹ Arhiva Societății, dosar 15/1903/4.

S-au primit chiar vreo 16 lucrări de la diferiți reprezentanți ai vieții culturale și bisericești (Mitropolitul Ioan Mețianu, profesorul Simion Popescu, asesorul Nicolae Ivan, protopopii Grigorie Pletosu și Ioan Teculescu, scriitorul Ilarie Chendi și alții). Învindându-se neînțelegeri între membrii comisiei și această nouă încercare de publicare a Almanahului n-a putut să fie dusă la bun sfârșit.²²

La 4 martie 1904, tânărul student Nicolae Bălan de la Facultatea de Teologie din Cernăuți, viitorul Mitropolit al Ardealului, adresa un apel tuturor Societăților studenților teologi din Ardeal și România, prin care le cerea concursul în vederea publicării unei reviste teologice. Apelul a fost trimis și teologilor sibieni, care au răspuns cu însoțire printr-o scrisoare cu data de 25 martie 1904, semnată de Ilie Beleuță ca președinte și Ștefan Mircan ca secretar.²³ Planul nu se realizează însă decât în 1907, când profesorul Dr. Nicolae Bălan pune bazele „Revistei Teologice” de la Sibiu. Tot în 1904 Societatea de lectură primește un apel de la Comitetul Central studențesc din Cernăuți, semnat de 7 membrii — între care și studentul teolog Nicolae Bălan — prin care era invitată să-și trimită delegați la serbările organizate la Putna în iulie 1904, cu prilejul împlinirii a 400 de ani de la moartea lui Ștefan cel Mare. Societatea noastră, în ședința din 21 martie 1904, hotărăște să trimită doi delegați, dar Consiliul profesoral nu acceptă cererea, de teamă ca gestul lor să nu fie socotit ca avînd „un caracter politic”.²⁴

O altă problemă importantă în istoria Societății este și separarea ei după cele două secțiuni ale Institutului de atunci: teologică și pedagogică. Încă de la 13 martie 1897 comitetul Societății înaintează Direcțiunii o adresă prin care cerea să se facă această separare, dar Consiliul profesoral nu o acceptă.²⁵ Abia peste 9 ani, în 1906, elevii din secțiunea pedagogică adresează un nou memoriu Consiliului profesoral în care cer separarea Societății după cele două secțiuni. Consiliul profesoral în ședința din 21 octombrie 1906, admite separarea, urmînd să fie comune și pe viitor biblioteca, sala de lectură și fondurile. Comitetul Societății alege o comisie care să redacteze noi statute. Acestea însă

²² Ibidem, dosar 7/1904/5 și Gh. Comșa, op. cit., p. 462.

²³ Diacon Dr. Grigorie T. Marcu, Inceputurile „Revistei Teologice”. Cîteva documente inedite, în *Revista Teologică*, an. XXX, nr. 3—4/1940, p. 81—91. Este reprodus aici apelul studentului Nicolae Bălan și răspunsurile Societăților cărora le fusese trimis. Vezi și Arhiva Societății, dosar 20/1903/4.

²⁴ Ibidem, dosar 21/1903/4.

²⁵ Ibidem, dosar 4/1896/7.

nu s-au întocmit și aprobat decât în 1909. In mare ele cuprindeau exact aceleași articole ca și statutele din 1899/900, doar cu unele modificări formale. Tot atunci se votează și 7 regulamente administrative, care erau cele din 1903, doar cu mici schimbări de formă. La 15 noiembrie 1908 s-a ales o comisie de 6 membrii care a făcut separarea bibliotecii pentru cele două noi Societăți de lectură. Înălăturându-se 193 cărți deteriorate, neadecvate sau incomplete, s-au dat secției teologice 2.010 opuri în 2.438 volume, plus 59 piese muzicale, iar secțiunii pedagogice 1.040 opuri în 1178 volume.²⁶ În anul școlar 1909/10 s-au împărțit și bunurile materiale ale Societății. Societatea teologilor a primit obiecte și mobilă în valoare de 1.440 cor., iar a pedagogilor obiecte și mobilă în valoare de 563 cor. plus instrumentele muzicale. La 1 ianuarie 1914 s-a făcut împărțirea fondului de 4.004 cor. 26 fil., din care Societății teologilor i-au revenit 2.045 cor. 9 fil. Această separare a Societății de lectură după cele două secțiuni ale Institutului se simțea de multă vreme. În primul rând pentru faptul că studenții teologi aveau o pregătire superioară elevilor din secțiunea pedagogică, fiind absolvenți de liceu cu maturitate, așa că puteau să discute diferite probleme în ședințe la un nivel mult mai ridicat. Apoi, preocupările lor erau diferite, căci primii se pregăteau să devină preoți, iar ceilalți învățători. Din aceste motive activitatea elevilor din secțiunea pedagogică în cadrele Societății de lectură pînă la 1909 a fost destul de slabă.* În coloanele revistei *Musa* întîlnim numele a foarte puțini pedagogi, care au colaborat cu diferite culegeri de folclor sau cu probleme de pedagogie, care erau mai apropiate de preocupările lor. În urma acestei separări membrii celor două Societăți își vor continua activitatea într-un cadru mai apropiat de specialitatea lor.

Dar nu peste mult timp activitatea Societății suferă o stagnare, din pricina războiului izbucnit în 1914. În anul școlar 1914/15 nici n-a fost ales comitetul de conducere și nu s-au ținut decât 3 ședințe ordinare și cea festivă.²⁷ În anul 1915, împlînindu-se 50 de ani de la întemeierea primei grupări literare a studenților teologi în jurul foii *Speranța*, fostul președinte al Societății din anul 1910/11, Gheorghe Comșa, — viitorul episcop Grigorie al Aradului — printr-o scrisoare adresată Direcțiunii Se-

²⁶ Ibidem.

²⁷ Cf. Raportul general de activitate al Societății pe anul școlar 1914/15, în *Anuarul XXXI/1914/15*, p. 110 urm.

minarului la 5/18 septembrie 1915 propunea să se serbeze acești 50 de ani de activitate, arătînd și motivele care-l determinau să considere anul 1865 drept an al întemeierii Societății. Comitetul de conducere hotărî ca serbarea să se țină la sfîrșitul anului școlar 1915/16, iar o comisie formată din 5 membri să scrie un istoric al Societății.²⁸ Serbarea proiectată n-a avut loc, desigur din pricina împrejurărilor războiului, iar istoricul Societății l-a scris însuși Gheorghe Comșa, publicîndu-l în coloanele Telegrafului Român. În anii școlari 1916/19 Societatea n-a putut activa. Și-a reluat activitatea abia în anul școlar 1919/20, cum vom vedea mai jos. În timpul războiului a suferit pierderi însemnate și biblioteca Societății. În anul școlar 1913/14 ea avea 2.281 opuri în 2.879 volume,²⁹ din care au dispărut în anii războiului 252 opuri.³⁰

Desigur, de cea mai mare însemnătate pentru noi este activitatea literară desfășurată în cadrele acestei Societăți. Ea poate fi urmărită fie în procesele-verbale ale ședințelor, fie în colecția foi Musa. O cercetare amplă a întregii activități depuse de studenții teologi în cadrele Societății de lectură ar necesita un spațiu mai larg. de aceea ne mărginim numai la indicarea celor mai însemnate momente din această activitate. Ea poate fi urmărită mai ales cercetînd programele ședințelor festive de la 29 noiembrie sau la alte prilejuri. Spre a ne da seama de programul acestor ședințe vom arăta aci trei dintre ele și anume din 1872, din 1893 cu prilejul sărbătoririi primului jubileu la 25 de ani de existență și din 1906 cu ocazia sfințirii Catedralei din Sibiu. Ședința din 1872 a avut loc la Duminica mironosițelor cu prilejul întrunirii Sinodului arhidiecezan. Programul a fost următorul:

1. Omul frumos, poezie de A. Mureșanu, armonizată, executată de corul Societății;
2. Fructele și speranțele vieții noastre constituționale bisericesti pe bazele ei sinodale, dizertație de Aron Hamzea din cursul III;
3. Apa Bîrsei, poezie de D. Bolintineanu, declamată de Simion Popescu din cursul III;
4. Noua călugăriță, arie italiană, executată de Victor Popea din cursul I;

28 Arhiva Societății, dosar 5/1915/16. De fapt comitetul Societății hotărîse încă în ședința din 6 octombrie 1912 să se premieze cea mai bună lucrare care va trata istoricul Societății pentru primii 45 de ani de existență (1868—1913). În Arhivă însă n-am găsit o asemenea lucrare.

29 Arhiva Societății, dosar 8/1913/14.

30 Ibidem, dosar 1/1920/21.

5. Limba națională, dizertație de Grigorie Pletosu din cursul I;

6. O panoramă în vis, poezie de A. Mureșanu, declamată de Gheorghe Ludu, din cursul II;

7. O chestiune de zi, dialog interpretat de Moise Toma din cursul II și Grigorie Marica din cursul I;

8. Hora Unirii, poezie de V. Alecsandri, armonizată, executată de corul Societății.³¹

O serbare reușită a fost și cea din 12/24 iunie 1893, cu prilejul împlinirii a 25 de ani de existență a Societății. Serbarea — care a atras un public ales și numeros — a decurs după următorul program:

1. Cor;

2. Activitatea Societății de lectură în decurs de 25 de ani, dare de seamă prezentată de vice-președintele Ioan Georgia din cursul III;

3. Bujorel, poveste în versuri;

4. Cor;

5. Fericirea în religiozitate, dizertație de Gheorghe Lupu din cursul III;

6. Neguțătorul și nerodul, dialog de Anton Pann, interpretat de Anania Boldor, pedagog cursul III și Mihail Todea, pedagog cursul II;

7. Caii țiganului, anecdotă populară de Th. Speranța, declamată de Teodor Orlea din cursul II;

8. Cor.³²

În 1906, cu ocazia slințirii Catedralei, s-a ținut o ședință festivă cu următorul program:

1. Cuvînt de deschidere, rostit de președintele Societății Dr. Vasile Stan;

2. Potpuriu românesc, de Timotei Popovici, executat de orchestra Societății;

3. Rolul istoric al Bisericii ortodoxe în viața poporului român, dizertație de Ioan Duma din cursul III;

4. Mănăstirea Putna, baladă de D. Bolintineanu, muzica de I. Vorobchievici, executată de corul Societății;

5. Către pace, poezie de P. Cerna, declamată de Tit Morariu din cursul III;

³¹ Programul e reprodus și în *Telegraful Român*, nr. 36 din 1892.

³² Vezi Programul în *Musa* nr. 21 din 1892/3, p. 454—456. Vocile din presă asupra reușitei serbării au fost reproduse în *Almanahul citat*, p. 85—89, după *Telegraful Român*, nr. 46 din 15/27 iunie 1893 și *Gazeta Transilvaniei*, nr. 131 din 1893.

6. Dorul înstrăinatului, cor, de Flechtermacher-Popoviciu, executat de corul Societății.

Cu acest prilej s-a încasat suma de 467 cor. 62 fil.³³

Am arătat mai sus că programul acestor ședințe festive consta dintr-o cuvîntare rostită de regulă de vice-președintele Societății, o dizertație cu o temă literară, teologică, sau pedagogică, rostită de un teolog, recitări de poezii și diverse piese muzicale. Poezii din care se făceau recitări erau de regulă D. Bolintineanu, V. Alecsandri, I. Vulcan, M. Eminescu, G. Coșbuc ș. a. În câteva ședințe s-au jucat și unele piese ale lui Vasile Alecsandri. Bucățile muzicale executate de corul Societății erau din: Schubert, Mozart, Beethoven, E. Mandicevski, E. Caudella, C. Porumbescu, I. Vorobchievici, G. Dima, T. Popovici, D. Cunțan ș. a. La multe ședințe acompaniamentul la pian era al lui G. Dima, care a funcționat ca profesor de Muzică vocală și instrumentală la Institut, din 1883 pînă în 1899. Reușita serbărilor festive era subliniată în multe rînduri de Telegraful Român sau de alte ziare care apăreau pe atunci în Sibiu. De pildă ziarul Siebenbürgische-Deutsche Tageblatt, în nr. 2735 din 13 decembrie 1882 arăta că „executarea punctelor literare-declamatorice muzicale, aranjate și conduse de profesorul de cîntări Gheorghe Dima, a fost strălucită”.³⁴

Făcînd o privire de ansamblu asupra activității desfășurate pînă în 1918 vom constata că au existat ani în care s-a depus o activitate mai intensă, iar în alții a fost o activitate mai slabă. O activitate susținută s-a desfășurat în anii 1871—73, cînd au activat tineri ca: Dimitrie Comșa, Aron Hamzea, Nicolae Petrescu, Simion Popescu, Grigorie Pletosu, care s-au dovedit apoi foarte activi și după intrarea în preoție. O altă perioadă de activitate intensă este și cea din anii 1883—85, cînd în cadrul Societății au activat tineri care mai tîrziu iarăși s-au impus în viața noastră bisericească: Pavel Opriș, Vasile Saftu, Petru Șpan, Virgil Oniț, Vasile Gan, Sergiu Medean, ș. a. De pildă, în anul școlar 1884—85 (președinte era Dr. Ioan Crișan, iar vice-președinte Virgil Oniț) s-au ținut 26 ședințe ordinare și 7 extraordinare, dintre care 19 administrative, 9 literare și 5 mixte, s-a reorganizat biblioteca, s-au pus bazele propriu-zise ale colecției numismatice, s-au decretat pentru prima oară membrii onorari ai Societății, primul fiind arhimandritul Nicolae Popea, vicarul Arhiepiscopiei și pro-

33 Arhiva Societății, dosar 13/1905/6.

34 Cf. Musa, nr. 4/1883/4.

fesorii Institutului.³⁵ După aceasta urmează o perioadă de oarecare stagnare, pînă ce în 1892/93 activitatea Societății ia un avînt și mai mare. În acest an s-a serbat jubileul de 25 de ani de existență, cu prilejul căruia s-a tipărit și Almanahul, *Musa* a apărut în 24 de numere, cuprinzînd cele mai reușite lucrări ale membrilor Societății. S-au ținut 31 ședințe, dintre care 21 ordinare și 10 extraordinare, iar comitetul a ținut 27 ședințe ordinare și 9 extraordinare, discutînd 29 de lucrări, stabilindu-se ca 3 să fie rostite la ședința publică, 5 la ședința jubiliară, 12 să fie publicate în *Musa*, iar 9 au fost respinse. Numărul membrilor ordinari s-a ridicat la 124, din care 65 teologi și 59 pedagogi (cu 35 mai mulți ca în anul școlar precedent). Și în anii școlari următori, mai ales după 1900, avem o activitate bogată datorită tinerilor teologi: Victor Păcală (abs. 1896), Vasile Stan (1896), Lazăr Triteanu (1898), Ilie Hociotă (1899), Sebastian Stanca (1901), Ioan Oțoiu (1901), Gheorghe Tulbure (1902), Ilie Beletuță (1904), Ioan Stanciu (1904), Onisifor Ghibu (1905), Zaharia Man (1905), Pompei Morușca (1905), Trandafir Scorobet (1905) ș. a.

Aproape toate lucrările acestor distinși studenți, precum și ale altora, se găsesc în coloanele revistei *Musa*, care se păstrează în biblioteca Mitropoliei din Sibiu, cu excepția cîtorva numere. Revista apărea în fiecare an școlar, sub conducerea unui redactor, fiind scrisă cu mîna de către un teolog sau pedagog în schimbul unei mici remunerațiuni. Ea apărea de regulă odată la două săptămîni (12—15 numere într-un an școlar). În unii ani școlari însă apărea mai des. De pildă în 1874/75 și în 1878/79 a apărut în 20 de numere, iar în 1892/93 a ajuns la 24 numere. În alți ani însă apăreau numere mai puține, uneori numai cîte 7 (1885—88). Titlul ei era: „*Musa — foaie beletristică-științifică*”. În anii școlari 1873—77 a apărut cu titlul de „*Musa, Foaie literară bisericească. Organ al teologilor romîni din Sibiu*”, care de altfel era mult mai potrivit decît primul. Din 1877 apărea cu un chenar tipărit, pînă atunci chenarul fiind lucrat în culori de cîte un teolog. Formatul foi era de 32×24 cm (1871/2—1888/9 și 1900/1—1908/9) și 25×16 cm (1889/90—1899/900).

Trecînd să cercetăm principalele lucrări susținute în ședințele festive sau în ședințele literare obișnuite și publicate apoi în *Musa*, remarcăm că ele erau din diferite domenii: teologie, is-

³⁵ Raportul de activitate pe 1884/5 în *Musa*, nr. 12/1884/5.

torie, istorie bisericească, istorie literară, pedagogie, lucrări literare originale (versuri și proză), folclor, cuvântări, necrologuri, informații din viața bisericească a Sibiului și altele. Multe din lucrările publicate erau și recenzate tot în coloanele Musei. Ar fi nevoie de un spațiu prea larg pentru a înșira cele aproape 600 de lucrări publicate în Musa, de aceea ne mărginim la prezentarea celor mai izbutite lucrări din variate domenii.

Principalele lucrări de teologie citite în ședințe și publicate apoi în Musa sînt următoarele: *Viața și scrierile Sf. Ioan Hristostom, arhiepiscopul Constantinopolului*, de Gr. Pletosu (nr. 2 și 7 din 1873/4), *Năzuințele papilor pentru hegemonie și factorii principali care au contribuit la aceasta*, de Victor Popea (nr. 13 din 1873/4), *Amvonul în Biserica greco-orientală romînă*, de Ioan Gherman (nr. 10, 13 și 14 din 1874/5), *Insemnătatea predicii în Biserică*, de Vasile Duma (nr. 5 din 1885/6 — premiată cu poeziile și nuvelele lui Duiliu Zamfirescu), *Avantajele căsătoriei ca instituțiune a creștinismului față de necăsătorie și poligamie*, de Iosif Morariu (nr. 2 și 3 din 1886/7), *Cum e considerată rugăciunea, cum e de a se săvîrși și binefacerile ei*, de Gheorghe Enescu (nr. 1 și 2 din 1888/9), *Influența creștinismului asupra vieții familiare în primii trei secolii*, de I. Baptist-Boiu (nr. 1 din 1889/90), *Despre învierea morților*, de Ilie Cristea (nr. 4 și 5 din 1889/90), *Caracteristica vechilor religii și triumful creștinismului asupra lor*, de Nicolae Vătășan (nr. 1, 2, 3, 4 și 5 din 1891/2), *Despre credință, speranță și iubirea creștinească*, de Nicolae Vătășan (nr. 10 și 11 din 1891/2), *Dezvoltarea cultului divin și însemnătatea lui în Biserica orientală*, de Ioan Conora (nr. 6, 7, 8 și 9 din 1892/3), *Credința și însemnătatea ei*, de Ioan Toma (nr. 2, 3 și 4 din 1894/5), *Arta și religiunea*, de Gh. Tulbure (nr. 1 și 2 din 1901/2), *Importanța religiunii*, de Alexandru Popa (nr. 4 și 6 din 1901/2), *Știința și credința*, de Ilie Beleuță (nr. 6 și 7 din 1903/4). Observăm deci că erau mai mult lucrări din domeniul Teologiei sistematice.

Întîlnim și numeroase lucrări de Istoria Bisericii Romîne. Pe lîngă cuvîntările ocazionale rostite în ședințele de la 29 noiembrie ale fiecărui an, în foaia Musa s-au publicat și alte lucrări de acest gen, între care amintim: *Mitropolitul Sava II Brîncoveanu și moartea lui*, de Simion Popescu (nr. 13, 14 și 15 din 1872/3), *Nichita Romanul* (nr. 6, 8 și 10 din 1882/3), *Apostasia lui Atanasie și urmările ei sau dezbinarea confesională a romînilor din Transilvania și Ungaria*, de Sergiu Medean (nr. 1, 2

și 3 din 1884/5), Din trecutul clerului ortodox, de Nicolae Cârpi-
nișan (nr. 3 și 4 din 1888/9), Momente istorice și actuale din
viața Bisericii noastre, de Trandafir Scorobeț (nr. 6 și 7 din
1904/5), cu recenzia lui Emilian Stoica, în nr. 7 și 8 din 1904/5).

Întîlnim și diferite lucrări de istorie, a căror nevoie se ex-
plica prin faptul că studenții teologi de atunci nu învățaseră is-
toria poporului lor în școlile secundare pe care le-au urmat. Amin-
tim între aceste lucrări: Scurtă privire asupra limbii și stării ro-
mînilor din Transilvania, de Antoniu Boiu (nr. 10, 12, 13, 14, 15
și 17 din 1874/5), Folosul, însemnătatea și necesitatea istoriei,
de Pavel Oprișă (nr. 5, 6, 7, 9 și 11 din 1882/3), Două pagini de
aur din Istoria poporului român (Ștefan cel Mare și Mihai Vi-
teazul), de Pavel Oprișă (nr. 8, 9, 10 și 11 din 1883/4), Dacii și
resbelele lui Traian în Dacia, de Ioan Marin (nr. 15, 16 și 17 din
1892/3). Activitatea lui Mihai Viteazul în Transilvania, unitatea
națională, moartea lui, de Vasile Stan (nr. 4, 5, 6, 7, 8, 9 și 10
din 1895/6), Starea romînilor după anul 1700 și redeșteptarea
lor națională, de Ilarie Gontia (nr. 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11 și 12 din
1899/900), Lupta de la Sîntimbru (a lui Ioan Corvin), de Nico-
lae Duma (nr. 8 și 9 din 1901/2).

Foaia Musa a publicat și unele lucrări de pedagogie, dato-
rită faptului că mulți tineri care studiau atunci se pregăteau să
devină învățători. Merită să fie amintite următoarele lucrări:
Tratat despre creșterea copiilor, de Avram David (nr. 2, 3 și 4
din 1877/8), Cum se poate dezvolta mai cu înlesnire inteligența
și voința în copil?, de Pavel Oprișă (nr. 7, 8, 9, 10, 11 și 12 din
1882/3), Educațiunea fetelor, de Ștefan Fărcaș (nr. 3, 4, 5, 6 și
7 din 1896/7), Rolul mamei în educațiune, de Ioan Oțoiu (nr. 3
și 4 din 1900/1). În afară de acestea s-au publicat numeroase
lecții practice, unele din ele chiar de către elevii secțiunii peda-
gogice.

Se publicau apoi diferite teme din istoria literaturii romîne,
pe care teologii de atunci de asemenea nu o cunoșteau din școala
secundară. Amintim între acestea: Un mic studiu literar asupra
lui Grigorie Alexandrescu și opera lui, de Romulus Măerușan
(nr. 11 și 12 din 1895/6), Gheorghe Lazăr și renașterea culturii
romîne, de Ioan Dobre (nr. 1, 2, 3 și 4 din 1896/7), Activitatea
culturală a lui Vasilie Lupul și Matei Basarab, de Alexandru
Frîncu (nr. 6, 7 și 8 din 1896/7), O scurtă privire asupra baladei
și primul ei reprezentant la noi, Demetriu Bolintineanu, de Cornel
Popescu (nr. 10 și 11 din 1897/8), Novelele lui Vlahuță, Studiu

literar, de Zenovie Popovici (nr. 3 și 4 din 1899/900), Mihail Sădoveanu, de Ioan Duma (nr. 14, 15 și 16 din 1903/4), lucrare premiată cu poeziile lui G. Coșbuc.

Întîlnim și o seamă de probleme de folclor, între care pomenim: Datinile brașovenilor din suburbii Scheiu la sărbătorile Paștilor, de Vasile Voina (nr. 3, 4 și 5 din 1875/6), Datinile poporului român la Crăciun și Anul nou de prin nord-estul Transilvaniei, de Leon Buzdug (nr. 9 și 10 din 1878/9), Cîteva obiceiuri și credințe ale romanilor antici, păstrate în poporul nostru, de Petru Șpan (nr. 8, 9 și 10 din 1883/4), Haiducii, dezvoltarea lor istorică și cum ni se prezintă în poezia poporană a romînilor, de Iosif Enescu (nr. 8 și 9 din 1894/5), Un obicei de Crăciun pe Valea Hîrtibaciului, de Iacob Manuil (nr. 2, 3, 4 și 5 din 1896/7), Rolul năzdrăvanilor în poveștile noastre poporane, de Nicolae Comănici (nr. 3, 4 și 5 din 1898/9), Duiosia ca notă caracteristică a poeziei poporane, de Nicolae Șandru (nr. 7 și 8 din 1899/900), Obiceiul la ospetele romînești din jurul Cohalmului, de Eugen Popescu, pedagog (nr. 9 și 10 din 1899/900), Poreclele eufemiste despre duhul răului, studiu de literatură poporană, de Trandafir Scorobeț (nr. 6, 7 și 8 din 1902/3).³⁶

În coloanele revistei *Musa* întîlnim însă și numeroase lucrări originale în proză, între care menținăm: Nici o faptă fără răsplată, dramă în trei acte, de Ioan Micu (nr. 4, 5, 6, 7 și 8 din 1879/80), O intrigă cu bun sfîrșit, nuvelă, de Virgil Onițiu (nr. 3, 4 și 5 din 1882/3, apărută și în foaia „Noua bibliotecă romînă” din Brașov), Anica, nuvelă, de Ioan Oltean (nr. 7, 8 și 9 din 1889/90), Emi, nuvelă, de Ilarie Chendi (nr. 11 și 12 din 1891/2), Masilean, piesă în 3 acte, de Elisei Mezei (nr. 18, 19, 20 și 21 din 1892/3), Părechea potrivită, nuvelă, de Elisei Mezei (nr. 4, 5, 6, 7, 8 și 9 din 1893/4), O excursiune la munte, de Vasile Cărpinișan, pedagog (nr. 5 și 6 din 1896/7), Logodiții, nuvelă, de Lazăr Triteanu (nr. 9, 10 și 11 din 1896/7), Moș Pătru cel sfătos, schiță, de Aureliu Oancea (nr. 5 și 6 din 1901/2), Puiul mamei, nuvelă, de Ioan Pascu, pedagog (nr. 8 și 9 din 1901/2), Vremile conților, tradiții din comuna Streza Cîrțișoara (din cronica anului 1664), de Trandafir Scorobeț (nr. 7 din 1902/3).

Foaia publică și lucrări din diferite alte domenii, iar unele erau legate de activitatea studenților teologi din școală și de

36 Despre preocupările lor folclorice vezi: Ioan Mărcuș, *Preocupările folclorice ale teologilor din Sibiu între anii 1871—1907*, în *Anuarul Arhivei de Folclor*, VI, București 1942, p. 101—121.

viitoarea lor misiune preoțească. Amintim aci lucrări ca: Iubirea de patrie în familie și școala primară, de Ioan Gherman (nr. 6 și 7 din 1874/5), Despre caracter, de Antoniu Boiu (nr. 7 și 8 din 1874/5), Descrierea vieții casnice la romani în alăturare cu a românilor, de Ioan Gherman (nr. 15 și 17 din 1874/5), Cunoștințele sînt bogăția cea mai bună, de Gheorghe Moian (nr. 1, 2 și 3 din 1878/9), Viața laborioasă nu este sarcină, ci binefacere, de Matei Voileanu (nr. 18 și 20 din 1878/9), Despre însemnătatea femeii în societatea omenească, de Vasile Iosof (1879/80), Unele trăsături ale caracterului, de Marcu Jantea (nr. 1 și 2 din 1894/5), Vulcanii, lucrare geologică, de Iuliu Prodan (nr. 5, 6 și 7 din 1894/5), Onoarea și duelul din punct de vedere moral, de Lazăr Triteanu (nr. 1, 3 și 4 din 1897/8), Foloasele pădurilor, de Eugen Popescu, pedagog (nr. 11 din 1897/8), Influența artei asupra omului, de Sebastian Stanca (nr. 1 și 2 din 1900/1) și numeroase altele.

Sînt publicate aproximativ 30 cuvîntări bisericești pentru duminici, sărbători împărătești și diferite ocazii. Amintim numai cuvîntarea intitulată Despre iubirea de pace, de Matei Voileanu (nr. 17 din 1878/9) și O cuvîntare despre însemnătatea și necesitatea cercetării școalei, de pedagogul Filaret Deisoreanu (nr. 3, 4 și 5 din 1883/4).

S-au publicat și vreo 30 de traduceri din diferite limbi. Amintim: Explicațiuni de texturi din Evanghelie, traducere din Teofilact al Bulgariei, de Moise Toma (nr. 3 și 12 din 1872/3), Despre învierea morților, de Sf. Ioan Hrisostom, traducere de Grigorie Pletosu (nr. 1, 2, 8 și 9 din 1873/4), Omîlii despre pocăință, de Sf. Ioan Gură de Aur, traducere de Grigorie Pletosu (nr. 10, 11, 12, 13 și 14) din 1873/4 — 3 Omilii), Papalitatea eretică, de Vladimir Guettée, traducere de Ilie Beleuță (nr. 1, 2 și 3 din 1903/4). În afară de aceste lucrări teologice, întîlnim și traduceri din scriitorii contemporani: Credința și religiunea, traducere din Cugătările lui Ötvös, de Matei Voileanu (nr. 9, 10, 11, 12 și 13 din 1878/9), Copilul cerșetor, traducere după Iókai, de Dumitru Lăpădat, pedagog (nr. 4 și 5 din 1882/3), Noptile din iunie, poezie de V. Hugo, tradusă de Nicolae Muscă (nr. 3 din 1886/7), Heyderich sau fidelitate germană, anecdotă adevărată, ca dramă într-un act, de Theodor Körner, traducere de Ioan Olteanu (nr. 5, 6 și 7 din 1890/1), Trandafirii, de Th. Körner, traducere de Petru Iuga (nr. 8, 9 și 10 din 1890/1), Mireasa, comedie într-un act, de Th. Körner, traducere de Petru Iuga (nr. 10, 11 și 12 din

1890/1), Harfa, de Th. Körner, traducere de Gheorghe Tătar (nr. 9 din 1891/2), Poezii din Petöfi, traducere de Gheorghe Gheța (nr. 12 din 1896/7), Poezii din H. Heine, traducere de I. Băilă (nr. 9 din 1899/900), Găteala, de Guy de Maupassant, traducere din franțuzește, de Aurel Nistor (nr. 11 și 12 din 1900/1), Bătrînul clopotar, schiță de Vladimir Korolenko, traducere de Nicolae Șonieriu (nr. 2 și 3 din 1901/2).

Întîlnim de asemenea aproape 150 de poezii originale. Cele mai izbutite sînt ale teologilor Moise Toma (în 1872/3), Iacob Onea (în 1872/3), Ioan Nascu (în 1873/4), Nicolae Muscă (16 poezii în 1884—87), Gheorghe Pop (în 1885—87), Ioan Teculescu (în 1887/8), Ioan Oltean (în 1889/90), Petru Iuga (în 1890/1), Ilarie Chendi (în 1891/2), Sebastian Stanca (17 poezii, în 1898—901), Ioan Pascu, pedagog (în 1901/2). S-au publicat apoi zeci de culegeri din poeziile populare. Între cei care au osîtenit mai mult la culegerea acestora amintim pe Simeon Medrea (1872/3), Ioan Duma (1883—87), Filaret Deîșoreanu, pedagog (1883/4), Ioan Teculescu (doine populare din Moldova în nr. 3, 4 și 5 din 1887/8), Gheorghe Negoescu (1888/9), Anania Boldor, pedagog (1891—93), Laurențiu Ciorbea (1892—94); Vasile Albu (poezii populare din Munții Apuseni, 1902/3).

În afară de aceste lucrări, în coloanele foi Musa s-au mai publicat diferite articole, note, informații, necrologuri și altele. Toate acestea dovedesc activitatea și preocupările multiple ale studenților teologi sibieni, din a doua jumătate a secolului XIX.

*

După 1919, cînd Societatea își reia activitatea, rolul ei devine altul. Introducîndu-se acum studiul limbii romîne și al istoriei romînilor în toate liceele din Ardeal, care acum au devenit romînești, nu mai era nevoie de o activitate așa de susținută în cadrele Societății de lectură pentru cultivarea limbii romîne. De aceea, de acum înainte, în cadrele ei se dă locul cuvenit și lucrărilor de teologie, potrivit caracterului școlii pe care o urmau membrii Societății. În orice caz, se observă acum o activitate mai puțin intensă decît în perioada anterioară. Aceasta se explică în primul rînd prin faptul că după 1930 Academia teologică „Andreiană” avea un număr foarte redus de studenți. Ședințele care se remarcă și acum erau tof cele din seara zilei de 29 noiembrie. Din 1926/27 s-a obișnuit ca lucrările citite în cadrul acestor ședințe festive să fie publicate în Anuarele Academiei. În 1925 se revizuiesc statutele, care sînt în mare cele din 1909, fiind

aprobate în plenul Societății la 14 martie 1925 și de Consiliul Arhiepiscopesc la 26 mai 1925. În ședința din 3 octombrie 1940 are loc o nouă revizuire a statutelor, făcându-se o simplificare a aparatului de conducere prea complicat. Se intensifică acum legăturile cu Societățile de lectură de la celelalte 4 Academii teologice ortodoxe din Ardeal. Observăm că nu s-a mai întreținut legături cu Societățile de lectură ale studenților uniți, nici cu alte Societăți ale tinerimii din Ardeal sau de peste munți, deci o limitare în cadrele Bisericii ortodoxe. În ce privește biblioteca, aceasta crește an de an, fie prin cumpărare de cărți, fie prin donații: de la Academia Română, Astra, Consiliul Arhiepiscopesc, diferite instituții și persoane particulare. Cele mai însemnate donații le-au făcut arhiereul dr. Ilarion Pușcariu, prin testamentul său (78 opuri în 103 volume),³⁷ arhimandritul dr. Eusebiu Roșca, fostul rector al Academiei, tot prin testament (520 opuri în 680 volume). S-au primit numeroase ziare și reviste, fie gratuit fie abonate. În 1922 s-a tipărit un catalog al bibliotecii, iar în 1925 un supliment la catalog. În 1948 biblioteca număra 6.711 opuri în 8.252 volume.³⁸ În 1952 ea a fost reorganizată și depusă în depozitul bibliotecii mitropolitane.

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

Făcând o privire de ansamblu asupra rolului pe care l-a îndeplinit Societatea de lectură a studenților teologi sibieni, vom constata că el a fost multiplu. În primul rând a contribuit la cunoașterea celor mai de seamă lucrări ale scriitorilor, poeților și compozitorilor români și la cunoașterea istoriei poporului nostru. Ea a contribuit apoi la formarea gustului pentru citit în limba maternă. Discuțiile care se purtau în cadrul ședințelor au pregătit pe membrii Societății pentru viitoarele conferințe preoțești la care trebuiau să ia parte după intrarea în preoție. A dezvoltat apoi simțul de întrecere, căci fiecare membru al ei dorea să se afirme cu diferite lucrări în cadrul ședințelor. Membrii ei au câștigat deprinderea de a alcătui lucrări științifice, încât putem afirma că aici s-au format cei care ulterior s-au dedicat scrisului. A strâns legături cu alți tineri din Austro-Ungaria, care luptau împotriva jugului habsburgic. A contribuit la răspîndirea culturii în mase, prin cărțile donate unor biblioteci populare și prin colecția numismatică, donată Muzeului Astra. A contribuit la cu-

³⁷ Anuarul IV al Institutului din 1922/23, p. 38—39.

³⁸ Anuarul XXIV(VI) al Academiei teologice „Andreiane” pe 1947/48, p. 175—176.

legerea unor producțiuni populare, publicate apoi în foaia Musa. De asemenea a promovat limba și cultura românească în rîndurile intelectualilor sibieni, care participau la serbările festive din seara zilei de 29 noiembrie. Nu-i exclus ca unele din cărțile bibliotecii să fi circulat și înafara Institutului. Astfel, reuniunea literară a studenților teologi din Sibiu a fost un însemnat factor de promovare a limbii și culturii românești.

MIRCEA PĂCURARIU

Asistent la Institutul Teologic Universitar, Sibiu

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

RAPORTURILE IERARHICE INTRE BISERICA BANATULUI ȘI MITROPOLIA ARDEALULUI ÎN SEC. XVII

Dintre vechii istorici ardeleni, Nicolae Popea a fost cel dintîi și poate singurul care a sesizat și s-a apropiat mai mult de realitatea istorică în problema legăturilor ierarhice dintre Biserica Banatului și Mitropolia Ardealului. În cursul timpului, în această problemă s-au făcut mai des auzite două păreri diametral opuse, în publicațiile istorice românești și străine: una, că Banatul Timișan n-a avut o ierarhie românească proprie decît numai de la 1865¹ și ca urmare credincioșii romîni bănățeni au stat totdeauna sub ascultarea mitropoliților Ardealului; iar a doua, că Biserica Banatului, cu Mitropolia și episcopiile ei proprii, n-a stat nici odată sub jurisdicția Mitropoliei Ardealului, decît numai de la restaurarea acesteia din 1864.²

O a treia părere, de mijloc, este cea a profesorului de Teologie din Vîrșeț, Nicolae Tincu-Velia, care susține existența unei mitropolii titulare, onorifice, la Timișoara, mutată la Ienopolea, sau invers, la Ienopolea mutată la Timișoara,³ cu sufraganele de la Lipova și Caransebeș-Vîrșeț, supuse jurisdicției „adevăratei” Mitropolii de Alba-Iulia.⁴

După îndelungate cercetări, pe baza unor documente vechi inedite, sîntem în măsură să constatăm că adevărul este foarte apropiat de vederile de acum 92 ani ale istoricului sibian. Nicolae Popea remarcă: „Părintele Tincu Velea, în cartea sa intitulată: „Istoria bisericească politico-națională”, ne arată că în Banat

1 N. Iorga, *Istoria Bisericii românești și a vieții religioase a Romînilor*, I, ed. II. București 1929, p. 330, 334. Idem, vol. II, ed. II. București 1932, p. 360; Dr. Augustin Bunea, *Ierarhia Romînilor din Ardeal și Ungaria*, Blaș, 1904, p. 196—200, 214, 221—222.

2 Gh. Cotoșman, *Contribuții la începuturile Mitropoliei Ardealului și la legăturile ei cu Mitropolia Banatului*; în: *Omagiu I. P. S. Dr. Nicolae Bălan, Mitropolitul Ardealului (1905—1955)*, Sibiu 1956, p. 332—349.

3 Nicolae Tincu-Velia, *Istoriografia bisericească politico-națională...*, Sibiu 1865, p. 98—99.

4 Ibidem.

a existat încă din timpurile cele mai vechi o mitropolie, numită a Ienopolei, care însă ar fi fost numai titulară numită mai-nainte și a Timișoarei, cu trei episcopii: a Timișoarei, a Lipovei și a Caranu-Sebeșului, și că toate acestea, atât mitropolia, cât și episcopiile, ar fi fost sufragane ale metropoliei Transilvaniei. Și despre aceste episcopii nu se face nici cea mai mică amintire nici în titulaturile și actele metropoliților ardeleni, nici în alte documente din câte înșirarăm aici. Cum se poate explica lucrul acesta, când știm că Banatul este o parte întregitoare a Daciei lui Traian, locuitorii lui încă au fost și sînt romîni ortodocși, tot de o soarte cu frații lor din celelalte părți ale Daciei, ei încă-și avură preoții lor, ierarhia lor națională, după cum ... ne arată însăși urmele episcopiilor acelora, căci vedem că astăzi există încă episcopia Timișoarei — care, cumcă a fost romînă și nu sîrbă, ne documentează, între altele destul de lămurit, chiar și Vulturul de deasupra porții reședinței episcopoești, încă și astăzi vizibilă, care nu știm să fi fost vreodată însemnul sîrbilor — precum și a Caransebeșului. Cui dară să fi fost subordonați frații noștri din Banat, tot metropoliei ardelenene? Dacă (este) așa, apoi cum de nu se amintește nimic despre ei în acele documente, cum se amintește despre ceilalți romîni din părțile Ungariei?”⁵

Faptul că nici unul din mitropolii cunoscuți ai Ardealului, de la Marcu și Daniil pînă la Atanasie, n-are în titulatura sa Banatul sau măcar una din episcopiile banatice,⁶ constituie prin sine însăși, ex silentio, dovada că țara Banatului își avea ierarhia ei proprie metropolitană, independentă de cea a Ardealului.⁷

Că totuși una din episcopiile Banatului, cea a Caransebeșului, a stat, un timp oarecare, sub jurisdicția Mitropoliei Ardealului, aceasta se datorește unor factori externi, unor împrejurări cu totul excepționale. Cuceririle turcești de la nordul Dunării, transformarea la 1541 a Ungariei în pașalic — Pașalicul de

5 Nicolau Popea, *Vechia Metropolia ortodosa romana a Transilvaniei*, suprimerea și restaurarea ei, Sabiniu, 1870, p. 60.

6 Ibid., p. 5—90; Dr. Ioan Lupaș, *Istoria Bisericească a Romînilor Ardeleni*, Sibiu 1918, p. 27, 30, 54—55, 60, 69, 75—79, 131, 138; Gh. Cotoșman, *ibid.*, p. 349; Timotei Cipariu, *Acte și fragmente...*, Blasiu, MDCCCLV, p. XII. cf. Nilles Nicolao S. J., *Symbolae ad illustrandam historiam ecclesiae orientalis in terris coronae S. Stephani, I. Oeniponte*, 1885, p. CXIII, 169, 387; A. Bunea, *Ierarhia*, p. 177, 185, 188, 196—7.

7 Nicolau Popea, *o. c.*, p. 60—62; Domaschin Udra și Iromonaca Ion, *Mealnicu alu Metropoliți și Episcopi din Scaunele Sevrinului la Vodita și Meedia și din Temișvara și din tot Pașalicul și toată Țara Bănatului...* Caransăbeș 1696, mss., p. 3—7.

Buda,⁸ — și la 1552 a Banatului de Apus în Pașalâcul Timișorii, aduc și în ordinea bisericească o serie de schimbări. Partea de Răsărit a Banatului, numit de la 1524 Banatul Caransebeșului și Logojuului,⁹ în 1541 se anexează la voevodatul Transilvaniei,¹⁰ sub care rămîne pînă la 14 septembrie 1658, cînd — în urma trădării banului caransebeșan Acațiu Barciai (=Barcianu) — se desface de acesta și se alipește la pașalâcul Timișorii.¹¹

În perioada dintre anii 1552—1658 Banatul Caransebeșului și Logojuului, făcînd parte din voevodatul-principatul Transilvaniei, și Biserica romînească din acest Banat a fost — prin forța împrejurărilor politice — lipsită de legăturile ei firești și cano-nice cu Mitropolia Timișorii și astfel nevoită să intre în legături de supunere față de Mitropolia Ardealului, cu reședința pe rînd la Feleac, Peșteana, Prislop-Silvaș și Alba-Iulia.

I.

În cele ce urmează vom înfățișa cîteva aspecte ale legăturilor ierarhice dintre episcopii Caransebeșului, Spiridon și Isaia, cu mitropolitul Teofil al Albei Iulia, din ultimul deceniu al sec. XVII, cînd — după victoria de la Viena, din 1683 — imperialii habsburgici se fac din nou stăpîni pe unele regiuni periferice ale Banatului, de-a lungul Tisei, Mureșului și în părțile Caransebeșului și Mehadiiei.¹²

Însuccesele imperialilor în Balcani, din anii 1688—1690, au provocat exodul celor 37.000 familii, sîrbi, macedo-romîni sau țintari (=aromîni) și albanezi, sub conducerea patriarhului de la Peci (=Ipek), Arsenie III Cernoievici.¹³ Prin diploma privilegială de la 21 august 1690, împăratul Leopold I (1655—1705) promite emigranților o serie de drepturi și privilegii, garantînd-

8 Dr. Szalay József, *A Magyar nemzet története*. Budapest, ed. millenium, p. 68—73; cf. A. Oțetea, M. Berza, B. T. Cimpina, Șt. Pascu, Șt. Ștefănescu, *Istoria Romîniei*, II, București 1962, p.

9 Pesty Frigyes, *A szörényi bánság és Szörény vármegye története*, I, Budapest 1877, p. 293.

10 C. Daicoviciu, Șt. Pascu, V. Chereșteșiu, T. Morariu, *Din Istoria Transilvaniei*, I, București 1960, p. 119.

11 Pesty, *A szörényi bánság*, I, p. 46—52, 95—98.

12 Ibid., p. 101—102; Joh. Heinr. Schwicker, *Geschichte des Temeser Banats*. Pest, 1872, p. 228—229; Francisc Griselin, *Istoria Banatului Timișan*, trad. Nicolae Bolocan, București 1926, p. 75—76. Böhm Lénárt, *Dél-Magyarország vagy az úgynevezett Bánság külön történelme*, I, Pest, 1867, p. 290—292.

13 Ladislav Hadrovics, *L'Eglise serbe sous la domination turque*, Paris 1947, p. 136—140; Dr. Dušan J. Popovici, *Srbi u Vojvodini*, I, Novi Sad, 1957, p. 315; Dr. Szentkláray Jenő, *Száz év Dél-Magyarország újabb történetéből*, I, Temesvárott 1879, p. 98—99, 101, n. 2; Schwicker, o. c., p. 234—236.

du-le autonomia Bisericii, libertatea cultului, libera alegere a arhiepiscopului, păstrarea calendarului vechiu, a tradițiilor, etc.¹⁴

Considerînd trădător pe Arsenie III,¹⁵ turcii declară vacant scaunul patriarhal de la Peci-Ipek. Lui Calinic (1690—1710), noului patriarh al Ipecului,¹⁶ sultanul îi supune toate bisericile ortodoxe care au stat sub jurisdicția înaintașului său expatriat. Arsenie III, inclusiv cele din Ungaria și Banat.¹⁷

Noul patriarh ipecan ia măsuri pentru completarea tuturor scaunelor vacante, mitropolitane și episcopale, chiar și din țările și regiunile care au trecut de partea împăratului și au urmat pe patriarhul Arsenie III.

La Caransebeș, scaunul fiind vacant în urma morții episcopului Grigorie (1686—1690),¹⁸ patriarhul Calinic trimite, în 1691, pe vlădica Spiridon, care în Pomealnicul vechi de la Caransebeș, din anul 1696, figurează ca episcop de Caransebeș și Vîrșeț între anii 1691—1695. Caransebeșul fiind acum din nou în mîna turcilor,¹⁹ noul episcop își poate ocupa scaunul și avînd concursul stăpînirii turcești, își poate desfășura nestingherit activitatea sa arhipăstorească.

Între anii 1691—1699 Caransebeșul și regiunea Caraș-Severinului își schimbă aproape în fiecare an stăpînii politici, stăpînirea turcească alternînd cu cea a imperialilor,²⁰ ajutați de mercenarii rascieni,²¹ numiți de cronicarii bănățeni tisăni, adică soldați-grăniceri de la Tisa.

Cînd cetatea și orașul Caransebeș se află sub imperiali, mitropoliții ardeleni de la Bălgărad(=Alba-Iulia), își exercită drepturile lor jurisdicționale asupra episcopiei Caransebeșului, din fostul Banat al Caransebeșului și Logojului, anexat, precum am văzut, după desființarea Banatului Severinului (1524—1541), la voevodatul Transilvaniei.

Deși se afla sub stăpînirea împăratului Leopold I, mitropolitul Teofil (1692—1697) al Ardealului n-a îmbrățișat cauza pa-

14 Schwicker o. c., p. 234; Hadrovics, *L'Église serbe...*, p. 142—143; D. Ruvarat, *O. Patrijaršiji srpskoj*, Sr. Karlovți, 1924, p. 13—14.

15 Hadrovics, *L'Église serbe*, p. 148—149; Dr. Rad. M. Gruici, *Pravoslavna srpska trkva*, Beograd, 1921, p. 90—93.

16 Rad. M. Gruici, *Pravoslavna srpska trkva*, p. 90—93; L. Hadrovics, *L'Église serbe*, p. 149; Lyub. Stojanovič, *Stari srpski zapisi i natpisi*, II, Beograd, 1903, nr. 2132, p. 9; nr. 2225, p. 25, nr. 2217, p. 25; Idem, vol. IV, Sr. Karlovți, 1925, p. 221.

17 L. Hadrovics, *L'Église serbe sous la domination turque*, p. 117, 149.

18 Pomealnicul citat, p. 11—12.

19 Pesty, *A szörényi bánág*, I, p. 110—111.

20 Ibid., p. 101—126.

21 Dušan Popovici, *Srbi u Vojvodini*, p. 314—345. Hadrovics, *L'Église serbe*, p. 138—144; Szentkláray, *Száz év Del-Magyarország*, p. 101—111.

triarhului Arsenie III, pe care-l detesta tot atât de categoric ca și ierarhii români ai Banatului. Atitudinea aceasta se vede și din următoarea scrisoare, pe care o redăm în rezumatul din Protocolul inedit de la Strediștea Mică, din 1755:

„7200—1692 sept(embrie) 25. Metropolita Teofil alu Bălgărad, scris lu episcopa Spiridon alu Caransăbeș și Vrșăț, că ascultare n-are a da niciunfel lu patriarha Arsenie, carele o fugit din Ipăc și o lăsat scamn(ul), numa(i) to(a)te socotile și veniturile și ascultare a da numa(i) Metropolitiei dîn Bălgărad. Iară Patriarha la Ipăc este Calinic mai marele Beserici(i). Iară ascultare lu(i) Arsenie nu are a da, nici Episcopa (Spiridon), nici popi(i), că nu e omenie vinitici să ncalce pră băștinaș, în casa lor, și episcopa Spiridon să ia sama bine la to(a)te”.²²

II.

Văzînd că starea de provizorat se prelungește și că nici un semn îmbucurător nu se profilează la orizont,²³ spre a întări nădejdea emigranților de a se reîntoarce la căminurile forțat părăsite,²⁴ patriarhul Arsenie — de-altfel bine intenționat și cu multă iubire față de poporul și credincioșii săi — cu statul său major, clerici, mireni și ostași, iau măsuri pentru plasarea conaționalilor și credincioșilor și odată cu ei, a clericilor bejenari.²⁵

Între vlădicii care nu pot fi plasați canonic în scaune vacante este și vlădica Isaia, cunoscut sub numele de Isaia Diaconovici, și care în diploma leopoldină figurează cu titlul de Episcop al Ienopolei. Ordinea în care sînt trecute în diplomă țările și provinciile din Peninsula Balcanică puse de împărat sub jurisdicția ex-patriarhului Arsenie, degradat la rangul de arhiepiscop, îndreptățește părerea că Ienopolia este o provincie balcanică din vecinătatea Herțegovinei.²⁶ La nici un caz nu poate fi vorba de Ienopolia (=Inău) noastră arădană, deoarece diploma leopoldină n-are în vedere regiunea nord-dunăreană și nici n-avem vreo dovadă sigură că Isaia Diaconovici ar fi activat vreodată ca episcop la Ienopolia Aradului, la Inău (ung. Borosjenő)²⁷ unde, după plecarea în Țara Românească, la mănăstirea Comana, a mitro-

²² Pamfilie, Protocolul actelor vechi ale Episcopiei Caransebeșului, Strediștea Mică, 1755, mss., p. 70—71, n. 100.

²³ Ruvaraț, O Patrijaršiji srpskoj, p. 14.

²⁴ Ibidem.

²⁵ Ibidem.

²⁶ Dušan Popovici, Srbi u Vojvodini, p. 315—334; Jovan Radonici, Prilozi za istoriju Srba u Ugarskoj u XVI, XVII, i XVIII, veku, u Novom Sadu, 1909, p. 44—45, 74, 198.

²⁷ L. Hadrovics, L'Église serbe, p. 140—141.

politului Longhin²⁸ (1628—1640), n-a mai rezidat nici un vlădică ortodox.

Știm, însă, că vlădica Isaia (originar din Grabovac, aproape de Salankamen, preot de mir, devenind văduv, a intrat în cinul monahal în mănăstirea Cruședol din Slavonia)²⁹ a activat doi ani (1684—1686) ca episcop la Caransebeș,³⁰ de unde a fost nevoit să plece, din pricina neînțelegerii cu autoritățile turcești.³¹ Rămas fără scaun, cu misiunea mai mult compromisă decât dusă la bun sfârșit din punct de vedere național-politic și social-economic, Isaia se gîndește să-și valorifice vechile lui drepturi asupra scaunului părăsit de la Caransebeș, acum ocupat legal și canonic de vlădica Spiridon, trimis de patriarhul Calinic, cu care Isaia Diacovici, ca om de încredere al ex-patriarhului Arsenie III, n-avea nici o legătură.

Profitînd de prezența la Caransebeș a trupelor împărătești, vlădica Isaia, în februarie 1693, vine la Caransebeș și reușește să determine pe vlădica Spiridon să-i cedeze scaunul. Invoiala o fac în prezența autorităților civile și militare ale cetății Caransebeș, care i-au și eliberat în acest sens cuvenitul act oficios, redactat în limba latină.³²

Despre invoiala aceasta între cei doi arhieri ai Caransebeșului a prins de veste mitropolitul Teofil al Ardealului, care la 27 septembrie 1693 scrie episcopului „Spiridon alu Caransăbeș și Vrșăț, dojană prîntu³³ înțelegerea ce-a avut cu vlădica Isaia Diacovici, că ăla,³⁴ dacă a lăsat scamnu³⁵ vlădicesc încă dîn 1686, nu mai are ce căuta acuma, și nici nu mai poate fi episcopa aici”.³⁶ Mitropolitul Teofil ordonă vlădichii Spiridon „să rămîna în scamn”, căci „spusa înțelegere este vorbe în vînt”.³⁷

Deși a încheiat cunoscuta invoială, vlădica Isaia n-a rămas la Caransebeș, ci — la chemarea patriarhului Arsenie — el își continuă misiunea diplomatică,³⁸ intervenind de mai multe ori

28 Ibidem.

29 Ibidem.

30 Gh. Cotoșman, *Episcopia Caransebeșului pînă în pragul sec. XIX. Caransebeș, 1941*, p. 98—102.

31 Pomealnicul cit., p. 11.

32 D. Ruvaraț, *Opis vrșaciko-sebeške eparhije od 1713, god. Sr. Karlovți, 1924*, p. 5; cf. Gh. Cotoșman, *Episcopia Caransebeșului*, p. 100.

33 pentru, pronunția în grai bănățean.

34 acela.

35 scaun, de la lat. scamn.

36 Pamfilie, *Protocolul nr. 101*, p. 71.

37 Ibidem.

38 Schwicker, o. c., p. 233—238; Böhm, o. c., p. 298—299; Dușan Popovici, *Srbi u Vojvodini*, p. 331—339.

la Viena în favoarea bejenarilor, de a căror soartă nu se mai interesa aproape nimeni. Aducîndu-i-se la cunoștință atitudinea negativă și tonul autoritar și amenințător al scrisorii mitropolitului Teofil al Ardealului, vlădica Isaia se grăbește și el să scrie episcopului Spiridon de la Caransebeș, invitîndu-l să părăsească scaunul, conform convenției încheiate, contestînd în același timp mitropolitului din Alba Iulia dreptul de amestec în trebile spirituale și de jurisdicție asupra episcopiei Caransebeșului. Iată, în traducere, rezumatul acestei scrisori, redactată în limba sîrbă, așa cum ni l-a transmis egumenul Pamfilie, în Protocolul său de la mănăstirea Strediștea Mică:

„7201—1693 sept(embrie) 27. Episcopa Isaia Diacovici scrie episcopa Spiridon alu Caransăbeș și Vrșăț, că el este cu drept a fi episcopa în Caransăbeș și Vrșăț și, după Înțălegerea ce-or avut, episcopa Spiridon trăbue să plece, să lase scamnu, cum or vorbiț, iară el o să vină să s-așeză în scamnu, ori vrea ori nu vrea Metropolita dîn Bălgărad, că nu acela poruncește, numa(i) patriarha Arsenie carele este înputernicit și întărit dă cătră Împăratul Leopoldus prîntu to(a)te părțile astea a Ungariei și Bănatului tot cu Caransăbeș și Vrșăț pînă la Severin”.³⁹

Vlădica Isaia putea vorbi așa, deoarece atunci cînd el scria vlădichii Spiridon la Caransebeș, trupele împăratului controlau iarăși regiunea Caransebeș,⁴⁰ accesibilă patriarhului Arsenie și clerului de sub ascultarea lui.

III.

Văzînd că posibilitățile de reîntoarcere în patrie sînt tot mai reduse, ex-patriarhul cu ierarhii de care era înconjurat, au hotărît să procedeze la o statornicire provizorie a organizației și administrației bisericești, măcar în regiunile de sub stăpînirea imperialilor. În memoriul său de la 8 iunie 1694, Arsenie III face împăratului Leopold I propuneri concrete în acest sens, rugîndu-l să confirme în scaunele lor pe episcopii pe care i-a numit el⁴¹ (sau au fost trimiși de patriarhia Ipecului după expatrierea sa). Între episcopii propuși de Arsenie III figurează atît vlădica Spiridon, cît și vlădica Isaia Diacovici. Primul a fost propus

³⁹ Pamfilie, Protocolul, p. 71—72, n. 102.

⁴⁰ Pesty, A szörényi bántág, I, p. 116—117.

⁴¹ D. Ruvaraț, O Patr. srpskoj, p. 14—15; Idem, Opis vršacikosebeške eparhije, p. 4.

pentru Caransebeș, unde rezida de patru ani, iar al doilea pentru Timișoara, deși cetatea aceasta se afla fără întrerupere în mâinile turcilor încă de la anul 1552.

Cetatea Caransebeșului și districtul cu același nume aflându-se sub ocupația imperialilor, vlădica Spiridon este forțat de împrejurările politice și militare să se supună ordinelor ex-patriarhului Arsenie III, susținut de împărat. Despre această neașteptată întorsătură ia cunoștință și mitropolitul Teofil al Ardealului, care se și grăbește să scrie episcopului Spiridon al Caransebeșului și Vîrșetului, la 18 iulie 1694, dojenindu-l aspru că „s-o abătut de la credință și s-o alăturat la vînzătorul Arsenie”.⁴² Amenințîndu-l cu măsuri de represalii, mitropolitul Teofil spune că nu va admite uzurparea scaunului de la Caransebeș: „Și scamnu Caransăbeșului înzadar vor probăului⁴³ să-l bitorlească”.⁴⁴

Adresîndu-se preoților și protopopilor din eparhia Caransebeșului, mitropolitul Teofil îi îndeamnă la nesupunere față de vlădica Spiridon și de patronul său, ex-patriarhul Arsenie III, și-i invită să rămîină în legături canonice cu Mitropolia Ardealului și-n ascultare față de patriarhul Calinic de la Ipec, singurul și adevăratul patriarh legitim.⁴⁵

Intervenția mitropolitului Teofil, ca și măsurile luate de imperiali în regiunea Dunării și a Tisei, n-au rămas fără ecou în sufletul populației băstinașe și al clerului român bănățean, care au privit cu îngrijorare statornicirea bejenarilor în satele și mănăstirile lor. La 27 august 1694, egumenul Partenie al mănăstirii Mrăcunea, revoltat de cele desfășurate sub ochii săi, scrie cu multă amărăciune episcopului Spiridon al Caransebeșului și Vîrșetului, că „ei nu i-or primi ... nici pră călugării țărveni, nici n-or asculta dă poroncile patriarhului Arsenie”, ci vor asculta „dă Metropolita dă la Bălgărad și dă patriarha cel cu drept al Ipăcului, dă patriarha Călinic”.⁴⁶

Spre a răsplăti fidelitatea ex-patriarhului Arsenie III și a celor ce l-au urmat în pribegie pe de o parte, iar de alta spre a lăsa impresia în sufletele autohtonilor Banatului, pe care bejenarii au numit-o VLAȘCA, adică Țara Romînească, cum că stăpînirea imperialilor în regiunile ocupate, la Apus, ca și la Ră-

42 Pamfilie, Protocolul, nr. 103, p. 72.

43 încerca.

44 ung. bitorlás=uzurpare. — cf. Protocolul, nr. 103.

45 Protocolul cit.

46 Ibid., nr. 104, p. 72.

sărit, la Bécicherec, ca și la Caransebeș, este și rămîne definitivă. și că și restul Banatului, cu cetatea Timișorii, va fi curînd eliberat de sub domnia turcilor, împăratul Leopold I dînd urmare și memoriului de la 8 iulie 1694 al lui „Arsenius Czernovicz Ser-vianorum Graeci ritus Archiepiscopus”, prin diploma de la 4 martie 1695 confirmă în scaunele lor pe cei șapte episcopi propuși de Arsenie III. Intre aceștia figurează și Isaia Diacovici — episcop al Timișorii și Ienopolei și arhimandrit al mănăstirii Cruședol (=Jsajàs Diàkovicz, Tömösváriensis, Jenopolitanus, et Archimandrita Monastery Crusedoliensis), precum și „Spiridon Știbița (=Stibicza), episcop al Vîrșetului (=Versazien-sis)”⁴⁷

Deși numit cu titlul de Vîrșet, Spiridon Știbița va continua să rămînă deocamdată în scaunul vechi din Caransebeș, păstoriind și administrînd de acolo eparhia unită Caransebeș-Vîrșet, așa cum a apucat el de la înaintașii săi mai apropiați.

Numirea și confirmarea lui Spiridon ca episcop al Vîrșetului a fost sesizată și dezaprobată de către mitropolitul Teofil de la Alba Iulia. În scrisoarea de la 16 aprilie 1695, „mitropolitul Teofil al Bălgăradului scrie episcopului Spiridon dojană, prîntu trecerea lui dă partea lui Arsenie și lăpădarea dă Metropolia Ardealului, și mai ales prîntu despărțirea scaunului vlădicesc în două, la Caransăbeș și Vrșăț, care arată că or fost tot(d)e una unu sîngur”⁴⁸

Este mai mult decît probabil că ex-patriarhul Arsenie III, prin numirea lui Spiridon ca episcop al Vîrșetului, a recurs la o stratagemă ingenioasă, spre a scoate eparhia Caransebeșului de sub influența și jurisdicția Mitropoliei Ardealului, care n-avea nici o pretenție asupra Vîrșetului, aflat aproape continuu, de la 1552, sub ocupație turcească. Că totul a fost o abilă dîversiune și o simplă formalitate birocratică o dovedește faptul rămîinerii pe loc, la Caransebeș, a episcopului Spiridon, supus nu Mitropolitului Ardealului, ci ex-patriarhului Arsenie III.

Toate aceste apucături și manevre, toate imixtiunile în tre-bile interne ale eparhiei, ca și umilințele la care a fost supus vlă-dica Spiridon, cînd dintr-o parte, cînd dintr-alta, se datorează marilor răsturnări politice și bisericești, intervenite în urma eve-

47 Eudoxiu Hurmuzaki, Documente privitoare la Istoria Romînilor. V, partea I, p. 441—442; Pesty, A szörényi bánság, I, p. 353—354; D. Ruvaraț, Opis vršaciko-sebeške eparhije, p. 4; Dušan Popović, Srbi u Vojvodini, p. 334; Gh. Cotoșman, Eparhia Caransebeșului, p. 92.

48 Protocolul cit., p. 73, nr. 108.

nimentelor militare, care de câțiva ani au transformat pământul Banatului într-o adevărată arenă de luptă.⁴⁹

Dacă la toate aceste vicisitudini și nenorociri adăugăm și boala grea și îndelungată și, în cele din urmă, moartea mitropolitului Vasile II (1690—1692, † 1694), tocmai în anii în care patriarhul bejenar se zbătea să asigure conaționalilor și credincioșilor săi o altă soartă, mai bună, înțelegem de ce, în mijlocul acestor involburări, nu se aude vocea adevăratului mitropolit, a mitropolitului de la Timișoara, care oridecâteori împrejurările politice permiteau, și-a afirmat dreptul său de jurisdicție asupra episcopiei integrate a Caransebeșului-Vîrșetului.

Acum, prin noua orînduire politico-bisericească, Isaia Diacovici, în calitatea sa de simplu episcop al Timișorii, nu mai are nici o autoritate asupra celorlalți ierarhi bănățeni, de la Becicherec, Lipova și Caransebeș-Vîrșet, supuși forțat arhiepiscopului Arsenie.

Pentru îndreptarea și normalizarea situației a intervenit cu toată autoritatea adevăratul patriarh, Calinic de la Ipec, numind în locul mitropolitului Vasile II pe mitropolitul Iosif III (1692—1703),⁵⁰ care și-a luat reședința în cetatea Timișorii de sub ocupație turcească.⁵¹

Pînă cînd regiunea Caransebeșului (și Vîrșetului) sta sub ocupația imperialilor, mitropolitul Iosif III nu-și putea exercita drepturile sale jurisdicționale asupra episcopiei Caransebeșului, precum nu și-a putut controla propria sa eparhie în părțile ei de apus, unde păstorea ca episcop Isaia Diacovici, cu reședința la Becicherecul Mare,⁵² sub ocupație austriacă.

La rîndul său, vlădica Spiridon, în urma ordinelor primite de la arhiepiscopul Arsenie, este forțat să se mute la Vîrșet, de unde va conduce și eparhia Caransebeșului, cu instituțiile ei culturale, între care locul de frunte îl ocupa Școala gramaticească, de sub direcțiunea dascălului Domaschin Udra. Victoriile turcești din regiunea Vîrșetului, însă, forțează pe vlădica Spiridon să se reîntoarcă curînd la Caransebeș și, din scaunul părăsit, să conducă eparhia reîntregită.

Aflînd despre această reîntoarcere, care s-a petrecut în luna mai 1695, mitropolitul Teofil al Ardealului, cu scrisoarea de la

49 Pesty, A szörényi bánság, I, p. 101—126. Fr. Grisellini, Istoria Banatului Timișan, p. 76—89.

50 Lyub. Stojanovici, Stari srpski zapisi i natpisi, IV, nr. 7200, an. 1692.

51 Ibidem.

52 Jovan Radonici, Prilozi za istoriju Srba u Ugarskoj, p. 83—84

6 iunie 1695, „întărește din nou pră episcopa Spiridon alu Vrșăț și prăstă Caransebeș”, exprimându-și satisfacția „că o vinit na-poi, și scaunele (Caransebeșului și Vîrșețului) îs (sînt) tot unu”.⁵³

Acceptînd jurisdicția Mitropoliei Ardealului de sub stăpînirea imperialilor, episcopul Spiridon a rupt legăturile cu ex-patriarhul Arsenie III și cu ierarhia dependentă de el, deși și ea era supusă împăratului de la Viena. În Caransebeșul ocupat de imperiali, vlădica Spiridon își reia activitatea bisericească întreruptă și, împreună cu ceilalți factori competenți, lucrează pentru propășirea vieții spirituale din eparhia unită Caransebeș-Vîrșeț, de care țineau și districtele românești timocene Craina, Cliuci și Chiu-pria.⁵⁴

El rămîne supus Mitropoliei Ardealului pînă la moarte. Afară de Pesty Frigyes, toți cercetătorii străini și romîni au afirmat că păstoria episcopului Spiridon a continuat și după anul 1695, pînă la 1700 sau chiar dincolo de 1708. Prezența la Sinodul de la Seciu, din iunie 1700, a unui episcop cu numele Spiridon, a determinat pe Dimitrie Ruvaraț să susțină, fără temeii, că acela nu putea fi decît vlădica „Sebeșului”.⁵⁵ În lipsa altor știri, am acceptat ipoteza aceasta în lucrarea „Episcopia Caransebeșului pînă în pragul sec. XIX” (Caransebeș, 1941).⁵⁶ Chiar și această remarcă a istoricului sîrb, de-altfel bine informat, este prețioasă pentru noi, deoarece indică Sebeșul,⁵⁷ nu Vîrșețul, ca oraș de reședință a lui Spiridon. Acest Spiridon — nu Știbița — a fost în viață și la 1708, funcționînd ca titular al eparhiei sîrbești Vucovar⁵⁸ din Serbia.

Singur Pesty a afirmat că vlădica Spiridon Știbița a murit în 1695 și că a avut ca urmaș, la Caransebeș, pe vlădica Gherasim.⁵⁹ Preotul cronicar Rusalin Vancea ot Căvăran, în Cronica sa, scrie că vlădica Gherasim(=Gherasie) „a venit vlădică în Caransebeș la 4 luni după moartea prea sfîntului Spiridon”. Cum, după numitul cronicar, vlădica Gherasie s-a instalat în Caransebeș la 8 noiembrie 1695, însemnează că vlădica Spiridon a murit pe la începutul lunii iulie același an.

⁵³ Protocolul cit., nr. 79, p. 110.

⁵⁴ Nicolae Tincu Velia, o. c., p. 153; Ioan Lupaș, Istoria bisericească a Romînilor ardeleni, p. 139; cf. Romîni din Timoc, II, București, 1944.

⁵⁵ D. Ruvaraț, Opis vrșaciko-sebeške eparhije, p. 4—5.

⁵⁶ pag. 95—99.

⁵⁷ Localnicii și acum spun Caransebeșului — Sebeș.

⁵⁸ D. Ruvaraț, Opis vrșaciko-sebeške eparhije, p. 4—5.

⁵⁹ Pesty, A szörényi bántág, I, p. 357.

Urmaşul lui Spiridon, vlădica Gherasie, a continuat să rămână în dependență față de Mitropolia Ardealului pînă la apostasierea titularului acesteia, pe care clerul și credincioșii din Țara Banatului nu l-au urmat.⁶⁰ Pacea din Carloveț, de la 26 februarie 1699, — în urma căreia întreg Banatul rămîne sub turci pînă la 1716, fapt care favorizează reîntregirea Bisericii bănățene sub jurisdicția mitropolitului român din Timișoara — barează calea spre Banat a agenților apostatului mitropolit Atanasie Anghel de la Alba Iulia.

Abia după mai bine de un secol și jumătate se reiau, la 1865, în condiții și împrejurări politice și bisericești schimbate, legăturile ierarhice dintre Biserica Banatului și restaurata Mitropolie a Ardealului,⁶¹ cu titlul de Mitropolia Ardealului, Banatului, Crișanei și Maramureșului. După lupte și frământări seculare, la 1947, restaurîndu-se istorica Mitropolie a Timișorii și Banatului, au încetat și raporturile de dependență a Bisericii bănățene față de Mitropolia Ardealului, continuatoarea Mitropoliei Severinului înființată la anul 1370.⁶²

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

Prot. Dr. GH. COTOȘMAN

60 Dr. Gh. Popovici, *Uniunea Românilor din Transilvania cu biserica romano-catolică* sub împ. Leopold I, Lugos, 1901.

61 Dr. Ilarion Pușcariu, *Mitropolia Românilor ortodocși din Ungaria și Transilvania*, Sibiu 1900, p. 3—4; Teodor V. Păcățean, *Cartea de Aur*, I, ed. II. Sibiu, 1902; Idem, vol. III, Sibiu, 1905, p. 748—58.

62 Hurmuzaki, *Documente*, XIV, 1, p. 6—7, nr. V; *Documente privind Istoria României*. Veacul XIII, XIV și XV. B. Țara Românească 1247—1500, București 1953, p. 22.

SFÎNTĂ TRADIȚIE ȘI TRADIȚIE BISERICESCĂ

Teologia ortodoxă acordă Tradiției — ființei și însemnătății ei — o importanță deosebită, întrucât ea este izvor al Revelației dumnezeiești, constituind astfel temei al doctrinei și vieții creștine, și întrucât, în cursul vremii, ea a devenit și obiect de discuție și divergențe între confesiuni, prilejuind adesea aprinse polemici teologice.

În timpul din urmă, problema Tradiției își afirmă însemnătatea și în cadrul întâlnirilor și convorbirilor determinate de năzuința tot mai puternică de apropiere între confesiuni și de aspirația spre o unitate creștină.

Astăzi, în general, focul polemicilor pe tema deosebirilor interconfesionale, implicat pe tema Tradiției, s-a mai potolit și discuțiile se poartă într-o atmosferă mult mai liniștită și mai senină decât în trecut, cu toate că despre un acord — înafară de unul de principiu foarte general,¹ poate chiar prea general — este încă departe de a se putea vorbi.

Faptul că doritul acord mai substanțial apare deocamdată într-o perspectivă mai îndepărtată se explică prin veacurile pline de lupte interconfesionale, în care pozițiile particulare și atitudinile singularizante s-au întărit și în care deosebirile au fost mereu împinse pe primul plan, exagerându-se în același timp, iar asemănările și chiar identitățile lăsate în umbră, deși ele sînt în sine mai adînci decât deosebirile.

Astfel, un trecut de cîteva veacuri de neîncredere reciprocă și chiar de luptă interconfesională, nu o dată în alianță sau cu

¹ Ne referim la formula, numită Bază (Basis), care reunește un mare număr de Biserici creștine ca membre în Consiliul Ecumenic al Bisericilor. Ultima formă a „Bazei”, adoptată la New-Delhi, în 1961, este: „Consiliul Ecumenic al Bisericilor este o comunitate de Biserici, care mărturisesc pe Domnul Iisus Hristos ca Dumnezeu și Mîntuitor, potrivit Sfintei Scripturi și, ca urmare, caută să îndeplinească împreună chemarea lor spre mărirea lui Dumnezeu, a Tatălui, a Fiului și a Sfîntului Duh”. — New-Delhi. Dokumentarbericht über die Dritte Vollversammlung des Ökumenischen Rates der Kirchen. Herausgegeben von Willem A. Visser't Hooft. Stuttgart, 1962, p. 170.

amestecul direct al factorilor deținători de putere politică, seculară, a săpat între creștini șanțuri adânci, peste care numai slabe punți s-au așezat; trecut ale cărui ecouri se mai aud încă sau se simt în discuțiile multor probleme teologice, printre care problema Tradiției ocupă un loc de seamă.

În această ordine a elementelor care favorizează o anumită tensiune interconfesională se adaugă, chiar dacă numai ca ceva mai puțin important, și diferențele de terminologie în general, apărute în mod firesc pe linii despărțite de dezvoltare spirituală, ca și sensurile uneori diferite chiar ale conceptului de Tradiție, care adesea contribuie și ele ca reprezentanții confesiunilor, chiar animați de cele mai bune intenții, să fie în situația de a nu se putea înțelege ușor și deplin unii pe alții.

Noțiunea de Tradiție poate fi luată în înțeles larg și în înțeles restrâns. În înțeles larg, întreg cuprinsul Revelației este Tradiție (traditio) sau Predanie (παράδοσις — 2 Tes. 2, 15) sau Vestire (1 Io. 1, 2—3), întrucât s-a predat și se predă, fie oral, fie în scris. În acest sens, Tradiția este întregimea cuprinsului doctrinar și de viață a Bisericii.²

În cadrul acestei Tradiții atotcuprinzătoare, identică în fond cu însăși „viața Bisericii în Duhul Sfânt”, ceea ce-i tot una cu „viața Duhului în Biserică” sau cu „expresia vieții Duhului”³ în Biserică, apare, prin inspirație dumnezeiască, Sfânta Scriptură, care, însă, nu-i toată bogăția Bisericii, ci numai o parte din aceasta.

În înțeles restrâns — și acesta este cel obișnuit când se vorbește despre izvoarele Revelației —, Tradiția Sfântă sau dumnezeiască este Revelația divină predată de Mântuitorul, propovăduită de Sfinții Apostoli, dar nescrisă de ei, ci transmisă așa în Biserică, fără schimbare, din generație în generație.

Primirea de către Biserică a Sfintei Tradiții se încheie, deodată cu procesul inspirației divine, la moartea ultimului Apostol; dar prezentarea și fixarea Tradiției Sfinte se face în cursul primelor opt veacuri ale ecumenicității creștine.

Intrucât în ființa ei și înainte de toate, Biserica este organism viu, Trupul tainic al Domnului, Tradiția ei nu este muzeu sau depozit mort, ci viață, „o putere vie, inerentă unui organism viu”.

² Vezi în „Mitropolia Ardealului”, 1958, p. 719, în studiul: Despre raportul dintre izvoarele Revelației.

³ Teologia Dogmatică și Simbolică. Manual pentru Institututele teologice, vol. I, p. 178, 190 (București, 1958).

Viață fiind, Tradiția se dezvoltă, dezvoltarea constituind o notă esențială a vieții.

Dezvoltându-se, dar rămânând în ființa ei identică cu sine însăși — după analogia dezvoltării organismelor, cum Vincențiu de Lerin a propus să se înțeleagă dezvoltarea Tradiei⁴ —, Tradiția își pune tot mai mult în lumină, explicându-și, și-și actualizează, după necesități, din bogăția ei interioară, uneori aspecte noi asupra cărora o vreme atenția nu s-a îndreptat îndeosebi. Dezvoltarea aceasta nu-i decît desfășurarea aceluiași conținut neschimbat al Revelației și rămîne în cadrul Tradiției Sfinte, constituind aspectul dinamic al acesteia.⁵

În același timp, pe lângă ceea ce s-ar putea numi explicitări și actualizări propriu-zise și tot datorită necesităților vremii pe care o străbate viața Bisericii. Tradiția îngăduie și chiar favorizează ivirea de noi comentarii, prelucrări, explicații și sistematizări ale tezaurului doctrinar, în vederea aprofundării și înțelegerii lui tot mai depline și, evident, a însușirii lui. Aceasta în sfera teoreticului. Paralel, și în sfera practicului, Tradiția permite și chiar favorizează, după împrejurări și păstrînd acordul cu elementul tradițional permanent, statornic, nașterea și dezvoltarea unor forme de viață bisericească și unor instituții bisericești noi, în vederea traducerii tot mai desăvîrșite în viața creștină a conținutului revelat al credinței și pentru orientarea mai ușoară și mai sigură a acestei vieți spre țelul ei de Dumnezeu hotărît.

Toate acestea din urmă constituiesc tradiție bisericească, dezvoltată din Tradiția Sfîntă (dumnezeiască, apostolică) și în acord principal cu ea.

Tradiția bisericească se manifestă și este cu deosebire vizibilă pe planul cultului divin (planul liturgic) și pe cel al rînduielilor privitoare la organizația bisericească (planul canonic), fiindcă aceste planuri ale vieții religioase, deosebit de planul dogmatic și moral, au mai multe și mai importante tangențe cu circumstanțele geografice și istorice. Prin aceasta, însă, nu vrem să spunem că planul liturgic și cel canonic ar aparține — priu ele înseși și în întregime — tradiției bisericești, deoarece esențialul, principalul din acestea, aparține Sfintei Tradiții, ci notăm

⁴ Vincențiu de Lerin, *Commonitorium primum* XXIII — Migne P.L. vol. 50, col. 668.

⁵ Teologia Dogmatică și Simbolică. Manual pentru Institutele teologice. Vol. I, cap. Aspectul dinamic al Tradiției, p. 190—195. (București, 1958).

numai că tradiția bisericească în ceea ce ea are variabil apare acolo în plină lumină.

Practic și în amănunte, adică cu o întru totul mulțumitoare precizie, deosebirea și delimitarea strictă a tradiției bisericești față de Sfânta Tradiție, și invers, sînt foarte greu de făcut. Dar deosebirea există și este incontestabilă; iar teoretic și în mare, ea se lasă văzută cu ușurință.

Vizibilitatea deosebirii dintre cele două feluri de tradiție, Sfântă Tradiție și tradiție bisericească, apare în raportarea lor la întregul Bisericii și la vechimea lor. Evident, caracter bisericesc au amîndouă, însă în mod diferit.

Urmărind evidențierea acestei deosebiri putem spune, teoretic deocamdată, că Sfânta Tradiție este aceea pe care Biserica ecumenică o declară ca atare, adică „mărturia Bisericii ecumenice”,⁶ păstrătoarea și propovăduitoarea infailibilă a învățăturii autentic apostolice. Astfel, Sfânta Tradiție este Tradiția veche și comună a întregii Biserici, „memoria vie” a acesteia în întregime ei. Tot ceea ce, pe lângă sau înafară de aceasta, într-o parte sau alta a creștinătății sau chiar peste tot, se înfățișează sau este văzut ca tradițional aparține tradiției sau tradițiilor bisericești, chiar dacă nu conține nimic care ar putea să fie privit ca stînd în vreo oarecare opoziție cu Tradiția Sfîntă, fiind doar o dezvoltare firească a acesteia.

Se înțelege că, în spirit creștin, acestor tradiții bisericești li se cuvine considerație și respect în măsura acordului și apropierii lor de Tradiția cea sfîntă. Desconsiderarea lor și a celor ce le au stă în contradicție cu duhul autentic al dragostei creștine. Căci dacă într-o parte, în anume condiții naturale de viață s-au dezvoltat unele aspecte din Tradiție, tot așa, în alte condiții firești și ele, s-au putut dezvolta alte aspecte ale aceleiași Tradiții. Astfel că numai ceea ce contrazice în fond și hotărît Tradiția este de respins cu hotărîre, aceasta fiind o acțiune moral obligatorie, izvorîită din respectul față de adevărul trăit al credinței; iar a lua o altă atitudine înseamnă a nu lua în seamă conținutul credinței, înseamnă adică indiferență față de adevărul religios descoperit de Dumnezeu.

Dintre atitudinile principiale ale confesiunilor creștine față de Tradiție, trei sînt reprezentative: ortodoxă, romano-catolică și protestantă.

Se știe că, după protestanți, singurul izvor al Revelației este Sf. Scriptură. Acesta este binecunoscutul principiu formal pro-

6 Mărturisirea lui Dositei, definiția 2-a.

testant *sola scriptura*, după care Revelația dumnezeiască nu ni s-a transmis decît prin Sf. Scriptură, aceasta constituind, deci, singura normă de credință. În consecință, Tradiția sau mai degrabă tradițiile — cum preferă să se exprime teologia protestantă — nu sînt așezăminte dumnezeiești, ci omenești (*traditiones humanae*). Și cînd se exprimă astfel, teologia protestantă se referă, chiar dacă n-o spune direct, mai cu deosebire la tradiții particulare romano-catolice pe temeiul cărora se încearcă să se sprijinească necreștinești pretenții de înțîietate și supremație ale scaunului papal, care, după cum se știe, au produs mari frămîntări și dezbinări în istoria creștinismului. Astfel de tradiții într-adevăr, adăugăm și noi, n-au nimic de-a face cu Tradiția Sfîntă.

Dar, dacă teologia protestantă mai veche respingea Tradiția în ansamblul ei, teologia protestantă mai nouă are o atitudine mult mai moderată în această privință, fără însă a o accepta ca izvor al Revelației, ceea ce este de înțeles, dat fiind vechiul principiu protestant al solascripturismului pe care teologii protestanți se simt încă obligați să-l respecte. Astfel, în teologia protestantă contemporană, cu deosebire luterană, sînt multe glasuri de autoritate care iau în serioasă considerație Tradiția,⁷ ne mai socotind-o că ar cuprinde numai elemente omenești. S-ar putea vorbi chiar de o oarecare revizuire a problemei Tradiției în teologia protestantă. Și faptul este îmbucurător.

Ca exemplu de nouă atitudine protestantă față de Tradiție, între mai multe altele, cităm pe Kristen Ejner Skydsgaard, care, în studiul său „Scriptură și Tradiție” (*Schrift und Tradition*), Observații asupra problemei Tradiției în teologia mai nouă,⁸ pleacă de la faptul fundamental și incontestabil al prediciei sau Tradiției apostolice, care „este un dat primar în comunitatea creștină, mai înainte de orice scriptură și de orice literă scrisă”.⁹ Și conchide, după ce Scripturii îi atribuie „o funcție de paznic” în cadrul Tradiției, că „creștinismul nu este religia unei cărți, pe ale cărei slove învățații trebuie să le tălmăcească cu trudă și cărora autoritățile bisericești trebuie să li se conformeze sau pe care insul izolat, în singurătatea lui, poate să le citească și să le pătrundă. Aceasta nu înseamnă niciodată așa: Eu, insul

7 A se vedea însemnarea: „Teologia protestantă pe drumul spre înțelegerea Tradiției” în „Mitropolia Ardealului”, nr. 1—2, 1959, p. 150—154.

8 Publicat în „Kerygma und Dogma” I, edit. de Gerh. Gloege, Reg. Prenter și Ed. Schlink, Berlin (R.D.G.) 1956, p. 166, 184.

9 Studiul citat imediat mai sus, p. 179.

singular și Biblia mea. Biblia face parte din Biserică... Ca membru al acestei comunități (bisericești) poate și insul să citească Biblia și să facă cercetări în ea”.¹⁰

Tot în această ordine a unei noi atitudini a teologiei protestante față de Tradiție, teologul rus A. Vedernikov relatează că, într-o întâlnire de teologi ortodocși și luterani, în oct. 1959, luteranul prof. G. Kretschmar, într-un referat al său, a spus: „E imposibil să judecăm atitudinea Bisericii luterane contemporane față de Tradiție pornind numai de la chipul cum au tălmăcit-o reformatii veacului al 16-lea” (care au tăgăduit-o). Iar G. Rückert, alt protestant, în studiul „Scriptură, Tradiție, Biserică”, recunoaște: „Și noi protestanții avem o parte a învățăturii noastre nescrisă în Biblie, ceea ce în fond este tot o Tradiție”.¹¹

La extremă opusă teologiei protestante, mai ales după sinodul tridentin, pe lângă considerarea justă a Tradiției ca izvor al Revelației, alături de Sf. Scriptură, teologia romano-catolică socotește Tradiția ca izvor independent de Sf. Scriptură — în înțelesul că o învățătură de credință se poate întemeia și numai pe tradiție bisericească — și manifestă tendința de a o așeza deasupra Sfintei Scripturi, pe lângă faptul că distincția dintre Sfânta Tradiție și tradiția bisericească nu este luată în seamă sau chiar pierdută.

Ortodoxia, stînd neclintit în deplină armonie cu Sf. Scriptură (2 Tes. 2, 15; 1 Cor. 11, 2) și cu Sf. Tradiție însăși, afirmă hotărît egalitatea de valoare pentru credință a Sfintei Scripturi și a Sfintei Tradiții. „Amîndouă acestea au aceeași autoritate pentru evlavie”.¹² Întrucît „și cele scrise și cele nescrise sînt deopotrivă vrednice de credință, așa încît socotim și Tradiția Bisericii demnă de crezare”.¹³

Învățătura aceasta este clar exprimată în *Mărturisirea Ortodoxă* (I. 4), care declară: „Articolele de credință își au autoritatea și întărirea lor, în parte din Sf. Scriptură, în parte din Tradiția Bisericii... Pe unele le predă Scriptura, pe cele care se cuprind în cărțile de Dumnezeu cuvîntătoare ale Sfintei Scripturi; iar altele sînt predate prin grai de către Apostoli”. Tot așa și în

10 Idem, p. 183.

11 După A. Vedernikov, Problema Tradiției în teologia ortodoxă, în „Revista Patriarhiei din Moscova”, nr. 9, 1961, p. 44.

12 Sf. Vasile cel Mare, Despre Sfîntul Duh, c. 27, 66. — Migne, P.G., vol. 32, col. 188 A.

13 Sf. Ioan Gură de Aur, Omilia 4-a, la 2 Tes. 2, 15. — Migne, P.G., vol. 62, col. 488.

Mărturisirea lui Dositei (definiția a 2-a): „Credem că mărturia Bisericii ecumenice (Sf. Tradiție) nu este inferioară aceleia pe care o posedă dumnezeiasca Scriptură. Căci întrucît unul și același Duh Sfînt este autorul amîndurora, este întru totul același lucru a fi învățați deopotrivă și de către Scriptură și de către Biserica ecumenică”.

Se înțelege că aici, adică imediat mai sus, este vorba de Sfînta Tradiție, nu de orice tradiție numită bisericească.

Oficial, Biserica nu s-a pronunțat asupra tradiției bisericești, asupra întinderii, cuprinsului și valorii ei în raport cu Sfînta Tradiție; iar atunci cînd s-a pronunțat asupra Tradiției, prin aceasta s-a înțeles Sfînta Tradiție.

În ordinea considerațiilor din rîndurile de față, ideea deosebirii dintre tradiția bisericească și Sfînta Tradiție, pe cît posibil chiar a delimitării lor mai precise, are o mare importanță, și nu numai teoretică, ci și practică, pentru încercarea de apropiere a punctelor de vedere ale confesiunilor asupra Tradiției. Căci, cum just observă A. Vedernicov, „trebuie să facem deosebire între tradiția generală ecumenică și tradiția sau tradițiile diferitelor Biserici particulare.. În sfîrșit trebuie să facem deosebire între tradiția veche primită de Biserică de la Apostoli sau tradiția apostolească de tradiția de mai tîrziu numită obișnuit tradiție bisericească sau mai bine zis tradiție patristică și care se referă la ritual și la partea canonică a vieții bisericești”.¹⁴

Salutînd cu toată bucuria dispariția în cea mai mare parte din discuțiile teologice interconfesionale a polemicii pătimașe, agent învrăjbitor, dușman al obiectivității și adîncitor al deosebirilor, credem că peste tot, fără a se cădea în vreun fel de indiferentism dogmatic (adică cu privire la credință, subînțelegîndu-se și morala), trebuie să se facă maximum de efort pentru ca dorința de apropiere între confesiunile creștine să dea roade vizibile, concrete, în duhul dragostei creștine unificatoare. Din partea Ortodoxiei există și se manifestă deschis întreaga bunăvoință.

Acest duh al dragostei, dacă nu i se pun piedici anume, creează în chip firesc un climat spiritual particular în care asperitățile tind să se niveleze și diferențierile născute în condiții diferite de viață își pierd puterea de despărțire a celor ce le mai

¹⁴ A. Vedernikov, Problema Tradiției în teologia ortodoxă, în „Revista Patriarhiei din Moscova”, nr. 9, 1961, p. 45. (Intrucît e just sau nu să se identifice tradiția bisericească cu cea patristică, cum se pare că se face în textul citat, nu avem de discutat aici).

au totuși. În felul acesta, idealul refacerii unității creștine poate să nu mai fie văzut exclusiv în regiunea iluziilor veșnic irealizabile.

În ce privește în special convorbirile și discuțiile interconfesionale asupra problemei Tradiției, recunoscându-se deosebirea principială dintre Sfânta Tradiție și tradiția bisericească, aceasta din urmă ar putea, ar fi de dorit chiar, să fie scoasă din rîndul punctelor de controversă, rămînînd doar Sfânta Tradiție, asupra căreia, cu toate serioasele diferențe interconfesionale, se poate nădăjdui un acord, dat fiind acordul substanțial ușor vizibil dintre ea și Sfînta Scriptură.¹⁵

Firește, problemele teologice care apar în discuție, antrenîndu-se unele pe altele, sînt foarte complexe; iar problema Tradiției nu poate primi o rezolvare izolată. Căci ea are puternice conexiuni interioare cu alte mari probleme ale credinței și vieții creștine, în primul rînd cu aceea a ființei și puterilor Bisericii, asupra căreia încă sînt de notat remarcabile diferențe interconfesionale; dar, cu toate acestea, și aici sînt de nădăjduit multe — și bune —, dat fiind faptul că, de mai multe decenii, problemele eclesiologice ocupă un loc foarte important în teologia marilor confesiuni creștine, ca și faptul că în bună parte spiritul în care se pun și se discută problemele are ceva promițător în el.

Iar dacă, apoi, eforturile de găsire a unei platforme de înțelegere sînt însoțite din mai multe părți de caldă și stăruitoare rugăciune către Domnul. Acesta nu va întîrzia să ajute și să plinească prin harul Duhului Sfînt cele neplinite ale slăbiciunilor omenești. Căci Domnul nu-și voește Biserica împărțită și dezbinată, iar Duhul Sfînt este al unirii și al dragostei, nu al despărțirii și dezbinării. De aceea, cei ce se mărturisesc a fi ai lui Iisus Hristos nu-I pot aduce întru totul adevărată și deplină slavă decît în unire și dragoste (Io. 13, 35), care pot să existe cu nimic împuținate și dacă se recunosc diferite tradiții bisericești, acolo unde sînt.

Pr. Dr. ISIDOR TODORAN

Profesor la Institutul Teologic Universitar, Sibiu

¹⁵ Este de la sine înțeles că determinarea mai precisă dintre Sf. Tradiție și tradiția bisericească necesită în prealabil amplă și multilaterală cercetare.

UNITATEA DINTRE PRAVILELE FOLOSITE ÎN TRANSILVANIA CU CELE DIN ȚARA ROMÎNEASCĂ ȘI MOLDOVA

Pravilele sînt „nomocanoane”, adică colecții de legi civile și bisericești, de origine bizantină. Ele au apărut în limba greacă și au circulat în lumea de cultură greco-slavă. Poporul român a cunoscut pravilele în limba greacă, fie cu ocazia constituirii ierarhiei superioare și organizarea mitropoliilor,¹ fie prin intermediul slavilor,² fie aduse de grecii refugiați la noi după căderea Constantinopolului sub turci, fie aduse la cererea ierarhilor noștri.³

Biserica Ortodoxă Romînă a folosit nomocanoanele grecești ca norme obligatorii pentru reglementarea vieții religioase și sociale a credincioșilor. La fel, statele feudale romîne au acordat acestor nomocanoane aceeași putere obligatorie ca și propriilor lor legiuiri.⁴

Ca o necesitate a păstrării și asigurării unei unități organizatorice, sub îndrumarea vlădicilor și din porunca domnitorilor, pe lîngă nomocanoanele grecești, care se utilizau, apar și la noi primele pravile bisericești, la început în limba slavă și apoi în limba romînă, ca traduceri și prelucrări după colecțiile grecești.

Dintre pravilele scrise în limba slavă și păstrate, putem enumera:⁵

A. — Unele care au ca izvor principal nomocanonul grec al lui Matei Vlastares (1335), numit „Sintagma alfabetică”, ea grupează în 24 capitole (24 litere ale alfabetului grec) dispozițiile

¹ Patriarhul Nifon aduce în țară și nomocanoane bizantine după care organizează viața bisericească de la noi.

² Vezi: P. P. Panaitescu, Manuscrisele slave din Biblioteca Academiei R.P.R., vol. I, București 1959, p. XV.

³ Pe vremea lui Mihai Viteazul se cere de la Bizanț un nomocanon cu comentarii.

⁴ Cronț G., Pravila de la Govora, din 1640, în rev. „Studii”, 1961, nr. 5, p. 1217.

⁵ Cernea E., Curs de Istoria Statului și Dreptului Republicii Populare Romîne, vol. I (pînă la 1848), București 1961, p. 247.

de drept canonic și drept civil bizantin, la care s-au mai adăugat canoane ale Sf. Ioan Pustnicul, Nichita Eracleianul, etc., și diferite dispoziții imperiale. Acestea sînt:

1. — Pravila de la Tîrgoviște (1453), scrisă de gramaticul Dragomir, din porunca voievodului Vladislav al Țării Romînești.

2. — Pravila de la Neamțu (1474), scrisă de ieromonahul Ghervasie pentru Ștefan cel Mare, denumită și „Pravila vel” (Pravila cea Mare).

3. — Pravila de la Galați. (Inceputul sec. XVII).

4. — Pravila de la mănăstirea Bistrița (Oltenia, 1636).

B. — Altă serie de pravile, păstrate numai în Moldova, au folosit ca izvor principal: Pravila Sfinților Părinți și a celor șapte sinoade, precum și extrase din Prohiron, Epanogaga și diverse novele bizantine. Acestea sînt:

1. — Pravila de la mănăstirea Bisericiani (1512), scrisă de ieromonahul Nicodem, din ordinul lui Bogdan III voievod.

2. — Pravila de la mănăstirea Neamțu (1517), scrisă din porunca mitropolitului Grigorie.

3. — Pravila de la Putna (1581), destinată episcopiei Romanului și donată apoi mănăstirii Putna de către episcopul Eustratie, scrisă „cu mîna ritorului și scolasticului Lucaci”, numită și „Pravila lui Lucaci Scholasticul”.

4. — Pravila de la mănăstirea Bistrița (Moldova, 1618), scrisă de mitropolitul Teofan.

Dintre pravilele în limba romînă care ni s-au păstrat sau despre care știm, putem enumera:

1. — Pravila Sfinților Apostoli, tipărită la Brașov de diaconul Coresi, între anii 1560—1580.⁶

2. — Pravila de ispravă și de toate păcatele și greșalele..., manuscris moldovenesc din veacul XVII.⁷

3. — Pravila svenților oțți, după învățătura marelui Vasile, text romînesc inclus în corpul pravilei slavone de la Putna (1581), întocmită de Lucaci rectorul.⁸

4. — Pravila sfinților părinți (318) după învățătura marelui Vasile, din „Codex Neagoianus”.⁹

6 Textul publicat de: Bianu I., Pravila Sfinților Apostoli, în Texte de limbă din sec. XVI, II, București 1925 (facsimile), și de C. A. Spulber, Cea mai veche Pravilă romînească, 1930.

7 Grecu Al., (P. P. Panaitescu), Inceputurile dreptului scris în limba romînă, în rev. „Studii”, IV, 1954, p. 219.

8 Idem, p. 221.

9 Idem, p. 218.

5. — Pravila aleasă, elaborată de logofătul Eustratie la 1632, în Moldova.¹⁰

6. — Pravila de la Govora (1640—1641), întocmită și tipărită din porunca lui Matei Basarab, în două ediții, din care una pentru Transilvania.¹¹

7. — Șapte Taine, publicată de mitropolitul Varlaam din ordinul lui Vasile Lupu (Iași 1645).¹²

8. — Carte românească de învățătură, sau Pravila lui Vasile Lupu, tipărită la Iași (1646).¹³

9. — Indreptarea Legii, Pravila Mare, sau Pravila lui Matei Basarab, tipărită la Tîrgoviște, 1652.¹⁴

Cea mai veche pravilă semnalată pe pământul patriei noastre pare a fi ipotetica și mult discutată Pravilă a lui Alexandru cel Bun, amintită de Dimitrie Cantemir în lucrarea sa „Descrierea Moldovei”.

Existența acestei pravile, lipsind textul, a fost foarte mult discutată de istoricii și juriștii români. Unii din cercetători, încrezători în onestitatea vechilor noștri cărturari, au admis ca posibilă existența pravilei, alții au pus sub semn de întrebare o astfel de posibilitate, iar alții au negat sau s-au mulțumit să expună doar problemele fără a intra în tratarea lor. Dintre cercetătorii străini unii s-au pronunțat pentru, alții contra, după materialul cercetat sau tangențele ce le-au avut cu elementele de bază ale culturii noastre.¹⁵

Cei ce au luat atitudine negativă au formulat diferite obiecții și au relevat unele greutăți pe care le-au socotit de neîntrecut.

Cei ce susțin existența pravilei aduc în sprijin o seamă de dovezi istorice care privesc în perspectiva amplă a condițiilor complexe, caracteristice pentru viața Moldovei din vremea lui Alexandru cel Bun, și întărite cu dovezile pe care le folosește cu putere implacabilă logica lucrurilor, duc la concluzia că Pravila lui Alexandru cel Bun a putut fi un lucru real și posibil. Legînd această problemă de problema tot atît de discutată și, în strînsă legătură cu aceasta, cea a autocefaliei mitropoliei Moldovei, do-

10 Cernea E., o. c., p. 273.

11 Vezi Cronț G., o. c.

12 Spulber C. A., o. c., p. 84.

13 Cernea E., o. c., p. 274.

14 Idem, p. 275.

15 Stan Liviu, Pravila lui Alexandru cel Bun și vechea Autocefalie a Mitropoliei Moldovei, în rev. „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, an. XXXVI, nr. 3—4, 1960, p. 202—3, n. 81—88.

vezile par și mai convingătoare și duc la concluzia că această pravilă a existat ca ceva necesar.¹⁶

Restrângînd sfera de cercetare la pravilele în limba romînă, în cele ce urmează vom cerceta: cauzele care au determinat traducerea lor în limba poporului, epoca și centrul în care au apărut primele traduceri, caracterul pravilelor, circulația, răspîndirea, aplicarea pravilelor și importanța lor.

1. Cauzele sociale care au determinat apariția legilor în limba romînă

Primele pravile, fie ele în limba slavă sau romînă, nu au fost, cum le-au socotit istoricii și juriștii burghezi, simple obiecte de artă, producții culturale împrumutate în scopul glorificării unor domni sau învățături destinate să educe poporul romîn,¹⁷ ci ele au apărut într-o anumită perioadă a istoriei poporului romîn ca o necesitate, avînd un anumit substrat social-politic și datorită unor condiții obiective sociale și politice. „Apariția lor este strîns legată de rolul și organizarea bisericii ortodoxe în statele noastre feudale, instituție chemată să exercite influența ideologică asupra țărănimii exploatate, prin justificarea religioasă a rînduielilor existente și totodată, să elaboreze reguli de conduită corespunzătoare, veghind la respectarea lor cu prestigiul său și cu sprijinul autorităților de stat”.¹⁸

Pravilele sînt legate de organizarea unitară a bisericii ortodoxe romîne pe întreg cuprinsul ei. Ele reprezintă un anumit sistem de drept specific bisericii feudale romînești; oglindesc un anumit stadiu al dezvoltării istorice a poporului romîn; exprimă un anumit raport între stat și biserică și are o anumită semnificație în dezvoltarea culturii romînești.¹⁹

De la Bizanț biserica ortodoxă romînă a primit nu numai credința ortodoxă, unică și unitară, ci și modul de organizare a bisericii, adică principiile de drept canonic elaborate de sînoadele ecumenice și locale sub forma de codici oficiali, care pe lîngă materialul canonic cuprindeau și elemente de drept civil.

Organizarea unitară a bisericii corespunde tendinței de centralizare a statului feudal romînesc, de aceea, îndată după încheierea politică a statelor, domnitorii s-au preocupat și de întemeierea unei biserici autocefale, — care în mentalitatea politică

16 Idem, p. 170—214, unde se dezbate pe larg.

17 Iorga N., *Istoria literaturii romînești*, ed. II, București 1925, p. 248.

18 Cernea E., o. c., p. 247.

19 Cronț G., o. c., p. 1211.

a vremii, însemna totodată și recunoașterea independenței statului din partea celui mai puternic stat feudal, Bizanțul ortodox, — precum și de organizarea ei unitară pe baza dreptului canonic unitar.

De la Bizanț, cel mai avansat stat feudal, țările românești au împrumutat și legislația civilă și penală, în același scop al unității și centralizării puterii statului.

Pravilele bisericești ca și elementele de drept civil și penal strecurate în ele, conțineau reguli uniforme care prin intermediul conducerii bisericii se aplicau pe întreg teritoriul țării.

„In acțiunea lor de centralizare a puterii de stat, domnitorii români au găsit în pravile mijlocul juridic de a influența comportarea supușilor într-un sens nou și uniform, altul decât cel al obiceiului, diferite de la o regiune la alta a țării”.²⁰ Centralizarea statului coincidea cu destrămarea vechii forme social-economice, obștea sătească. Noua pătură socială, orășenească și noile condiții social-economice în care viața de obște era înlocuită cu individualismul proprietății private, cerea și noi reguli de organizare social-politică.

Legislația bizantină corespundea acestei situații, și de aceea a fost acceptată ca o necesitate de statele românești.

Datorită unor cauze obiective, obștea agrară, — forma social-economică caracteristică fărămițării feudale la noi, — se destramă, și odată cu ea slăbește și obiceiul, manifestarea în drept a acestuia.

În dauna particularismului feudal cu obiceiuri și autoritate locală, crește puterea centrală a domnitorului, și odată cu ea și puterea centrală a bisericii episcopale, care impun cu necesitate noi norme de drept cu caracter general și unitar, atât ca concepție cât și ca conținut. Noile norme apar ca legi scrise, bine precizate și uniforme pe întreg teritoriul țării. Aceste legi sînt la început pravilele bisericești și apoi pravilele mixte cu conținut laic și bisericesc.

Apariția pravilelor nu a înlocuit dreptul obișnuelnic. El rămîne încă în vigoare corespunzînd unei situații reale. El „reflectă situația de obște, stăpînirea în obște a pămîntului de familia boierească lărgită, sau de obștea moșnenilor, cu responsabilitate colectivă în fața crimei săvîrșite, ca și în fața fiscului”.²¹

²⁰ Ciernea E., o. c., p. 247.

²¹ Grecu Al., o. c., p. 227.

Dreptul obișnuelnic conviețuiește cu dreptul scris din prave, care prin mijlocirea dreptului bizantin derivă din cel roman și este „individualist, privește pe om cu stăpînirea, răspunderea sa individuală, nu ține seama de situația sa de membru al obștii”.²² Acest caracter corespunde noii situații create de statul feudal centralizat.

Introducerea dreptului scris la romîni, nu poate însemna decît „începutul destrămării obștii agrare a cărei manifestare în drept era „obiceiul pămîntului”, și în al doilea rînd, „reprezentarea creșterea puterii administrative centrale a domnitorului (ca și a bisericii episcopale), în dauna particularismului feudal, cu obiceiuri și autoritate locală”.²³

Pentru a justifica cele de mai sus, trebuie să arătăm că destrămarea obștii agrare și centralizarea statului, coincid cu epoca de traducere a pravelor.

Destrămarea obștiilor agrare la noi începe în sec. XV și ia proporții de masă în a doua jumătate a secolului XVI. În această perioadă boierii, „stăpîni pe moșii, încep să iasă din devălmășie, moșiile nu mai sînt stăpînite de către o familie mare, ci se concentrează în mîna unui singur stăpîn, actele domnești de confirmare nu mai înșiră zeci de persoane înrudite ca beneficiari ai unui uric sau hrisov, ci tot mai des pe o singură persoană. Această persoană unică poate lăsa moșia moștenire rudei aleasă de dînsul și încep să apară testamentele”.²⁴

Obștiile țărănești se mai păstrează încă unitare.

Al doilea aspect: creșterea puterii administrative centrale, începe încă de mult, dar ea se concretizează în special în sec. XVI.

Moldova ca și Țara Romînească erau acum bine organizate. Aveau dregătorii și erau împărțite administrativ și fiscal pe baze teritoriale. Justiția domnească era puternică și cuprindea întreaga viață juridică. Imunitățile dispar. Dregătorii domnești intră în toate sectoarele vieții sociale în numele domnitorului. Datorită acestor schimbări, în mod firesc dreptul local, dreptul obștiilor face loc pe încetul dreptului scris, abstract, care reprezintă autoritatea statului.

Organizarea bisericii episcopale a însemnat trecerea bisericii feudale sub autoritatea episcopului, a puterii centrale bisericești legată de puterea centrală a domnitorului. Necesitatea existenței unui drept scris unitar era impusă de dreptul episcopului,

²² Grecu Al., o. c., p. 227.

²³ Idem, Ibidem.

²⁴ Idem.

ca de altfel și al preotului, de a fi și judecător, în sens duhovnicesc. Acest fapt impunea un drept scris cu caractere bine definite și universale. Acesta era dreptul canonic.

Toate aceste fapte justifică caracterul oficial al pravilelor bisericești, care apar cu binecuvântarea episcopului sau mitropolitului și din porunca domnitorului.

Introducerea dreptului scris cu prevederi precise pentru fiecare faptă, în locul dreptului obișnuit, nescris, care lăsa o margine așa de mare inițiativei judecătorului, deci a poruncii celor influenți, înseamnă totodată și o izbândă a autorității episcopale, în dosul căreia stătea domnul, împotriva autorității stăpînilor locali.²⁵

Procesul de destrămare a obștiilor are loc, în această perioadă, și în Transilvania, unde se dezvoltă și o pătură orășenească puternică. Aceste relații, dublate de realitatea unirii întregului popor românesc în jurul bisericii ortodoxe, — care reprezenta totodată și justiția românească — și de tendința vie de orientare politică spre celelalte țări românești, fac necesar și pentru Transilvania receptarea unui drept unitar, cu caractere bine definite și universal, care să reglementeze noile situații.

2. Epoca și centrul în care s-a început mișcarea de traduceri

Al. Grecu (P. P. Panaitescu) în studiul său: „Inceputurile dreptului scris în limba română”²⁶ ajunge la concluzia că „începuturile dreptului scris cad în a doua jumătate sau la mijlocul sec. XVI, și anume, în Moldova”. Se oprește la această concluzie fără să excludă posibilitatea ca „prima traducere a „nomocanonului” să provină din Țara Românească, cu care Coresi a avut legături mai strânse decât cu Moldova și unde, pe de altă parte, se constată aceleași fenomene politice și sociale”, „care au necesitat traducerea pravilei, chiar mai de vreme și într-o formă mai accentuată”.²⁷ Totuși, concludă autorul acestui studiu sus citat, „textele care le cunoaștem pînă acum provin din Moldova și nu din Țara Românească”.

Opinia traducerii nomocanonului în Țara Românească o susține și C. A. Spulber, în lucrarea sa: „Cea mai veche pravilă românească” (1930, p. 87).

²⁵ Idem, p. 228.

²⁶ În rev. „Studii”, IV, 1954, p. 219 ș. u.

²⁷ Idem, p. 225.

Ambii cercetători exclud deci posibilitatea existenței, înainte de Coresi, a unei traduceri a nomocanonului, în Transilvania, deși din cele patru texte de nomocanoane, cunoscute pînă acum, provenite din veacul XVI, sau copii din veacul XVII, două sînt ardelenesti și două moldovenești. Primele trei, adică „Pravila de la Ieud” sau a lui Coresi, tipărită, „Pravila din Codex Neogoianus”, manuscris transilvănean, și „Pravila de ispravă”, manuscris moldovenesc din veacul XVII, care după caracterele paleografice ce le prezintă reproduce un text din veacul anterior, derivă toate dintr-un manuscris comun, dintr-o traducere românească făcută după un text slavon, care are legături cu Transilvania și cu Moldova. A patra pravilă, a lui Lucaci, manuscris moldovenesc din 1581, este independent de grupul unitar al celor trei dintîi. Ca text, cuprinde unele părți comune, dar datorită unei traduceri independente în romînește, ele diferă.

În urma cercetărilor, Al. Grecu concludă că au fost două traduceri ale pravilei în romînește, una cu manuscris și tipărituri din Transilvania și Moldova, cealaltă numai în manuscris, în Moldova.²⁸ Ambele traduceri provin însă din Moldova, susține autorul.

Intr-adevăr, Moldova prezintă toate condițiile care ar fi putut face posibilă traducerea mai de grabă a „nomocanonului”.

Moldova era un stat tipic feudal cu o organizare bine înche-gată. Avea o structură și o ierarhie socială feudală bine împlinite, în frunte cu un principe ereditar și cu un aparat de stat, întocmit după modelul bizantin. Domnul cîrmuia țara împreună cu boierii de sfat. El era judecătorul suprem, funcție în care era ajutat de sfatul domnesc, din care făcea parte și mitropolitul țării, ceilalți vlădici și alte fețe bisericești. Judecători domnești, mici și mari, împărțeau dreptatea pe întreg cuprinsul țării. Moldova avea și un aparat fiscal și administrativ bine organizate, ca și o oaste puternică.

Toate acestea impun cu necesitate existența unei legi scrise. Obiceiul nu mai corespundea noii situații.

Bine înche-gat interior statul feudal moldovean întreținea bune relații cu statele vecine, cu care încheia și înnoia mereu tratate, dintre care nu lipsea Bizanțul.

Toate acestea nu se puteau coordona decît pe baza unor legi unitare și precise, și acestea nu puteau fi decît legi scrise. Aceste

28 Idem, p. 223.

legi le-a găsit statul moldovean în cel mai puternic stat feudal, Bizanțul, de unde le împrumută.

Pe același plan se pune și problema existenței în Moldova a unei biserici bine organizate ierarhic, ale cărei lucrări presupun existența unor legi și rînduiri bisericești scrise, legi și rînduiri comune cu celelalte biserici ortodoxe. Aceste legi reprezintă alături de dogme și de cult, a doua trăsătură comună a tuturor Bisericilor ortodoxe, al doilea semn de recunoaștere a ortodoxiei oricărei biserici, chiag al unității ortodoxiei ecumenice.²⁹ N-a putut exista o biserică organizată ierarhic ca cea din Moldova, fără canoane, fără cod de legi. Aceasta este o condiție sine qua non a existenței însăși a bisericii ca organizație socială. Pe lângă aceasta, trebuie să ținem seama de faptul că biserica, spre deosebire de stat, care avea libertatea de a-și crea norme, era obligată să primească și să ție pravilele sau canoanele comune întregii ortodoxii. Datorită acestui fapt, ea nu putea fi lipsită de pravile scrise. „De la această rînduială nu a făcut excepție nici o altă Biserică, creată în aria spirituală a Bizanțului. Toate au primit de la Bizanț, pe lângă credința ortodoxă și pe lângă ceremonialul cultic aferent, încă și canoanele sau sfintele pravile, socotite ca al doilea temel al ortodoxiei, ca al doilea criteriu al ei alături de dogme, și numite cu bună dreptate, pravile ale credinței, așa cum le zice mitropolitul Dosoftei”.³⁰

Dacă alte biserici au avut cu mult înainte pravile scrise, este exclus ca Biserica Moldovei să nu fi avut.

Este lucru dovedit că colecția de canoane numită „Sintagma alfabetică”, numită și „Pravila Mare”, era cunoscută în Moldova.³¹ Moldova avea deci o pravilă în limba slavonă. Ea a putut fi tradusă cu ușurință în limba română la nevoie. Moldova avea toate condițiile de a face posibilă o astfel de traducere. În Moldova existau mănăstiri bogate, în care știința de carte era una din preocupările lor de seamă, cele mai multe din ele fiind adevărate școli.

Momentul traducerii în românește al „Nomocanonului” nu-l cunoaștem, știm doar că în veacul XVI exista un astfel de „nomocanon” în limba română și el circula sub formă de manuscrise atât în Moldova cât și în Transilvania, unde s-a și tipărit de diaconul Coresi. Momentul traducerii lui poate fi împins chiar și în

²⁹ Stan L., o. c., p. 194.

³⁰ Idem, ibidem, vezi și: Iorga N., Istoria literaturii religioase a românilor, p. 198.

³¹ Longinescu S., Pravila lui Alexandru cel Bun, București 1923, p. 20—21; P. P. Panaitescu, Manuscrisele slave din Biblioteca Academiei R.P.R., I, 1959, p. 158.

veacul XV pînă la începuturile lui, pe vremea Bunului Voievod Alexandru. Nimic nu ne împiedică s-o presupunem, mai ales că condițiile interne și curențele de traduceri în romînește, existente, ne permit acest lucru. Dovezi nu avem, dar putem presupune.

În veacul XV în Moldova, sub îndrumarea Bisericii, putem vorbi de o frumoasă cultură, desigur în limba slavonă, dar ale cărei urme, chiar în limba romînă, urcă pînă în veacul XIV.³² Reprezentarea Bisericii moldovene la Sinodul de la Constanța (1415) și la cel de la Florența (1438—1439), presupun în mod necesar folosirea unor instrumente pentru pregătirea clerului, de instruire a lui în dreapta credință, ca și în buna rînduială a pravilelor. „Mențiunile despre o școală mai înaltă la Suceava, pe lîngă mitropolie, chiar pe vremea lui Alexandru cel Bun, par a fi cu totul întemeiate atît în trebuințele bisericești cît și în cele ale vieții de stat propriu zise”,³³ La această școală, ca de altfel în toate școlile medievale,³⁴ cu siguranță se preda și dreptul, după nomocanoane și poate și după alte colecții de legi, trebuitoare deopotrivă și vieții bisericești și celei de stat. Nu-i exclus ca învățatul Grigorie Țamblac să fi fost dascălul sau chiar organizatorul acestei școli.

În Moldova veacurilor XV și chiar XIV, se atestă o serie de studenți care învățau la Universitățile catolice din Viena și Cracovia.³⁵

În contact cu focarele de cultură latine și cu cele de cultură slavă, care au creat încă la finea veacului XII Pravila comună Bisericilor slave, numită Cormcia Cniga, adoptată și de Biserica Rusă la 1274, și cu centrul culturii bizantine, Bizanțul, Biserica Moldovei veacului XV, fie chiar începutul acestui veac, pe vremea lui Alexandru cel Bun, e cu neputință să nu fi avut o pravilă.

Starea culturală a Moldovei din acea vreme nu exclude, ci dimpotrivă pledează pentru posibilitatea sau chiar necesitatea existenței unei pravile.³⁶

În concluzie, putem afirma că în Moldova erau toate condițiile care să facă posibilă traducerea nomocanonului. Timpul

32 Bărbulescu Ilie, Curențe literare la romîni în perioada slavonismului, București 1928, p. 16; Ciobanu Șt., Istoria literaturii romîne vechi. I, București 1947, p. 141—145.

33 Stan L., o. c. p. 201.

34 Vezi: Ioan N. Floca, Școlile teologice, — organizarea și jurisdicția lor, în rev. Studii Teologice, 1954, 5—6, p. 324.

35 Drăgan N., Cei dintîi studenți romîni la Universitățile apusene, în An. Inst. de Ist. Naț., Cluj, IV, 1926—7 București 1929, p. 420—21.

36 Stan L., o. c., p. 202.

cînd s-ar fi putut efectua o astfel de traducere nu-l știm. El poate fi însă împins chiar pînă în vremea lui Alexandru cel Bun, „un mare gospodar, iubitor de pace, temeluitor de țară, dătător de legi și întocmitor de trainice așezăminte”,³⁷ așa cum se profilează chipul său deasupra „talazurilor istoriei noastre”.

Țara Romînească prezintă aceleași condiții prielnice pentru a putea face posibilă traducerea nomocanonului. Teza e susținută și de C. A. Spulber, care fixează ca perioadă posibilă începutul veacului XVI (1508). Nu excludem această posibilitate. Dovezi nu avem.

Vrem să arătăm însă, că nici pentru Transilvania nu sînt excluse astfel de posibilități. Ceea ce ne îndreptățește o asemenea afirmație, e faptul că în Transilvania a circulat o astfel de traducere cu siguranță în prima jumătate a veacului XVI, și ea putea fi și mai veche; ea s-a tipărit la Brașov de diaconul Coresi și s-a copiat de popa Ioan din Sîmpetru de lîngă Brașov (1620—1621).

Transilvania avea și toate condițiile pentru a face posibilă o astfel de traducere. E cunoscut curentul primelor traduceri maramureșene, traduceri efectuate în mănăstirile din jurul stavropighiei Patriarhiei din Constantinopol, mănăstirea Peri din Maramureș. E adevărat că de aci nu ni s-au păstrat texte juridice. Acest fapt nu exclude însă existența lor. Coresi se știe că a folosit la tipărișurile sale multe traduceri făcute în nordul Transilvaniei. N-ar fi exclusă posibilitatea ca și textul pravilei sale să-l fi obținut tot de aci. Singurul exemplar păstrat din Pravila lui Coresi, tot în Maramureș ni s-a păstrat, la Ieud. Situația excepțională a mănăstirii Peri, cu drepturile episcopale ale starețului ei în veacurile XIII—XV e imposibil să nu fi cunoscut și canoanele bisericești aflate în colecții atît de cunoscute lumii slavo-bizantine, mai ales că ctitorul ei (Drag) obține personal și direct din Bizanț, dreptul ctitorial și stavropighial. În obiceiul Bizanțului era, ca pe lîngă cele ale credinței, — învățătura dogmatică —, să dea și cele ale unei bune organizări, — canoanele sau pravilele —, adică normele de organizare. Cunoscînd și avînd cu siguranță norme juridice sub forma unor pravile sau coduri de legi, nu excludem posibilitatea ca în vremea traducerilor din veacurile XIV—XV să se fi tradus, în Transilvania și „nomocanonul”, adică pravila bisericească.

Dovezi nu avem. Posibilitatea însă există.

37 Idem, p. 213.

Nu putem trece cu vederea nici stocul de traduceri în manuscris aflat la biserica din Braşov, unde se ştie că a funcţionat o vestită şcoală pentru pregătirea preoţilor. Manuscrisele erau destinate pentru a fi utilizate ca manuale şcolare pentru viitorii preoţi. Din aceste manuscrise multe au fost cu siguranţă folosite de Coresi în tipărirea cărţilor lui. Între acestea nu e exclus să fi fost şi un nomocanon, mai ales că tot după un astfel de manuscris, şi nu după nomocanonul tipărit de Coresi, copiază la 1620—1621 şi popa Ioan din Sîmpetru, pravila sa.

Dovezi nu avem că ar fi existat o astfel de traducere. Nici Coresi nu ne spune (s-au păstrat numai 12 foi) de unde l-a luat. Fapt e, că a existat o astfel de traducere şi că ea a circulat, în cuprinsul Transilvaniei, sub formă de manuscris, mult înainte de Coresi, care o pune sub tipar.

Dacă pentru şcoala din Schei s-au tradus cărţi bisericeşti, ca Octoihul, etc., mult înainte de Coresi pentru a servi ca manuale şcolare pentru viitorii preoţi, nu ne împiedică nimic să admitem că printre ele putea, sau îndrăznim să zicem trebuia, să fie şi Pravila. Afirmăm acest lucru pentru faptul că pravila era cu siguranţă unul din manualele de bază pentru şcoală. Fără cunoaşterea canoanelor, era imposibil a deveni preot unui şcolar dintr-o şcoală teologică ca cea din Schei, şi cu atât mai mult, nu putea deveni preot-duhovnic. Darea duhovniciei era şi atunci ca şi azi, un act separat de hirotonie şi era condiţionat de cunoaşterea canoanelor bisericeşti şi de experienţa pastorală. Preotul nu putea deveni judecător în sens duhovnicesc, fără să cunoască legile şi acestea se cuprind în pravilă. Mai mult, dacă pentru celelalte manuale, se foloseau adesea, pe seama celor puţin ştiutori de slavonie, exemplare cu text paralel, fapt ce indică necesitatea de a şi înţelege ceea ce citeşti, cu atât mai mult trebuia cunoscută pravila care nu se citea atât cât trebuia să fie cunoscută şi bine înţeleasă pentru a fi aplicată. Iată ce ne îndreptăţeşte să considerăm că pravila a fost printre primele manuale care s-a impus să se traducă în limba poporului. Credem că şcoala din Schei a avut o astfel de traducere şi ea a circulat în Transilvania şi de aci cu uşurinţă a putut ajunge în Moldova şi Ţara Românească.

Tot manual de şcoală a fost şi Pravila lui Coresi. Chiar tipărirea ei credem că a fost solicitată de dascălii şi elevii acestei şcoli şi poate de preoţii setoşi să cunoască rînduielile după care se conduc în practica spovedaniei.

Tot manual de şcoală trebuia să fi fost şi Pravila lui Lucaci (1581) din Moldoşa, care păstrează în limba slavonă tot ce in-

teresa pe episcop și biserica centrală, și traduce românește tot ce interesa pe preotul duhovnic, adică tot ce este în legătură cu judecata penitențială, cu nunțile și gradele de rudenie. Faptul că ea a fost tradusă și scrisă de un „ritor și scholastic”, și a fost destinată episcopiei Romanului, unde sigur erau ucenici la preoție, și apoi dăruirea ei mănăstirii Putna de către episcopul Eustratie, s-a făcut credem tot în acest scop. La episcopie, dacă nu era o școală permanentă, veneau totuși preoții tineri să ia dreptul („învățătura”) de a mărturisi păcatele credincioșilor, duhovnicia, dreptul de a fi judecător în sens duhovnicesc. Acest drept îl acorda episcopul în urma hirotoniei, la un anumit interval și în urma unui examen la care candidatul trebuia să facă dovada că cunoaște bine sfintele canoane. De unde le putea ști viitorul preot, dacă nu din aceste pravile manuale școlare, în limba slavonă, sau în limba română, sau în text paralel ca cel din Moldova?

Faptul că a existat o traducere în Transilvania, s-a tipărit la Brașov și a circulat pe întreg teritoriul locuit de români, și faptul că au existat aci și toate condițiile unei astfel de opere, ne face să înclinăm a crede că și în Transilvania s-a putut face o astfel de traducere.

Preoții și călugării maramureșeni, care au tradus atâtea cărți ca și preoții și dascălii de la biserica din Schei care au tradus și ei numeroase cărți, manuale pentru școală, au putut cu siguranță efectua și traducerea nomocanonului, care, după cum am arătat, era necesar și se număra printre manualele de școală și printre cărțile de îndrumare pastorală indispensabile unui preot-duhovnic.

Ținând seama și de conținutul Pravilei lui Coresi, ca și de cel al manuscrisului din Moldova din veacul XVII și de acela al popii Ioan din satul Sîmpetru de lângă Brașov, care se presupune a avea un izvor comun, legat mai mult de uzul practic al preoților duhovnici în legătură cu judecata penitențială, ne face și mai mult să credem că această primă traducere s-a putut face tot așa de ușor și în Transilvania.

La cauzele care au determinat primele traduceri în românește putem adăuga și nevoia practică a folosirii pravilei la taina mărturisirii ca și menirea ei ca manual de școală. Pentru aceste motive s-a tradus și nu pentru uzul centrului episcopal, unde se foloseau pravilele în limba greacă și slavonă.³⁸ În traducere se

38 Berechet Șt., Aplicarea pravilelor ca izvor al unificării spirituale și naționale la români în Omagiu lui I. Lupaș, p. 58; idem, Legătura dintre dreptul Bizantin și românesc, vol. I, p. 1, Izvoarele, p. 106.

folosea pravila de cei puțin cunoscători, de preoții simpli care fiind și duhovnici trebuiau să judece pe penitenți și să pronunțe sancțiuni penitențiale, să indice pedepse prevăzute în pravilă, să spovedească „pe pravilă” cum spune o vorbă populară păstrată pînă azi.

3. Caracterul unitar al pravilelor bisericești

Caracterul unitar al pravilelor bisericești îl deducem din forma și cuprinsul lor, ca și din izvoarele și originea lor.

Ca formă, pravilele bisericești au apărut și circulat fie sub formă de manuscris, fie sub formă tipărită (Coresi, Govora). Ca limbă, pravilele bisericești le găsim fie în limba greacă, fie în cea slavonă sau romînă, fie în text paralel.

Limba pravilelor romînești prezintă mici diferențieri dialectale, după cum ele s-au scris sau tipărit în una sau alta din provinciile romînești. Cele ce ni s-au păstrat le avem în dialect moldovenesc și în dialect sud transilvănean și în cel muntean.

Din punct de vedere al cuprinsului, Pravila lui Coresi (1560-1580), cea a popii Ioan din Sîmpetru (1620—1621) și Pravila de ispravă, din Moldova (veac. XVII), au aproape același text, și, în urma cercetărilor, ele par a avea un izvor comun.

Studiind cuprinsul acestor pravile³⁹ și comparîndu-le cu prinsul cu acela al Pravilei de la Govora (1640) și al Pravilei Mari (1652) constatăm că aceste prime pravile romînești cu caracter bisericesc, cuprind pe lîngă texte din canoanele sfintelor sinoade și ale Sfinților Părinți, și texte juridice luate din diferite legi imperiale ca și extrase din opere cu caracter dogmatic religios pentru combaterea ereziilor, diferite date istorice, diferite tabele de calculare a timpului, cronici, formulare de adrese către autoritățile superioare de stat și bisericești, etc.

Ca prezentare, textele juridice sînt lipsite de ori ce sistem. Textele canonice sînt amestecate cu cele de drept penal, civil sau procesual. Majoritatea dispozițiilor canonice sînt însă în legătură cu clerul, cultul, logodna și căsătoria, gradele de rudenie, motivele de divorț, etc.

Toate cuprind în parte sau total canoanele din colecția numită Canonarul sfîntului Ioan Pustnicul, în al cărui cuprins găsim canoane în legătură cu judecata penitențială. Acestea se caracterizează printr-o îndulcire a pedepselor penitențiale prescrise

39 Spulber C. A., o. c., p. 81.

mai ales de Sfântul Vasile cel Mare. După această caracteristică ele se recunosc ușor în cuprinsul pravilelor.

Din punct de vedere al dreptului penal, redus în cea mai mare parte la judecata penitențială, în primele pravile, pravilele expun concepția creștină asupra infracțiunii și pedepsei. După această concepție infracțiunea e considerată „păcat” iar pedepsele trebuie să ducă la ispășirea păcatului prin pocăință. Pedepsele sînt duhovnicești ca mătăniile (pocloanele), rugăciunile, posturile, mîncarea fără sare, etc., sau fizice, ca bătaia, mutilarea sau chiar pedeapsa capitală pentru crime. Dintre infracțiunile mai frecvente sînt tratate mai ales: furtul din biserică, din tîrg sau din „gropile de cereale”, certurile (sfadele), calomnia (clevetirea), vrăjile, falsul, omorul, etc.

Procedura de judecată este sumar oglindită în pravile. Mijloacele de probă sînt mai ales orale: mărturia, jurămîntul, etc.

Din cuprinsul general al pravilelor se desprinde cu ușurință starea socială a vremii. Pravilele cunosc diferențieri de ordin social, între puternic și slab, boier și țaran. Sînt „unîi săraci și nepărăsit lucrează iar alții sînt sluji și robi sub mai mari, iar alții neguțători de umblă pe drumuri, iar alții sînt puternici și bogați, întru tot repaosul petrec și se odihnesc” (Govora, c. 39). Pravila are un vădit caracter de clasă, ea apără pe cel tare și bogat și obligă la supunere pe cel slab și sărac.

Pravila de la Govora (1640—1641) care a apărut în ediție specială și pentru Transilvania are un cuprins mult mai bogat ca primele pravile, însă nu diferit de al acestora. Și la baza acestei pravile stă canonarul sfîntului Ioan Pustnicul. Ea cuprinde material foarte variat luat din canoanele și constituțiunile Sfinților Apostoli, din canoanele sinoadelor și ale părinților bisericești, hotărîri penitențiale, liturgice, legiuri civile și penale, tratate privitoare la dreptul matrimonial, rînduieli călugărești, mărturisiri de credință, și ca material anexă, are calendarul și pravila pentru călugărul prost (neînvățat). Ea cunoaște două feluri de judecăți, „județul episcopului” și „județul împărătesc și boieresc”. Ea este și prima pravilă romînească oficială a statului și bisericii romînești.

Izvoarele și originea pravilelor nu ne sînt arătate de alcătuitoarii lor. Ele sînt în general traduceri sau prelucrări după ediții slavone, care sînt la rîndul lor prelucrări și traduceri după nomocanoanele grecești, care au circulat în zona de cultură slavo-bizantină în veacurile XII—XVI.

De remarcat că traducерile slave ca și cele românești nu s-au făcut după colecțiile clasice de canoane sau după nomocanoanele oficiale de tip fotian, ci după colecții nomocanonice care s-au impus și au circulat în lumea slavo-bizantină în veacurile XII—XVI. Astfel de colecții — nomocanoane — sînt mult inferioare celor clasice. Ele însă au circulat și s-au utilizat în limba greacă, slavă și romînă la toate popoarele balcanice, greci, sîrbi, bulgari, ruși și romîni.

Între primele pravile românești (Coresi, etc.) și pravilele slavone din Moldova se pot stabili anumite asemănări, ele nu sînt însă izvorul celor românești.

C. A. Spulber⁴⁰ arată că primele pravile românești nu sînt decît versiuni ale Nomocanonului lui Ioan Pustnicul. Acest canoan apare în diferite versiuni în limba greacă și în traducere slavă mai ales ca o anexă la Sintagma lui Blastares (Pravila de la Neamțu, —1474; și Bistrița, —1636). Opera lui Ioan Pustnicul a fost foarte răspîdită grație personalității lui și faptului că el îndulcește pedepsele în raport cu Vasile cel Mare. Canoanele au fost în uz în dreptul nostru încă din veacul XV, ca appendice la Pravila Mare a lui Blastares, și le găsim atît în pravilele românești în manuscrise ca și în cele tipărite. Malaxos folosește canoanele „dumnezeiescului patriarh” Ioan Pustnicul în Nomocanonul său (1561) și ele apar și în lucrarea „Șapte Taine” a mitropolitului Varlaam (1645). Același Nomocanon este utilizat și în Indreptarea Legii (1652). Textul acestui nomocanon apare și în Pidalionul lui V. Costachi (1842) și este și azi în uzul Bisericii Ortodoxe.

În ce privește indicarea izvoarelor Pravilei de la Govora (1640—1641), profesorul C. Popovici⁴¹ indică „fontînilă” ei după conținutul canonic. Profesorul I. Peretz⁴² apropie cuprinsul de cel al Pravilei de la Bistrița, iar Șt. Berechet⁴³ indică printre modelele pravilei, pravilele de la Bisericiani (1552), Neamțu (1567), Putna (1581) și Bistrița (1618). P. P. Panaitescu⁴⁴ arată dependența introducerii de cea a lui Petru Movilă din Nomocanonul acestuia de la 1629 din Kiev. Mare asemănare prezintă pravila cu nomocanonul grecesc publicat de I. B. Cotelerius la Paris

40 Idem, ibidem.

41 Popovici C., Fontinele și Codicii Dreptului Bisericesc Ortodox, 1886.

42 Peretz I., Pravila de la Govora, Rev. de Ist., București 1910.

43 Berechet Șt., Istoria vechiului drept românesc, Iași 1934, I, Izvoarele; idem,

Legătura...

44 P. P. Panaitescu, L'influence de l'œuvre de Pierre Mogila, archevêque de Kieve, dans le Principatés roumaines, 1926.

(1677—86).⁴⁵ Acesta este mai degrabă o variantă deformată decît un protofip al nomocanonului grecesc care s-a tradus în slavonește, după care s-a tradus pravila govoreană.⁴⁶

Pravila govoreană este deci alcătuită după o traducere slavă a unui nomocanon grecesc. Neidentificarea izvoarelor slave și cu atît mai mult a celor grecești, credem, că acest fapt pledează mai mult pentru ipoteza că Pravila este o compilație după aceste izvoare, decît o traducere fidelă a unora din acestea cum s-au străduit să demonstreze cercetătorii citați.⁴⁷

Pravilele romînești sînt deci unitare atît ca formă, ca limbă, cît și ca conținut, utilizînd același material canonic-civil luat din pravilele slave, care au la origine nomocanoanele bizantine în limba greacă.

4. Răspîndirea și circulația pravilelor bisericești pe întreg teritoriul locuit de romîni

Răspîndirea și circulația pravilelor bisericești e atestată de documentele istorice și o dovedim prin indicarea locului unde au fost utilizate și unde s-au păstrat, uneori, unicele exemplare ce ni s-au transmis peste veacuri și le posedăm.

Prima traducere romînească, care este socotită a fi drept izvor comun al Pravilei lui Coresi, al celei din Codex Neagoianus și al Pravilei de ispravă, fie că s-a făcut în Moldova, fie în Transilvania sau Țara Romînească, fapt cert e că a circulat nestingherit de o parte și de alta a Carpaților, de vreme ce se tipărește la Brașov, se copiază de popa Ioan din Sîmpetru și se copiază după un veac în Moldova.

Pravila lui Coresi, ni s-a păstrat într-un unic exemplar incomplet (12 foi) la biserica din Ieud, în Maramureș, deci în colțul cel mai îndepărtat al Transilvaniei. Restul exemplarelor sigur au luat drumul celorlalte țări romînești. Lucrul e explicabil și ușor de înțeles ținînd seama de rolul Brașovului, mare centru comercial comun celor trei țări.⁴⁸ Legăturile Brașovului cu țările romînești sînt acum nu numai de natură comercială, ci și legături diplomatice, politice și religioase (preoții erau sfințiți de ierarhi din Țara Romînească). Tipografia lui Coresi e adusă din Țara Romînească. Coresi vine din aceeași țară la cererea ro-

⁴⁵ Berechet Șt., o. c.

⁴⁶ Cronț G., o. c., p. 1211.

⁴⁷ Floca N. Ioan, Pravila de la Govora din 1640—1641.

⁴⁸ Panaitescu P. P., Inceputurile scrisului în limba romînă, în „Studii și materiale de Istorie Medie”, IV, 1960, p. 152.

mînilor din Schei, orășeni cu frumoase tradiții culturale.⁴⁹ „În cadrul multiplelor legături între Brașov și Țara Românească în secolul XVI, cartierul românesc al Scheilor își are importanța sa, ca un cartier bogat, protejat de Țara Românească și de Moldova, cu o comunitate ortodoxă interesată în legăturile comerciale, diplomatice și religioase cu aceste două țări”.⁵⁰

Pravila lui Lucaci (1581) s-a păstrat la episcopia Romanului tot timpul vieții episcopului Eremia, iar după moartea acestuia trece la mănăstirea Putna.

Pravila de la Govora (1640—1641) s-a tipărit în două ediții, din care una pentru Transilvania, cu semnătura mitropolitului Ghenadie al Transilvaniei. Faptul acesta ne îndreptățește să presupunem că ea a circulat ca un cod oficial bisericesc pe întreg cuprinsul Transilvaniei, după cum, în ediția pentru Țara Românească, a circulat nu numai în această țară, ci și în Moldova. Din această pravilă ni s-au păstrat exemplare în toate provinciile românești.⁵¹

„Șapte Taine” (1645) a lui Varlaam scrisă din porunca lui Vasile Lupu, a circulat și s-a utilizat și în Transilvania, unde s-au găsit o serie de exemplare.⁵²

Pravilele lui Vasile Lupu și Matei Basarab, la fel au circulat și s-au utilizat și în Transilvania. Indreptarea Legii este și pentru Transilvania codul oficial bisericesc după care se cărmuiește biserica ortodoxă. Exemplarele din aceste pravile se păstrează prin bibliotecile eparhiale și pe la diferite parohii sătenești.⁵³ Pravila Mare se traduce chiar în latinește sub austrieci pentru uzul instanțelor civile.⁵⁴

După locul unde s-au tradus, copiat sau tipărit, ca și după locul unde s-au păstrat diferitele exemplare din vechile pravile, deducem că ele s-au răspândit și au circulat pe întreg teritoriul locuit de români, indiferent de granițele politice nefirești în care trăia acest popor cu o concepție juridică unitară formată în condiții de trai identice.

Pravilele s-au răspândit prin diferite mijloace. Pravilele în manuscris au circulat prin intermediul copiștilor, care circulau

49 Motogna V., Relațiile dintre Moldova și Ardeal în veacul XVI, Dej. 1928.

50 Panaitescu P. P., o. c., p. 155.

51 Bianu I., Hodoș N., Simonescu Dan, Bibliografia românească veche, București 1903, Pravile.

52 Mangra V., Cercetări literare-istorice, București 1896, p. 14.

53 Vezi: Hodoș-Bianu, B.R.V., Pravile.

54 La 1722 de funcționarul vamal Petru Dobra, cf. Berechet Șt., Aplicarea...

p. 75. Se păstrează două exemplare.

multiplicînd textele existente de care dispuneau ei sau alții.⁵⁵ Pravilele, ca de altfel toate cărțile bisericești, s-au răspîndit fie prin vînzări repetate, donații, schimburi, împrumuturi, etc.⁵⁶

Legăturile comerciale, politice, culturale și mai ales religioase dintre cele trei țări au ușurat mult circulația pravilelor. Nu trebuie uitat interesul comercial al sprijinatorilor lui Coresi, care nu urmăreau atît satisfacerea nevoilor culturale ale romînilor, cît cîștigul material rezultat din vinderea acestor cărți, mai ales că de multe ori aceștia erau străini, sași, unguri, armeni, bulgari, negustori care mișunau în Brașov în această vreme.

Răspîndirea pravilelor oficiale ca cea de la Govora și Indreptarea Legii, credem că s-a făcut și pe cale oficială prin intermediul mitropoliei, cu ajutorul protopopilor și preoților.

Nici desagii ciobanilor transhumanți și ai călugărilor peregrini nu trebuie neglijăți, ci putem socoti că prin intermediul acestora de cele mai multe ori se aduceau dintr-o parte și alta a Carpaților diferitele cărți bisericești, între care desigur nu lipseau pravilele atît de solicitate de preoții satelor.

5. Aplicarea pravilelor pe întreg teritoriul locuit de romîni

Problema aplicării pravilelor în instanțele judecătorești civile și bisericești, este una din problemele mult discutate de istoria dreptului romînesc. Unii din cercetători, mai ales istorici ai literaturii noastre vechi, au negat aplicarea pravilelor, socotindu-le simple cărți de învățătură morală.⁵⁷

Pravilele, departe de a fi literă moartă pentru judecata vremii lor, cum le socotesc cei ce le neagă aplicabilitatea,⁵⁸ au fost colecțiile de legi după care se conducea judecata civilă și bisericească a vremii. Ele s-au aplicat cu aceeași autoritate și de către preotul duhovnic în actul spovedaniei.⁵⁹

În dovedirea aplicabilității pravilelor întîmpinăm unele greutăți și anume:

În trecut hotărîrile în pricinile de drept penal sau de drept al familiei, nu se dădeau în scris, ci probabil numai oral. În scris ni s-au păstrat numai hotărîri judecătorești date în chestiuni de

⁵⁵ Stempel G., Copiști de manuscrise pînă la 1800, I, București 1959.

⁵⁶ Teodorescu Barbu, Circulația vechii cărți bisericești, în rev. B.O.R., 1961, 1—2, p. 169.

⁵⁷ Iorga N., Istoria literaturii romînești, ed. II, București 1925, p. 248.

⁵⁸ Idem.

⁵⁹ Covercă V., Judecata bisericească în epoca veche, rev. St. T. 1—2, 1961, p. 76.

reglementare a dreptului de proprietate, care obișnuit se dădeau în baza „obiceiului pământului” și numai în subsidiar în baza pravilei. În aceste cazuri posedăm câteva documente.

În vechime hotărârile judecătorești nu se cereau să fie motivate, adică să se arate capitolul din lege.

Greutăți ne fac și unele hotărâri care sînt motivate cu material din diferite pravile vechi și noi.

Din istoria dreptului român cunoaștem faptul că obligația de a motiva o hotărîre judecătorească s-a impus abia pe vremea lui Alexandru Ipsilanti (1780), și că în trecut nu exista obiceiul ca o pravilă nouă să abroge pe cea veche, ci dimpotrivă, judecătorul avea deplină libertate de a-și întări hotărîrea cu paragrafe din ori ce fel de pravile, vechi sau noi, în limba romînă sau altă limbă, cu condiția să corespundă speței date.⁶⁰

Hotărîri judecătorești scrise nu ni s-au păstrat decît din vremurile mai noi. Cnejii și voievozii romîni în judecățile lor probabil că nu au dat hotărîri scrise, nici preoții și bătrînii satelor, judecătorii de mai tîrziu, mai ales în Transilvania, n-au folosit scrisul.

Din documentele păstrate, se vede că hotărârile judecătorești se dădeau de exemplu în Moldova, în baza „a toată legea”, după „legea romînească”. În Țara Romînească se judeca „după dreptatea și după toată legea lui Dumnezeu”.⁶¹ În Transilvania găsim expresia de „lex olachorum” și „iuxta ritum valachie”.⁶²

Cuvintele „zacon”, „zacon vlaski”, „obicei”, indică în mod curent dreptul nescris obișnuelnic și nu dreptul scris pravilnic.

Cu timpul în uzul instanțelor noastre judecătorești intră și folosirea monumentelor juridice bizantine. Astfel, Sintagma călugărului Matei Blastares (1335), și Exabibluul lui Constantin Armenopol (1345) sînt cunoscute și la noi.⁶³

Textul Sintagmei intră în Nomocanonul lui Manuil Malaxos (1561—1562) manual de școală și cod de legi special pentru nevoile judecătorești ale lumii bizantine, care a fost și tîlmăcit în romînește și tipărit parțial la 1646 și 1652 în pravilele lui Vasile Lupu și Matei Basarab.

60 Berechet Șt., *Aplicarea...*, p. 53; idem, *Legătura...*, p. 177; idem, *Dreptul vechilor noștri ierarhi la judecata mirenilor*, București 1938, p. 22; Spulber C. A., *Le concepte de la loi juridique*, București 1938, p. 7.

61 Bogdan I., *Documentele lui Ștefan cel Mare*, București 1913, p. 32; Condurachi I. D., *Formarea Dreptului nescris (Obiceiul Pământului)*, București 1935, p. 14.

62 Bogdan I., *o. c.*, p. 140—143.

63 Longinescu S., *o. c.*, p. 33—34.

De subliniat este faptul că fostul patriarh Nifon, organizatorul vieții noastre bisericești a introdus la noi și legislația canonică și laică a Bizanțului, iar mai târziu, când s-a simțit nevoia unei reînnoiri a organizării statului și bisericii, pe vremea lui Mihai Viteazul, ierarhii români cer tot de la Bizanț copii după nomocanoane cu comentarii, ca de la sursa cea mai sigură care a păstrat neschimbată vechea tradiție și ca de la autoritatea supremă a bisericii ortodoxe.⁶⁴

Mihai Viteazul în hotărîrea dată la 13 aprilie 1596 precizează că „orice greșală ce nu încapă a o judeca pravila bisericească, atunci să fie adusă la domnie, să se judece cu pravila împărătească”.⁶⁵ Expresia de „pravilă împărătească” se aseamănă cu expresia de „pravile domnești”, folosită în Moldova în aceeași vreme.

Acestea sînt dovezi că la noi au existat atît „pravile bisericești” cît și „pravile împărătești”. Existau pravile în limba greacă, cît și slavonă și romînă.

Din documentele păstrate, abia începînd cu veacul XVII constatăm din hotărîrile păstrate că „judecătorii căutau în pravilă” pentru a-și motiva hotărîrile lor. Acest fapt denotă că în cazurile grele judecătorii cercetau și prevederile dreptului pravilnic, fără să mărturisească totdeauna acest fapt. De multe ori se cercetau chiar mai multe pravile și în diferite limbi.⁶⁶

Dovezi despre aceste fapte avem în cele cîteva hotărîri judecătorești păstrate. De exemplu în procesul dintre Florica, fiica legală a lui Mihai Viteazul și Maria, fata naturală, de împărțire a moștenirii, judecat la 23 decembrie 1616 de către Alexandru V. Iliș cu mitropolitul Luca și Matei al Mirelor, în hotărîre se spune: „cercetat-am sfînta pravilă și am aflat...”; la fel în procesul de divorț dintre Maria, soția spătarului Vasile, judecat la 10 ianuarie 1633 de divanul lui Matei Basarab cu ierarhii țării și patriarhi răsăriteni, în hotărîre se spune: „am căutat și am socotit ... de am luat seama pe amănuntul pe sfînta pravilă și că...”; ca și în procesul din 20 decembrie 1642 judecat în Moldova în legătură cu pretențiile asupra dotei din partea rudelor unde se spune: „socotit-am pre lege direaptă și am căutat în pravilă”.

⁶⁴ Hurmuzachi, Documente privitoare la Istoria Romînilor, XIII, p. 348 (grecește), și XIV, I 196, nr. CXCLIII (romînește).

⁶⁵ Panaitescu P. P., Documente privitoare la Mihai Viteazul, București 1936, p. 23.

⁶⁶ Berechet Șt. Dreptul... p. 22.

„Deci, cum scrie pravila, într-acela chip am judecat și noi”, iar în continuare aceiași hotărîre spune că: „am socotit cum spune pravila ... și a căutat la pravilă ... și că ... legea și pravila nu lasă...”; ca și în procesul dintre Anca, soția spătarului Ianichie și cumnatul său, Florescu, judecat la anul 1657 unde se spune: „am cercetat la pravila și grecească și romînească și am aflat...”.⁶⁷

Din aceste dovezi reiese că „atît înainte de tipărirea pravilelor noastre muntene și moldovene, cît și după tipărirea lor, judecătorii cercetau nu numai pravilele și manualele existente în manuscris, ci și pe cele tipărite în limba patriei și dacă o pravilă era insuficientă, se căuta o alta mai bogată în material, fie și greacă”.⁶⁸ Aceasta se întîmpla, fie cînd procesele erau de o natură mai complicată, fie cînd pravilele noastre nu păreau complete, pentru a răspunde la atîtea cazuri grele și variate ridicate de viață.

În veacul XVII pravilele romînești se aplicau pe întreg teritoriul locuit de romîni indiferent de locul unde ele au apărut. Așa de exemplu Indreptarea Legii s-a folosit:

a) — în Țara Romînească în procesul lui Stoian Paharnicul;⁶⁹ în procesul de divorț a lui Neaga pronunțat în baza glavei 221 (p. 212);⁷⁰ în procesul de divorț al Radei din Bogați;⁷¹ în procesul de divorț din 5 mai 1769 între Sanda și Badea din Cornești pronunțat de dicasterie în temeiul glavei 187 § 1 (p. 155), și altele.

b) — în Moldova s-a aplicat în procesul de partaj din 20 august 1753 între frații Racoviștești, care se judecă de Matei Ghica, domnul Moldovei și mitropolitul Iacob Putneanu, mitropolitul de Nis Paisie și mitropolitul de Sevastia Gherasim și cu toți boierii în temeiul gl. 290 § 1 și §3 (p. 287); în procesul de partaj între frații Rosetești (1753), etc.

c) — în Transilvania Indreptarea Legii, prin semnătura lui Ștefan, mitropolitul de Țîrgoviște, devine și codul oficial al Bisericii Ortodoxe din ambele provincii,⁷² și-și păstrează aceeași autoritate pînă azi. Pravila a rămas codicele de drept canonic și al bisericii unite. În manifestul unirii din 1698 mitropolitul Atanasie scrie următoarele cuvinte: „și așa ne unim, acești ce

67 Idem. Aplicarea... p. 58—60.

68 Idem, p. 60.

69 Magazin istoric pentru Dacia, V, 1847, București, p. 124; cf. Berechet Șt., Aplicarea... p. 60.

70 Berechet Șt., Aplicarea... p. 61.

71 Idem, p. 62—63.

72 Bunea A., Vechile episcopii romînești, Blaj 1902, p. 3—4.

scriem mai sus, cum toată legea noastră, slujba bisericească, liturghia și posturile să stea pe loc". Cuvintele acestea nu sînt decît o repetare a condițiilor unirii din manifest unde se spune că din „obiceiurile bisericii noastre a răsăritului să nu se clătească”.⁷³ De aci rezultă că ritualul și disciplina bisericească trebuiau să rămînă neatinse.⁷⁴ Pravila s-a aplicat și după unire în biserica unită,⁷⁵ și autoritatea pravilei a fost recunoscută de sinoadele Blajului.⁷⁶

În Biserica Ortodoxă Pravila s-a aplicat tot timpul și se aplică și azi. Dovadă e și conținutul jurămîntului depus de mitropoliții Transilvaniei la sfințirea lor în Țara Romînească. De exemplu mitropolitul Iosif Budai, sfințit de mitropolitul Teodosie depune următorul jurămînt: „încă mai mărturisesc și de tote tocmelele ce are scaunul Ungro-Vlahiei să le păzesc neschimbate întru toată eparhia mea”.⁷⁷ „Tocmeli” înseamnă legi, așezăminte. Aceasta înseamnă că biserica din Transilvania avea aceleași legi, aceleași norme canonice, fie de conduită, fie de organizare, pe care le avea și mitropolia Ungro-Vlahiei.

În procesul lui Sava Brancovici (2 iulie 1680) instanța pronunță sentința în baza canoanelor 80 și 81 ale bisericii calvine și în baza can. 75 al legii romînești ca și în baza părții I-ia, tit. I, art. 3 din *Approbatæ Constitutiones*.⁷⁸

La 1722 Indreptarea Legii se traduce în limba latină de Petru Dobra, funcționarul vamal din Rîmnicul Vîlcii, pentru a se utiliza de instanțele austriece în judecarea romînilor din Transilvania și Oltenia.

Că Pravila Mare s-a utilizat în instanțele de judecată ale bisericii ortodoxe e ușor de dovedit întru cît pînă azi se motivează anumite hotărîri în aceste instanțe pe articole din ea. În acest scop se păstrează exemplare din această pravilă la toate centrele eparhiale.⁷⁹

În anul 1872 la primul sinod al romînilor uniți din județele Alba Iulia și Făgăraș s-a discutat și despre Pravila Mare denumită

73 Bran Felician *Dreptul canonic oriental*, I, Prolegomene, Lugoj, 1929, p. 37.

74 Spulber C. A., *Etudes de droit byzantin*, VI, *Indreptarea Legii*, București, 1933, p. XLIV.

75 Grama A., *Instituțiunile calvinești în Biserica romînească din Ardeal*, Blaj, 1895, p. 24—25.

76 Moldovan M., *Acte sinodale*, 1872, p. 192, nr. 1.

77 Mateiu I., *Contribuțiuni la Istoria Dreptului bisericesc*, I, București 1922 p. 52.

78 Lupaș I., *Marina*, Mitropolitul Sava Brancovici, Cluj, 1939, p. 75.

79 Iorga N., *Studii și Documente*, XII, p. 38 arată că „Compania grecească” din Sibiu avea înregistrată sub numele de „Carte romînească sau lege” o pravilă.

pe latinește „Directorium legis”. Cardinalul De Luca în raportul său către Sacra Congregatio de Propaganda Fide arată că această pravilă e în vigoare și se aplică, dar conține multe greșeli.⁸⁰

Indreptarea Legii a avut deci utilizare ca un cod oficial de legi și canoane în ambele biserici românești din Transilvania, și mai are pînă azi în Biserica Ortodoxă.⁸¹

În ce privește „Cartea românească de învățătură” din Moldova (1646), ea s-a aplicat mai puțin datorită faptului că era inclusă în Pravila Mare care avea pe lîngă materia penală și un adaus cu materia civilo-canonice.

Dovezi despre utilizarea ei practică în instanțele judecătorești găsim în Cronica Moldovei unde ni se spune că pe vremea lui Constantin Duca (1700—1703) căpitanul Gruia de la Cuvurului pentru răpirea logodnicei altuia, a fost judecat în baza glavei 32, §2 din Pravila lui Vasile Lupu; s-a mai aplicat și în cazul uciderii lui Ilie Canta unde se aplică gl. 8, § 2 (p. 23).

În vremea fanarioților ca și mai tîrziu în veacul XIX dovezile se înmulțesc.⁸²

În dicasteriile bisericești s-au aplicat nu numai pravilele tipărite, ci și pravilele sub formă de manuscris, fie din cele rămase pentru totdeauna sub această formă, fie din cele copiate după pravilele tipărite cînd acestea s-au împrăștiat.⁸³ Pravilele, fie ele sub formă de manuscris, fie tipărite, s-au bucurat de aceeași autoritate și s-au aplicat în instanțele de judecată bisericească.

Pravila s-a aplicat și în instanța specific bisericească numită „spovedanie” sau „scaunul penitențial”, unde preotul duhovnic era obligat să aplice celui ce-și mărturisea păcatele, pedepsele prevăzute de Pravilă. Dovezi scrise că se aplica pravila în actul spovedaniei nu avem, deoarece caracterul intim și secret al spovedaniei, nu permite încheierea de acte scrise. Dovadă certă este că în practica penitențială pînă azi se aplică prevederile pravilei, adică canoanele bisericești, prevăzute în parte și în Molitfelnic. Pravila în această utilizare, de cod de legi, care arată felul cum se pot ispăși păcatele, a dobîndit în ochii credincioșilor un caracter de sfințenie și alături de Sfînta Scriptură, a devenit și pravila „Sfînta Pravilă”, bucurîndu-se de mare cinste.

80 Bălan I., *Fontes...*

81 Berechet St., *Aplicarea...* p. 65.

82 Idem, p. 69.

83 Idem, p. 72—74. Vezi și: Ioan V. Covercă, *Aplicarea pravilelor*, în rev. Studii Teologice, 1961, 7—8, p. 466.

Concluzii

Pravilele bisericești sînt nomocanoane, adică colecții de legi civile și bisericești de origine bizantină. Poporul nostru a cunoscut aceste nomocanoane atît în limba greacă, cît și în traducere slavă sau romînă.

Pravilele au un caracter unitar. Ele sînt unitare, prin forma de exprimare, limba romînă în care puteau fi ușor înțelese. Sînt unitare prin concepția ce le străbate. Sînt unitare prin conținutul lor, unul și același, pentru primele pravile romînești, dar cu diferențieri inerente adaptării dialectale. Sînt unitare fiindcă au la bază aceleași izvoare, care toate au aceeași origine, dreptul-canonice-bizantin al statului și bisericii din Bizanț.

Unitatea de conținut a pravilelor continuă vechiul spirit unitar al dreptului consuetudinar, care a contribuit la formarea unitară a poporului romîn de pe întreg teritoriul locuit de el, indiferent de granițele politice în care trăia despărțit.

Unitatea de concepție și de conținut, ca și limba în care erau scrise — limba romînească —, a făcut posibilă circulația nestingherită a pravilelor peste granițele politice ale statelor feudale, în cadrul granițelor firești ale poporului romîn.

Pravilele romînești, în preocuparea de a se generaliza aceleași norme juridice la întreg poporul romîn, s-au aplicat cu autoritate în toate provinciile romînești prin intermediul bisericii ortodoxe.

Prin utilizarea aceleiași legislații scrise în Transilvania ca și în țările romînești se continuă dezvoltarea unitară a poporului romîn.

Prin ediții speciale pentru Transilvania și prin declararea unui cod comun pentru cele două biserici, conducătorii spirituali și politici din Țara Romînească au căutat să ducă și o luptă contra prozelitismului rom.-catolic și protestant din Transilvania, întărind organizarea bisericii transilvănene prin legi.

IOAN N. FLOCA

EXAMENUL DE CONȘTIINȚĂ

ELEMENT IMPORTANT ÎN PREGĂTIREA PENITENTULUI PENTRU
SF. MĂRTURISIRE

Taina Sf. Mărturisiri este în primul rând expresia iubirii, a milostivirii și îndurării lui Dumnezeu față de coroana creaturii Sale, față de om. Prin instituirea acestei Taine (Matei 16, 19 și 18, 18; Ioan 20, 23), Dumnezeu a dat posibilitate nelimitată fiecărui creștin de a se curăți de păcate, de a se îndrepta, de a se renaște din nou și chiar de a se sfinți, dacă dorește acest lucru. O bună, o desăvârșită pocăință cere penitentului parcurgerea unui drum lung de pregătire prealabilă, străbaterea unor etape importante pentru o adevărată mărturisire. Una din aceste etape este *examenul de conștiință*.

„Conștiința este glasul lui Dumnezeu în om, judecătorul neadormit care nu se poate cumpăra cu nimic și care se pronunță asupra fiecărei fapte, dacă e bună sau rea...”¹

În vederea prezentării penitentului în fața duhovnicului, el este dator ca în prealabil să facă o cercetare amănunțită, o auto-examinare serioasă, chiar severă, a conștiinței sale. Cercetarea aceasta este unul din elementele principale pregătitoare pentru o bună mărturisire. Importanța acestei autoexaminări reiese clar și din faptul că fiecare duhovnic este îndrumat și obligat să întrebe de la începutul mărturisirii pe penitent dacă a făcut sau nu această examinare.

„Gătirea cu cercarea cea cuviincioasă a păcatelor” ajută penitentului să pătrundă adânc în miezul lor, îl ajută să vadă numărul lor cel fără de margini, îl ajută să-și dea seama de măsura în care răul a pus stăpânire asupra sufletului și asupra trupului său, îl face să simtă puternic povara cea grea de purtat a păcatelor, și-l face să dorească în chip sincer și din toată inima să se ușureze, să se elibereze din lanțurile chinuitoare ale celei mai primejdioase robii, să scape de rău prin Taina Sfintei Măr-

1 Iuliu Scriban, *Morala creștină*. Ed. II. București 1921, p. 222.

turisirii. Datorită acestui fapt, cercetarea conștiinței, spre descoperirea tuturor căderilor morale, spre descoperirea păcatelor mari și mici, făcute cu fapta, cu vorba, cu gândul și cu dorința, este o lucrare de o importanță capitală pentru actul mărturisirii.

Timpul cel mai potrivit, cel mai special cînd trebuie făcută această examinare stăruitoare și amănunțită a conștiinței este, după rînduiala Bisericii Ortodoxe, începutul celor patru posturi mari din cuprinsul anului bisericesc — și în mod cu totul special începutul postului Păresimilor. În privința aceasta avem o serie întreagă de îndrumări prețioase în anumite cărți ortodoxe. Iată ce ne spune „*Cartea foarte folositoare de suflet*”: „Așa precum face negustorul, care, după un anumit timp, își socotește paguba avută în banii săi, pe urma negustoriei nereușite, într-acest chip adună-te și tu, fratele meu, într-o parte și mai înainte de a merge la un duhovnic..., mai ales la începutul celor patru posturi ale anului, șezi cu liniște multă și plecîndu-ți capul, fă cercetare științei tale — pe care Filon o numește divan al științei — și fă-te nu apărător, ci judecător al păcatelor tale, socotindu-te și tu ca și Ezechiel, de toată vremea vieții tale, cu necaz și amărăciune a sufletului tău. „Socoti-voi toți anii mei întru amărăciunea sufletului meu” (Isaia 38, 15). Sau măcar socotește după ce te-ai mărturisit, cîte păcate ai făcut cu lucrul, cu cuvîntul, cu învoiala gândurilor. Numără lunile. De la luni treci la săptămîni și de la săptămîni la zile. Adu-ți aminte de oamenii cu care ai păcătuit. Socotește cu multă silință, pentru ca să afli fiecare păcat al tău”.² Sfîntul Ioan Gură de Aur pretinde ca examenul de conștiință să se facă zilnic:³ „Aceasta ar fi, de altfel, idealul, întru cît ar servi și ca frîu pentru voință și pentru atențiune în fața ocaziunilor de a păcătui a doua zi”.⁴

Sfîntul Vasile cel Mare recomandă ca cel mai potrivit timp din cuprinsul zilei, pentru o asemenea examinare a conștiinței, timpul de seara, după terminarea ocupațiunilor, înainte de culcare, sau mai bine zis înainte de somn.⁵ „La o asemenea examinare — zicea Sf. Ioan Gură de Aur — să nu fie nimeni de față și să nu te tulbure nimeni. Ci după cum judecătorii judecă se-

² Nicodim Aghioritul, *Carte foarte folositoare de suflet*, numită și *Exomologhitar*. Ed. VI. București 1928. Partea III, cap. I, p. 130—131.

³ Ioan Gură de Aur, *Omilia* 42, 3 as. Matei Migne, P.G.T. 62, col. 455. Cf. și *Omilia* 60, 4 as. Genezei, cap. 35, 7. Migne, P.G.T., 64, col. 524. Cf. și *Explicarea Ps.* 4. Migne, P.G.T. 60, col. 51 și 52.

⁴ Pr. Petre Vintilescu, *Spovedania și duhovnicia*. București 1939, p. 111.

⁵ *Rînduiala Sf. Vasile cel Mare*, 341. (A se vedea *Vechile rînduiele ale vieții monahale*, Mănăstirea Dobrușa 1929, p. 518.

zînd după o perdea, tot așa și tu caută în loc de perdele, vreme și un loc de liniște. După ce te-ai sculat de la cină și ești gata să te culci, atunci examinează-ți faptele. Acesta este timpul potrivit, iar ca loc ai patul și camera de culcare”,⁶ atunci cînd n-ai la îndemînă un paraclis sau o biserică.

Tot Sf. Ioan Gură de Aur ne spune că cercetarea conștiinței nu trebuie să se limiteze numai la actele vieții externe, ci să se adîncească neapărat și asupra vieții lăuntrice, să îmbrățișeze adică și lumea gîndurilor.

Rezultatele examenului de conștiință e bine, e recomandabil să fie notate pe hîrtie. În felul acesta penitentul are un bilanț al părților negative din viața lui spirituală, are o evidență care îl ajută la mărturisire. Metoda aceasta a notării păcatelor este recomandată de oameni care s-au nevoit o viață întreagă, în lupte aprige împotriva păcatului. Așa este b. o. Nicodim Aghioritul, care spune: „De știi carte, însemnează păcatele tale și pe hîrtie, pentru ca să nu le uiți”.⁷ Sf. Ioan Scărarul ne informează că pe timpul său unii călugări purtau la brîu în permanență o tăbliță, spre a o avea la îndemînă pentru notarea imediată, nu numai a faptelor rele ci și a gîndurilor rele, pe care apoi aveau să le mărturisească în fiecare zi superiorului, conducătorului lor spiritual.⁸

Referindu-se la același lucru Sf. Ioan Gură de Aur spune: „Nu numai faptele ci și gîndurile trebuiesc notate. Nu crede că acestea sînt lucruri mici, ci strîngele pe toate și scrie-le ca într-o carte. Dacă le vei scrie tu în cartea ta, le va șterge Dumnezeu din cartea Lui. Dimpotrivă, dacă nu le însemnezi tu, le va scrie Dumnezeu și le va și pedepsi. Așadar, e cu mult mai bine să fie scrise de noi și să fie șterse de Dumnezeu, decît să fie ascunse de noi și descoperite de Dumnezeu înaintea ochilor noștri în ziua aceea”.⁹

Nu trebuie să se piardă din vedere nici o clipă faptul că examenul de conștiință — pe lîngă toată importanța lui — nu este un scop în sine, ci este numai un mijloc pentru atingerea unui scop mult mai înalt, mult mai superior. Examenul de conștiință nu se face niciodată numai de dragul de a descoperi părțile negative din viața ta, numai de dragul de a putea să enumeri amănunțit păcatele, de a face bilanțul lor, înșirîndu-le fără

6 Omilia 42, 6 as. Matei cap. 12, 33—38. Migne, P.G.T. 62, col. 455. Cf. și Omilia despre datoria de a nu vorbi numai pentru a plăcea, 5. A se vedea și explicarea Ps. 5.

7 Nicodim Aghioritul, op. cit. Partea III, cap. II, p. 139.

8 Scara, treapta IV. Migne, P.G.T. 88, col. 701 C.

9 Omilia 41, 4 as. Matei, cap. 12, 25—33. Migne, P.G.T. 62, col. 450.

greșală pe hîrtie și a le prezenta apoi în fața duhovnicului. Dacă numai acesta ar fi rezultatul examenului de conștiință, atunci el n-ar aduce prea mare aport în actul mărturisirii și deci al mîntuirii creștinului.

Rostul superior, rostul pedagogic și psihologic al examenului de conștiință este însă acela de a trezi în sufletul penitentului căință sinceră, părerea de rău, regretul și durerea lăuntrică pentru păcatele săvîrșite. Prin cunoașterea amănunțită, prin enumerarea păcatelor, se urmărește ajungerea stadiului în care penitentul se cutremură, se înspăimîntă de mulțimea și de povara păcatelor săvîrșite. O asemenea cutremurare trezește dorința îndreptării, a curățirii și hotărîrea de a nu mai săvîrși în viitor asemenea păcate. În privința aceasta iată ce ne spune „Cartea foarte folositoare de suflet”: „...să nu te mulțumești numai întru a cerceta știința ta și a afla păcatele tale — pentru că aceasta singură puțin te va folosi pe tine — ci luptă-te în tot chipul ca să omori păcatele tale cu durerea inimii tale, adică cu zdrobirea și cu părerea de rău. Și pentru ca să cîștigi zdrobirea, socotește paguba cea mare, ce ți-au pricinuit păcatele tale la Dumnezeu. Iar ca să cîștigi și părerea de rău, socotește vătămarea cea mare, ce ți-au pricinuit păcatele tale”.¹⁰

Deci examenul de conștiință trebuie să trezească totdeauna dorința fierbinte de a alerga fără întîrziere la duhovnic, pentru a dobîndi, prin mijlocirea lui, ușurare, îndreptare, reînnoire sufletească.

„Examenul de conștiință este, deci, și un act religios, iar nu o simplă socoteală, o simplă statistică a vieții morale individuale. El este un fel de popas pentru a înnoda din nou legătura noastră cu Dumnezeu, întreruptă mai ales din cauza atențiunii excesive spre cele din afară de noi”.¹¹

Spre a ști fiecare penitent cum trebuie făcută examinarea conștiinței, în vederea mărturisirii, Biserica ne dă o călăuză sigură și în același timp o oglindă specială, în care noi putem să vedem, să descoperim toate petele sufletului nostru.

Călăuza ne povățuiește neconținut la împlinirea poruncii de a cunoaște amănunțit îndatoririle noastre față de Dumnezeu, față de semenii noștri și față de noi înșine.

Cea dintîi datorie față de Dumnezeu este aceea de a crede fără ezitare, fără îndoieli, fără echivoc în existența Lui. Să cre-

10 Nicodim Aghioritul, op. cit. Partea III, cap. I, p. 131— 132.

11 Pr. Petre Vintilescu, op. cit., p. 114.

dem apoi nelimitat în puterea, în dreptatea, în bunătatea, în înțelepciunea și în atotștiința lui Dumnezeu. Dintr-o asemenea credință decurge obligația de a nu ofensa sau a necinsti pe Dumnezeu, de a nu uita de recunoștința pentru binefacerile primite de la El, de a nu disprețui mântuirea adusă de Fiul Său, de a nu pierde harul, de a nu ne depărta de Dumnezeu, de a nu rupe legătura cu El, etc.¹²

Cea dintâi și cea mai mare poruncă a Testamentului Nou este de a „iubi pe Domnul Dumnezeuul tău din toată inima și din tot cugetul tău”. Porunca iubirii e cea mai mare poruncă din univers. Iubirea nu îngăduie supărare, uitare, întăritare, mînie și răutate. Iubirea față de Dumnezeu e viață curată, viață de rugăciune și viață cu fapte bune.

Din îndatoririle față de Dumnezeu decurg și toate obligațiile pe care le avem față de Biserică, față de această instituție întemeiată de Dumnezeu pentru mântuirea oamenilor. Deci, examinînd conștiința, întreabă-te și răspunde amănunțit cum ți-ai împlinit datoria față de Dumnezeu și Biserică?

A doua poruncă, asemenea primei, este: „Să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuți” (Matei 22, 37—38).

Nimeni pe lume n-a înălțat iubirii un imn de slavă mai frumos, mai cald și mai plin de adevăr decît Sf. Apostol Pavel.

„De aș vorbi în limbi omenești și îngerești, iar dragoste nu am, făcutu-m-am aramă sunătoare și chimval răsunător. Și de aș avea darul prorociei, și de aș cunoaște toate tainele și toată știința, și de aș avea atîta credință încît să mut și munții, iar dragoste nu am, nimica nu sînt. Și de aș împărți toată avuția mea, și de aș da trupul meu să-l arză, și dragoste nu am, nimic nu-mi folosește...” (I Cor. 13).

Dragostea e datoria capitală a creștinului în viață și factorul cel mai important în Biserică. Din dragoste decurg obligațiile de a fi drept, sincer, cinstit, compătimitor, altruist, necleветitor, cu respect față de semenul tău și față de toate bunurile vieții lui. Deci, examinînd conștiința, întreabă-te și răspunde amănunțit cum ți-ai împlinit datoria față de semenii tăi?

Datoria față de noi înșine ne obligă să depunem toate strădaniile spre a ne cunoaște cît mai temeinic, ne obligă să cunoaștem toate îndatoririle pe care le avem față de suflet și față de trup, ne obligă să fim smeriți, să nu fim mîndri, orgolioși și aro-

ganți. Sănătatea sufletului și a trupului trebuiesc îngrijite și păstrate, ca bunuri de cea mai înaltă valoare. Intreabă-te și aici dacă ți-ai împlinit toate obligațiile față de trupul și sufletul tău?

Oglinda în fața căreia trebuie să facem examinarea amănunțită a conștiinței este „Decalogul” sau cele zece porunci dumnezeiești și poruncile bisericești. Atît duhovnicul cît și penitentul trebuie să cunoască foarte bine aceste porunci, să cunoască îndatoririle care decurg din fiecare poruncă, să cunoască păcatele care contravin acestor porunci. Duhovnicul e dator să cunoască aceste lucruri, spre a ști să cerceteze în scaunul mărturisirii pe fiecare penitent, iar penitentul e dator să le cunoască, spre a-și examina conștiința, spre a se cerceta ca într-o oglindă.¹³

„Cartea foarte folositoare de suflet” arată amănunțit modul în care penitentul e dator să-și cerceteze conștiința în lumina învățăturilor și înțelesurilor acestor porunci.¹⁴ Așa de ex. împotriva primei porunci dumnezeiești (Eu sînt Domnul Dumnezeuul tău, să nu ai alți dumnezei afară de mine) greșesc apostatii, cei cu mulți dumnezei, fermecătorii, vrăjitorii și toți cîți aleargă la dînșii, simoniacii, cei lipsiți de cuviință la rugăciune, cei ce se împărtășesc în stare de nevrednicie, cei ce desnădăjduiesc, cei ce își fac dumnezei din satisfacerea plăcerilor imorale, etc.¹⁵ După calapodul acesta se dau lămuriri asupra fiecărei porunci din Decalog. Deci penitentul poate foarte bine ca în lumina acestor învățături să-și cerceteze amănunțit viața, să-și descopere toate greșelile trecutului, să cîntărească povara acestor greșeli, să le totalizeze și să le prezinte duhovnicului, pentru ca acesta prin rugăciunile și puterea pe care o are, să mijlocească ștergerea lor din cartea însemnărilor lui Dumnezeu.

Examenul de conștiință este o necesitate, este o condiție indispensabilă a oricărei bune mărturisiri.

Mai ales în pragul Postului cel mare, în pragul Tainei Sf. Mărturisiri datorî sîntem cu toții să facem această amănunțită cercetare a conștiinței noastre și să ne prezentăm în fața duhovnicului cu socoteli clare, cu durere profundă, cu dorință curată, cu pocăință sinceră, spre a putea să dobîndim cu adevărat iertarea păcatelor, îndreptarea, sfințirea și îndumnezeirea vieții noastre de totdeauna. — Amin.

Pr. Prof. SP. CÂNDEA

¹³ Detoriile preoților, Trad. din l. rusă de K. Manula. București 1852, p. 113.

¹⁴ Nicodim Aghioritul, op. cit. Partea I, cap. 4, p. 16—26.

¹⁵ Același, op. cit. Partea I, cap. 4, p. 16—17.

A ÎNVĂȚA ȘI A FACE
(DUMINICA A 7-A DUPĂ RUSALII)

Mt. 9, 27—35

Sfinta Evanghelie de azi ne pune în față lucrarea Mântuitorului în sînul poporului evreiesc. Ea ne spune că Mîntuitorul a vindecat doi orbi și apoi un om mut. Ea ne face să vedem cum Mîntuitorul trecea din oraș în oraș, din cetate în cetate, intra în sinagogi, lua cuvîntul și propovăduia Evanghelia împărăției lui Dumnezeu. Totodată El vindeca „toată boala și toată neputința din popor” (Mt. 9, 35).

Din aceste cuvinte se vede că Iisus Hristos nu numai învăța, nu numai propovăduia, ci și făcea fapte de ușurare a vieții oamenilor, apăsăți de atîtea necazuri și poveri. El nu numai învăța că Dumnezeu este iubire, ci și arăta aceasta prin faptele iubirii de om. Căci scris este: „Mare în împărăția lui Dumnezeu este cel ce va învăța și va face”. În viața Mîntuitorului acest lucru se arăta în mod desăvîrșit: El învăța și face. Între învățătura Lui și fapta Lui e o acoperire deplină: ceea ce a învățat pe alții, a și făcut El însuși. De aceea s-a putut da pildă pe Sine, zicînd: „Învățați de la mine, că sînt blind și smerit cu inima”, sau: „Iubiți-vă unii pe alții, așa cum v-am iubit eu pe voi”.

Mare este lucrul acesta: să se împreune în viața ta învățătura cu fapta, să trăiești și să lucrezi după cum înveți. De aceea să zăbovim astăzi asupra acestei legături dintre învățătură și faptă.

*

Am văzut că în viața Mîntuitorului era o deplină potrivire între învățătură și faptă. Ori ascultînd ceea ce învăța El, ori privînd la ceea ce făcea El, înțelegeai unul și același lucru. El nu învăța una ca să facă alta, ci ceea ce învăța aceea și făcea. Învăța dragostea, răspîndea în jurul Lui dragoste; învăța smerenia, era smerit; învăța bunătatea, era bun; învăța răbdarea, era îndelungrăbdător; învăța rugăciunea, se ruga îndelung; învăța postul, stătea 40 de zile în pustie fără să mănînce nimic; învăța iertarea, ierta păcatele și întorcea de la păcătoșenie la sfințenie pe cei ce veneau la El. Așa a fost Domnul nostru Iisus Hristos: una în învățătura și fapta Lui.

Așa vrea El să fie și ucenicii Lui și urmașii Lui, să-și potrivească viața și fapta după învățătura creștină în care cred. Sfinții au și făcut așa: ei au luptat ca viața lor să fie o oglindă a învățăturii creștine, ca fapta lor să fie un rod minunat al acestei învățături.

Dacă însă privim în propria noastră viață, adeseori ce mare distanță este între ceea ce spunem și ceea ce facem. Parcă ni se potrivesc și nouă cuvintele proorocului: Aceștia „cu buzele mă laudă, dar cu inima sînt de-

parte de Mine" — zice Domnul. Și auzim cuvîntul Mîntuitorului, ce spune: „Nu cel ce zice Doamne, Doamne, va intra în împărăția cerurilor, ci cel ce face voia Tatălui Meu celui din ceruri". Că nu ascultătorii învățăturii, ci împlinatorii ei, moștenesc viața cea de veci.

E adevărat că și a cunoaște învățătura creștină e o osteneală. Trebuie să mergi la biserică, să ascuți cu băgare de seamă Apostolul și Sf. Evanghelie și predica preotului. Trebuie să citești Sf. Scriptură și alte cărți bisericești, ca să fii un creștin luminat, să cunoști dreapta credință, dreapta învățătură. Dar osteneala de a cunoaște e numai începutul, greutatea cea mai mare vine cînd ceea ce ai învățat vrei să și faci. Ai învățat să fii bun și vrei să fii bun. Dar iată, acasă, soția sau copilul îți zice ceva nepotrivit. Tot singele ți se tulbură, parcă ți se întunecă mintea și mînia te împinge să zici o sudalmă, să cerți cu asprime, ba chiar să lovești. Gîndește-te atunci la Mîntuitorul și luptă-te să te stăpînești, să înfrîngi mînia din tine și să fii bun, în loc de sudalmă și ceartă să spui un cuvînt domol și împăciuitor, în loc ca palma să lovească, ea să mîngîie. E ușor? Nu. Nu-i ușor. Uneori e chiar foarte greu. Dar Iisus Hristos e cu tine, te ajută — și luptînd mereu ajungi să înlocuiești mînia cu bunătatea. Așa se face învățătura faptă: prin luptă de zi de zi, luptă neobosită.

Un călugăr, voind să învețe, s-a dus la un teolog. Acesta în prima lecție i-a explicat versetul din Psalm: „Pune, Doamne, strajă gurii mele și ușa de îngrădire împrejurul buzelor mele". După lecția aceasta călugărul n-a mai venit. După vreo trei luni se întâlnește teologul cu el și-l întreabă: „De ce n-ai mai fost pe la mine?". Călugărul îi răspunde: „Încă n-am învățat bine versetul acela din Psalm". „Cum?". „De trei luni mă lupt să-mi stăpînesc limba, să nu mai grăiesc de rău pe nimeni, să nu mai spun vorbe deșarte, fără rost — și încă n-am reușit. Cînd voi învăța bine acest verset, vin să mă înveți altceva". Călugărul a avut dreptate: aceasta e adevărata învățătură, pe care n-o prinzi numai cu mintea, ci care devine faptă, pătrunde în tine și te schimbă, te face om nou. Această e calea, pe care trebuie să meargă creștinul: să împletească cunoștința cu fapta, învățătura să fie întrupată în viața lui de fiecare zi.

Sfîntul Iacob ne îndeamnă: „Fiți împlinatorii cuvîntului, iar nu numai auzitorii lui" (Iacob 1, 22). A asculta ce ți se spune, ba chiar a sfătui pe alții, nu e așa greu. Dar a și făptui este mai greu. Cuvîntul e ca pleava, pe care o zboară vîntul; fapta e ca bobul sănătos, care hrănește și dă rod îmbelșugat.

Și cîte fapte ale dragostei de om, ale dragostei de popor nu așteaptă să fie împlinite de toți și de fiecare? Azi, peste tot se construiește, se muncește cu spor pentru o viață mai bună, mai fericită. Nu sta deoparte, ci pune și tu umărul, sufletul, rîvna, priceperea și dragostea ta. Să se vadă că nu ești dintre cei ce vorbesc frumos despre dragoste, despre fapta bună, dar nu fac nimic, dintre cei ce macină numai pleava vorbelor și nu grîul faptelor.

Așa te vei asemana lui Iisus Hristos, vei fi un adevărat ucenic al lui Hristos care nu numai că cunoaște poruncile Lui, ci le și împlinește. Că nu ascultătorii, ci împlinatorii cuvîntului sînt bine plăcuți Domnului și fîcșositori spre zidire vieții omenești.

TALANȚII

(Mt. 25, 14—30)

Cînd vorbim cu cineva grija noastră e să vorbim așa ca să fim cît mai bine înțeleși de cel cu care vorbim. De aceea căutăm să folosim cuvinte clare, expresii și rostiri potrivite și ușor de înțeles.

Regula aceasta a vorbirii pe înțeles este o regulă generală umană. Ea e respectată oriunde există oameni, oriunde oamenii voiesc să intre în legături unii cu alții și să statornicească între ei relații de conviețuire frățească.

Regula vorbirii pe înțeles a respectat-o și Mîntuitorul nostru Iisus Hristos. În cuvîntările Sale, Iisus Hristos Domnul nu a folosit rostiri abstracte, greu de înțeles, expuneri complicate și greu de urmărit, ci a folosit graiul viu al ascultătorilor, grai presărat cu multe imagini plastice, cu multe comparații și asemănări.

Între mijloacele folosite de Mîntuitorul pentru a-și face mai bine înțeleasă învățătura, se numără la loc de frunte. parabolele.

Ne sînt cunoscute minunatele parabole ale Domnului nostru Iisus Hristos. Ele se citesc ca pericope evanghelice în cadrul slujbelor sfînte și fiecare dintre noi a avut prilejul să le audă, dacă nu pe toate, apoi cu siguranță pe cele mai multe din ele. Iată, de pildă, și astăzi (Duminica a 16-a după Rusalii), s-a citit, în cadrul Sf. Liturghii, una din ele: parabola talanților.

Ce învățătură putem desprinde din această parabolă?

Maî întîi desprindem învățătura că nimeni dintre noi nu e lipsit de daruri. Toți sîntem înzestrați cu daruri, dar nu toți în același fel. Parabola ne spune că unul a primit cinci talanți, altul — doi, altul — unul.

Și într-adevăr, experiența ne arată că așa stau lucrurile și cu noi. Dacă, de pildă, ne uităm la înfățișarea fizică a ființei noastre, cîte deosebiri nu putem constata între noi... Unii sîntem mai înalți, alții mai scunzi; unii mai plini, alții mai slabi; unii mai rezistenți, alții mai puțin rezistenți.

Dar dacă ne uităm la însușirile sufletești? Cîtă varietate și aici... Toți sîntem înzestrați cu inteligență, simțire și voință. Dar cîtă deosebire între puterile sufletești ale unora și puterile sufletești ale altora...

Cîtă deosebire de asemenea, între conștiința morală a unora și conștiința morală a altora. La unii conștiința morală reacționează prompt la cea mai mică greșeală a lor sau a celor din jur; dar printre noi credincioșii sînt și oameni a căror sensibilitate morală reacționează slab și cu multă întîrziere.

Sînt deosebiri între noi și în ceea ce privește credința. Toți avem darul credinței. Îl primim prin ascultarea predicii și prin Botez. Dar nu toți avem același nivel de credință. Pentru nevoile credinței lor, unii dintre noi se mulțumesc cu ceea ce pot agonisi din obișnuitele slujbe dumnezeiești. Alții nu se mulțumesc cu atît. Vor mai mult. De aceea ei și caută mai mult. Merg mai des la Biserică. Se roagă mai des. Citesc mai des din Scriptură. Își pun mai la îndemîină catehismul.

Așadar, toți sîntem înzestrați cu daruri, dar nu toți sîntem înzestrați la fel. Unii au primit cinci talanți, alții doi, alții unul.

O a doua învățătură. Talanții, darurile cîte le avem, le-am primit de

la Dumnezeu. De la Dumnezeu, Tatăl nostru al tuturor care, ca un părinte iubitor poartă grijă de toți și de fiecare din noi.

Este o mare deosebire între credința noastră creștinească despre om și darurile lui pe de o parte, și între credința fatalistă pe de alta. Un gânditor care a trăit înainte de venirea Mântuitorului asemenea lumea aceasta cu o scenă, cu o scenă uriașă ai cărei actori sînt oamenii. Fiecare om, zicea acel gânditor, e îmbrîncit din neființă în scenă, de către o putere oarbă, de puterea destinului. Fiecăruia îi e distribuit un rol dinainte fixat. Omului nu-i rămîne decît să ăla la cunoștința rolul ce i s-a impus și să și-l împlinească cu resemnare.

Cîtă deosebire între concepția aceasta fatalistă și între credința noastră... Acolo omul e ca o jucărie fără valoare în mîna unei puteri oarbe; aici omul este fiu al lui Dumnezeu. Acolo nici vorbă nu poate fi de vreo legătură de iubire între destinul orb și între om; aici Dumnezeu este Tatăl nostru, Tatăl care din dragoste ne-a adus din neființă la ființă, din dragoste ne-a dat darurile pe care le avem, din dragoste poartă grijă de fiecare din noi. Acolo nu poate fi vorba de vreo legătură de iubire între om și destin, aici credinciosul știe și simte că nu-și poate manifesta mai potrivit legăturile lui cu Dumnezeu decît prin legăturile dragostei. Acolo destinului nu-i pasă de legăturile reciproce dintre oameni, aici avem rînduiala ca credincioșii să se iubescă unii pe alții așa cum îl iubesc și pe Dumnezeu.

Dar unii credincioși ar putea întreba: Dacă sîntem cu toții fii ai lui Dumnezeu, de ce El nu ne-a înzestrat pe toți la fel? De ce nu ne-a dat la toți, ori numai cinci talanți, ori numai doi, ori numai unul?

La întrebarea aceasta se poate răspunde cu o altă întrebare: Cine ești tu, de vii să ceri socoteală Celui ce ți-a dat gratuit din ale Sale? De unde-ți ieși tu dreptul de a învinui pe Dumnezeu că n-a împărțit darurile după dorința ta, ci a făcut aceasta după buna găsimă cu cale a înțelepciunii Sale? Cine dă daruri, dă după chibzuința Lui, nu după dorința primitivului.

Dar se poate răspunde și altfel. Dumnezeu este iubire. Așa ne învață Sf. Scriptură (I In. 4, 8). Iubirea înseamnă ieșirea din cercul îngust al preocupărilor egoiste, și apropierea de ceilalți, de semenii. Înseamnă apropierea de semenii și intrarea în legătură de strînsă comuniune cu ei. Apropierea de ceilalți însă s-ar face cu greu dacă le-am fi întru totul asemănători. Doi oameni deopotrivă de înzestrați și pregătiți se apropie mai greu unul de altul. Pătrunderea unuia o are și celălalt. Pregătirea unuia e aceeași și la celălalt. În asemenea condiții legăturile reciproce se înfiripă cu greu. Dar cînd unul e mai înzestrat și mai pregătit iar altul mai puțin înzestrat și mai puțin pregătit, lucrurile se schimbă. Cel mai puțin înzestrat caută să se apropie de cel mai înzestrat ca să prindă, să învețe ceva de la el. La rîndu-i cel mai bine înzestrat va simți mai viu trebuința de a se apropia de semenul slab înzestrat și pregătit, caută să intre în legături cu ei și să-i dea din ale sale.

Tot așa credinciosul mai slab în credință caută prietenia celui cu o credință mai tare și mai luminată ca să învețe de la el să și împlinească propria lui credință.

Astfel că, rînduind pentru fiecare din noi daruri diferite Dumnezeu a voit ca și pe calea aceasta să ne îndemne a ne apropia unii de alții spre a stabili între noi legăturile frăției și ale dragostei.

O a treia învățătură. Dându-ne daruri, Dumnezeu ne-a dat și obligația, misiunea de a ne trudi pentru dezvoltarea lor.

Fiecare primim un trup, dar nu-l primim în forma lui desăvârșită. Fiecare trebuie să aibă grija de a-și forma din trupul său instrumentul de muncă de care are nevoie. Toți primim inteligență, sensibilitate, voință, conștiință morală, credință. Dar nu le primim în formă deplin dezvoltată. De aceea fiecare din noi sintem datori să lucrăm pentru a ne dezvolta aceste daruri, pentru a ni le împlini și perfecționa.

În sfârșit, parabola talanților ne mai învață că odată și odată vom fi chemați să dăm socoteală înaintea lui Dumnezeu de felul cum am știut chivernisi darurile ce ni le-a dat. Desigur, conștiința morală ne trage și ea la răspundere pentru felul cum lucrăm cu darurile ce avem. De asemenea, semenii noștri ne judecă și ei într-un fel sau altul. Dar judecata deplină și definitivă ne-o va face Dumnezeu însuși.

Toți primim odată cu darurile, și obligații, misiunea de-a ne strădui, de a munci să le dezvoltăm cât mai mult.

Toți vom avea să răspundem înaintea conștiinței proprii, înaintea semenilor, dar și a lui Dumnezeu, de felul cum am lucrat cu darurile ce ni s-au încredințat.

Iată învățăturile desprinse din parabola talanților și pe care trebuie să ni le înscriem în lista regulilor după care avem a ne călăuzi în viață.

Să le primim nu numai în mintea dar și în adîncul inimii noastre ca pe niște puteri și lumini din care să ne sporim puterea și lumina vieții noastre de fiecare zi.

Să ne străduim a ne cunoaște darurile cu care sintem inzestrați de Dumnezeu și să ne străduim a le dezvolta și perfecționa.

Fie că avem cinci, doi sau un talant, să muncim cu tragere de inimă, să muncim sprijinindu-ne unii pe alții pentru a-i spori și a ne folosi împreună de ei.

Cei cu cinci talanți să nu se îngîmfe, ci munca lor s-o pună în slujba ridicării celor cu mai puțini talanți. Cei cu mai puțini să nu se întristeze, ci să muncească pentru a-i ajuta pe cei cu și mai puține daruri, sau pentru a se apropia de cei cu mai bună inzestrare.

Să nu ne ascundem în pămînt talantul. Să muncim, să ne pregătim cât mai bine, pentru a da cât mai mult spre folosul tuturor.

Să muncim încredințați că atunci cînd vom fi chemați la judecată, ne vom afla și noi printre slugile cărora dreptul judecător le va spune: „Bine slugă bună și credincioasă, peste puține ai fost credincioasă, peste multe te voi pune; intră întru bucuria Domnului tău”.

Pr. Prof. D. BELU

MEDITAȚIE PENTRU PREOȚI

CHEMAREA PREOȚEASCĂ

În Sfînta Evanghelie după Matei (4,18—20) citim următoarele:

„Umblînd Iisus pe lîngă marea Galileii, a văzut doi frați: pe Simon ce se numește Petru și pe Andrei, fratele lui, aruncîndu-și mreaja în mare, că erau pescari. Și a zis lor: Veniți după mine și vă voi face pescari de oameni. Iar ei îndată lăsîndu-și mrejele, au mers după El”.

Tot asemenea i-a chemat, ceva mai tîrziu, pe Iacov al lui Zevedei și pe

Ioan, fratele lui, pe cînd aceștia își cîrpeau mreжіle. Și ei erau pescari. „Iar ei îndată lăsînd corabia și pe Zevedei, tatăl lor, au mers după El” (Matei 4, 21—22). Apoi Matei, care ședea la vamă, auzînd și el chemarea: „Vino după mine”, a lăsat totul, s-a sculat (Luca 5, 27—28) și a urmat lui Hristos.

Oamenii pomeniți aci erau figuri simple și cu totul obișnuite. Ei nu erau rod de viață aleasă, nu se puteau mîndri cu rude sus puse, nu aveau nici deosebită știință de carte — ori erau chiar neștiutori de carte — nu erau umblați prin lume și țară; erau niște pescari smeriți și abia cunoscuți în satul lor de prietenii lor, de rudele lor smerite ca și ei. Unii erau vameși împătimiți în răul meseriei lor, alții, poate, țărani legați de glie, de moșie și de vie. Dar toți, așa cum erau, cu omenescul lor, prin nimic deosebit de al celor mai mulți dintre semenii, auzînd chemarea Mîntuitorului, au lăsat totul și au mers după El. Mai apoi, zidiți duhovnicește cu răbdare și cu îngăduință nețărnută, ei au lucrat împreună cu Hristos Domnul, s-au bucurat și s-au întristat pentru ale Lui și ale lumii pricini de bucurie sau de întristare, i-au îndrăgit și imitat viața în așa măsură, încît luînd asupra lor destinul Lui, au pălimit și au murit pentru El și pentru Evanghelia Sa, așa cum El însuși a murit pentru ei și pentru a lor mîntuire. Căci, se vede, chemarea adresată lor nu era ceva de toate zilele, ceva obișnuit; nu era numai chemarea unui om — oricine ar fi fost acesta — către alți oameni; ea era o chemare de har, de sus, de la Dumnezeu „care a făcut inimile tuturor și pătrunde toate faptele lor” (Ps. 32, 15), „care face pe îngerii Săi duhuri și slugile Sale pară de loc”. Prin ea — prin chemarea aceasta — Hristos i-a ales pe ucenici dintre alți oameni, i-a schimbat întru apostoli, i-a frămîntat și i-a dospit lăuntric prin dumnezeiasca Sa propovăduire și prin neîntrecuta Sa învățătură, ca și, mai apoi, prin trimiterea Sfîntului și de viață făcătorului Său Duh, i-a ridicat la slințenie personală și așa i-a pus spre a lor și a multora mîntuire.

Noi, preoții, sîntem urmași ai Sfîntilor Apostoli. Prin Sfîntii Apostoli, preoția noastră este de la Hristos, este chiar a lui Hristos Domnul. La vreme, El ne-a ales și ne-a chemat, ca și pe pescari și vameși, să-i slujim în chip deplin, desăvîrșit, fără rezerve de conștiință și fără ascunzișuri.

Intr-un fel, în felul potrivit firii lor, toate faptelele îl laudă pe Dumnezeu și toate îi slujesc Lui; toate îl preamăresc pentru puterea Sa nemărginită, pentru bunătatea Sa niciodată scăzută, pentru înțelepciunea Sa totdeauna ziditoare, pentru milostivirea Sa covîrșitoare de minte, pentru providența Sa nedesmințită. Dar, dintre toate faptelele, numai omul este capabil să-i slujească lui Dumnezeu în chip deosebit, căci numai el poartă în sine și cu sine chipul și asemănarea Făcătorului tuturor. Între oameni, creștinul își înalță deosebit slujirea; căci pe el l-a luminat Hristos prin Sf. Botez și îl întărește prin celelalte Sf. Taine. El însuși, creștinul, este un alt Hristos. Apoi, și între creștini, ca unul chemat de Hristos la apostolie, preotul trebuie să dovedească, prin toate ale sale, prin toată viața sa, cea mai aleasă, mai caldă și mai înalță slujire lui Dumnezeu.

La această împrejurare cu totul excepțională ni s-a căzut să cugetăm atunci cînd, în tinerețele noastre, ne-am încumetat să luăm asupra noastră „jugul lui Hristos”. Căci Domnul, fără îndoială, ne-a grăit și nouă, cum ne grăiește și azi cu fiecare prilej: „Veniți după mine!”. Da, veniți după mine, dar numai dacă într-adevăr mă iubiți din tot sufletul. „Căci cel ce iubește pe tată sau pe mamă mai mult decît pe mine, nu este vrednic de

mine. Și cel ce iubește pe fiu sau pe fiică mai mult decît pe mine, nu este vrednic de mine" (Matei 10, 37). Veniți după mine, dacă sînteți în stare să vă ridicați la înțelegerea cuvintelor: „Oricine voiește să vină după mine, să se lepede de sine, să-și ia crucea și să-mă urmeze. Căci cine vrea să-și scape viața, o va pierde, iar cine își va pierde viața pentru mine, o va afla" (Matei 16, 24—25). Veniți după mine, dacă sînteți hotărîți să beți paharul meu și să vă botezați cu botezul cu care eu mă botez (Matei 20, 23). Veniți după mine, dacă vreți să și rămi-neți întru mine totdeauna curați și cinstiți, dacă vo-iți să lucrați cu dreptate în sinul Bisericii mele. „Căci ochii Domnului caută pe cei drepți și urechile Lui iau aminte la ruga lor" (Psalm 33, 15).

„...El este drept și iubește dreptatea și fața Lui spre cei drepți privește" (Psalm 10, 7). Și vă zic vouă: „De nu va prisosi dreptatea voastră mai mult decît a cărturarilor și fariseilor, nu veți intra în împărăția cerurilor" (Matei 5, 20).

Si iarăși vă zic: Veniți după mine, numai dacă vă însușiți chemările ce vă fac, ca să puteți înfățișa astfel podoaba Bisericii și a credincioșilor, pîrga virtuților creștinești; ca frumusețea sufletului vostru să covîrșească mintea și să alunge, prin strălucirea ei, orice deșertăciune.

Cu adevărat, dacă dintru început ne-a adresat o asemenea chemare condiționată de cerințe duhovnicești cu totul deosebite și care cer neapărat să fie împlinite, atunci Domnul și așteaptă de la noi să lucrăm pe măsura acestei chemări. Și acestei așteptări trebuie să-i corespundem în slujirea noastră către Dumnezeu și către credincioșii noștri, către toți semenii noștri.

Noi, cu ale noastre mîini, aducem, aproape zilnic, Jertfa nesîngeroasă. Iată pricina, marea pricină, pentru care mîinile acestea trebuie să amintească neosîtenit și de netăgăduit curăția trupeză și sufletească a nevinovatului jertfitor Avel. Căci doar pentru această nevinovăție, pentru felul curat cu care s-a hotărît să aducă jertfă, pentru gîndul neprihănit cu care a însoțit fapta sa, — pentru toate acestea l-a văzut Dumnezeu pe Avel cel drept. Părintele Avram, în slujirea sa eroică, în atitudinea sa condiționată numai de gînd curat față de Dumnezeu, s-a încumetat să aducă jertfă și încă pe unicul său fiu, pe Isac. Și pentru această pricină a privit Dumnezeu spre el, i-a înseninat viața și bătrînețele, i-a redat fiul în deplină dragoste și bucurie și spre înmulțirea la nesfîrșit a spitei sale. Iar arhiereul Melhisedec prin pietate și sfințenie s-a făcut și a rămas prototipul arhiereului Hristos.

Ca unor urmași ai Săi, prin chemare și har, Mîntuitorul ne cere să ne asemănăm cît de cît, dacă nu chiar să ne identificăm, în curăție cu Avel, în slujire cu Avram, în pietate și sfințenie cu Melhisedec. Ca și El, să fim preoți „după rînduiala lui Melhisedec", cu ale noastre puteri omenești.

De altfel, chemarea noastră, prin ea însăși, ne pretinde ridicarea prin silință mereu susținută la slujire cît mai înaltă și mai aleasă. Căci ea se împlinește cu deosebire în Biserică și în zidirea la nesfîrșit a Bisericii lui Hristos, la înveșnicirea ei în lăuntricul nostru prin pilda vieții noastre creștinești și preoțești, prin propovăduirea Evangheliei și prin săvîrșirea Sf. Taine.

Preoția, de fapt, este o slujire mai mult pentru alții decît pentru noi

înșine, slujire pentru îndrumarea credincioșilor pe drumul păcii și al buneivoinii și prin mîntuirea lor în Hristos Domnul. Cu adevărat — scrie cineva — „cine este botezat pentru sine este botezat; cine se împărtășește cu Sf. Cuminecătură pentru sine se împărtășește. Dar nimeni nu este hirotonit pentru sine, nimeni nu este hirotonit pentru a cîștiga cerul numai pentru sine, ci este hirotonit ca să ajute pe mulți alții spre a cîștiga cerul”, spre mîntuirea multora.

Din specificul creștin al acestei împrejurări izvorăște apoi și răspunderea mare pe care o avem, noi preoții, în chemarea noastră, răspundere cu consecințe ce se văd mereu chiar în imanență, necum în lumina lui Dumnezeu. De aceea neîmplinirea ei cu scumpătate și în duhul cerut nouă de Hristos Domnul mustește rană în trupul Bisericii și prilejuește smin-teală în sînul credincioșilor ei. Și „vai de omul acela, prin care vine smin-teala” (Matei 18, 7), ne zice Mîntuitorul.

De bună seamă, răspunderea chemării noastre se va vădi în toată întinderea ei și fără nici o puțință de tăgadă în fața Celui ce ne-a chemat și ne-a ales, înaintea lui Hristos, în ziua înfricoșatei judecăți. Atunci, nemitarnicul Judecător, Hristos Domnul ne-ar putea zice:

„Chemaii mei întru apostolie! Cum v-ați împlinit slujirea la care ați fost puși? Căci eu am flămînzit și nu m-ați hrănit! Eu v-am hrănit ca să fiu hrănit întru oile mele. Dar voi m-ați hrănit numai cu exemplu înveninat, cu cuvînt uscat, sec și fără nici o vlagă; Tainele le-ați slujit numai înîmplător și cu nerăbdare, fiind mai lacomii la lînă decît la oi. Ce fel de socoteală îmi veți da deci de darul ce am vărsat în voi, de chemarea cu care v-am trimis în lume?”

Doamne, Hristoase, mult milostive, judecătorule drept, nu am voi să auzim asemenea cuvinte osînditoare pe veci de veci. Poate le-am merita, totuși. Căci nu am lucrat și încă nu lucrăm pe măsura duhovniceștii noastre chemări. Dar slăbiciunea este legată și de firea noastră omenească. De aceea, ca să ne putem cuceri în mai mare măsură de răspunderea ce ne-a încredințat, stă-ne în ajutor. Fii cu noi, ca să frîngem păcatul, să înmulțim darul și să ne putem face vrednici de bunătatea și milostivirea lui Dumnezeu! Bunătatea Ta covîrșească întru totul micimea noastră, ca ridicați astfel în lumina cînstitei și sfîntei noastre preoții, să fim cu adevărat folositori duhovnicește turmei încredințate nouă și fără de osîndă să ne putem înfățișa la vreme înfricoșatei dar drepte Tale judecăți!. Amin.

Pr. S. VECERZAN (Tilișca)

SF. NICOLAE

Voi sînteți prietenii mei.

(In. 15. 14).

Așa a grăit Mîntuitorul către Sfinții Săi Apostoli: „Voi sînteți prietenii mei!”. De ce i-a numit prieteni? Pentru că ei au ascultat chemarea Lui, i-au urmat Lui, i-au împlinit poruncile, l-au iubit pe El, iar El le-a descoperit lor toate ca unor prieteni preaiubiți. Ne întrebăm însă: numai despre Sf. Apostoli spune Mîntuitorul că sînt prietenii Lui? Nu. Ci El însuși ne asigură că „oricine face voia Tatălui celui din ceruri, este fratele meu” (Mt. 12, 50), că pe tot „cel ce mă iubește ... îl voi iubi și eu și mă voi arăta lui” (In. 14, 21).

Deci oricine iubește pe Iisus Hristos și împlinește poruncile Lui, este iubit și el de Iisus Hristos, este frate, prieten al lui Iisus Hristos. Astfel

de prieteni a avut Iisus Hristos nu numai pe Sf. Apostoli, ci și nenumăratele cete ale sfinților Bisericii noastre, milioane de credincioși care au urtre acești prieteni preaiubiți ai lui Iisus Hristos: pe Sf. Nicolae din Mira Lichiei. Și cinstindu-l pe el, preamărim pe însuși Mântuitorul nostru Iisus Hristos, care s-a sălășluit într-însul și l-a ridicat la cinstea de a fi prieten al Lui.

*

Sfântul Nicolae a avut prieten pe Iisus Hristos din tinerețele sale pînă la sfîrșitul vieții. Crescut într-o familie creștină evlavioasă, el a fost fiul Bisericii. Pașii lui se îndreptau în fiecare zi spre biserică, unde se desfăta în rugăciuni și imne de preamărire a Mântuitorului, a Maicii Domnului și a sfinților. Așa a ajuns să fie ales în scaunul de mitropolit din Mira Lichiei. Neînțelegîndu-se pe cine să aleagă, cei ce s-au adunat pentru alegerea noului mitropolit, s-au învoit să aleagă pe acela care va veni în dimineața următoare primul la biserică. Și primul a fost Nicolae. Acesta a fost semn că Dumnezeu pe el îl alege și el a și fost ales de cler și credincioși.

Fîind fiu al Bisericii, ca mitropolit el a devenit stîlp al drepte credințe. El a primit învățătura Mântuitorului, păstrată de Biserica Ortodoxă, și a propovăduit-o fără schimbare, ferind pe credincioși de rătăcirile ereziei lui Arie. El a păzit cuvîntul lui Dumnezeu așa cum ni l-a descoperit Iisus Hristos, l-au transmis Sf. Apostoli și Biserica Sa.

El însă și-a arătat iubirea față de Iisus Hristos nu numai prin dreapta credință, prin păstrarea neschimbată a învățăturii sfînte, ci și prin dreapta viețuire, adică viețuirea după poruncile Domnului. În el strălucesc o mulțime de virtuți, ca dragostea de om, milostivirea, bunătatea, blîndețea, smerenia, jertfelnicia, înțelepciunea, fecioria, ș. a.

*

Cinstind pe Sf. Nicolae, cel ce face parte din mărita ceată a prietenilor lui Iisus Hristos, gîndul nostru se îndreaptă și spre toți cei ce poartă numele Sf. Nicolae și îndeosebi spre I. P. Sf. nostru mitropolit Nicolae. Crescut într-o familie evlavioasă, în rugăciunile și rînduiele Bisericii, Înalt Prea Sfinția Sa, avînd ca model pe Sf. Nicolae, și-a închinat toată viața slujirii lui Hristos și Bisericii. Ca dascăl și îndrumător a tilcuit Sf. Scriptură a Noului Testament, cuvîntul lui Dumnezeu, în grai de înțelepciune străbună, a învățat fără zăbavă dreapta credință a Bisericii noastre. Ca părinte al nostru al tuturor ne-a cuprins în brațele bunătății, blîndeței și dragostei Sale, rugîndu-se împreună cu noi și pentru noi, sprijinind pe cei ce voiau să fie slujitori ai altarelor să pășească pe calea cea bună, ajutînd la împlinirea a tot ce e bun și frumos.

*

„Voi sînteți prietenii mei” a zis Mîntuitorul către Sf. Apostoli. Sînt cuvinte care se adresează nu numai Sf. Apostoli, ci tuturor celor ce-l iubesc pe Iisus Hristos și împlinesc poruncile Lui. Privind la pilda Sf. Apostoli, la pilda Sf. Nicolae și a altor sfinți, care sînt prietenii lui Iisus, să ne străduim și noi ca prin viață de rugăciune și virtute, de bunătate și dragoste, de muncă și de slujire a păcii și a Patriei scumpe, să ajungem a auzi cuvintele fericitoare de la Mîntuitorul: „Voi sînteți prietenii mei” și a înțelege astfel și celelalte grăiri ale Mîntuitorului, ca: „Feriți făcătorii de pace” (Mt. 5, 5—9), fericiți și în veacul acesta și în veșnicie. Amin.

Pr. Prof. N. MLADIN

BISERICA CU HRAMUL „SFÎNTA TREIME” DIN PAROHIA SOHODOL-BRASOV

Biserica Sfînta Treime este așezată în latura dinspre Bran a satului Sohodol, răspîndit pe colinele și văile ce se leagă spre Nord-Vest cu această localitate, iar spre Nord cu Tohanul Nou.

Are formă de cruce cu absidele laterale mult ieșite înafară, aducînd a transsept.

Biserica aceasta a fost zidită către sfîrșitul secolului XIX și nu a mai fost pictată.

În 1924 a fost reparată radical. Cu acest prilej s-a făcut tîmpla de lemn și icoanele care au fost pictate de pictorii I. Dogărescu din București și Simionescu din Lugoj.

BISERICA CU HRAMUL „ADORMIREA MAICII DOMNULUI” DIN PAROHIA POARTA-BRAN

Biserica cu hramul „Adormirea Maicii Domnului” din parohia Poarta-Bran este așezată aproape în mijlocul satului, pe o ridicătură de pe care domină valea respectivă, sub munții Bucegi.

Are formă de cruce, ale cărei abside laterale ale naosului se despart de absida principală a altarului printr-o tîmplă de zid.

Grosimea zidului este de circa un metru. Ca și cele din jur, biserica din Poarta prezintă în fața turnul clopotniței, sprijinit pe zidurile groase ale pridvorului.

A fost zidită în 1836, după cum rezultă dintr-o inscripție zugrăvită în latura de Sud în naos, între fereastra naosului și sînul din această latură.

Pictura este lucrată în frescă, stratul alb, armat cu cîlți, fiind destul de subțire, iar culorile aplicate nu toate indeajuns de durabile, pentru a rezista la curățirea de praf și de fum, care se impune. De aceea, acolo unde după curățire culorile vor ceda, pictorul executant va trebui să le întregească în tehnica tempera, păstrînd desenul și coloritul original.

Tîmpla de zid prezintă icoanele împărătești zugrăvite pe lemn, de dată recentă, iar celelalte trei registre superioare în tehnica frescă, însă mai șterse decît scenele și subiectele din restul bisericii. Ele vor trebui refăcute pe actualele desene și în coloritul actual.

Prof. VICTOR BRĂTULESCU

ALMANAHUL PAROHIEI ORTODOXE ROMINE DIN VIENA pe anul 1962. Editat de Parohia ortodoxă română din Viena (Wien I, Löwelstrasse 8). Pagini 152.

La începutul anului 1958 a luat ființă Colonia Română din Austria, cu un număr de 25 membri întemeietori, care în adunarea generală din 29 martie a aceluiași an au ales un comitet de conducere. Atunci au fost votate și statutele coloniei, care potrivit legilor în vigoare, au fost aprobate de forurile de stat austriace.

Colonia Română din Austria este, faptic, o continuare, sub formă mai largă, a vechiului Club Român din Viena, întemeiat prin anul 1898 și a cărui activitate a durat pînă în vremea întîiului război mondial din 1914—1918.

Majoritatea covârșitoare a romînilor sălășluiți în Austria și mai ales în Viena, erau ardeleni și bucovineni. Clubul Român din Viena le înlesnea păstrarea specificului lor național în țara în care și creaseră cămin sta-tornic.

Una din înălptuirile de seamă ale acestui club a fost înființarea Capelei ortodoxe romîne din Viena, care aparținea din punct de vedere canonic de Mitropolia de odinioară a Bucovinei. La Crăciunul anului 1906 capela era construită și înzestrată cu toate cele trebuincioase săvîrșirii serviciilor divine. Preotul rus din Viena, Nicolae Nikolaevski — „un bătrîn cuminte, plin de blîndețe și de bunătate”, cum îl caracterizează un contemporan al său — a dăruit întregul iconostas, precum și unele obiecte de cult. Din pricina unor greutăți biurocratice, sfîntirea capelei nu s-a putut face decît în 8 ianuarie 1907. Rostul acestei capele a fost de-o însemnătate covârșitoare, deoarece în răstimpul dintre cele două războaie mondiale și după aceea, a strîns în jurul ei pe toți romîni aflați în Viena.

Potrivit statutelor sale, Colonia Română din Austria are următoarele scopuri: de a strînge legăturile de prietenie între membrii ei; de-a păstra și promova tradițiile, limba, arta și cultura romînească; de a sprijini exercitarea cultului religios al membrilor săi și al Bisericii ortodoxe romîne din Viena; de a dezvolta relațiile cu organizațiile și instituțiile culturale, științifice, artistice și turistice din Republica Populară Romînă, prin excursii în țară și spectacole publice.

Numai în vara anilor 1958—1961, Colonia Romînă din Viena a organizat un număr de 10 excursii în țara noastră, prin mijlocirea Oficiului Național de Turism „Carpați”, la care au luat parte peste 400 de membri, vizitînd orașe și sate, muzee și mînăstiri, așezăminte de artă și cultură, parcuri și gospodării agricole, întreprinderi industriale și stațiuni clima-

terice și balneare, sau petrecînd în sinul familiilor înrudite vreme de 3—4 săptămîni.

Majoritatea covârșitoare a membrilor Coloniei Romîne din Austria sînt enoriași ai Parohiei ortodoxe romîne din Viena.

Leagăn al unei culturi înfloritoare, Viena a atras la școlile ei mulți tineri din țările ortodoxe răsăritene, dornici să învețe medicina, științele, literele și teologia. Sînt cunoscute apoi legăturile negustorești ale acestui oraș cu Răsăritul și Sud-Estul continentului nostru.

Cînd anume s-au așezat la Viena credincioși ortodocși, încă nu s-a putut stabili. Se presupune că nu mai devreme de veacul XVII.

Mult timp credincioșii ortodocși din Viena nu și-au avut locașul lor de închinare, deoarece Habsburgii nu admiteau cultul ortodox în teritoriile stăpînite de ei.

După despresurarea Vienei, în 1683, și alungarea turcilor din Ungaria peste Dunăre și Sava, numărul credincioșilor ortodocși din imperiul habsburgic a crescut mereu, prin înglobarea ținuturilor sîrbești și romînești din părțile de miază-zi și răsărit ale Ungariei. Acest fapt a determinat cîrmuirea austriacă să asigure și ortodocșilor cuvenitele drepturi și libertăți religioase. De vreme ce tratatele de pace de la Carloviț (1699) și Pojarovaț (1718) prevedeau dispoziții exprese pentru libertatea religiei creștine romano-catolice în imperiul otoman, era firesc ca și creștinilor ortodocși din împărăția habsburgică — și în primul rînd celor așezați în Viena — să li se asigure condiții de viață similare și din punct de vedere religios. Cert este că încă înainte de 1726 credincioșii greci și „valahi” din Viena dobîndiseră dreptul de a-și exercita nestîngheriți de nimeni credința lor religioasă.

Documentele vremii atestă că în veacul XVIII, slujbele divine pentru credincioșii ortodocși din capitala Austriei se făceau, la început, de vlădici sîrbi, care veneau din cînd în cînd la Viena. În lipsa unui locaș de cult propriu, aceste sfînte slujbe se săvîrșeau în case de-ale credincioșilor ortodocși. Preoții și diaconii care însoțeau pe vlădicii sîrbi în drumetțiile lor, săvîrșeau cu o cale botezuri, cununii și spovedanii.

Cea dintîi știre despre săvîrșirea unui serviciu divin public după rînduiala ortodoxă datează din anul 1730. La acea dată, un mîitropolit sîrb a închiriat o casă (în Demplingerhof), amenajînd acolo un paraclis cu hramul „Sf. Gheorghe”. După 6 ani (1736), l-a mutat în Steierhof.

În 1753, credincioșii greci și valahi au izgonit de acolo pe slujitorii bisericești sîrbi, aducînd greci din Arhipelag ca să le săvîrșescă sfîntele slujbe în limba greacă. Stăpînirea de stat austriacă, sesizată, a dat cîștig de cauză sîrbilor, retrocedîndu-le paraclisul și supunînd pe credincioșii greci și valahi oblăduirii Mitropoliei sîrbești din Carloviț.

Un decret din 28 martie 1761 a pus capăt fricțiunilor dintre cele două tabere, dispunînd ca la paraclisul din Steierhof să slujească doi preoți, unul sîrb și altul grec, fiecare în limba bisericii lui. Nemulțumiți, greco-valahii ortodocși din Viena gravitează în spre paraclisul rusesc, fapt care nu putea să convină intereselor guvernamentale austriace. De aceea, la 10 februarie 1776, împărăteasa Maria Terezia dădu comunității greco-valahe din Viena cuvenitul privilegiu religios merit să pună capăt neînțelegerilor din sinul ortodocșilor și să statornicească liniștea, pacea și rîn-

duiala la paraclisul din Steierhof. Vreme de un veac și jumătate, comunitatea greco-valahă și paraclisul „Sf. Gheorghe” din Viena aveau să rămână sub jurisdicția canonică a mitropolitului sîrb din Carlovîț. Urmașii Mariei Terezia — Iosif II (în 1782), Leopold II (în 1791) și Francisc I (în 1794) — au confirmat privilegiul amintit.

Ca să pună capăt fricțiunilor dintre credincioșii de supușenie otomană și cei de supușenie austriacă, aceștia din urmă au hotărît să se constituie într-o comunitate separată. Astfel, la 13 ianuarie 1786, un număr de 32 supuși austriaci — originari din Macedonia, Epir și din ținuturile românești de dincoace de Dunăre — hotărîră într-o adunare să întemeieze la Viena o comunitate bisericească deosebită, fără nici o legătură cu cea de la paraclisul „Sf. Gheorghe”. La 29 ianuarie 1787, împăratul Iosif II acordă „națiunii grecești și valahice” de religie greco-neunită, constituită în comunitatea ortodoxă „Sfînta Treime” din Viena, un privilegiu întru totul asemănător cu cel hărăzit comunității „Sf. Gheorghe” de către Maria Terezia. Potrivit prevederilor așa-numitului „edict de toleranță religioasă”, dat de împăratul Iosif II la 19 octombrie 1781, comunitatea greco-ortodoxă — ca și celelalte culte necatolice din imperiul austriac, — nu putea să-și construiască locaș de închinare care să aibă turlă, clopote și intrare de-a dreptul din stradă.

La 20 ianuarie 1861, comunitatea bisericii „Sf. Treime” din Viena și-a votat un regulament, prin care se hotăra deplina ei autonomie în toate treburile interne și externe, fără să mai depindă de sîrbi.

După aceea, înmulțindu-se familiile românești din Ardeal, Banat și Bucovina care s-au statornicit în capitala Austriei ca funcționari, medici, ofițeri, ingineri, etc., deputatul român Silvestru Morariu Andrievici — viitorul mitropolit al Bucovinei — a cerut în parlamentul austriac ca la biserica „Sf. Treime” să fie numit un preot care să cunoască și limba numeroșilor credincioși ortodocși romîni. Cum însă tocmai în anul acela (1867) imperiul se reorganizează pe bază dualistă, intervenția amintită rămăsese fără rezultat pînă în 19 martie 1893, cînd un rescript imperial hotări că cele două comunități greco-orientale din Viena au fost scoase de sub jurisdicția mitropolitului sîrb din Carlovîț și trecute sub oblăduirea Mitropoliei Bucovinei și Dalmatiei, înființată la 13 ianuarie 1873. În sfîrșit, un decret guvernamental din 6 mai 1893 hotăra că de parohia „Sf. Treime” țin toți credincioșii ortodocși din Viena care nu sînt supuși otomani și nu sînt de naționalitate slavă. Competența fiecăreia din cele două comunități era astfel delimitată definitiv.

Este vrednic de menționat amănuntul că după datele recensămîntului din 1910, se aflau atunci în Viena 4.757 credincioși ortodocși, dintre care 1.355 cetățeni austriaci, iar majoritatea străini, adică maghiari, sîrbi și otomani.

La Viena (în Löwelstrasse 8) înțează de mai multă vreme o capelă ortodoxă romînă pentru îndeplinirea trebuințelor religioase ale credincioșilor ortodocși romîni care trăiesc în capitala Austriei. Această capelă păstrează legătura canonică cu Patriarhia Bisericii Ortodoxe Romîne, de la care primește pe slujitorii altarului și cărțile de ritual.

Vreme de 4 ani, credincioșii ortodocși romîni din Viena au fost păstoriți de către P. C. Preot Leonida Popescu. În toamna anului 1960 P. C. Sa

a fost distins cu Crucea Patriarhală și rechemat în țară, spre a i se da o altă îndatorire pastorală.

În locul său, Prea Fericitul Patriarh Justinian a numit paroh al capelei ortodoxe române din Viena pe P. C. Preot Dr. Gheorghe I. Moisescu, profesor la Institutul Teologic de grad Universitar din București.

Cu prilejul instalării sale — săvârșită în 9 octombrie 1960 — noul păstor al credincioșilor ortodocși români din capitala Austriei a arătat deslușit năzuințele ce-l însuflețesc și planul de muncă duhovnicească pe care era hotărât să-l ducă la îndeplinire cu ajutorul lui Dumnezeu și cu sprijinul binevoitor al ocîrmuirii noastre bisericești și al enoriașilor parohiei. (Amănuntele au apărut, la timpul său, în revista „Biserica Ortodoxă Română”, 1960, nr. 11—12, p. 1001 urm.).

Un rod de seamă al strădaniilor sale este almanahul care ne prilejuește evocările și considerațiile de față. E prima lucrare de acest gen editată de Parohia ortodoxă română din Viena. Ea se impune prin varietatea și calitatea cuprinsului, ca și prin prezentarea tehnică-grafică excepțională.

Cartea e prefațată de Prea Fericitul Patriarh Justinian, care poartă statornică grijă părintească parohiei noastre din Viena.

Partea calendaristică propriu-zisă — înzestrată cu suplimente lunare de date istorice însemnate — este întregită de un bogat cuprins religios-moral și istoric-patriotic, hărăzit să servească drept nutremînt pentru zidirea sufletească a enoriașilor parohiei. Acest material a fost selecționat cu pricepere de către Părintele Profesor Gh. I. Moisescu „din holda cea bogată a scrisului românesc”, bisericesc și mirenesc, astfel încît el să fie cu adevărat de folos — cum arată titlurile rubricilor — „pentru suflet” și „pentru minte”, „de cetit în sărbători”, de rememorat înțelepte „cuvinte din bătrîni” și pentru a cunoaște cît mai deplin „frumusețile pămîntului românesc”. „Cronica” ce le încheie încrestează la răboj fapte de seamă petrecute în cursul anului 1961, în țara noastră și în sînul parohiei.

La rubrica intitulată „Penfră suflet”, Prea Fericitul Patriarh Justinian arată „Binefacerile rugăciunii”. Înalt Prea Sfințitul nostru Mitropolit Nicolae Colan al Ardealului vorbește cu căldură și înțelegere pătrunzătoare despre „Inima” curată, visteria cea mai scumpă a creștinului. Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Firmilian al Olteniei ne învață „Cum trebuie făcută rugăciunea”. În continuare, precum și în rubricile următoare, alături de fragmente din Catehism, întîlnim pagini alese din Eminescu, Tolstoi, preotul Radu Șapcă, Dionisie Romano, academicienii Tudor Vianu și Perpesicius, Dr. Virgil Ciobanu, din poeți și scriitori de renume români și străini, impresii de călătorie în țara noastră ale unor enoriași ai parohiei, etc. Despre trecutul istoric al coloniei române și al parohiei ortodoxe române din Viena scrie documentat Părintele Profesor Gh. I. Moisescu. O mențiune specială se cuvine lucrului bun săvârșit în vara anului 1961, prin restaurarea completă a Capelei de la Tivoli-Viena, unde a fost adăpostită crucea lui Șerban Cantacuzino, din vremea asedierii Vienei (1683).

Almanahul e lucrat cu dragoste de părinte sufletească și cu pricepere de expert.

GRIGORIE MARCU

Ministerul Învățămintului și Culturii — Institutul de Științe Pedagogice: DIN ISTORIA GÎNDIRII PEDAGOGICE UNIVERSALE — ANTOLOGIE — vol. I. Editura de Stat Didactică și Pedagogică — București, 1959, 539 p.

Diferite edituri de Stat din Țara noastră dau la lumină un mare număr de cărți, care ne atrag, ne cuceresc de la început atît prin aspectul cît și prin conținutul lor. O astfel de carte este și cea de mai sus, apărută sub redacția Dlui Prof. univ. Stanciu Stoian, ajutat de un număr de 27 de colaboratori. Este o lucrare care impune prin bogăția materialului pe care îl cuprinde, precum și prin ținuta ei științifică. Deși este o antologie, cartea: *Din istoria gîndirii pedagogice universale* nu se substituie manualului de Istoria pedagogiei, așa cum se spune în cuvîntul introductiv al Editurii, ci „a fost concepută ca un material care vine în ajutorul acelor care studiază această disciplină”, mult folositoare, am adăuga noi, și altor cititori cu preocupări de natura aceasta, fiind prima lucrare de acest fel care apare în anii regimului nostru democrat popular.

După un scurt cuvînt introductiv din partea Editurii, urmează o prefață, de asemenea scurtă, semnată de Dl Prof. univ. Stanciu Stoian, în care se subliniază necesitatea apariției unei asemenea lucrări, precum și metoda de lucru folosită la redactarea ei. Metoda este cea cronologică, plecîndu-se din antichitate și pînă în veacul trecut, prezentați fiind cei mai reprezentativi autori, care, într-un fel sau altul, au avut tangențe cu probleme de pedagogie. Prezentarea fiecărui autor se face în felul următor: Se dă mai întîi o scurtă schiță biografică în care, de cele mai multe ori, se fac și aprecieri asupra activității pedagogice a persoanei în cauză, și apoi, în continuare, extrase din una sau mai multe lucrări mai reprezentative ale autorului în studiu. În alegerea textelor s-a ținut seama „de cîteva criterii generale: de ceea ce e mai reprezentativ în gîndirea pedagogului respectiv, ceea ce e mai just, ceea ce, mai ales, în ansamblul întregii antologii dă o imagine mai clară a mersului ascendent, progresist al gîndirii pedagogice”.

Materialul este grupat în două mari compartimente: Pedagogia universală și pedagogia romînească.

Pedagogia universală este împărțită la rîndul ei în:

1. ANTICHITATEA (orînduirea sclavagistă), cu subcapitolele:

a) *Educația și instrucția în Grecia și Roma antică* (p. 11—46). În antichitate nu găsim pedagogi în sensul actual al cuvîntului; elemente de pedagogie cuprindeau în operele lor istoricii și filozofii vremii. Șirul lor începe cu *Homer*, continuîndu-se apoi cu sofisti ca *Protagoras*, *Antiphan*, ș. a. Este menționat apoi *Democrit* (460—370 î. H.), de la care reținem înțelepte cugetări ca acestea: „Să ne ferim de greșeli, nu de teamă ci din simț de răspundere”; „Cel ce face nedreptăți este mai nefericit decît cel ce le îndură”; „Cel ce se lasă stăpînit de avere în toate nu poate fi niciodată un om drept”; „Să ne dăm osteneala să realizăm fapte și acțiuni morale, nu vorbe”; „Nici o artă, nici o știință nu este posibilă fără muncă”; „Cel ce pune în aplicare în educație încurajarea și vorba blîndă obține, fără îndoială, rezultate superioare celui ce se servește de legi și de constrîngere”; „Curajos e nu numai cel ce învinge pe dușmani, ci și acela care-și

învinge propriile lui păcate" și altele de felul acestora; *Socrate* (469—399 î.e.n.), care pune un mare apăs pe educația morală, pe comportarea dreaptă a omului; *Platon* (427—347 î.e.n.), reproducându-se din lucrările acestuia consacrate organizării sociale: *Legile și Republica* — fragmente privind educația băieților și fetelor între 4 și 7 ani, învățământul elementar între 10—16 ani; studiul geometriei, astronomiei, muzicii, etc.; *Aristotel* (384—322 î.e.n.), căruia îi aparține cunoscuta teză, potrivit căreia „omul este un animal social”, care constituie punctul de plecare al concepției lui educative; *Quintilianus* (35—95 e.n.), profesor de retorică la Roma și autorul lucrării: „*Institutio oratoria*”, „una dintre cele mai strălucite opere cu caracter pedagogic pe care le-a lăsat antichitatea”, în care, vorbind despre îndatoririle profesorului de pildă, se spune: „El (profesorul) să aibă față de toți elevii sentimentele unui părinte și să considere că ocupă locul celor ce i-au încredințat copiii lor, să nu aibă vicii și nici să nu le admită”.

b) *Pedagogia creștină din ultimele secole ale antichității* este un alt subcapitol al cărții, unde este menționat *Clement Alexandrinul*, cunoscut de noi din *Patrologie*, cu lucrarea sa: „*Pedagogul*”, în care este vorba de Mântuitorul Iisus Hristos, păstorul, educatorul și modelul creștinilor; *Vasile cel Mare* (330—379) — „spirit cultivat și erudit”, cum îl caracterizează lucrarea, reproducându-se câteva pagini din scrierea Sf. Vasile: „Cuvînt către tineri, sau Despre folosul ce-l putem trage din citirea scrierilor profani”, în care, precum știm, se recomandă creștinilor să nu ignoreze literatura necreștină, ci să fie „în neîncetată legătură cu poezii, istoricii, oratorii și toți oamenii care ar putea să ne fie de folos spre îngrijirea sufletului nostru”, luînd de la fiecare, întocmai ca o albină, numai ceea ce este de folos, spre zidire; și *Ieronim*, menționîndu-i-se lucrările: *Scrisori către Laete*, pentru educația fiicei sale Paula” și: „*Scrisori către Gaudențius* pentru educația micuței Pacatula”, care au un mai vădit caracter pedagogic.

2. ȘCOALA ȘI PROBLEMELE DE EDUCAȚIE ÎN ORINDUIREA FEUDALĂ, cu subcapitolele:

a) *Educația și instrucția în Evul Mediu feudal* (p. 65—80), unde se menționează *Alcuin* (735—804) sau *Albinus Flaccus*, teolog și poet, autor de manuale școlare: gramatică, retorică și dialectică; *Grabanus Maurus* (776—856), în ultima parte a vieții sale arhiepiscop de Mainz, unde ținea predici cu caracter de lecții publice, și autorul unei lucrări cu pronunțat conținut pedagogic: „Despre instrucția clerului”; *Vladimir Monomahul* (1053—1125), mare cneaz al Kievului, important prin lucrarea „*Paucenie*” sau „*Învățătura către copiii săi*”, cuprinzînd „numeroase îndrumări, izvorite din bogata viață a cneazului, fiind brodate pe învățătura creștină”. Lucrarea își merită pe deplin numele, pentru că e plină de îndrumări prețioase, izvorite dintr-o inimă largă și caldă, din care reținem: „Mai presus de toate să nu uitați de cei săraci și, pe cît vă stă în puteri, hrăniți pe orfani și dați-le daruri, iar pe văduve ajutați-le singuri și nu lăsați pe cei puternici să nimicească oamenii... Cîstește pe cel bătrîn ca pe un părinte, iar pe cel tînăr ca pe un frate... Rătăcind în minciuni, în beții și desfrînare, vă veți pierde și sufletul și trupul... Cînd treceți pe lîngă om să-l salutați, spunîndu-i un cuvînt bun”; *Toma din Aquino* (1225—1274), reprezentant de seamă al filozofiei scolastice și socotit de către Biserica romano-catolică ca cel mai de seamă teolog al ei.

b) *Școala și gândirea pedagogică în epoca Renașterii și a Reformei* (p. 81—115), unde întâlnim pe *Desiderius Erasmus de Rotterdam* (1466—1536), unul dintre cei mai de seamă umaniști ai Renașterii, care pledează pentru răspîndirea culturii în mase cît mai largi, pentru că „fiii cetățenilor nu sînt mai puțin oameni decît fiii regilor”; *Thomas Morus* (1478—1535), unul dintre socialiștii utopici, cunoscut prin lucrarea sa: „Utopia”, din care se reproduc largi pasaje și din care nu lipsesc și unele constatări juste, ca de pildă detestarea războiului, parazitismul celor bogați, etc.; *Martin Luther* (1483—1546), care cerea pentru reușita Reformei „înființarea și întreținerea cît mai multor școli”, avînd ca lucrări cu conținut pedagogic: „Către nobilimea creștină”, „Către primari și consilieri” și „Predici despre faptul că trebuie să ținem copiii la școală”, lucrări prin care „Luther a adus o contribuție importantă la dezvoltarea și răspîndirea învățămîntului popular și la ridicarea prestigiului învățătorilor”; *Francois Rablais* (1495—1553); *Michel de Montaigne* (1533—1592), cu fragmente din „Eseurile” sale; precum și *Educația și instrucția în Rusia în sec. XVI—XVII*, unde sînt amintite *Școlile frăției din Luțk*, create și răspîndite în aproape toate orașele din Ucraina și Belorusia în secolul XVI și XVII și care „au fost mijloacele eficace ale luptei ucrainenilor și belorușilor împotriva asupririi naționale și religioase de către panii polonezi și biserica catolică”, prima școală de acest fel fiind cea din Lvov (1586). Semnificativ este art. 4 din Regulamentul acestor școli care sună astfel: „În școală, cei bogați față de cei săraci nu pot fi socotiți mai presus, ci numai prin știință, iar după exterior toți sînt egali”.

c) *Școala și teoria pedagogică în perioada descompunerii capitalismului* (p. 116—217), subcapitol în fruntea căruia se găsește marelui pedagog ceh *Jan Amos Komensky* (1592—1670), „părinte al pedagogiei moderne”, cum este numit de istorici ai pedagogiei, și nu fără temei, pentru că el este primul care ne dă un sistem pedagogic științific. Komensky a elaborat sistemul de organizare a școlii și a procesului de învățămînt pe clase și lecții, an școlar, etc. Sînt reproduse largi pasaje din lucrările acestuia: „Didactica magna”; „Școala maternă”, folosită în traducerea P. C. Prof. Dr. Milan Šesan de la Institutul Teologic Universitar din Sibiu, și alte lucrări din care putem desprinde multe idei ce ne pot fi de mare folos și în zilele noastre; *Thomaso Campanella* (1568—1639), călugăr dominican, important prin lucrarea: „Cetatea soarelui”; *John Locke* (1632—1704); *François Fénelon* (1651—1715), arhiepiscop de Cambrai, cu lucrarea: „Tratat despre educația fetelor”; *Jean Jacques Rousseau* (1712—1778) cu „Contract social”; „Discurs asupra originii și bazelor inegalității dintre oameni” și capitole întregi din „Emil sau Despre Educație”; *G. S. Skovoroda* (1722—1794), filozof, poet, umanist, democrat și iluminist ucrainian, care a exercitat, prin lucrările sale, o puternică influență asupra lui B. P. Hașdeu; *Immanuel Kant* (1724—1804); *A. N. Radișcev* (1749—1802), ș. a.

3. PEDOGIGIA ȘI ȘCOALA ÎN EUROPA APUSEANĂ — perioada de întărire a capitalismului — și ÎN EUROPA RASARITEANĂ — perioada de criză a regimului iobăgîst (p. 219—389), unde, după o scurtă caracterizare a acestei perioade, întâlnim pe vestitul pedagog elvețian *J. H. Pestalozzi* (1746—1827), care a desfășurat, cu cuvîntul și mai ales cu fapta,

o bogată activitate pedagogică, ţelul vieţii sale „slujirea poporului” fiind. „Aceşti ochi îngereşti constituiau pentru mine o înaltă plăcere de a trăi” — este o mărturie cum nu se poate mai curată şi plină de dragoste faţă de cei mici pe care îi educa, ba mai mult, copii ai nimănui îi îngrija cu propriile sale mâini în toate; *Georg Wilhelm Friedrich Hegel* (1770—1831); *Claude Henri Saint-Simon* (1760—1825), unul dintre marii socialişti utopici; *Charles Fourier* (1772—1837), ale cărui idei de formare a oamenilor şi de transformare a societăţii a încercat să le aplice la noi Theodor Diamant, în satul Scăieni de lângă Ploieşti; *Robert Owen* (1771—1858), cel mai de seamă reprezentant al socialismului utopic din sec. XIX, de al cărui nume, spune Fr. Engels, sînt legate „toate mişcările sociale, toate progresele reale, care au fost înfăptuite în Anglia, în folosul muncitorilor”; *Johann Friedrich Herbart* (1776—1841), pedagog german, cu lucrările mai de seamă: „Pedagogia generală” (1806) şi „Prelegeri pedagogice” (1835), după care educaţia constă „în actul de a pregăti pe copil în direcţia virtuţii, a-i da o cultură generală şi a-i trezi un interes multilateral”, şi ale cărui principii didactico-metodice au dus la faimoasele trepte formale; *Friedrich Wilhelm August Fröbel* (1782—1852), întemeietorul „grădiniţelor de copii”, după care această formă de organizare a copiilor preşcolari „trebuie să facă parte din natură, să fie o grădină de jocuri care să dezvolte viaţa interioară a copilului”; *Vissarion Grigorovici Belinski* (1811—1848), unul dintre fondatorii pedagogiei democrat-revoluţionare ruse, din lucrările căruia reţinem idei ca acestea: „Mindreşte-te omule, mindreşte-te de înalta-ţi menire, dar nu uita că ideea divină care ţi-a dat viaţă dreaptă şi echitabilă, că ea ţi-a dat o inteligenţă şi o voinţă şi te ridică mai presus de întreaga creaţiune, că ea trăieşte în tine, iar viaţa este acţiune, este luptă; nu uita că fericirea ta nesfîrşită, supremă, constă în dizolvarea eului tău... leapadă-te de tine însuţi, înăbuşă-ţi egoismul, calcă-ţi în picioare eul tău interesat, respiră numai pentru fericirea altora, jertfeşte totul pentru binele aproapelui tău, al patriei tale, al omenirii; iubeşte adevărul şi binele, nu pentru răsplată, ci de dragul adevărului şi al binelui”; *Aleksandr Ivanovici Hertzen* (1812—1870); *K. D. Uşinski* (1824—1871), numit şi „părintele pedagogiei ruse”, pentru vasta sa activitate pedagogică; *Lev Tolstoi* (1828—1910), ş. a.

Gîndirea pedagogică în Ţara noastră (p. 391—526), compartiment de de seamă al lucrării pe care o prezentăm, care începe cu primii noştri croniciari: *Grigore Ureche*, *Miron Costin*, *Ion Neculce*, aceşti mari iubitori de ţară şi pe popor; *Învăţăturile lui Neagoe Basarab*, *Domnul Ţării Româneşti, către fiul său Teodosie*, una din cele mai vechi lucrări în limba română, în care „fiul Domnitorului este sfătuit să se poarte cu omenie faţă de supuşi”; *Dimitrie Cantemir* (1673—1723) cu „Divanul” său, care reprezintă una din primele noastre scrieri de morală şi pedagogie; *Petru Maior*, care, ca preot şi protopop, s-a îngrijit cu multă dragoste de turma sa, mare îndemnător fiind şi sprijinitor la învăţătură, încît şi „pe cîmpuri, prin păduri, unde ştia că sînt adunaţi pruncii pentru a paşte vitele” se ducea, „avînd osebită dulceaţă de a băii cu pruncii”. Lucrarea cu aspect pedagogic; „Didahii, adică învăţături pentru creşterea fiilor”, cuprinde mai multe predici adresate mai ales preoţilor, care sînt îndemnaţi „să folosească prilejul prohodirii copiilor morţi ca să arate părinţilor greşelile ce se fac în educaţia

familiară"; *Gheorghe Lazăr* (1779—1823), pe învățămîntul căruia, profesat cu deosebire în București, s-a ridicat universitatea românească, autor al multor manuale școlare, caracterizînd școala ca „izvor al fămăduirii”; *Gheorghe Asachi* (1788—1869), promotor al ideilor înaintate, luptînd pentru organizarea unui învățămînt de stat de toate gradele și pentru toate stările sociale în limba națională; dezvoltarea limbii naționale prin întrebuintarea ei în diferite domenii ale vieții și ale culturii; asigurarea drepturilor claselor de jos la învățăturile de toate gradele și la dregătoriile statului, pledînd de asemenea pentru un învățămînt legat de viață; *Stephan Ludwig Roth* (1796—1849), originar din Mediaș, ucenic al lui Pestalozzi și prieten al poporului român mult oprimat în acele vremuri, cerînd drepturi egale și pentru el, pentru că „reprezintă partea cea mai numeroasă a populației din Ardeal”, iar „limba sa este limba țării”, vorbită adică cel mai mult, căci, zice el, „pentru a învăța limba maghiară sau germană este necesară școala și învățămîntul: limba valahă se învață de la sine, pe stradă, în relațiile zilnice”; *Nicolae Bălcescu* (1819—1852), acest mare și luminat fiu al poporului nostru căruia îi aparține cunoscuta lozincă: „Șă luminăm poporul dacă vrem să fim liberi”. Bălcescu a exprimat și pe plan pedagogic cele mai înaintate poziții din timpul revoluției de la 1848. Redăm cîteva idei de o rară frumusețe morală, cuprinse într-un extras dintr-o lucrare a sa: „Frăția — zice el — este o simțire a inimii care ne face pe toți a avea aceleași bucurii și dureri, ca și cum oamenii ar fi numai unul! Așa, frați sînt aceia ce vor a-și împărtăși suferințele unii cu alții și care își întocmesc puterile spre a se face fericiți unii pe alții. A ușura pe cei săraci, a povățui și a lumina pe cei neînvățați, a aduce în calea binelui pe cei vinovați, iată fapte frățești... Fericirea pe pămînt stă în împlinirea menirii pentru care sîntem născuți, adică a lucrării noastre asupra-ne și asupra semenilor noștri spre a ne face tot mai buni”; *Ion Ionescu de la Brad* (1818—1891), inițiatorul primelor cursuri de agronomie, pentru învățămîntul superior de la noi; *Simion Bărnuțiu* (1808—1863); *Sándor Laszlo* (1817—1881); *Ion Popescu* (1832—1892), profesor la Institutul teologic din Sibiu, cu o prodigioasă activitate pedagogică; *A. I. Odobescu* (1834—1895), precum și activitatea pedagogică a revistei „*Contemporanul*”, a lui *Ion Creangă*, *Mihail Eminescu*, *I. L. Caragiale* și a altora.

În ultima parte a lucrării sînt reproduse cîteva fragmente din principalele noastre legiuri școlare din secolul trecut, începînd cu Regulamentul organic și sfîrșind cu legea din 1898, cartea încheindu-se cu un indice de nume.

Citițorii revistei, preoții noștri, sînt ei înșiși niște educatori, niște modelatori și îndrumători ai credincioșilor pe căile drepte și bineplăcute lui Dumnezeu și de folos oamenilor. De aceea, această carte le este de mult folos nu numai pentru cultura lor generală, ci și în munca lor pastorală, înțîlnind în ea figuri de pedagogi și educatori care au lucrat cu suflete omenești pentru îmbunătățirea lor, luptînd pentru mai binele celor mulți, pentru o viață dreaptă, senină și mai bună.

„Din istoria gîndirii pedagogice universale” este o lucrare binevenită și de un real folos pentru oricine zăbovește asupra ei.

Diacon GH. PAPUC

MORUS, UTOPIA. Trad. din l. latină, de Elefterie și St. Bezdechi. Ed. Șt., București 1958, p. 158+note, p. 159—178.

Lucrarea cuprinde două „cărți” cu o biografie asupra autorului și a Utopiei, tradusă din l. rusă după Utopia, Moscova 1953.

Autorul Thomas Morus (Morè) este cel mai învățat om al timpului său, cu adîncă intuiție realistă, un socialist și un sincer precursor al comunismului, în care vede forma superioară și modul fericirii societății omenești.

Morus s-a născut la Londra în 1478, tatăl său fiind jude la Curtea supremă regală. A făcut studii în condiții excelente. În 1492, s-a înscris la Universitatea din Oxford și datorită calităților sale excepționale a ajuns curînd coleg cu profesorii săi (1498) și prieten cu umanistul Pico della Mirandola. Cu aceștia a constituit cercul adversarilor teologiei scolastice, care urmărea să purifice învățătura catolică. Studiază literele și dreptul și ajunge vestit prin cultura clasică. Aceasta îl apropie de marele umanist Erasmus de Rotterdam, care scrie în 1509 celebra lucrare „Elogiul nebuniei”, în casa și sub influența lui Morus. Il pasiona antichitatea greacă și-n special Platon, de care s-a îndrăgostit pentru ideile comuniste din „Republica” sa. La 26 ani, Morus este ales membru al parlamentului englez, unde și-a cîștigat o rară popularitate, care îi aduce teama și ura regelui Henrich VII. În 1516 călătorește în interes de stat în Țările de Jos și cu acest prilej scrie Utopia, care-l face cunoscut Europei și-i dă o glorie bine-meritată.

În 1529 ajunge lord-cancelar al Angliei, omul cel mai puternic în stat după rege. Succesul acesta nu l-a amețit. Morus a rămas același om modest și respectuos cu toți, fiul înțelept care în fiecare dimineață îngenunchia în fața tatălui său și-i cerea binecuvîntarea (p. 26). Aceste calități spiritual-morale au fost dublate de o voință fermă, cu care-și apăra opiniile chiar în fața puterii papale, pe care dorea s-o îngrădească, iar moravurile preoților și ale călugărilor să le purifice.

Pentru Luther n-a avut nici o simpatie și l-a numit „bețiv și ignorant”, iar cu regele Henric VIII a fost în bune relații. Curînd însă a ajuns în ceartă cu el (1532), pentru că a refuzat să ia parte la încoronarea lui cu protestanta Anna Boleyn și chiar a demisionat. În 1533 regele este proclamat șef al Bisericii engleze și Morus n-a voit să-i depună jurămîntul de credință, fapt pentru care este întemnițat un an și, apoi, printr-un proces înscenat, a fost condamnat să fie tăiat în patru bucăți și trupul ciopîrțit să fie bătut în cuie la cele patru părți din City. Regele a dispus să fie decapitat. La 7 iulie 1535, în vîrstă de 57 de ani, capul lui a fost expus pe podul Londrei. În 1886 biserica papală l-a trecut în rîndul „martirilor” și l-a canonizat pentru lupta lui contra lui Henric VIII luteranul, deși concepția lui religios-morală a fost deosebită, iar „Utopia” a pus-o la Index.

Utopia=(loc inexistent, ireal, fictiv) are titlul „Cartea de aur a lui Th. Morus, pe cît de utilă pe atît de plăcută, despre cea mai bună întocmire a statului și despre noua insulă Utopia”. Conține două „cărți” expuse în formă de scrisoare și dialog (p. 35—159).

Cartea I (p. 35—84) începe cu o precuvîntare despre cea mai bună formă de guvernămînt, adresată lui Petrus Aegidius, un prieten al său și

al lui Erasmus, căruia îi trimite Utopia să controleze eventualele greșeli. De reținut este faptul că Morus pune ideile sale progresiste în gura unui personaj fictiv, Rafael Hythlodeus, de teama să nu fie descoperit de cenzură, iar el le combate.

Hythlodeus povestește că a călătorit „sub oblăduirea binevoitoare a unui principe”, căruia i-a uitat numele și țara, și „le-a dat călăuză și recomandări către mai mulți prinți” (p. 46). Cu această ocazie a văzut multe state și așezăminte, dar statul utopienilor este cel mai civilizat și are o formă superioară de guvernământ. Morus laudă pe prinți căci sînt izvor de înțelepciune, dar Hythlodeus îl contrazice pentru că ei se gîndesc la război, sînt trîntori și se înconjoară de nobili lingușitori (p. 50). La rîndul lor nobilii se înconjoară de slugi leneșe și cu toții se hrănesc din munca șerbilor, sărăciți cu toată familia lor. Slugile viclene, după ce sînt alungate de la curte, se apucă de furat sau de tîlhării și sfîrșesc în temnițe sau sînt spînzurați (p. 56). Starea aceasta se datorește organizației social-politice, iar soluția i-o dă Hythlodeus, zicînd: „Micșorați numărul trîntorilor, refaceți agricultura și faceți să înflorească manufacturile de lînă” (Industria) (p. 57). Morus se bucură de cele spuse, pentru că le găsește de mare folos pentru binele *obștesc* al Angliei. Acestea îl fac să-și amintească de Platon, care a voit să le realizeze la curtea tiranului Dionysos cel tînăr al Siciliei (sec. IV î. Hr.), dar a trebuit să fugă din cauza intrigilor de la curte (p. 67). Prin interlocutorul său, Morus enunță aici idei de un realism social profund: „Oamenii bogați și liberi, zice el, nu rabdă ușor o tiranie aspră și nedreaptă, pe cînd lipsa și sărăcia tocesc sufletele, le fac răbdătoare și le răpesc puterea de care au nevoie pentru a se răzvrăti și a scutura jugul... Și numai acela este gata de jertfă și luptă pentru a răsturna o stare care nu mai are nimic de pierdut” (p. 71). Pare că-l auzim pe Marx în încheierea Manifestului Comunist, în 1848, îndemnînd proletariatul la unire și luptă pentru dreptul la viață, căci n-au de pierdut decît lanțurile.

După Morus, statul utopienilor este cel mai bun pentru că are legi puține, virtutea este răsplătită, bunurile sînt împărțite egal, fiecare are totul din belșug, cetățenii duc viață prosperă și ideală. Ei urmează comunismul lui Platon: „Omul acesta — zice Morus — așa de înțelept a prevăzut cu ușurință că singura cale de mîntuire a unui stat este împărțirea egală a averilor, care nu se poate înfăptui acolo unde bunurile aparțin fiecăruia. Căci fiecare caută să pună mîna pe cît mai multă avuție, oricît de mare ar fi belșugul lucrurilor și astfel totul se împarte între cîțiva, lă-sîndu-se celorlalți doar sărăcia și lipsurile” (p. 77). Din graiul lui Rafael, se vede aderența lui Morus la societatea comunistă. „Sînt adînc încredințat — zice el — că singura cale pentru a împărți avuțiile la toți deopotrivă și după dreptate, și pentru a aduce fericirea neamului omenesc, este înlăturarea cu totul a proprietății de unul singur. Atîta timp cît va dăinui acest soi de proprietate (privată), ... partea cea mai mare a societății va trăi în sărăcie și chin” (p. 77).

Cartea II (p. 81—158) expune statul de pe insula Utopia, cu datini și legi, cu drepturi și datorii, cu conducători, deputați aleși din 54 orașe (aluzie la Anglia), strînși într-un mare sfat în capitala țării.

În Utopia casele orașenilor au două uși, una în stradă, alta în gră-

dină care se deschid ușor pentru ca *oricine* să intre, căci aici „nimic nu aparține cuiva îndeosebi, ci se schimbă chiar locuințele la fiecare zece ani prin tragere la sorti” (p. 88). Grădinile sînt pline de flori, pomi și verdeată, pentru că se iau la întrecere, îndemnați și sprijiniți de Utopus, întemeietorul statului. Morus spune că: „Aceasta aduce cu comunismul lui Platon” (Republica lui III, 416, cf. nota 115).

Fiecare oraș este împărțit în patru suburbii și ele își trimît reprezentantul în senat (p. 83). Intrunirile și sfatul pentru treburile publice sînt oprite în afară de senat și se pedepsesc cu moartea. Așa se apăra libertățile poporului.

Meseria de bază a utopienilor, obligatorie pentru toți, de orice sex și vîrstă, este plugăria, care se deprinde din școală. Alte meserii se deprind și se practică la buna alegere. Vestimentele sînt la fel și deosebesc numai pe bărbat de femeie și pe holtei de cei căsătoriti. Datoria esențială a primarului este ca nimeni să nu trîndăvească, să fie muncitor harnic. Cetățenii muncesc 6 ore, trei înainte de prînz, după care se odihnesc 2 ore, alte 3 pînă la cină. Ei dorm 8 ore (p. 91). Deși lucrează numai 6 ore, utopienii au de toate, din belșug, pentru că la ei nu-s trîntori ca în alte state, nici proprietari exploatare, nobili, nici adunătură de gură-cască și pierde-vară, cerșetori, excroci care-și ascund lenea făcînd pe bolnavii (p. 93). Cînd belșugul în țară este mare, „poporul întreprinde munca obișnuită și e pus să repare drumurile dacă sînt stricate”..., (p. 95).

Înafara orașului se taie vilele de către robi. „Legea nu dă voie cetățenilor să fie în hambare, apoi repartizate în magazii. Aici fiecare familie cere cele necesare și primește de toate fără plată, pentru că sînt din belșug. Nimic nu se refuză și nimeni nu ia mai mult, pentru că știe că n-are să ducă lipsă vreodată. Lăcomia și jaful sau alte păcate nu există (p. 97).

Înafara orașului se taie vilele de către robi. „Legea nu dă voie cetățenilor, pentru că o astfel de obișnuință ar tocî pe nesimțite simțămîntul milei ... această omenească poruncă a firii noastre” (p. 97). La sunetul goarnei, utopienii se string în săli de mese, reședințe, pentru masă, cîte 30 de fiecare și 4 la o masă. Utopienii sînt liberi să-și prepare mîncarea și acasă, dar n-o fac, pentru că ar fi „o prostie să te încarci cu cazna preparării unei mese mai rele, cînd poți să ai masă mai bună și mai îmbelșugată. Într-o reședință care nu e decît la doi pași de tine. În aceste săli toate muncile murdare și grele le fac robii. Femeile gătesc mîncările, pun masa și o string. Ele fac această treabă cu rîndul, familie după familie. „În mijlocul lor stă primarul cu soția și cu doi bătrîni, pe un loc mai înalt să-i cuprîndă pe toți” (p. 99).

Cetățenii de la țară mîntîncă fiecare la casa lui, căci locuiesc la mari depărtări. De altfel orice familie are tot ce-i trebuie pentru trai, căci de la ei vine toată îndestularea din care se hrănesc orașenii (p. 100).

Utopienii orașeni fac plimbări la țară, dar dacă ajung într-un sat nu primesc nimic de mîncare pînă nu muncesc acolo înainte de masă, ca să capete un prînz și după masă ca să capete cina, pentru că în Utopia nu e îngăduită lenea. Aici „nu veți găsi cîrciumi în care curge vinul, nici

berării, nici prilejuri de desfrîu, nici întîlniri tainice, ...ci sub ochii mereu deschiși ai tuturor, fiecare e nevoit sau să-și vadă de munca lui obișnuită, sau să se bucure de o odihnă cinstită" (p. 101). „Astfel de trai nu poate duce decît la un mare belșug din toate și cum lucrurile se împart între toți deopotrivă, e firesc să nu întîlnim acolo nici un om sărac, nici un cerșetor" (p. 102).

Aurul sau argintul n-au în ochii utopienilor mai multă valoare decît le-a dat natura; ele sînt mai prejos decît fierul, de care omul are trebuință ca de apă și de foc (p. 103). Ei mănîncă și beau din vase de pămînt sau de sticlă, frumoase și ieftine. „Din aur și din argint se fac vase de noapte, felurile vase de întrebuintare puțin aleasă" (p. 104). De aceea nu aleargă după averi care le aduc griji și se pierd ușor. (Cf. Ev. Matei 6, 19—21).

Utopienii țin ca robii prizonierii de război, nu și pe fiii acestora, apoi pe acei dintre cetățenii lor care s-au făcut vinovați de crime, sau pe cei ce s-au refugiat la ei din alte țări pentru vreo nelegiuire. Moravurile casnice sînt foarte severe, iar cînstea este bine apreciată. Cel ce s-a dovedit că „înainte de căsătorie a gustat hoștește din plăcerile iubirii, e pedepsit aspru și nu mai are voie să se căsătorească, decît dacă vina îi este iertată prin bunăvoința principelui, iar în familia în care s-a întîmplat acest păcat tatăl și mama își pierd reputația, ca unii care n-au veghiat cu destulă grijă asupra purtării copiilor lor" (p. 123—124). Fiecare bărbat are o singură soție, iar căsătoria se stînge prin moarte sau adulter. Soțul nu-și poate alunga soția, dacă s-a îmbolnăvit. Cel ce o leapădă săvîrșește o mișelie crudă, iar cel ce pingărește căsătoria devine rob (p. 125). Utopienii cred că „robia este mai grea decît moartea pentru răufăcător, și e folositoare statului, căci cel ce muncește este mai folositor decît cadavrul, iar pilda unei osînde îndelungate însușă frică de crime... Robii răsculați sînt uciși ca fiarele sălbatice. Indemnul la desfrîu aduce cu sine aceeași pedeapsă ca și fapta săvîrșită" (p. 126). Soția cîștigă dragostea bărbatului mai mult prin vrîute și supunere, decît prin frumusețe fizică (p. 127).

Utopienii urăsc războiul pentru că este ceva sălbatic. Totuși bărbații și femeile luptă pentru patrie și dezrobirea altor popoare asuprite și nedreptățite, care le pot deveni prietene. Fala utopienilor nu este victoria în război sîngeros, ci biruirea dușmanului prin șiretenia minții. Războiul îl fac cu scop să se răzbune pe cei vinovați și să bage groază în dușmani. În ziua începerii războiului afîșează în public o mare răsplată pentru cel ce va uide pe regele dușman. Incurajează trădarea și pira cu bani (p. 133). „Această măsură are ca urmare că seamănă neîncrederea unora față de alții, ajungînd cu toții să socotească dușman pe orice semen ei să trăiască într-o mare teamă, care îi face să nu mai aibă încredere nici în ei înșiși. Și teama lor este întemeiată, căci adeseori s-a întîmplat că mulți dintre ei, și mai ales principele, au fost trădați tocmai de aceia în care își puseseră cele mai mari nădejdi. Atît de mare este puterea banului cînd e vorba de o nelegiuire..." (p. 134). Utopienii se mîndresc cu trădarea și o socotesc măsură înțeleaptă, pentru că pune capăt fără luptă celor mai crîncene războaie. Ei se cred chiar milostivi cînd mijlocesc moartea celor vinovați, pentru că răscumpără viața celor nevinovați, care ar fi miñați în războaie de ambiția principilor lor. Utopienii seamănă zizanie între frații principelui și între nobili și le dau nădejdea că vor pune mîna pe tron, caută gilceavă,

pricini vechi, închipuite, îi învrăjbește și asmute asupra neamurilor vecine, pe care le încalără în bătaie (p. 134). Pentru a-și ajunge țelul cu orice preț aruncă între dușmani bani, aur și argint, pe care-l strîng în acest scop. În afară de avuțiile sale, Utopia mai are o nesfîrșită bogăție de la statele străine, care îi datorează mari sume de bani. Astfel că ea poate arunca în luptă un mare număr de soldați corupți din toate țările aliate (p. 135). Femeile care iau parte la războaie cu soții lor sînt lăudate și încurajate. E greu să spui dacă utopienii sînt mari meșteri să întindă curse sau să le ocolească. „Îți vine să crezi să se pregătesc de fugă, cînd nici nu se gîndesc la așa ceva. „In născocirea și alcătuirea mașinilor de război, dau dovadă de o rară iscusință, dar după ce le întocmesc, le păstrează în taină deplină...” (p. 139). După război cer de la învinși bani, pe care-i păstrează pentru un nou război și cer să li se dea pe veci pămînt în țara învinsă, care aduce statului venituri însemnate (p. 140).

Pe insula Utopia religia este liberă, fiecare locuitor urmează credința care-i place și poate să sporească numărul credincioșilor pe cale permisă și cuviincioasă; cel ce recurge la samavolnicii este surghiunit și devine rob, pentru că este tiran (p. 143). Utopus spune că „nimeni să nu se înjosească pînă într-alit încît uitîndu-și mîndria de om, să creadă că sufletul moare odată cu trupul, sau că lumea este supusă întîmplării, fără mijlocirea unei pronii dumnezeiești. De aceea utopienii cred într-o viață viitoare, în care fărădelegile sînt pedepsite, iar virtutea e răsplătită” (p. 144).

Pentru că statul are legile cele mai bune merită numele de stat al obștei. În afară de el, cei ce vorbesc de binele comun se gîndesc la binele lor; ori aici toți se îndeletnicesc cu treburile obștești, sînt curățiți de patimi și altruiști (p. 154).

Utopia arată că Morus a fost un spirit clar-văzător, adînc cunoscător al realității sociale și un precursor al comunismului științific pe care speră să-l vadă „statornicit în toate statele noastre” (p. 158). Sub masca lui Hythlodæus, el își afirmă convingerile comuniste. „In Utopia — zice el — unde toate sînt ale tuturor, nimeni nu duce lipsă de nimic, dacă vor avea grijă ca hambarele statului să fie veșnic pline. Căci în țara aceasta avutul statului nu se împarte nicăiri în chip nedrept și acolo nu se află nici săraci, nici cerșetori” (p. 154). În afară de Utopia, „statele cel mai înfloritoare nu-s nimic altceva decît o uneltire a celor bogați care-și vîd de treburile și de avutul lor, ...ca să cumpere pe cel mai mic preț munca și truda săracilor și să tragă foloase din mizeria lor” (p. 156).

Morus observă just că morala creștină „ar fi adus de mult toată lumea spre rînduieșile din statul utopian, dacă nu s-ar fi împotrivit la aceasta o dihanie, trufia, regina și mama tuturor relelor omenești. Ea măsoară fericirea nu după bunăstarea ei, ci după mizeria altora... Păcatul acesta este șarpe al infernului și se strecoară în inima omului și-l abate de la calea unei vieți mai bune” (p. 157). Dacă el ar fi smuls din inima omului, ar seca din societate izvorul egoismului, vrajba și pisma, zizaniile și uneltirile, nobleța și pompa, strălucirea și îngîmfarea, asuprirea și războaiele și s-ar așeza în lume o viață comună, egală, liberă, frățească și fericită pentru toți.

Tradusă într-o limbă literară curgătoare, ușoară și plăcută, fără neologisme și însoțită de note explicative, cartea de față se citește cu mare folos și este binevenită.

Prot. Dr. SIMION RADU

CALENDAR BISERICESC ORTODOX. În anul acesta, ca și în alți ani, în Editura Patriarhiei Moscovei a apărut Calendarul bisericesc pe 1962, pe hirtie velină crețată, de o execuție tehnică ireproșabilă și cu mai multe ilustrații în text.

Pe p. 1—4, se află: portretul P. Fer. Patriarh Alexei al Moscovei și al întregii Rusii, cuprinsul cărții, dedicația: „Binecuvintează, Doamne, cununa anului cu harul Tău” (1962) și ilustrația ce reprezintă pe P. Fer. Patriarh Alexei săvârșind Sf. Liturghie la Mormîntul Domnului, fiind în pelerinaj.

La p. 5—63 se află cuprinsul propriu-zis al Calendarului, pe cele 12 luni ale anului. Pe pagină, sus, este scrisă luna. Dedesupt, pagina este împărțită în rubrici. Începînd de la stînga la dreapta, mai întîi este scrisă data zilelor: pe cele două stiluri (vechi și nou), apoi ziua respectivă (luni, marți, etc.). Mai la dreapta, în rubrica a patra, ce cuprinde aproape toată pagina, sînt menționate numele sfinților ce se pomenesc în acea zi. Calendarul e foarte bogat în nume de sfinți. De ex. în ziua de 17 ianuarie sînt însemnate 76 nume de sfinți. Zilele de sărbători și toți sfinții din ziua respectivă sînt scrise cu roșu, iar zilele de rînd cu negru. La sfîrșitul fiecărei luni sînt însemnări tipiconale pentru zilele cu slujbă deosebită.

În cuprinsul calendarului se află mai multe ilustrații ce reprezintă pe P. Fer. Patriarh Alexei al Moscovei și însoțitorii săi cu ocazia pelerinajului făcut, în dec. 1960, în țările Orientului Apropiat și Mijlociu. Tot aici mai putem afla icoana Mintuitorului nefăcută de mînă (sec. XVII), Răstignirea (sec. XVI), icoana Maicii Domnului de Iversk și Sf. mucenic Ermoghen, patriarh al Moscovei și al întregii Rusii.

Pe p. 64—71, urmează tabloul alfabetic al sfinților menționați în calendar, cu arătarea datei cînd se face pomenirea lor (pe stil vechi), iar la p. 73—74 tabelul alfabetic al sfinților ale căror nume nu sînt menționate în calendar, însă numele lor sînt amintite în cărțile de ritual. Altit în primul tabel, cît și în al doilea, sînt însemnate mai întîi numele bărbătești și apoi, tot în ordine alfabetică, cele femeiești. La p. 75—76 sînt menționate icoanele Maicii Domnului făcătoare de minuni.

Pe p. 77 sînt însemnate datele comemorative bisericești și civile din anul 1962.

Date jubiliare în anul 1962:

1900 ani din ziua încetării din viață a Sf. Apostol Andrei, primul chemat (+ 62). Comemorarea la 30 noiembrie.

160 ani din ziua adormirii mucen. Evpsihii (+ 362). Comemorarea la 9 aprilie.

1600 ani din ziua adormirii mucen. Manuil, Savel și Izmail (+ 362). Comemorarea la 5 august.

1250 ani din ziua adormirii Sf. Andrei, arhiepiscop de Creta (+ 712). Comemorarea la 4 iulie.

1000 ani din ziua adormirii Fericitului Mihail Maleina (+ 962). Comemorarea la 12 iulie.

700 ani din ziua adormirii Fericitului Xenofont de Robeisc (+ 1260). Comemorarea la 28 iunie.

550 ani de la moartea Fericitului Serghie de Nûromsk (+ 1412). Comemorarea la 7 oct.

500 ani de la moartea Fer. Varlaam de Șencursk (+ 1462). Comemorarea la 19 iunie.

350 ani din ziua adormirii Fer. Eufrosin de Sincezersc († 1612). Comemorarea la 20 martie.

350 ani de la moartea mucenicească a Sf. Ermoghen, patriarhul Moscovei și al întregii Rusii († 1612). Comemorarea la 17 febr.

360 ani de la moartea Fer. Iosif de Zaonikievsk († 1612). Comemorarea la 24 sept.

350 ani de la moartea Fer. Galaction de Vologodsc († 1612). Comemorarea la 24 sept.

Calendarul se încheie cu indicațiunile generale bisericesti pe anul 1962 și Pascalia pe anii 1962—1970.

Acest calendar ne amintește de viața liturgică a Bisericii Ruse, cum și de lupta pentru pace dusă de această Biserică sub înțeleaptă conducere a P. Fer. Patriarh Alexei. În adevăr, aceasta este o realizare folositoare și foarte prețioasă.

Pr. CH. PISTRUI

I. I. Bujor și Fr. Chiriac, SCRITORI BISERICESTI LATINI. Antologie: pentru Seminariile și Institutete Teologice. Cu aprobarea și binecuvîntarea Prea Fericitului Patriarh Justinian. București, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, 1959, 596 p.

O grijă de căpetenie a Prea Fericitului Patriarh Justinian este și aceea de a pune la îndemîna elevilor și studenților școlilor noastre teologice manualele didactice necesare, spre a-și însuși cît mai temeinic cunoștințele care le sînt predate. Această grijă este concretizată prin apariția de manuale pentru învățămîntul teologic universitar, întocmite de profesorii Institutelor Teologice.

În ultima vreme au apărut și două Antologii, cuprinzînd texte alese din Sfinții Părinți apuseni și răsăriteni. Alcătuirea Antologiei din literatura patristică apuseană a fost încredințată profesorilor I. I. Bujor și Fr. Chiriac.

Antologia are o scurtă prefață, în care se arată rostul publicării ei, apoi o introducere, după care urmează prezentarea unor fragmente din operele a 12 Sfinți Părinți și scriitori bisericesti din Apus, între care și doi poeți (Paulin de Nola și Prudențiu). Ei nu sînt așezați în ordine cronologică, după timpul în care au trăit, ci potrivit cu stilul fiecăruia, adică aceia care au un stil mai ușor sînt așezați la început, urmînd în mod gradat ceilalți, în vederea unei cît mai bune asimilări a materialului de către elevi și studenți. Pentru fiecare Sfînt Părinte sau scriitor bisericesc se dau scurte date asupra vieții și activității lor, apoi sînt reproduse texte din cele mai de seamă lucrări ale lor. Scriitorii prezentați în Antologie sînt următorii: *Sf. Ciprian* (cu texte din De dominica oratione, De opere et eleemosynis, De habitu virginum, De unitate Ecclesiae, Epistulae), *Minuciu Felix* (Octavius), *Lactanțiu* (De opificio Dei, De ira Dei, Institutiones divinae, De mortibus persecutorum), *Sf. Ambrosie* (Liber Nabuthis, Liber Tobiae, Hexaameron, De officiis ministrorum), *Sf. Ilarie din Pictaviu*, (De Trinitate), *Fer. Ieronim*, (Epistulae, De Sancti Hilarionis vita), *Sf. Niceta de Remesiana*, (Catechismus sive Libelli instructionis sex, De vigiliis servorum Dei, De psalmodiae dono, Himnus: Te Deum laudamus), *Sf. Ioan Casian*, (De institutis coenobiorum, Collationes Patrum), *Tertulian*, (Apologeticum, De spectaculis), *Fer. Augustin*, (De civitate Dei, Confessiones,

Soliloquia, Epistulae), *Paulin de Nola*, (Epistularum excerptae, Carmina) și *Prudentiu*, (Liber chatemerinon, Liber apotheosis, Peristephanon liber). La sfârșit sînt două acte martirice (De martyrum cruciatibus: De Carpi episcopi, Pamphili diaconi et Agathonicoe martyrio, De Perpetuos et Felicitatis martyrio). Toate textele reproduse au la început cîte un scurt rezumat, iar la subsol numeroase lămuriri morfologice și mai ales sintactice, care ușurează mult traducerea și analiza gramaticală. Antologia se încheie cu un vocabular latin-romîn, cuprinzînd cuvintele întîlnite în texte (p. 417—586).

Prof. Vasile Ionescu și Prof. Nicolae Ștefănescu, ANTOLOGIE DIN LITERATURA PATISTICĂ GREACĂ A PRIMELOR SECOLE. Manual pentru uzul elevilor seminariști și al studenților Institutelor Teologice. Tipărit cu binecuvîntarea Prea Fericitului Justinian, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Romîne, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, 1960, 344 p.

Tot din inițiativa întîistătătorului Bisericii noastre a apărut și o Antologie din literatura patristică răsăriteană, sub îngrijirea profesorilor Vasile Ionescu și Nicolae Ștefănescu, cunoscuți de asemenea prin publicarea unor manuale și gramatici de Limba elină. Autorii au folosit — după cum arată în prefață — colecția Die griechischen christlichen Schriftsteller der ersten drei Jahrhunderte (Corpus Berolinense), care apare la Berlin începînd cu anul 1897, precum și unele ediții critice la diferiți Sfinți Părinți și scriitori bisericești răsăriteni. În mare, Antologia patristică greacă este concepută ca și cea latină, adică se reproduc fragmente din operele celor mai reprezentative figuri ale scrisului patristic răsăritean. Spre deosebire de Antologia latină, cea grecească prezintă autorii în ordine cronologică, după timpul în care au trăit, începînd cu autorii Sf. Evanghelii pînă la Sf. Părinți din sec. IV, stăruind mai ales asupra părinților capadocieni și a Sf. Ioan Gură de Aur. Părinții și scriitorii bisericești din operele cărora se dau anumite fragmente sînt următorii: Sf. *Evanghelie după Luca*, *Faptele Apostolilor*, *Didahia celor 12 Apostoli*, *Epistola Sf. Clement către Corințeni*, *Epistola Sf. Ignatie Teoșorul către Policarp*, *Martiriul Sf. Policarp*, *Păstorul lui Herma*, *Epistola către Diognet*, *Sf. Iustin Martirul și Filozoful* (Apologia I), *Clement Alexandrinul* (Pedagogul), *Eusebiu al Cezareii* (Istoria bisericească, *Viața împăratului Constantin*), *Sf. Vasile cel Mare* (Omilii la Hexaimeron, Omilia către tineri), *Sf. Grigorie de Nazianz* (Cele cinci cuvîntări teologice, Cuvînt funebru în cinstea marelui Vasile, Versuri — cu cîteva noțiuni de versificație), *Sf. Grigorie de Nissa* (Despre crearea omului, Dialog despre suflet și înviere), *Sf. Ioan Gură de Aur*, (Omilia despre rugăciune, Despre preoție, Omilia pentru Eutropiu, Discurs despre slava tuturor Sfinților martiri din toată lumea).

Ca și în Antologia scriitorilor latini, pentru fiecare Sf. Părinte sau scriitor bisericesc se dau cîteva date biografice, cu scurte caracterizări ale celor mai de seamă lucrări. La fiecare fragment din operele reproduse se face cîte un scurt rezumat, pentru o cît mai bună înțelegere a textului respectiv. Pentru ușurarea traducerilor și analizelor gramaticale se dau ample lămuriri morfologice și mai ales sintactice în subsol. Antologia se încheie cu un vocabular, cuprinzînd cuvintele întîlnite în textele reproduse (p. 227—338).

M. PĂCURARIU

Viața bisericească

DESCHIDEREA NOULUI AN ȘCOLAR 1962—1963 LA INSTITUTUL TEOLOGIC DE GRAD UNIVERSITAR DIN SIBIU

Ca și în anii precedenți, la Institutul Teologic de grad Universitar din Sibiu, luna septembrie a fost rezervată în întregime efectuării lucrărilor pregătitoare pentru inaugurarea noului an de muncă didactică și educativă 1962-63. Aceste lucrări au fost conduse nemijlocit de rector — potrivit prevederilor regulamentare — în înțelegere cu ocîrmuirea bisericească și îndrumat fiind personal de către I. P. Sf. Mitropolit Nicolae al Ardealului.

În primele săptămîni ale lunii septembrie a. c. s-au deslășurat examenele anuale ale sesiunii de toamnă, restante sau amîinate, cărora le-au urmat examenele de admitere în anul I și examenele pentru obținerea diplomei de licență în teologie.

Pe de altă parte, încă în cursul verii, conducerea Institutului a purtat de grijă să se efectueze lucrările gospodărești cerute de buna întreținere a localului și de înzestrare a cantinei cu conservele de sezon. Personalul administrativ și de serviciu a depus în acest scop, cu pilduitoare osîrdie, strădanțiile cuvenite.

La rîndul lor, membrii corpului profesoral — paralel cu lucrările regulamentare de examinare — au întocmit programa de lucru pe catedre și materii de studiu, precum și — împreună cu Părinții duhovnici — planul de activitate educativă, religioasă-bisericească și patriotică-cetățenească.

În dimineața zilei de luni 1 octombrie a. c. — cu o rugăciune de invocare a ajutorului dumnezeiesc — au început cursurile și seminarile noului an școlar 1962—1963.

Festivitatea inaugurării noului an școlar a fost stabilită pe data de Duminică 7 octombrie a. c.

Dimineața, la soroacele îndătinate, cîte un sobor de preoți, preoți-profesori și diaconi au săvîrșit Sfînta Liturghie, simultan, în Catedrala mitropolitană și în Paraclisul Institutului.

În Paraclis, răspunsurile liturgice au fost date de studenții teologi, sub diriguirea P. C. Conferențiar Gheorghe Șoima.

Predica duminicală, în Catedrală, a fost rostită de P. C. Prof. Dr. Nicolae Neaga.

P. C. Sa a explicat pericopa evanghelică a învierii unicului fiu al văduvei din Nain, accentuînd faptul că și în această împrejurare, Domnul și Mîntuitorul nostru Iisus Hristos, cu puterea Sa dumnezeiască, a făcut să triumfe viața asupra morții.

Învățătura Bisericii noastre ține cu tărie la principiul promovării vieții și înlăturării a tot ceea ce primejduiește viața, o tulbură sau o îngreunează. Studenții teologi sînt crescuți în duhul dragostei de viață înțelepțește trăită, în pace și bunăvoină, în muncă și în fapte de cinstire a tuturor oamenilor.

- In cursul Sfintei Liturghii — prin ecteniile speciale pentru morți — s-a făcut pomenirea tuturor slujitorilor Institutului adormiți întru Domnul.

La sfîrșitul Sfintei Liturghii — în ectenii speciale și cu rostirea rugăciunii îndătinată — s-a cerut ajutorul și binecuvîntarea lui Dumnezeu asupra profesorilor, studenților și a celorlalți ostenitori ai Institutului.

S-a cîntat, apoi, un Polihroniu pentru ocîrmuitorii noștri bisericești și cetățenești, precum și pentru toți cei ce muncesc în cadrele acestui așeză-mînt bisericesc de pregătire a clerului.

După Sfînta Liturghie, în aula Institutului — gătita de sărbătoare — s-a desfășurat programul festivității de început de an școlar.

La masa prezidială au luat loc: Reprezentantul I. P. Sf. Mitropolit Nicolae al Ardealului — P. C. Vicar arhiepiscopesc Tr. Belascu și P. C. Prof. Dr. Sofron Vlad, rectorul Institutului.

În sală se aflau: P. C. Consilieri arhiepiscopesci, P. C. Profesori, salariați bisericești și studenții teologi.

Programul festiv a început cu Imnul de Stat al Republicii Populare Romîne, executat de corul studenților teologi, sub diriguirea P. C. Conf. univ. Gheorghe Șoima.

A luat apoi cuvîntul P. C. Rector Dr. *Sofron Vlad*, care a rostit cuvîntarea festivă de inaugurare a noului an școlar 1962—1963.

În cuvîntarea sa, rectorul Institutului a insistat asupra necesității de-a adăuga eforturile unite ale Bisericilor creștine, aceloră pe care le desăfoară popoarele lumii — în primul rînd și cu mai multă vigoare: popoarele comunității socialiste — în scopul întăririi păcii și a sălășluirii binevoirii între oameni, pentru bunăstare și fericire pe tot Pămîntul, pentru eliberarea popoarelor coloniale, pentru așezarea cuceririlor științei și tehnicii exclusiv în slujba propășirii oamenilor.

Bisericile creștine țin seamă de uriașele transformări politice și sociale ale vremii noastre și conlucrează loial la făurirea unei lumi fără arme și fără războaie, în care să stăpînească pacea, dreptatea și libertatea. De aceea creștinii de toate confesiunile se unesc în acțiunea lor pentru pace și progres și sprijinesc lupta popoarelor pentru viața cea nouă. În acest sens s-au pronunțat la Adunarea pan-creștină de la Praga, la Consfătuirea pan-ortodoxă de la Rhodos, la Congresul ecumenist de la New-Delhi (1961) și la Congresul pentru dezarmare generală și pace de la Moscova (1962), unde reprezentanți ai Bisericilor au fost alături de reprezentanți ai popoarelor de pretutindeni.

Institutul Teologic de grad Universitar din Sibiu crește pe studenții săi în spiritul credinței dreptmăritoare și în legătură cu năzuințele și realizările vremii noastre. De aceea se cuvine ca studenții acestui Institut să-și însușească temeinic teologia ortodoxă, să-și dezvolte caracterul religios-moral și totodată să fie însuflețiți de duhul păcii, patriotismului și progresului multilateral. În felul acesta, profesorii și studenții deopotrivă, vor sluji Bisericii și Patriei, lui Hristos și poporului.

De încheiere, rectorul Institutului a exprimat mulțumiri respectuoase înalților ierarhi ai Bisericii noastre, în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian, pentru grija părintească pe care o poartă învățămîntului teologic, precum și ocîrmuitorilor Eparhiilor din Mitropoliile Ardealului și Banatului — I. P. Sf. Mitropoliți Nicolae al Ardealului și Nicolae al Banatului

și P. Sf. Episcopi Teoctist al Aradului, Teofil al Clujului și Valerian al Oradei — pentru sprijinul efectiv și îndrumările părintești de care fac parte — fără a conține Institutul Teologic din Sibiu.

Mulțumiri recunoscătoare au fost exprimate Departamentului Cultelor de pe lângă Consiliul de Miniștri al Republicii Populare Române pentru sollicitudinea ce o arată față de acest Institut.

Profesorilor și studenților le-a urât cordial un an de muncă rodnică.

Adresându-se asistenței, P. C. Sa a spus în esență următoarele:

Cele două războaie mondiale prin care a trecut cea mai mare parte a omenirii în prima jumătate a veacului nostru au adus în lume schimbări politice și sociale fundamentale. O lume nouă apare în fața noastră, mai ales după al doilea război mondial. Ea năzuiește spre o viață de construcție pașnică, îndestulată și fericită.

Biserica creștină are datoria să sprijinească — de pe poziția ei și cu mijloacele ei specifice — aceste năzuințe obștești. Divizate și așezate din unele puncte de vedere pe poziții opuse, antagoniste chiar, diferitele culte creștine se conving astăzi tot mai profund de necesitatea de a trece peste ceea ce le deosebește și de a valorifica ceea ce le apropie. Căci — așa cum arăta cindva unul din mari ierarhi ai Bisericii Ortodoxe ardelenе — noi, creștinii sintem ca drumeții care suie coastele unui munte pe poteci diferite: și unii și alții ajung pe aceeași culme și sînt bucuroși de întîlnire.

Omenirea zilelor noastre — și în primul rînd statele socialiste — luptă astăzi din răzputeri pentru înlăturarea neînțelegerilor dintre oameni și popoare, pentru coexistență pașnică, pentru colaborare sinceră și multilaterală în scopul făuririi binelui comun și al fericirii tuturor.

Sintem încredințați că diferitele confesiuni creștine descifrează din ce în ce mai limpede semnele vremii și se pătrund de necesitatea de a contribui la așezarea în lume a unui climat de înțelegere și bunăvoință înlăturînd în prealabil neînțelegerile dintre ele. Înlăturînd fără șovăire orice rămășiță de egoism exclusivist, de mîndrie deșartă și de ură pricinuitoare de învrăjbire, să așezăm în locul lor duhul dragostei frățești și al smereniei creștinești. Aceasta este calea apropierei tot mai vădite de Dumnezeu — care dragoste este — și de aproapele nostru, de semenii noștri.

Noi avem fericirea să fim contemporanii începutului erei atomice, ai cuceririi cosmosului de către om. Știința înaintată a vremii noastre își afirmă tot mai strălucit puterea ei atotstăpîitoare.

Ca credincioși ai Bisericii Ortodoxe răsăritene, în perspectivă creștinească, vedem împlinindu-se prin uriașul avînt al științelor contemporane dispoziția dumnezeiască: „Creșteți și vă înmulțiți și stăpîniți pămîntul!”

Știința a creat tot ceea ce asigură confortul — și ușurează confortul — omului contemporan. Tot ea deschide astăzi vieții omenești posibilități de dezvoltare vertiginoasă nebănuite.

Ca unii care slujim credinței în Dumnezeu, avem toată admirația față de cuceririle epocale ale științei contemporane și le dorim puse cu orice preț — și exclusiv — în slujba propășirii omenirii, a păcii și fericirii tuturor.

E datoria noastră să creștem aici oameni capabili să facă din fiecare credincios al Bisericii noastre un suflet deschis față de tot ceea ce e fru-

mos și bun, un sprijinitor convins al păcii și buneivoini, un luptător pentru așezarea cuceririlor științei în slujba propășirii și fericirii obștești.

Astăzi, Biserica noastră stă alături — loial și activ — de forțele progresiste ale patriei.

În acest spirit sănătos creștem și îndrumăm aici pe viitorii slujitori ai altarului.

În continuare — adresându-se studenților teologi — P. C. Rector le-a adresat unele povețe de amănunt, menite să le facă utilă petrecerea pe băncile Institutului și să le asigure roade bogate, didactice și educative.

P. C. Rector a declarat deschis noul an școlar 1962—1963.

În continuare, corul studenților teologi a executat un program de cântări religioase-bisericești și de cîntece pentru pace.

Cuvîntul de dreaptă povățuire din partea ocîrmuirii bisericești, pentru ostenitorii și studenții Institutului, a fost exprimat de către P. C. Vicar arhiepiscopesc *Traian Belasçu*.

Adresîndu-se celor prezenți la festivitate, P. C. Sa a spus în esență următoarele:

Din nou își deschide porțile vechiul nostru Institut Teologic ca să primească la sînul său iubitor sufletele tinere ale studenților teologi pentru munca de creștere duhovnicească și de îndrumare patriotică-cetățenească a noului an academic 1962—1963.

Unii studenți calcă pentru întâia dată pragul Institutului. Majoritatea, cei mai vîrstnici, au deja stagiu aci.

Cei dinții vin de la seminariile teologice ale Bisericii noastre. Acolo li s-a făcut pregătirea prealabilă cerută de prevederile regulamentare pentru candidații la primirea în Institutul Teologic.

Toți laolaltă — după ce împreună am cerut, în fața Sfîntului Altar, să se pogoare binecuvîntarea și ajutorul lui Dumnezeu asupra noastră — săvîrșim acum deschiderea festivă a unui nou an de muncă, al 152-lea din viața acestui Institut.

Cu toții ne-am fi bucurat dacă am fi avut în mijlocul nostru, de astă dată, pe înfrîntătorul Bisericii Ortodoxe ardeleni, Înalt Prea Sfîntul nostru Mitropolit Nicolae. Cu autoritatea, cu înțelepciunea și cu dragostea pe care o poartă ostenitorilor și studenților Institutului, I. P. Sf. Sa este îndrumătorul cel mai apropiat al acestui așezămînt bisericesc. Prezența I. P. Sf. Sale în mijlocul nostru ar fi încălzit și mai mult atmosfera înălțătoare a acestui început de an școlar. Fiînd plecat vremelnice de la reședință pentru odihnă și îngrijirea sănătății, nădăjduim că bunul Dumnezeu ni-l va readuce curînd înapoi, în deplină putere, spre a ne hărăzi sfaturile și îndrumările sale înțelepte atît la Institut, cît și la Centrul eparhial.

Părintele Rector — cu înțelepciunea și pregătirea sa — a pus în fața cugetelor studenților teologi, de începutul anului școlar, problema științei și credinței, privită în perspectiva creștină. Aș vrea să adaug — a spus Păr. Vicar în continuare — că spre a putea adînci și asimila temeinic învățătura de carte teologică, voi, iubiți studenți, trebuie să adăugați muncii didactice rugăciunea și disciplina.

Cu rugăciuni ne-am îndreptat spre Părintele ceresc, în minunatul Paraclis al Institutului, rugându-l fierbinte ca să vă lumineze și înțeleptească astfel încît noul an școlar să dea roade și mai îmbelșugate decît cel care l-au precedat. Cu rugăciuni din inimă purcese veți însoți toate silințele voastre ulterioare.

Sînteți oameni tineri și aveți în voi neastîmpărul vîrstei, prin care trecem toți odată în viață. Neastîmpărul acesta să fie podoaba curată a tinereții voastre și nu piedică în calea pregătirii voastre pentru viață. De aceea, să vă dovediti — în Institut și în afara lui — tineri disciplinați. Disciplina s-o respectați nu de frica prevederilor regulamentare, ci din convingere lăuntrică profundă și statornică. Catedrala, Paraclisul, biblioteca — alăturarea de prelegeri și seminarii — sînt mijloacele prin care vă formați pentru misiunea preotească. Folosiți-vă de ele înțelepțește, fără întrerupere și fără precupețire! Munca împreună cu rugăciunea, viața trăită în smerenie și modestie te apropie de Dumnezeu și de oameni, fac să înflorească virtutea, oțlesc caracterul.

Mulțumind I. P. Sf. Mitropolit al Ardealului pentru faptul că i-a dat posibilitatea să-l reprezinte la festivitatea aceasta și să aducă tuturor ostentitorilor Institutului binecuvîntarea arhierească a I. P. Sf. Sale, a rugat pe Dumnezeu să-l readucă curînd pe iubitul nostru Arhipăstor în mijlocul nostru, în pace, întreg, cinstit și sănătos, drept îndreptînd și pe mai departe cuvîntul adevărului Evangheliei lui Hristos.

Studentilor teologi le-a pus la inimă grija de-a fi ascultători de luminații lor profesori, care le sînt cei mai buni și mai apropiați îndrumători și slăbitori în împlinirea a tot lucrul bun. Cei ce au intrat acum în Institut, să se apropie sufletește de cei mai vechi, iar aceștia să le fie prieteni și povățuitori cinstiți celor dinții.

P. C. Vicar Tr. Belasçu a încheiat rugîndu-i pe rector și profesori să fie studenților și pe mai departe călăuze drepte și destoinice, ca și pînă acum. Tuturor le-a urât un an școlar împreună cu seceriș bogat.

Un întreit: „Mulți ani trăiască!” ... pentru toți cei ce sprijinesc Institutul sau ostenesc în cadrele lui — intonat de corul studenților teologi — a încheiat festivitatea.

Pr. Prof. GR. MARCU

INCEPUTUL ANULUI ȘCOLAR 1962—1963

Cel de-al 11-lea an școlar al Școlii de Cîntăreți Bisericești și Seminarului Teologic ortodox român din Cluj s-a deschis în anul acesta cu o solemnitate deosebită.

La orele 8 dimineata, în sobor de preoți, s-a oficiat Sf. Liturghie la Catedrală, în asistența elevilor școlii, urmată de „Te Deum” și apoi s-a făcut sfințirea mică a apei, stropindu-se elevii și încăperile localului.

După Sf. Liturghie elevii se îndreaptă spre sala festivă a școlii, renovată și împodobită, care devine neîncăpătoare pentru numărul mare al celor prezenți. Elevii cu fețe strălucitoare și vesele, înconjurați de părinții atenți și grijulii, așteaptă în sală sosirea autorităților ecleziastice și de stat.

La orele 10 își fac intrarea: P. C. Consilier Moraru Onisie, delegat al P. Sf. Sale Episcopul Teofil — care a fost reținut de probleme importante

în altă parte a eparhiei —, P. C. inspector eparhial Simu Gheorghe, Dl secretar eparhial Butuc Iosif, invitații din parte Institutului Protestant ș.a.m.d.

Prof. Băltan Vasile, directorul școlii, de la masa prezidiului se ridică în picioare și toată lumea prezintă cîntă în cor rugăciunea „*Impărate Ceresc*”, iar apoi corul școlii, condus de prof. Brie Ioan, intonează „*Imnul de Stat*”.

După intonarea Imnului de Stat, la cuvîntul directorul școlii V. Băltan, care adresîndu-se asistenței face o amplă expunere a principiilor după care se va călăuzi colectivul didactic al școlii, în munca instructiv-educativă a anului ce începe. P. C. Să cere elevilor multă ascultare și mai ales multă rîvnă în muncă. Mîndria noastră să fie munca, bogăția noastră să fie credința și rugăciunea. Să primim toți deopotrivă semințele învățaturii evanghelice și să nu le lăsăm să cadă între spini sau între buruieni. Dacă vom pune suflet în munca noastră rezultatele vor fi îndoi, — înzecit mai bune. Să ne străduim mereu spre mai bine.

Mulțumind autorităților bisericești și statale pentru sprijinul dat, P. C. Sa urează elevilor și corpului didactic al școlii spor la muncă și declară deschis noul an școlar.

Urmează cuvîntul elevilor — rostit de elevul Cozmuța Ioan din anul V, care bucurîndu-se de căldura revederii cu profesorii și colegii, își ia, în numele elevilor, angajamentul că în noul an școlar vor fi mai harnici și mai buni.

Corul școlii intonează cîntecul „*Patriei dragi*”, iar elevul Moldovan Teofil din anul V recită poezia: „*Bine ați venit*”, de Al Buzău.

P. C. Consilier O. Moraru arată să preoția este chemare și ca atare această favoare ce Dumnezeu nici îngerilor n-a făcut-o, ci a făcut-o oamenilor, trebuie să fie îngrijită. Acest lucru îl face școala. Datoria elevilor este să asculte și să învețe. P. C. Sa urează, în numele P. Sf. Episcop Teofil, spor la muncă, elevilor și profesorilor, pentru noul an școlar.

Elevul Săsăușan Simion din anul V recitează poezia: „*Pentru pace*”, după care corul școlii intonează imnul „*Tinerete*”, pe 4 voci, de V. Timiș.

Apoi asistența în picioare intonează „*Cuvine-se cu adevărat*”, după care directorul școlii V. Băltan, declară anul școlar 1962—1963 deschis, urînd spor la muncă tuturor, și cu aceasta serbarea ia sfîrșit.

ASISTENT

DE LA CONFERINȚELE PREOTEȘTI DE ORIENTARE DIN ARHIEPISCOPIA SIBIULUI

Între 3—12 septembrie a. c. au avut loc Conferințe preoțești de orientare la toate protopopiatele din Arhiepiscopia Sibiului. Aceste Conferințe, după cum se știe, au fost fixate de Sf. Sinod pentru întreaga Biserică Ortodoxă Romînă.

În Arhiepiscopia Sibiului, Conferințele de orientare s-au desfășurat după programul întocmit de Centrul Eparhial, în înțelegere cu conducătorii oficiilor protopopești. Astfel: Luni, 3 septembrie, la protopopiatul Mediaș; marți, 4 septembrie, la protopopiatele: Sibiu și Tirnăveni; miercuri, 5 septembrie, la protopopiatul Făgăraș; joi, 6 septembrie, la protopopiatele: Agnita, Brașov, Sf. Gheorghe și Toplița; vineri, 7 septembrie, la protopo-

piatul Reghin; luni, 10 septembrie, la protopopiatul Sebeș; marți, 11 septembrie, la protopopiatele: Alba Iulia, Sighișoara și Tg. Mureș; miercuri, 12 septembrie, la protopopiatele: Luduș și Rupea.

Toate aceste conferințe de orientare au fost prezidate de delegați ai Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae al Ardealului, atât din Centrul Eparhial, cât și din afara acestuia. Astfel, de la Centrul Eparhial au fost trimiși: P. C. vicar Traian Belascu, la protopopiatele: Sibiu, Făgăraș și Brașov; P. C. Prot. stavr. Ioan Nicoară, consilier ad-tiv bisericesc, la protopopiatele: Sebeș și Alba Iulia; P. C. prot. stavr. Ioan Vlad, consilier cultural, la protopopiatul Rupea; P. C. prot. Dumitru Ciuchendea, inspector eparhial, la protopopiatul Sighișoara. Pentru schimb de experiență au fost delegați: P. C. prot. Petre Boeriu din Medias, la protopopiatul Tirnăveni; P. C. prot. Asachie Marcoviciu din Tirnăveni, la protopopiatul Medias; P. C. prot. David Lazăr din Tg. Mureș, la protopopiatul Luduș, iar P. C. prot. Iulian Macavei din Luduș, la Tg. Mureș; P. C. prot. Mihai Ciobanu din Reghin, la protopopiatul Toplița, iar P. C. prot. Grigorie Chichernea din Toplița, la protopopiatul Reghin. P. C. protopop Zare Vitalie, si-a prezidat conferința de orientare din Agnita, iar P. C. prot. Nicodim Belea, în calitate de delegat chiriarhal, și-a prezidat conferința de orientare din protopopiatul Sf. Gheorghe.

Tema oficială, fixată din bunăvreme de Sf. Sinod, a fost: „*Ortodoxia și Mișcarea Ecumenică*”, avînd ca subtitluri:

— Temeiurile participării Bisericii Ortodoxe la Mișcarea Ecumenică.

— Contribuția pe care Mișcarea Ecumenică poate și trebuie să o aducă la înlăptuirea idealurilor morale creștine și a năzuințelor întregii omeniri spre pace, libertate, conlucrare și înfrățire.

Subiectul acesta, de vădită actualitate, a fost lucrat după îndrumările Centrului Eparhial, din partea tuturor preoților noștri și susținut în plenum conferințelor de următorii referenți principali, desemnați de Comisiunile permanente de cercetare a lucrărilor, care funcționează pe lingă fiecare protopopiat. Astfel:

Cucernicii preoți: Dumitru Hămbășan, Ion Moldovan și Ion Brote, la Sibiu; Ioan Forsea, la Agnita; Vasile Zamora, la Alba Iulia; Viorel Chițu, la Brașov; Gheorghe Grindu, la Făgăraș; Gheorghe Giurgea, la Luduș; Vasile Chetan, la Medias; Nicolae Stoicescu și Aurel Stan, la Reghin; Victor Pascu, la Rupea; Nicolae Grădinaru, la Sebeș; Virgil Goția, la Sf. Gheorghe; Alexandru Băilă, la Sighișoara; Ioan Bercu și Teodor Dobre, la Tg. Mureș; Ioan Graure, la Tirnăveni; Gheorghe Stînea și Martin Pătrașcu, la Toplița.

În afară de referenții principali, la unele conferințe au citit tema oficială — în întregime sau parțial — și alți coreferenți, iar la discuțiile ce au urmat pe marginea temei oficiale au luat cuvîntul numeroși preoți, aducînd fiecare prețioase contribuții personale la lămurirea și întregirea subiectului tratat. La Sibiu, între alții, au adus contribuții de seamă la discuții citiva P. C. Profesori ai Institutului Teologic de grad Universitar (Prof. Dr. Grigorie Marcu, prof. Dr. Nicolae Mladin ș. a.).

Se știe că bazele Mișcării ecumenice moderne au fost puse în anul 1866 de așa-zisa Conferință de la Lambeth.

În anul 1920, Patriarhul Ecumenic din Constantinopol, prin Enciclica sinodală adresată tuturor Bisericilor lui Hristos, a dat un avînt deosebit

năzuințelor de colaborare a Bisericilor, pentru a putea face față problemelor lumii moderne.

La Adunarea Mondială a Bisericilor de la Amsterdam, din 1949, s-a constituit și organizat „Consiliul Ecumenic al Bisericilor”. Deși invitate, Bisericile Ortodoxe — inclusiv Biserica Ortodoxă Rusă și Română — n-au participat la Amsterdam, deoarece Mișcarea Ecumenică urmărea pe atunci alte scopuri decât cele religioase-bisericești.

A treia Adunare Generală a Consiliului Ecumenic s-a ținut la New-Delhi (1961). Intrucît Consiliul Ecumenic s-a situat pe o nouă bază, lucrările de la New-Delhi au fost încununate de succes. În consiliu au intrat de astădată și reprezentanți ai Bisericii Ortodoxe Rusă, Română, Bulgară și Polonă.

S-a scos de asemenea în evidență, la aceste Conferințe de orientare, că între Bisericile Ortodoxe în general, ca și între acestea și celelalte Biserici — în special Biserica Anglicană și Protestantă — s-a realizat, cu deosebire în anii de după cel de al doilea război mondial, o legătură mai strînsă, necunoscută mai înainte. Prin aceasta, prestigiul Bisericii Ortodoxe a crescut în mod deosebit. Desigur, acest prestigiu al Bisericii noastre, se datorește și succeselor uimitoare ale popoarelor din Răsăritul Europei — în frunte cu marea prietenă de la Răsărit, Uniunea Sovietică —, care construiesc o viață mai bună; putînd lua astfel oricînd și în orice împrejurare poziție hotărîită în marile probleme ce frămîntă omenirea de pretutindenea, deci și cea a unirii Bisericilor creștine.

Azi, — față de trecut — discuțiile purtate în cadrele Mișcării Ecumenice nu mai sînt sterile, ele nu au numai o valoare teoretică, ci sînt îndreptate spre om, spre viață, spre bunăstare și progresul tuturor. De aceea, la New-Delhi s-a discutat cu atîta hotărîre și s-a examinat temeinic problema rasială, ca și problema desliințării colonialismului sub orice formă s-ar afla el, arătîndu-se cu putere că creștinismul autentic nu poate rămîne indiferent în fața acestor plăgi ale trecutului.

Mai mult decât atît: pericolul unui război nuclear, îi face pe oameni să se gîndească mai profund și mai temeinic la găsirea drumurilor ce duc la unirea lor, deoarece s-a constatat și verificat, fără putință de tăgadă, că pacea și unitatea sînt azi de nedesfăcut.

Se poate constata, din analiza lucrărilor Mișcării Ecumenice — mai ales a lucrărilor efectuate la New-Delhi —, că Ortodoxia, în esența sa, nu și-a modificat substanța, ci ea va însuși Mișcării Ecumenice prestigiul și stabilitatea dogmelor sale, apropiate profund de fondul original al creștinismului genuin, primind de la celelalte culte — mai ales anglicane, exemplul unor forme organizatorice mai perfecte.

Creștinii de azi își împletesc strădanțiile lor cu cele ale tuturor oamenilor de bine de pe întreaga noastră planetă, indiferent de culoare, credință religioasă, sistem social, etc., fiind convinși că în felul acesta acțiunile lor unite vor zămisi o lume mai bună, mai dreaptă, pentru toți cei harnici și cinstiți.

De aceea, Bisericile Ortodoxe în general, ca și Biserica Ortodoxă Română în special, prin Ierarhia, preoțimea și credincioșii lor, nutresc convingerea că unirea tuturor creștinilor într-un front unic, ar însemna un aport deosebit la slăbirea încordării internaționale și la crearea unui ade-

vărat climat de pace și bunăvoință între toți oamenii. Aceasta, cu atât mai mult, cu cât, după învățătura Bisericii noastre, oamenii sînt frați întreolaltă și fii ai aceluiași Tată ceresc, răscumparați prin jertfa crucii, adusă pentru toți oamenii de însuși Fiul lui Dumnezeu, Mîntuitorul nostru Iisus Hristos.

Hotărîrea preoțimii noastre este clară: să-și continue propovăduirea — cu vreme și fără vreme — infuzînd în mințile și inimile păstorilor sentimentul nobil al dragostei față de Dumnezeu și față de orice om din lume.

Delegații chiriarhali care au prezidat aceste Conferințe de orientare au căutat să dea preoțimii o îndrumare cît mai justă în lucrarea pastorală pe care o desfășoară în parohii, știut fiind că problemele ce frămîntă azi omenirea nu mai sînt probleme ce interesează doar pe cîțiva conducători de state, ci, pe fiecare popor, pe fiecare om și pe fiecare credincios.

Avem convingerea că preoțimea noastră a tras învățăminte bogate din participarea ei activă la aceste conferințe de orientare. Rezultatele concrete nu vor întîrzia să se arate în mijlocul maselor de credincioși, care sîntem siguri că-și vor îndeplini în conștiință toate obligațiile ce le revin în calitate de credincioși ai Bisericii și cetățeni ai scumpei noastre Patrii.

ASISTENT

VIZITA LA BRAȘOV A SANCTITĂȚII SALE GHERMAN, PATRIARHUL SERBIEI ȘI MACEDONIEI

Acum cinci ani o delegație a Bisericii Ortodoxe Romîne, în frunte cu Prea Fericitul Patriarh *Justinian*, a făcut o vizită oficială Bisericii Ortodoxe Sîrbe. Răspunzînd acestei vizite, o delegație a Bisericii Ortodoxe surori din R.P.F. Jugoslavia, în frunte cu Sanctitatea Sa *Gherman*, Arhiepiscopul Peciului, Mitropolit al Carlovățului și Patriarh al Serbiei și Macedoniei, a făcut o vizită în țara noastră. Sanctitatea Sa *Gherman* a fost însoțit de Prea Sfinții Episcopi: Visarion al Banatului, Longhin al Zvornicului și Tuslei, Simeon al Carlovățului de Sus, Vladislav al Zahumiei și Hertegovinei și Naum al Zletoviei și Strumiei, precum și de P. C. Lor: Blagota Gardășevici, decanul Facultății de Teologie din Belgrad, Mile Raciacovici, consilier la Episcopia Jicea, Macarie, egumenul mănăstirii Visiochih Deceana și protodiaconul Bojidar Tripcovi.

Marți, 30 octombrie a. c., delegația Bisericii Ortodoxe Sîrbe a trecut și prin Arhiepiscopia noastră, făcînd o vizită la Brașov. La ora 11, la biserica Sf. Nicolae din Scheii Brașovului, înalții oaspeți au fost întîmpinați de P. C. Prot. stavr. Traian Belășcu, vicarul Arhiepiscopiei Sibiului, împreună cu P. C. consilieri arhiepiscopesci: Ioan Veltan, Ioan Nicoară și Ioan Vlad, C. diaconi Iosif Bolog și Gheorghe Papuc, P. C. Vasile Coman, protopopul Brașovului, precum și de preoți și credincioși din orașul Brașov.

Delegația Bisericii Ortodoxe Sîrbe a fost însoțită de Prea Fericitul *Justinian*, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Romîne, P. S. Episcop Teoctist al Aradului și de P. S. Episcopi Antim și Visarion, vicari patriarhali.

În numele Înalt Prea Sfințitului Mitropolit *Nicolae* al Ardealului, P. C. vicar *Tr. Belășcu* a rostit următorul cuvînt de întîmpinare:

Sanctitatea Voastră Părinte Patriarh Gherman,
 Prea fericite Părinte Patriarh Justinian,
 Prea cinstiți oaspeți,
 Onorate autorități,

Cetatea Brașovului — cu străvechea biserică „Sf. Nicolae” din Schei, biserică zidită din veacul XIV și refăcută la începutul veacului XVI, de voievodul Neagoe Basarab — sînt fericite astăzi de a Vă primi pe Sanctitatea Voastră, împreună cu delegația Bisericii Ortodoxe din Republica Populară Federativă Jugoslavia.

Din încredințarea Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae al Ardealului — pe care o suferință trecătoare îl împiedică să fie de față la acest sărbătoresc popas al Sanctității Voastre pe plaiurile ardelenе — Vă rog să-mi îngăduiți să Vă aduc un respectuos și cald salut, în numele clerului și credincioșilor ortodocși din Transilvania.

Sintem fericiți să constatăm că vizita Sanctității Voastre se înscrie în lungul șirag al legăturilor seculare dintre credincioșii ortodocși romîni și sîrbi, dintre Bisericele și popoarele noastre, care au trăit în frățescă prietenie și s-au ajutat unii pe alții, atunci cînd soarta vitregă și-a abătut valurile de suferință peste unii sau peste alții.

Un moment plin de lumină din istoria legăturilor Bisericii Ortodoxe Romîne din Ardeal cu Biserica sîrbească îl constituie — la începutul veacului XV — activitatea Sfințitului Nicodim, cel venit din Serbia pentru a organiza viața monahală în Țara Romînească. Trecînd în Ardeal, el a întemeiat aci mănăstirea Prislop, unde a scris apoi și Evangheliarul care ne-a rămas de la el. Cînd vremurile au îngăduit, pe pămîntul Transilvaniei, chiar în această străveche cetate a Brașovului, cu strădaniile cărturărești ale preoților de la această sfințită biserică, s-au tipărit de către diaconul Coresi cărți de slujbă în limba slavonă, pentru nevoile Bisericii Ortodoxe Romîne, dar și pentru nevoile celorlalte Biserici Ortodoxe din sudul Dunării, care slăveau pe Dumnezeu în același grai liturgic.

Un alt moment de neuitat din nenumăratele într-ajutorări reciproce pe care și le-au dat Bisericele noastre îl constituie veacul XVIII, cînd sîrbi, organizîndu-și mai multe episcopii — iar romînii, prin unirea de la 1698 și prin apostasia lui Atanasie Anghel din 1701, rămînînd fără episcopi — episcopi sîrbi au fost aceia care au ajutat pe romînii ortodocși din Ardeal în lupta împotriva uniației. Aci este locul să amintim pe acel călugăr Visarion Sarai, care venind în Ardeal, prin predicile lui, a zdruncinat toată uniația din partea sudică a Ardealului. De asemenea amintim activitatea mitropolitului sîrb Paul Nenadovici, mare apărător al Ortodoxiei împotriva uneltirilor Habsburgilor și a uniației.

Începînd cu anul 1760 — în urma mișcărilor țărănești conduse de călugărul Sofronie — Viena a fost nevoită să dea romînilor ortodocși din Ardeal episcopi proprii. Toți acești vlădici au fost vreme îndelungată puși de curtea imperială de la Viena sub jurisdicția canonică a Carlovîțului. Chiar și atunci cînd stăpînirea austriacă a permis romînilor din Ardeal să-și aleagă episcop din neamul lor — pe Vasile Moga — acesta a fost hirotonit la Carlovîț, stînd sub jurisdicția Carlovîțului, atît el cit și urmașul său, Andrei Șaguna, pînă la reînființarea Mitropoliei ortodoxe din Transilvania, la 1864.

Bunele relații între aceste două Biserici ortodoxe surori au continuat pînă în zilele noastre.

Clerul și credincioșii Bisericii noastre Ortodoxe Romine au convins nezdruincată că vizita făcută acum cinci ani de Prea Fericitul nostru Părinte Patriarh, Justinian, Bisericii Ortodoxe Sirbe, a constituit fericitul prilej ca legăturile de prietenie și colaborare să devină și mai trainice între cele două Biserici Ortodoxe surori. Vizita pe care Prea Fericirea Voastră o întoarceți Prea Fericitului Patriarh Justinian astăzi, va da prilejul și mai fericit ca legăturile de prietenie și colaborare să devină mai calde, mai apropiate, pentru o luptă comună întru sporirea unității Ortodoxiei ecumenice, întru apărarea păcii și prieteniei între popoare, pentru dezarmare generală și totală — pentru triumful binelui asupra răului și pentru așezarea unei păci durabile între popoare și în lume.

Primindu-Vă în această sfîntă biserică din orașul Brașovului, care constituie și el o dovadă a muncii creatoare, a progresului economic, social și cultural, ca și a aspirațiilor pașnice ale poporului român, pentru promovarea continuă a acestor sfînte năzuințe, rugăm pe Bunul Dumnezeu să Vă dăruiască sănătate, întru mulți și fericți ani!

A răspuns Sanctitatea Sa Patriarhul Gherman care a spus printre altele că este bucuros a se afla în această biserică, cu hramul Sf. Nicolae. Exprimîndu-și regretul că nu este de față I. P. Sf. Mitropolit Nicolae, roagă pe bunul Dumnezeu și pe Sf. Nicolae din Mira Lichiei, făcătorul de minuni, să-l ocrotească și să-i dea însănătoșire deplină.

Venirea noastră aici — a spus Sanctitatea Sa — se situează pe aceeași linie cu a înaintașilor noștri, ierarhi, călugări și cărturari, care și-au desfășurat munca în Serbia și pe teritoriile românești în folosul aceluiași singure Biserici Ortodoxe, în folosul ambelor popoare, care erau amenințate să fie ingenuunchiate de puterea semiluneii, iar apoi să fie dezbinat de Habsburgi, de la cuviosul Nicodim pînă la ultimii ierarhi de la sfîrșitul sec. XVIII. Iată pentru ce și noi venim astăzi la Voi cu aceleași sentimente de a reîmprospăta vechile legături sufletești, spre a adînci dragostea reciprocă și ca să slujim astfel marilor idealuri de totdeauna ale popoarelor și Bisericilor noastre.

Noi sintem o expresie a dragostei și cinstei de care se bucură la noi, în țara noastră și în Biserica noastră, poporul român și Biserica Ortodoxă Română.

Să ne silim — spune Sanctitatea Sa Patriarhul Gherman, în încheierea cuvîntului său — să apropiem cît mai mult Bisericile și popoarele noastre, pentru binele și prosperitatea noastră reciprocă.

În cinstea oaspeților și a tuturor celor de față — precum și pentru ocîrmuirii țării noastre — s-a cîntat un Polihroniu, răspunsurile fiind date de corul bisericii Sf. Nicolae. După aceea s-au făcut cuvenitele prezentări.

Înălții oaspeți au vizitat apoi muzeul care funcționează pe lîngă biserica Sf. Nicolae din Schei, adăpostit în clădirea primei școli românești; apoi Uzinele de tractoare din Brașov, care le-au făcut o profundă impresie, precum și biserica Neagră, care impresionează prin grandoarea ei.

La restaurantul „Carpați” a urmat apoi o masă comună, dată de Arhiepiscopia Sibiului în cinstea oaspeților, la care au participat și reprezen-

tanți ai autorităților locale, precum și prim-preotul reformat din localitate. Masa a decurs într-o atmosferă caldă, frățească, după care înălții oaspeți, luându-și rămas bun, către ora 16 au părăsit Brașovul, continuându-și vizita pe alte plaiuri ale minunatei noastre țări.

PARTICIPANT

ACTIVITATE ECUMENISTA

Mărți, 16 octombrie 1962, P. C. rector S. Vlad, a făcut în Aula Institutului — în fața P. C. consilieri arhiepiscopoești, a corpului profesoral și a studenților teologi — o dare de seamă despre lucrările Consiliului Ecumenic al Bisericilor de la Paris. Prezentăm aici câteva date din această expunere.

Între 29 iulie—17 august 1962 au avut loc la Paris ședințe ale mai multor Comisii și ale Comitetului Central al Consiliului Ecumenic al Bisericilor. Din partea Bisericii Ortodoxe Romine au participat la aceste lucrări: I. P. Sf. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei, I. P. Sf. Mitropolit Nicolae al Banatului, P. C. rector S. Vlad (Institutul Teologic, Sibiu), Dl prof. N. Chițescu (Institutul Teologic, București), Pr. Prof. Gh. Moisescu (biserica română din Viena). Din partea altor culte din țara noastră, care sînt membre ale Consiliului Ecumenic al Bisericilor, au luat parte Dl episcop reformat Al. Buthi și Dl prof. H. Binder (secția ev. a Institutului Teologic protestant, Sibiu).

La 1 august, Dl W. A. Visser't Hooft, secretar general al Consiliului Ecumenic al Bisericilor, a vorbit despre însemnătatea mișcării ecumenice, despre răspunderea Bisericilor în vremea noastră și despre atmosfera ecumenistă de azi. După aceea ședințele s-au ținut pe comisii. Amintim numai câteva din multele probleme care s-au discutat:

În *Comisia pentru credință și constituție* (30 iulie—6 august) prezidată de Oliver S. Tomkins, episcop de Bristol, s-au discutat probleme organizatorice, de doctrină și cult, de acțiune și viață duhovnicească. Astfel s-au stabilit măsuri pentru pregătirea Conferinței ecumenice, care va avea loc la Montreal (Canada) în 1963. La această conferință, Bisericile Ortodoxe membre ale Consiliului Ecumenic al Bisericilor vor avea 38 de delegați (Biserica Ortodoxă Română — 5 delegați). Acolo se vor discuta următoarele teme: 1. Biserica în planul lui Dumnezeu; 2. Scriptura, Tradiție, tradiții; 3. Lucrarea răscumpărătoare a lui Hristos și slujirea Bisericii Sale; 4. Cultul și unitatea Bisericii lui Hristos; 5. Probleme și prospecte pentru comunitatea creștină la diferite niveluri.

Comisia a mai discutat stabilirea unei Duminici de împărtășire ecumenică, problema contactelor cu Biserica rom.-catolică, etc. Delegatul nostru din acea Comisie, Dl prof. N. Chițescu, a adus însemnate lămuriri în problemele discutate și a comunicat că Prea Fericitul Patriarh Justinian a dispus ca, la Rusalii, în toate bisericile noastre să se predice despre apropierea și unirea dintre Biserici. De asemenea a comunicat că Prea Fericitul Patriarh Justinian a dispus formarea unei comisii de teologi, care lucrează la temele pentru Conferința de la Montreal — care Conferință va publica cele mai bune referate trimise de teologii ecumeniști.

I. P. Sf. Mitropolit Nicolae al Banatului a fost primit în Comitetul patristic al Comisiei și va lucra — împreună cu Dl dr. L. Vischer (Elveția),

secretar de studii al Comisiei — la un studiu asupra Tratatului despre Sf. Duh al Sf. Vasile cel Mare.

În *Comisia pentru afacerile internaționale* (1—4 august) s-au discutat în Comisie și în trei subcomisii problema dezarmării, probleme de organizare și problema drepturilor omului, cu aplicări la situația actuală în tratativele despre dezarmare, ca și în diferite țări (Algeria, Laos, Vietnam, Coreea, Angola, Rhodesia, Uniunea Sud-Africană, etc.). Delegatul nostru, P. C. rector S. Vlad a lucrat în subcomisia pentru dezarmare și în Comisia pentru afacerile internaționale.

Prof. Nolde a prezentat raportul Comitetului Comisiei pentru Afacerile Internaționale. El a arătat că Bisericile trebuie să se ocupe de relațiile dintre popoare, ca să sprijinească activ colaborarea internațională pentru binele comun. De asemenea Bisericile trebuie să acționeze ca războiul să fie înlăturat din viața omenirii, să ajute la realizarea dezarmării generale și totale, la încheierea unui acord de încetare a experiențelor cu arme nucleare, la stabilirea păcii și la rezolvarea tuturor problemelor internaționale (s. ex.: Berlinul, Angola, Vietnam, etc.) prin tratative pașnice. Războiul e o jignire adusă lui Dumnezeu. Pacea este după voia lui Dumnezeu. Omenirea tinde spre cooperarea între popoare, prin care se asigură pacea și bunăstarea tuturor popoarelor. Pentru aceasta, lucrarea O.N.U.-lui trebuie sprijinită și în O.N.U. trebuie acordat locul cuvenit R. P. Chineze. Organizații regionale (economice și sociale) pot contribui și ele la conclucrarea între popoare. Popoarele coloniale trebuiesc eliberate, iar cele ce au fost eliberate trebuie ajutate ca să se dezvolte. E nevoie ca popoarele să se bucure de bogățiile create prin munca lor, prin colaborarea lor. Să fie respectate principiile proclamate în Declarația drepturilor omului (O.N.U.), înlăturându-se orice fel de discriminări (de rasă, națiune, credințe religioase, etc.).

Prof. Kloppenburg a prezentat dezbaterile Consfătuirii pentru pace și dezarmare ținută la Geneva între 20—22 iunie 1962, sub auspiciile Comisiei pentru Afacerile Internaționale, la care — pe lângă reprezentanți ai Bisericilor din Apus și Răsărit, din America, Asia și Africa — au luat parte ambasadorul Tarapkin din Uniunea Sovietică, un reprezentant al Angliei, unul din S.U.A. și baronul von Platen din Suedia, care au făcut expuneri asupra dezarmării. Consfătuirea s-a pronunțat în favoarea dezarmării generale și totale, a unui tratat de încetare a experiențelor cu arme atomice, recomandînd îndreptarea atenției spre Memorandumul statelor neutre din Comitetul celor 18.

Prof. teolog rus Șișkin a spus că hotărârile Consfătuirii de la Geneva au fost aduse la cunoștința credincioșilor Bisericii Ortodoxe Ruse, care le-au primit cu bucurie. Toți cei ce au luat cuvîntul la discuții au accentuat că Bisericile și Consiliul Ecumenic al Bisericilor trebuie să contribuie la pace și dezarmare. P. C. rector S. Vlad a arătat lupta pentru dezarmare și pace a Bisericii noastre și datoria creștinilor de pretutindeni de a sprijini acțiunea popoarelor pentru dezarmare generală și totală.

În problema germană s-a hotărît să se facă apel la guvernele din R. F. Germană și R. D. Germană, ca să ducă tratative pentru rezolvarea pașnică a acestei probleme, ca și a problemei Berlinului de Vest. Prof. Nolde va transmite acest apel celor două guverne germane.

S-a discutat și despre intervențiile Comisiei pentru afacerile internaționale pentru rezolvarea prin tratative a situației din Laos, Angola, Congo, Irianul de Vest (care trebuie redat Indoneziei), etc. P. C. rector S. Vlad a spus că este în spiritul Evangheliei ca popoarele să formeze o mare familie și popoarele mai avansate să ajute în mod dezinteresat popoarele mai puțin dezvoltate.

Comisia Institutului Ecumenic (2—3 august) de la Bossey (Elveția) — la care din partea Bisericii noastre a participat I. P. Sf. Mitropolit Nicolae al Banatului — pe lângă activitatea Institutului, a discutat problema familiei, a întâlnirii la Bossey de preoți, ziaristi și altor grupe sociale. Ca temă de studiu a fost acceptată problema păcii, care a fost propusă de I. P. Sf. Mitropolit Nicolae al Banatului.

Comisia pentru misiune și evanghelizare (1—6 august) a discutat despre pregătirea slujitorilor Bisericii și despre salarizarea lor. Delegații ortodocși s-au opus la folosirea de slujitori fără pregătire teologică. Concluzia a fost ca aceștia să fie acceptați numai în cazuri excepționale. Episcopul reformat Buthi (Oradea) a spus că în Africa creștinismul e în regres, din pricină că s-a aliat cu colonialiștii. A fost condamnat totodată antisemitismul.

Comitetul Central (7—17 august) — la ședințele căruia au participat I. P. Sf. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei și Dl prof. H. Binder — a aprobat rapoartele comisiilor. Dl Fr. Gl. Fry, președinte al Consiliului Ecumenic al Bisericilor, a rostit cuvântul de deschidere. Dl Visser't Hooft, secretar general al C.E.B., a citit raportul general. S-a discutat despre donațiile pentru casa centrală din Geneva a C.E.B., când s-a pomenit de donația Bisericii noastre. S-a aprobat trimiterea a doi observatori la Sinodul de la Vatican, un protestant și un ortodox. Au fost primite ca membre ale Consiliului Ecumenic al Bisericilor opt Biserici din U.R.S.S., Africa și America — și ca „Biserici asociate” trei Biserici, care au sub 5.000 de credincioși. S-au înființat secretariate pentru Africa, Asia și America.

S-a pregătit un Apel al Consiliului Ecumenic pentru pace și dezarmare.

În privința formării studenților teologi și îndrumării preoților s-a hotărât ca studiul să fie legat strâns de viață.

S-a protestat împotriva prigonirii pastorilor protestanți în Angola de către guvernul portughez.

I. P. Sf. Mitropolit Iustin a predicat la 12 august în catedrala protestantă „L'oratoire de Louvre”, a acordat interviuri la Televiziune, la Radio-Paris și Radio-Londra, a avut contacte cu conducătorii Mișcării Ecumenice și ai delegațiilor ortodoxe.

Ședințele Comisiilor și Comitetului Central au arătat că Mișcarea Ecumenică pășește mai departe pe linia Congresului de la New-Delhi (nov.-dec. 1961), sprijinind apropierea între Biserici și conlucrarea lor la acțiunea popoarelor pentru pace, dezarmare, libertate și frățietate. Delegații Bisericii noastre — în frunte cu I. P. Sf. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei — au dus la Paris mărturia dreptei credințe și a voinței de pace și prietenie a clerului și credincioșilor noștri.

O NOUA CONTRIBUȚIE CREȘTINĂ PENTRU PACE

Stăruința pentru pacea lumii, susținută de Mișcarea creștină pentru pace de la Praga, se alimentează din relațiile date de însași viața popoarelor față de care creștinul este obligat să ia atitudine sub îndrumarea Sf. Evangheliei a Mântuitorului Hristos. Dacă nevoile acestei străduințe au fost pe rând alimentate de dorințele popoarelor care și-au trimis delegații lor creștini la ședințele Mișcării de la Praga, Debrețin, Varșovia, Greifswald, R.D.G., Praga, Budapesta și Karlovy Vary-R.S.C., apoi recenta întrunire a membrilor Comitetului executiv al Mișcării creștine pentru pace a avut loc chiar în inima metropolei poporului care este cel mai consecvent luptător pentru pacea lumii, la Moscova.

Aici, între 12 și 22 septembrie 1962, s-a întrunit Biroul Mișcării cu secretarii internaționali și cei 16 membri ai comitetului, pentru ca simțind pulsul păcii trăit de popoarele sovietice să se inspire profund din zborul porumbelului păcii deasupra Turnului Spasskii, simbolul istoriei pline de progres a Uniunii Sovietice. Nu a lipsit nici un membru, ci cu toții au venit cu puteri sporite să-și împărtășească gândurile creștinești pentru pace și din conglăsură să pornească o nouă îndrumare către creștinii de pretutindeni pentru apărarea păcii mondiale. Unii veneau la Moscova pentru prima dată, savurind cu nesaț noutatea intuită; alții veneau deja pentru a doua și chiar a treia oară, servind de ghizi și minunându-se de noile realizări înfăptuite între timp.

Pornind de la cuvântul Sf. Apostol Pavel, ca toți să fie într-un gând (Fil. 4, 2), I. P. Sf. Arhiepiscop Nicodim de Iaroslav și Rostov, ca gazdă, a subliniat faptul că nașterea Mișcării de la Praga s-a dovedit a fi nu numai înțeleaptă, dar și necesară pentru a apăra principiile păcii din punct de vedere creștin, pentru a formula deplin pentru creștini „teologia păcii”. De aceea rostul Mișcării este de a preciza în fața problemelor mondiale care ating teza păcii punctul de vedere creștin și de a-l vesti lumii întregi. Deci Mișcarea nu este un instrument de divizare creștină, cum o acuză apusenii răuvoitori, ci dimpotrivă, cel mai bun prilej de manifestare a conștiinței creștine mondiale care vrea să opună forțelor militariste solidaritatea creștină pentru pace. Deci cu cât se înăsprește situația internațională și sporește înarmarea, cu atât vocea Mișcării trebuie să fie și mai vibrantă pentru a sprijini toate străduințele cinstitute pentru evitarea unui război atomic și spre a pune la punct răuvoitoarele afirmații apusene exprimate prin războiul rece care nu conținește de 17 ani. Revanșismul și rămășițele colonialismului continuă să fie o amenințare pentru lume și de aceea trebuie luate măsuri corespunzătoare din vreme, căci în actualitate un război nu mai este mijloc de rezolvare a problemelor internaționale, ci în virtutea armamentului atomic el devine o sinucidere. Mișcarea creștină pentru pace va depune toate eforturile potrivite ca să lumineze conștiința creștinilor de pretutindeni că Evanghelia Mântuitorului îndeamnă la viață și pace și nicidecum la război și distrugere. Astfel Mișcarea de la Praga nu este o mișcare răsăriteană și nici apuseană, ci este Mișcarea conștiinței creștine evidente spre pacea lumii. În acest sens Mișcarea își tot largeste activitatea și o adâncește spre a întări conștiința creștinilor pentru răspunderea lor comună în necesitatea apărării omenirii de un război nuclear. Deci în lucrarea ei, ea se va strădui să înlăture ura care destramă soli-

daritatea omenirii și să lumineze cu principiile păcii toate conștiințele creștine. De aceea este salutată cu bucurie propunerea pentru dezarmare totală sub control sever internațional, se cere suprimarea rămășițelor ultimului război mondial, se cere încetarea experiențelor cu arme nucleare, stabilirea de zone denuclearizate și renunțarea la colonialism, care toate corespund dorinței opiniei mondiale cinstite. De aceea trebuie cercetările teologice în domeniul păcii și al problemelor ei. În acest sens, o nouă adunare mondială creștină va avea de spus un cuvânt important și numai așa creștinii vor dovedi că urmează învățătura Mântuitorului despre pace și dragoste și că sînt cu adevărat fiii lui Dumnezeu, care este al păcii (1 Cor. 13, 4—8; Evrei 13, 20—21).

Indemnul I. P. Sf. Arhiepiscop Nicodim, ca Mișcarea de la Praga să devină „focarul mondial al păcii în expresie creștină” a însoțit întreaga atmosferă a ședinței. La discuții au participat toți delegații, fiecare cu cîte o contribuție și precizare în plus pentru buna reușită a constatării și îndrumarea cît mai potrivită a acțiunilor de viitor. Iau cuvîntul secretarul general J. N. Ondra, președintele J. Hromadka, prof. W. Schmauch din R.D.G., Al. Rasker din Olanda, Pastorul B. Karr din Liberia-Africa; seniorul V. Hajek, prof. R. Ullmann din Anglia, episcopul T. Bartha din Budapesta, consilierul H. Kloppenburg din R.F.G. și alții; iar delegatul român, prof. M. Șesan a spus între altele că: În lupta pentru pace, Mișcarea de la Praga nu stă izolată, căci în acest sens se ostenesc și alte formații, ca Mișcarea Puidoux, conferințele de la Pugwash, apoi marele Congres pentru dezarmare și pace de la Moscova, conferințele antiatomice de la Ghana și Tokio, și altele; dar misiunea specială a Mișcării de la Praga este să vestească în problema păcii cuvîntul cel adevărat creștin, lipsit de unilaterală lui interpretare militaristă apuseană. De aceea Mișcarea creștină pentru pace trebuie să aducă aportul creștin în lupta pentru pace prin accentuarea dragostei creștine, a ajutorării, a răspunderii, a datoriei și milei; de aceea numai din cadrul Mișcării poate și trebuie să răsără „teologia păcii”, „teologia dezarmării” și „teologia împotriva armelor nucleare”.

Ziua de joi, 13 septembrie a fost lăsată liberă pentru discuții și vizitarea mărețelor construcții din Moscova, a Universității Lomonosov, a Kremlinului, a noilor cartiere de locuit și a metroului.

Vineri și sîmbătă, 14—15 septembrie, discuțiile au continuat cu deosebită însoțire din punct de vedere teologic, informativ și organizatoric, mai contribuind cu completări pastorul G. Bassarak și prof. H. Vogel din Berlin, arhiep. Kiivit din Tallin, prof. A. Ziak din Bratislava, prof. P. Conrod de la Paris și alții, pe lîngă cei indicați mai sus, iar prof. St. Turnsky de la Praga a prezentat noul buget. La referatele lui K. Toth de la Budapesta despre întrunirile tineretului de la Agape-Italia și al prof. L. Broz de la Praga despre activitatea în Africa, se precizează tematica pentru activizarea celor 11 comisii speciale de lucru, în pregătirea celei de a doua adunări mondiale creștine de la Praga, din 1964.

Duminică, 16 septembrie, toți membrii comitetului au plecat la mănăstirea Zagorsk, unde s-a oficiat o Sf. Liturghie săvîrșită de I. P. Sf. Mitropolit Nifon din Liban, I. P. Sf. Mitropolit Pimen de Leníngrad, I. P. Sf. Arhiepiscop Nicodim de Iaroslav și P. S. Episcop Alexei de Tallin, de vicarul ortodox din Praga, P. C. Păr. J. Novak și prof. M. Șesan, în limbile paleoslavă, rusă, arabă, cehă și romînă. Apoi delegații au fost primiți în

audiență de Sanctitatea Sa Patrîrîrul Alexei al Moscovei, cu care ocazie S. Sa a subliniat faptul că produce deosebită bucurie prezența conducătorilor Mișcării creștine pentru pace la Moscova, care este centrul Ortodoxiei ruse și loc de atracție pentru forțele pașnice din lume. Deoarece situația internațională este încă mereu plină de pericole, conștiința morală creștină trebuie să îndemne la o și mai stăruitoare activitate pentru asigurarea păcii mondiale. Astfel Mișcarea creștină a păcii împlinește o datorie deosebită pentru reușita păcii mondiale, dorită de Mîntuitorul, Domnul păcii (Isaia 9, 5) și la care am fost chemați să o împlinim (Efes. 4, 1), căci toți au această obligație, pentru că Dumnezeu nu caută la fața omului ci la binele pe care îl săvîrșește (Fapte 10, 34—35). De aceea concepția creștină despre lume cere ca să ne unim forțele în străduința păcii, în dragoste frățească pentru toți oamenii și să vestim pacea tuturor celor de aproape și de departe (Efes. 2, 17). Și atunci Dumnezeu dragostei și al păcii va fi cu toți (II Cor. 13, 11). A urmat apoi agapa frățească și recepția la Academia duhovnicească, la care studenții teologi au oferit un prea frumos program coral.

Înapoiati la Moscova, delegații și-au continuat lucrările. Apoi au vizitat Muzeul de artă națională rusă, numit Galeria Tretyakov, și muzeele din Kremlin. Iar zilele de joi și vineri le-au petrecut la Leningrad, vizitînd marele muzeu Ermitaj, locurile istorice din Revoluția din 1917 și impozantul cimetir Piskarevski, în care își dorm somnul de veci 623.000 apărători leningrădeni împotriva asaltului hitlerist. De praznicul Nașterii Maicii Domnului, prof. M. Șesan și vicarul ceh J. Novak au slujit o Sf. Liturghie, sub protia P. Sf. Episcop Nicon de Viborg. Cu toții au vizitat apoi Academia duhovnicească, cunoscînd condițiile de studiu ale teologilor ortodocși ruși.

Întorși la Moscova, sîmbătă 22 septembrie, s-a dat publicității comunicatul ședinței, a avut loc recepția festivă și înapoierea delegaților acasă. Însași grija însoțitorilor și a ghizilor localnici era dovadă grăitoare despre spiritul păcii ce domnește pretutindeni în Uniunea Sovietică.

În acest sens în comunicat se spune printre altele:

— Lucrările Comitetului executiv s-au desfășurat în cadrul celor trei secțiuni: teologică, internațională și operativă. În secțiunea teologică s-a constatat că se adîncește prin lucrări multiple lămurirea opiniei mondiale creștine asupra conținutului de pace al Sf. Evangheliei; iar la ședință s-au discutat probleme de filozofie a istoriei, eshatologie, profetie și importanța Vechiului și Noului Testament pentru justificarea teologiei păcii, pentru a se accentua slujirea păcii prin Biserică. Deosebit de impresionantă a fost vocea din Africa care sublinia faptul că prin Mîntuitorul Iisus Hristos au fost înlăturate toate barierele și a fost netezit drumul omului către om și al poporului către popor, pentru asigurarea păcii în lume.

În ce privește problemele internaționale, s-a constatat lichidarea focarelor din Laos, Irianul de Vest și Algeria, dar în problema dezarmării nu s-a ajuns încă la un progres, deși încă O.N.U. s-a pronunțat la 20 decembrie 1961 pentru dezarmare, căci războiul nu mai este în actualitate mijloc de lichidare a diferendelor internaționale, ci o calamitate mondială. De aceea sporesc neconținut vocile pentru pace, precum s-a constatat la

Congresul pentru dezarmare și pace de la Moscova, la conferința antiatomică de la Ghana și Tokio și precum se constată din participarea tot mai numeroasă a tineretului la problemele păcii.

— În acest sens au putut spori activitățile filialelor Mișcării de la Praga în Olanda, Japonia și ambele Germanii și se vor putea iniția altele în Franța, Italia și Elveția. Dar interesul a sporit și în afara „bătrînului continent”, încît membrii africani ai Mișcării vor organiza o conferință similară panafricană la începutul anului 1963. Toate aceste activități țin-tesc ca să pregătească — cu deosebită amploare — viitoarea adunare mondială creștină pentru pace de la Praga, din 1964, despre care va da înfor-mații și un Buletin special.

— Astfel s-a putut constata că Mișcarea creștină pentru pace a con-tribuit în largă măsură la adîncirea înțelegerii reciproce, la înfrățire și reală coexistență pentru asigurarea păcii în lume și a colaborării necesare dintre popoare. Deci Mișcarea este o „centrală creștină a păcii” și dra-gostea creștină în Domnul Hristos îndeamnă neapărat la aceasta.

CONFERINȚA BISERICILOR EUROPENE DE LA NYBORG

Mișcarea „bisericeilor europene pentru contacte ost-vest” s-a născut în 1957, la conslătuirea de la Lieselund, ca un argument în plus că biseri-cile europene, ortodoxe și protestante, conștiente de ascultarea lor comună de același Mintuitor Hristos, nu se lasă antrenate de politica apuseană de divizare și în cadrul credinței religioase. Era un răspuns conștient la războiul rece al apusenilor imperialiști, dar tocmai din cauza acestui război mișcarea a întâmpinat multe greutăți în realizarea scopului indicat, căci unii dintre delegații apuseni au căutat tocmai prin cadrul acestei mișcări să-și aplice dorințele deșarte.

Pentru susținerea activității, în fruntea mișcării a ajuns un prezidiu compus din episcopul calvin Egbert Emmen din Olanda, arhiepiscopul luteran I. Kiivit din Tallin-U.R.S.S. și episcopul luteran H. Lilje din Han-novra-R.F.G. Prima conferință plenară a mișcării bisericilor europene a avut loc în ianuarie 1959 la Nyborg, în Danemarca, și de atunci i s-a zis și „Mișcarea de la Nyborg”. Tema principală se ocupa cu: „Creștinătatea europeană în lumea actuală secularizată”. A doua conferință, sau Nyborg 2, a avut loc în octombrie 1960, cu tema principală: „Misiunea bisericilor europene într-o lume în evoluție”. Participarea delegaților a fost nume-roasă și totuși nu mulțumitoare. De aceea organizarea conferinței a 3-a, din octombrie 1962, s-a făcut cu deosebită grijă de către noul secretar Glyn Williams, membru în consiliul ecumenist al bisericilor de la Geneva. Au participat peste 170 delegați din 22 țări europene și din 19 biserici și con-fesiuni creștine, alături de delegații Consiliului Ecumenic: P. Sf. Episcop Emilian Timiadis, delegatul Patriarhiei Ecumenice și Dl W. A. Visser't Hooft, secretarul general al Consiliului Ecumenic, precum și un observator romano-catolic, Păr. Bonifaciu de la Mănăstirea benedictină din Cheve-togne-Belgia. Delegat al Patriarhiei Române a fost Păr. prof. M. Sesan. În sala de ședință plenară, din Hotelul Nyborg-Strand, era amenajată o tribună deosebită cu cruce mare, cu inscripția „Oikumene” și în față un sfeșnic cu 7 brațe și cu 7 lumînări mari, aprinse.

Conferința a început luni, 1 octombrie 1962, seara, cu o slujbă religioasă săvârșită de episcopul luteran G. Hultgren din Suedia, urmînd cu-vîntul de salut din partea prezidiului al episcopului englez L. Hunter. Apoi prof. G. Rupp de la universitatea din Manchester-Anglia și-a desfășurat conferința cu tema: „Biserica în Europa și criza omului modern”. Constatînd că în viața omenirii au pătruns multe elemente secularizante, care au adus cu ele și o criză a omului, adică o înstrăinare a omului de om pentru interese subiective, subliniază necesitatea ca elementul creștin să fie aplicat ca materie de sudură între creștini și astfel să se accentueze relațiile necesare dintre creștinii răsăriteni și apuseni, spre înfrățire și înlăturarea crizei înstrăinării.

În 2 octombrie a continuat seria conferințelor la temele secundare. Astfel, prof. M. Philibert din biserica reformată franceză s-a ocupat cu tema: „Bilanțul umanismului european”. Pornind de la principiul că umanism înseamnă a crea condiții pozitive umane pentru viața omenirii, prin mijloace umane, M. Philibert pune în față și umanismul creștin, bazat pe principiile Evangheliei, și constată că există numeroase momente comune care în mod firesc duc la colaborare și progresul omenirii. În contribuția sa „Valorificarea umanismului european”, prof. M. Lochman de la Praga a subliniat faptul că sub umanism se înțelege tocmai cea mai pozitivă lucrare umană prisositoare pentru omenire și de aceea umanismul omului muncii este concret și mereu stăpînit de ideea binelui și a progresului și de aceea el nu poate fi contrazis de creștini, chiar dacă nu pornește din Evanghelie, ci de la om. Astfel străduințele converg spre un bine comun și acesta poate fi exprimat în modul cel mai simplu, dar cel mai concret, prin străduința comună pentru pacea lumii.

A urmat subtema: „Omul în întîlnire cu Hristos”, prezentată de prof. H. Berkhof din Olanda și de teologul grec I. Kotsonis. Ambii au subliniat faptul că fiind pentru creștini îndrumătoare Evanghelia Mîntuitorului Hristos, de aceea tuturor li se impune principiul dragostei către semen, așa încît „întîlnirea cu Hristos este în concret întîlnirea cu omul, cu semenul dîn această lume” prin mijlocirea Mîntuitorului. Criza care se observă între creștini se datorește însă „împărțirii” lor pe confesiuni, care a adus cu ea înstrăinări și de aceea ieșirea din criză se poate realiza tocmai prin refacerea unității creștinești întru Hristos.

În 3 octombrie, rev. D. Paton din Anglia a tratat tema: „Trezirea bisericilor la o nouă slujire”. Mai concret însă a fost coreferatul ortodox al I. P. Sf. Arhiepiscop Ioan Wendland din America, citit de I. P. Sf. Arhiepiscop Serghie din Perm-U.R.S.S. Slujirea bisericii înseamnă a se depune o activitate continuă pentru aplicarea în concret a învățăturii creștine. Această slujire este mereu prezentă în conștiința Bisericii ortodoxe și este aplicată permanent, dar fără momente de pripire. De aceea cei care se numesc creștini trebuie să-și intensifice tocmai acele activități care să-i demonstreze ca creștini și acestea sînt în legătură cu binele comun în centrul căruia stă cîștigarea păcii mondiale. În acest scop trebuie intensificate străduințele creștine de rugăciune, cîntă, predicare și exemplu în viață. În completare preotul sirian P. Verghese din India precizează că slujire mai înseamnă și interpretarea corectă a învățăturii Mîntuitorului în sensul dragostei reale către semen, către orice om și către natură; dar cu regret

în Apus noțiunea de bunătate creștină la mulți s-a golit de conținut și a obosit.

Trecîndu-se la partea concretă a discuțiilor s'a propus spre dezbatere problema: dacă bisericile sînt o parte din problema umană și cum își îndeplinesc slujirea lor, ce mijloace întrebuintează și cu ce scop.

Pentru ușurarea lucrărilor a fost constituită o comisie de lucru prezidată de superintendentul vestgerman U. Smidt și rev. englez K. Slack și membrii conferinței au fost împărțiți în patru comisii de discuție, prezidate tot de cite doi co-președinți: prima comisie avea în frunte pe episcopul luteran G. Noth din Dresda R.D.G. și rev. H. Tanner din Danemarca; a doua pe rev. P. Kerk din Anglia și prof. M. Șesan; a treia pe episc. luteran A. Wantula de la Varșovia și pe episc. luteran T. Godal din Norvegia și ultima pe rev. W. Madsen din Danemarca și patriarhul ceh M. Novak. Discuțiile au fost susținute cu multă înțelegere, temeinicie și dorință de cunoaștere ost-vestică, atît în domeniul teoretic al problemelor prezentate în referate cit și în cel practic al unor amănunte de viață. În acest cadru prof. M. Șesan a luat de mai multe ori cuvîntul, aducînd binecuvîntarea Prea Fericitului Patriarh Justinian precum și numeroase broșuri, în trei limbi, care au fost primite cu deosebită mulțumire și interes de cei pezenți, pentru că conținutul lor bogat le aducea cel mai autentic răspuns la întrebările puse despre viața credincioșilor din Patriarhia romînă, lămurindu-i în problema slujirii Bisericii ortodoxe romîne în actualitate în cadrul vieții creștine, și umane.

Joi, 4 octombrie, a început discuția plenară asupra lucrărilor în comisii, sedința fiind prezidată de președintele bisericesc Martin Niemöller din Hessa-R.F.G. Referent principal a fost rev. P. Kerk și cu unanimitate s-a aprobat ca Mișcarea de la Nyborg să-și continue ședințele plenare tot la 2 ani, deci proxima va fi în octombrie 1964, ca temele să fie completate cu: Răspunderea Europei față de alte continente, Datorințe comune de caracter paneuropean, Colaborarea generațiilor și integrarea tineretului pentru accentuarea contactelor ost-vest și altele. În vederea lărgirii activității e lărgit și prezidiul la cinci membri și anume va cuprinde: pe episcopii E. Emmen-Olanda, H. Lilje-Hannovra și V. I. Kiivit-Tallin și apoi pe episc. L. Hunter din Anglia și pe I. P. Sf. Arhiepiscop Serghie din Perm-Patriarhia rusă. Comitetul consultativ va cuprinde 15 membri, între care pe ortodocșii prof. L. Pariiski de la Leningrad și P. Sf. Episcop E. Timiadis.

Vineri, 5 octombrie, discuțiile în plen au continuat asupra comunicărilor din cele patru comisii, fiind prezentate în comun de același P. Kerk, și întrunind asentiment unanim, că lucrările „Nyborgului 3” trebuie continueate cu sporită însuflețire și stăruință. Insuși președintele H. Lilje a constatat că activitatea conferinței a fost competentă și totodată frățască și că ea înseamnă un pas important pe calea contactelor dintre vest și est. Prezidiul va comunica preseii despre acest succes.

Incheierea conferinței a făcut-o arhiep. I. Kiivit, prin rugăciune și exegeză la Fapte 4, 11—12 în sens hristocentric: credința și închinarea către Mintuitorul Hristos produc în creștini necesitatea solidarității comune spre binele comun al întregii omeniri. În adevăr, toate rugăciunile de dimineața și seara, în timpul conferinței, rostite de diferiți membri, din diferite

confesiuni creștine și toate cîntările cîntate împreună din colecția „Cantate Domino”, publicată de Consiliul Ecumenic la Lausanne, în 1960, și în care se cuprind și cîteva cîntări ortodoxe, au contribuit din plin la crearea adevăratei atmosfere creștine și frățești între delegați.

S-a realizat o lucrare bună și s-a făcut un pas mare în aprofundarea contactelor ost-vest spre coexistență pașnică între variate confesiuni și spre colaborare în opera păcii mondiale.

Pr. Prof. M. ȘESAN

VIZITA LA CLUJ A DELEGAȚIEI CONSILIULUI ECUMENIC AL BISERICILOR

Între 19 noiembrie—5 decembrie 1961 s-a ținut la New-Delhi (India) a III-a Adunare Generală a Consiliului Ecumenic al Bisericilor.

La această adunare, între cei 100 membri ai Comitetului Central al Consiliului Ecumenic al Bisericilor au fost aleși dintre delegații romîni: I. P. Sf. Dr. Iustin Moisesescu, Mitropolitul Moldovei și Sucevei și Dl Dr. Hermann Binder, profesor la Institutul Teologic Protestant, secția evanghelică C.A. din Sibiu.

La împlinirea unui an de la cea de-a treia Adunare Generală a Consiliului Ecumenic al Bisericilor, unele dintre cele mai înalte personalități din conducere — la invitația ce le-a fost făcută de către Prea Fericitul Patriarh Justinian — au sosit în țara noastră, la începutul lui noiembrie a. c., într-o vizită oficială.

În programul acestei vizite a fost cuprins și Clujul, orașul în care-și au sediul 4 episcopii ale cultelor: ortodox, reformat, unitarian și evanghelic C.A.

Potrivit programului, în dimineața zilei de 10 noiembrie a. c. au sosit în gara Cluj: Președintele Comitetului Central și al Comitetului Executiv al Consiliului Ecumenic al Bisericilor, Dl Dr. Franklin C. Fry, pastor luteran din S.U.A. și președinte al Federației Luterane Mondiale; Secretarul general al Consiliului Ecumenic Dl Dr. W. A. Visser'T Hooft, pastor reformat olandez; I. P. Sf. Dr. Iacob Kukuzes, Arhiepiscopul ortodox grec al Americii de Nord și de Sud și P. Sf. Dr. Emilian Țimiadis, episcop delegat al Patriarhiei Ecumenice din Constantinopol pe lângă Comitetul Executiv al Consiliului Ecumenic al Bisericilor, cu sediul la Geneva.

Înălții oaspeți au fost însoțiți de către: I. P. Sf. Dr. Iustin Moisesescu, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, Eminentă Sa Alexandru Buthi, episcopul reformat al Oradiei și P. C. Preot prof. pens. Dr. Vintilă Popescu, ca interpret.

Delegația a fost întîmpinată pe peronul gării de reprezentantul Bisericii Ortodoxe Romîne din Cluj, P. Sf. Sa Episcopul Teofil Herineanu și de reprezentantul Bisericii reformate din Cluj, Eminentă Sa Episcopul Iuliu Nagy. În sala de așteptare oaspeții au fost prezentați celorlalți reprezentanți ai cultelor veniți în întîmpinare. După prezentările de rigoare, delegația a fost condusă la hotelul „Continental”, unde a fost găzduită.

În dimineața zilei, delegația a vizitat orașul Cluj, după programul întocmit în prealabil, și anume: serele cu plante tropicale din grădina bo-

lanică, noul complex studentesc și cantina, biblioteca centrală universitară (fondul cărților vechi, istorice și religioase), catedrala romano-catolică „Sf. Mihail” din Piața Libertății — monument istoric, restaurat recent din bugetul Statului și catedrala ortodoxă română din Piața Victoriei, monument arhitectonic.

Peste tot, oaspeților li s-au dat lămuriri și răspunsuri la întrebări. Au rămas plăcut impresionați în special de complexul studentesc și cantina ultramodernă, făcând declarații favorabile cu privire la condițiile optime create tineretului studios din țara noastră de către actualul regim și afirmând că în Apus studiază numai cei care au posibilități materiale. I-a impresionat grija deosebită pe care Statul o acordă moștenirii culturale a poporului român și a celorlalte naționalități conlocuitoare, când au vizitat biblioteca centrală universitară.

La catedrala ortodoxă română au fost primiți de soborul preoților catedralei și de elevii Seminarului teologic ortodox român, în prezența unui număr de credincioși. Aci — după ce s-a cîntat un polihroniu — I. P. Sf. Mitropolit Dr. Iustin Moisescu a prezentat credincioșilor pe distinșii oaspeți.

La prinz, în cinstea oaspeților, a fost oferită, în saloanele reședinței Episcopiei ortodoxe române, o masă oficială, la care au participat reprezentanți ai cultelor: ortodox, reformat, unitarian, evanghelic C.A. și romano-catolic.

Cu această ocazie P. Sf. Sa Teofil Herineanu, Episcopul ortodox al Clujului, în calitate de gazdă, a salutat pe oaspeți și a dat expresie bucuriei suleștești prilejuită de prezența în Cluj a conducătorilor Consiliului Ecumenic al Bisericilor și soli ai păcii. P. Sf. Sa a insistat asupra libertății de organizare și funcționare a cultelor în Patria noastră.

În numele delegaților a răspuns Dl. Dr. Franklin C. Fry, mulțumind P. Sf. Episcop Teofil al Clujului pentru cuvintele adresate și pentru primirea frățască concretizată în masa la care au luat parte reprezentanții tuturor cultelor istorice din Cluj. Aceasta dovedește — a spus DSa — că de fapt există colaborare și armonie între cultele din acest oraș.

P. Sf. Sa Episcopul Teofil Herineanu a oferit daruri înalților oaspeți. Ele au constatat din obiecte de artă populară română, specifice regiunii Cluj.

În după amiaza zilei, continuîndu-și programul, oaspeții au fost conduși la catedrala reformată din str. Kogălniceanu, monument istoric, recent restaurată tot prin grija Statului.

După o scurtă vizită cu mașinile prin oraș — cu care prilej au admirat uriașele construcții ce demonstrează grija față de om și mai ales ritmul rapid al construirii acestora — la orele 17,30 delegații au fost oaspeți ai studenților și cadrelor didactice de la Institutul Teologic Protestant unic de grad universitar din Cluj.

În aula Institutului, oaspeții au participat la o consfătuire cu cadrele didactice și studenții, în cadrul căreia Dl Rector Ștefan Iuhász a prezentat un scurt istoric al Institutului și condițiile optime în care se desfășoară învățămîntul teologic la acest Institut.

Ca răspuns la salutul Dlui Rector Dr. Ștefan Iuhász a luat cuvîntul Dl Dr. W. A. Visser'T Hooft, secretarul general al Consiliului Ecumenic al Bisericilor, care a expus pe scurt scopul vizitei. Despre rolul și sarcinile

Consiliului Mondial al Bisericilor a vorbit, mai pe larg, Dl Dr. Franklin Fry care a arătat că Mișcarea Ecumenică se străduiește să lupte pentru apărarea păcii și înfrățirea între toate popoarele, în lumina învățăturilor Evangheliei Domnului nostru Iisus Hristos.

Conducerea Institutului a organizat, în biblioteca proprie, o expoziție cu cărți religioase vechi și obiecte de cult, care au avut un efect pozitiv asupra oaspeților vizitatori.

După vizitarea bibliotecii, oaspeții s-au întreținut cu studenții și cadrele didactice ale institutului, într-o atmosferă caldă și de deplină frățietate.

În seara aceleiași zile, în cinstea oaspeților, a fost oferită o cină, în saloanele Episcopiei reformate, de către Eminența Sa Episcopul Iuliu Nagy.

Cina s-a desfășurat în condițiile unei adevărate înfrățiri, prezenții fiind episcopii și conducătorii celorlalte culte istorice.

La cină, oaspeții au fost salutați de către Eminența Sa Episcopul Iuliu Nagy, care între altele a spus că după terminarea celui de al doilea război mondial, datorită condițiilor de deplină egalitate confesională asigurate de regimul democrat popular, în orașul Cluj s-a putut dezvolta și cimenta în mod concret și real înfrățirea între culte, ceea ce este de fapt ideea de ecumenicitate.

În numele oaspeților a răspuns Dr. Franklin C. Fry, care a mulțumit pentru călduroasa primire făcută și și-a exprimat convingerea că cimentarea legăturilor între confesiunile istorice din orașul Cluj va continua și pe mai departe, cu rezultate pozitive.

În dimineața zilei de duminică, 11 noiembrie, oaspeții au părăsit Clujul, îndreptându-se spre Sibiu.

Prot. O. MORARU, Consilier eparhial, Cluj

DELEGAȚIA CONSILIULUI ECUMENIC AL BISERICILOR ÎN VIZITA LA SIBIU

Se știe că Biserica Ortodoxă Română — alături de Biserica Ortodoxă Rusă, Biserica Ortodoxă Bulgară și Biserica Ortodoxă Polonă — a redevenit membră a Consiliului Ecumenic al Bisericilor în cadrele ședinței din 20 noiembrie 1961 a celei de a III-a Adunări Generale a Consiliului Ecumenic al Bisericilor, care a avut loc la New-Delhi (India).

Statornicindu-se astfel relațiile cuvenite între Biserica noastră și Consiliul Ecumenic al Bisericilor, la invitația Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, o delegație a acestui Consiliu ne-a vizitat în prima jumătate a lunii noiembrie a. c.

Delegația a sosit la București în seara zilei de vineri 9 noiembrie a. c., fiind primită cu cinstea cuvenită.

În întâmpinarea delegației Consiliului Ecumenic al Bisericilor, la aerodromul Băneasa, se aflau și P. C. Prof. Dr. Sofron Vlad, rectorul Institutului Teologic de grad Universitar din Sibiu și Dl Prof. Dr. Hermann Binder, decanul secției evanghelice-luterane C.A. a Institutului Teologic Protestant din Cluj, la Sibiu, amândoi membri în forurile conducătoare ale Consiliului Ecumenic al Bisericilor.

Delegația a fost alcătuită din: Dl Pastor Dr. Franklin Clark Fry, președintele Bisericii Luterane Unite din America, președinte al Federației Lu-

terane Mondiale, preşedintele Comitetului Central (Executiv) al Consiliului Ecumenic al Bisericilor; Înalt Prea Sfinţia Sa Iacob Kukuzeş, arhiepiscopul grec al Americii de Nord şi Sud; Dl Pastor Dr. W. A. Visser'T Hooft, secretarul general al Comitetului Executiv al Consiliului Ecumenic al Bisericilor şi Prea Sfinţia Sa Episcopul Emilian Timiadis, reprezentantul Patriarhiei Ecumenice de la Constantinopol la Geneva în Consiliul Ecumenic al Bisericilor.

La Sibiu — venind de la Cluj — delegaţia Consiliului Ecumenic al Bisericilor a sosit în dimineaţa zilei de Duminică 11 noiembrie a. c., fiind însoţită de Înalt Prea Sfinţitul Mitropolit Dr. Iustin Moisesescu al Moldovei şi Sucevei, membru în Comitetul Central al Consiliului Ecumenic, de Eminenţa Sa Episcopul reformat Alexandru Buthi de la Oradea şi de alte persoane oficiale.

Dnii Fr. Cl. Fry şi Visser'T Hooft, însoţiţi de I. P. Sf. Mitropolit Iustin şi de Em. Sa Episcopul Al. Buthi, au luat parte, conform programării, la serviciul de cult oficiat în Catedrala ev.-lut. C.A., unde au fost întâmpinaţi şi de o delegaţie a Bisericii Ortodoxe Române, alcătuită din consilieri arhiepiscopesci şi profesori ai Institutului Teologic Universitar din Sibiu.

Înalt Prea Sfinţitul Arhiepiscop Iacob şi Prea Sfinţitul Episcop Emilian au participat la Sfânta Liturghie din Catedrala ortodoxă, unde au fost întâmpinaţi de P. C. Vicar arhiepiscopesc Tr. Belaşcu, P. C. Rector Dr. Sofron Vlad, consilieri arhiepiscopesci, profesori ai Institutului Teologic Universitar, clerul Catedralei, ş. a.

În catedrala Bisericii Evanghelice-Luterane C.A. s-a oficiat obişnuitul serviciu de cult duminical.

A predicat Eminenţa Sa Episcopul Dr. Friedrich Müller despre situaţia trecută şi actuală a Bisericii pe care o conduce.

La sfîrşitul serviciului de cult, Em. Sa Episcopul Dr. Fr. Müller a rostit un cuvînt de saluţ pentru oaspeţii ecumenişti şi pentru însoţitorii lor. Prezentîndu-le istoricul Catedralei ev.-lut. din Sibiu, a arătat că acest vechiu locaş de cult are 600 de ani de existenţă, întrecînd în această privinţă oricare altă biserică în stil gotic din R. P. Romîna. Pe vasul de botezare — care e din anul 1438 — scrie: Iisuse Hristoase, vino la noi cu pace! Astăzi, credincioşii Bisericii ev.-lut. C.A. îşi aduc contribuţia lor de muncă constructivă la dezvoltarea vieţii celei nouă a poporului. Catedrala ev.-lut. din Sibiu, declarată monument istoric, a fost complet refăcută cu ajutorul material primit de la Statul nostru democrat popular.

A răspuns Dl Pastor Dr. Franklin Clark Fry, aducînd Bisericii ev.-lut. C.A. din R. P. Romîna şi Episcopului ei un călduros şi întreg saluţ: din partea luteranilor din America, din partea luteranilor din lumea întreagă şi din partea Consiliului Ecumenic al Bisericilor, al căror preşedinte este.

DSa a arătat că Consiliul Mondial al Bisericilor cuprinde biserici din toate ţările lumii şi de diferite confesiuni (ortodoxe, protestante, anglicane, unitariene, etc.), care se ştiu unite în mărturisirea credinţei în dumnezeirea lui Iisus Hristos. Pe măsură ce vieţuim mai adînc în Iisus Hristos, unitatea bisericilor creştine devine mai puternică. Ca creştini, fără deosebire de confesiunea căreia-i aparţinem, noi avem nevoie unii de alţii, ca să putem face tot ceea ce trebuie să facem în această viaţă în numele lui Iisus Hristos şi spre preamărirea Lui. Iubindu-l pe Mîntuitorul nostru al

tuturor, unii pe alții să ne îmbrățișăm și să fim uniți în săvârșirea a tot lucrul bun, lui Dumnezeu bine-plăcut și semenilor noștri de folos. În felul acesta, — ca mișcare religioasă care țintește să facă tot binele cerut de voia lui Dumnezeu — Mișcarea Ecumenică este o forță de seamă în lumea de azi, capabilă să contribuie la fericirea oamenilor de pretutindeni.

După aceea oaspeții ecumeniști și însoțitorii lor — împreună cu Em. Sa Episcopul Dr. Fr. Müller, Dl Decan Dr. H. Binder și alți fruntași ev. — s-au îndreptat spre Catedrala ortodoxă, unde se afla I. P. Sf. Arhiepiscop Iacob Kukuzes împreună cu P. Sf. Episcop Emilian Țimiadis.

Acolo, din ușile împărătești ale Sfântului Altar, înveșmântat în odăjdii și înconjurat de clerul liturghisitor, P. C. Vicar arhiepiscopesc, Tr. Bclășcu, a salutat pe distinși oaspeți în numele Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae al Ardealului, precum și în numele clerului și credincioșilor din Arhiepiscopia Sibiului. P. C. Sa a înfățișat apoi istoricul Catedralei, arătând că ea a fost construită în anii 1904—1906. Bolta ei a fost pictată de renumitul pictor Oct. Smigelschi. Catedrala noastră a fost reparată ca monument arhitectonic în 1957, cu sprijinul material al Departamentului Cultelor, care a pus la dispoziție în acest scop un fond de o jumătate milion lei. Acum, precum arată schelele care o îmbracă pe dinăuntru, se lucrează la pictarea ei integrală, spre a se da strălucirea cuvenită acestui impunător locaș de cult și valoros monument de artă. Ceea ce a pornit I. P. Sf. Mitropolit Iustin în vremea arhipăstoririi sale la Sibiu, se continuă sub îndrumarea actualului nostru arhipăstor, I. P. Sf. Mitropolit Nicolae Colan. A încheiat urind delegației Consiliului Ecumenic al Bisericilor și celorlalți oaspeți bun venit în mijlocul slujitorilor și credincioșilor de la centrul Mitropoliei Ardealului.

A răspuns I. P. Sf. Arhiepiscop Iacob Kukuzes, aducând salutul tuturor Bisericilor creștine care fac parte din Consiliul Mondial al Bisericilor, precum și al credincioșilor ortodocși din America (în număr de circa 5 milioane de suflete). A mulțumit apoi I. P. Sf. Mitropolit Nicolae al Ardealului și tuturor celor ce au pregătit această primire călduroasă delegației Consiliului Ecumenic al Bisericilor.

I. P. Sf. Sa și-a exprimat satisfacția că se aflau de față și frații protestanți, în frunte cu Eminența Sa Episcopul Dr. Friedrich Müller, dînd mulțumită lui Dumnezeu pentru bucuria acestei întîlniri frățești și rugîndu-l să binecuvinteze pe credincioșii ortodocși de-aci și din tot cuprinsul Patriarhiei Ortodoxe Române.

În continuare, I. P. Sf. Arhiepiscop Iacob a arătat că a fost adînc impresionat cînd a pășit în această Catedrală măreață, Schelele ridicate înăuntrul ei — care sînt necesare pentru pictarea cupolei și a pereților — au o înaltă semnificație duhovnicească. Ele ne învață că spre a înfrumuseța sufletele noastre cu podoabele virtuților creștinești, trebuie să ne ridicăm neconținut nivelul spiritual și moral. Numai așa templul lăuntric al ființei noastre poate deveni sălaș bucurios oricînd de oaspete ceresc, pentru ca mîna lui Dumnezeu să fie mereu asupra noastră, ocrotindu-ne și ajutîndu-ne în toate zilele vieții noastre.

Prezentînd apoi pe membrii delegației Consiliului Ecumenic al Bisericilor, I. P. Sf. Arhiepiscop Iacob a arătat că Sanctitatea Sa Patriarhul ecumenic Athenagoras al Constantinopolului se roagă neîncetat pentru bunul

mers al Ortodoxiei răsăritene și pentru unirea tuturor creștinilor în legătura dragostei și a păcii.

Asigurînd pe cei prezenți la stintele rugăciuni din Catedrala noastră mitropolitană că va vorbi credincioșilor ortodocși din cele două Americi despre evlavia lor și că se va ruga mereu lui Dumnezeu pentru noi, a încheiat rugînd pe Părintele luminilor să binecuvinteze „turma” aceasta duhovnicească și toate cele bune să-i dăruiască.

Di Președinte Dr. Franklin Clark Fry a adus salutul credincioșilor luterani din întreaga lume. Acum, Biserica Ortodoxă Română face parte din marea familie a creștinilor care este Consiliul Ecumenic al Bisericilor. În sinul acestei familii, Biserica noastră — a spus DSA — aduce cucernicia ei și dragostea ei de Hristos și de frați. Noi cunoaștem bine evlavia ortodoxă și întru numele lui Hristos vă salut ca pe frații noștri — a încheiat Di Fry.

Di. Dr. W. A. Visser 'T Hooft, secretarul general al Consiliului Ecumenic, a spus că privind fețele celor întruniți la rugăciunea de obște din Catedrala mitropolitană din Sibiu, i se pare că vede fețele credincioșilor creștini din toată lumea, cufundați în rugăciune fie în locașuri sfinte de măreția acestei catedrale, fie în biserici mai mici.

Familia creștinilor din lumea întreagă este o familie minunată. Ea cuprinde și biserici mai vechi — cum sînt Bisericile Ortodoxe — și biserici mai tinere, cum sînt Bisericile creștine din Asia și Africa.

În trecutul mai îndepărtat, Bisericile n-au avut legături frățești întreolaltă, dar Mai-marele păstorilor și unicul Păstor al Bisericii creștine, Iisus Hristos, a trezit în mințile și a așezat în inimile celor ce cred în El ideea unității: o dată și o dată, cei ce-i aparțin Lui, trebuie să-și aparțină și unii altora. Astfel, minate de această idee sfîntă, toate Bisericile creștine din lume s-au întrunit laolaltă ca să lucreze împreună pentru fericirea vremelnică și veșnică a credincioșilor lor și a tuturor oamenilor — și să preamărească laolaltă, cu un cuget și o simțire, pe Căpetenia credinței noastre, Iisus Hristos.

La sfîrșitul anului trecut, în India, cu prilejul adunării generale care a avut loc în orașul New-Delhi, au intrat în Consiliul Ecumenic al Bisericilor și Bisericile Rusă, Română, Bulgară și Polonă, ca să lucrăm împreună și împreună să preamărim pe Dumnezeu.

A încheiat chemînd la rugăciune stăruitoare, ca Iisus Hristos — Păstorul nostru al tuturor — să facă astfel încît creștinătatea să ajungă cu adevărat a fi „o turmă și un Păstor”.

Pentru cuvintele frumoase pe care le-au împărtășit credincioșilor noștri, I. P. Sf. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei a mulțumit călduros membrilor delegației Consiliului Ecumenic al Bisericilor.

A mulțumit de asemenea, în numele delegației, P. C. Vicar arhiepiscopesc Tr. Belascu, slujitorilor bisericești și tuturor celor ce au primit — în numele I. P. Sf. Mitropolit Nicolae al Ardealului — pe delegații Consiliului Ecumenic al Bisericilor.

La ieșirea din Catedrală, clerul și credincioșii i-au înconjurat cu dragoste pe delegații ecumeniști, pe I. P. Sf. Mitropolit Iustin și pe oaspeții.

Îndată după aceea, delegația Consiliului Ecumenic al Bisericilor s-a îndreptat spre Reședința mitropolitană.

Acolo, delegații au fost prezentați I. P. Sf. Mitropolit Nicolae al Ardealului de către I. P. Sf. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei.

I. P. Sf. Mitropolit Nicolae al Ardealului s-a întreținut cu înalții oaspeți, s-a interesat de Mișcarea Ecumenistă — la ale cărei lucrări a participat personal, în 1927, la Lausanne, ca profesor de teologie — și le-a oferit spre amintire colecția revistei oficiale „Mitropolia Ardealului” pe anul 1961 (în care este prezentată aniversarea a 150 de ani de existență a Institutului Teologic de grad Universitar din Sibiu), precum și Cartea de Rugăciuni (ediția a III-a din 1958) editată de I. P. Sf. Sa.

Luîndu-și rămas-bun de la I. P. Sf. Mitropolit Nicolae al Ardealului — caruia i-au făcut urări fierbinți de sănătate — membrii delegației Consiliului Ecumenic al Bisericilor și însoțitorii lor s-au îndreptat spre reședința episcopală evanghelică-luterană. Acolo au fost întâmpinați de către Eminența Sa Episcopul Dr. Friedrich Müller, înconjurat de consilierii săi, de profesorii de teologie, pastori și studenții teologi ev.-luterani.

Adresîndu-se înalților oaspeți, Em. Sa Episcopul Fr. Müller a înfățișat lupta episcopilor ev.-lut. și a Bisericii conduse de ei pentru conservarea credinței evanghelice-luterane împotriva încercărilor stăpînirii habsburgice de a-i catoliciza. În zilele noastre, Biserica ev.-lut. din R. P. Romînă rămîne credincioasă Evangheliei lui Hristos.

După aceea, oaspeții s-au întreținut cu cei prezenți și au vizitat reședința episcopală.

La primirea făcută delegaților ecumeniști de către Em. Sa Episcopul Fr. Müller au fost de față, din partea Bisericii Ortodoxe, P. C. Vicar arhiepiscopesc Tr. Belășcu și profesorii de teologie Dr. Grigorie Marcu și Dr. Nicolae Mladin.

Episcopia ev.-lut. a oferit apoi o masă de onoare în cinstea delegației Consiliului Ecumenic al Bisericilor, la care au luat parte numeroși invitați.

Luînd cuvîntul, Eminența Sa Episcopul Dr. Friedrich Müller a arătat că între Biserica Ortodoxă Romînă și Biserica Ev.-Luterană sînt raporturi de colaborare frățească, precum și între acestea și celelalte culte din țara noastră. Laolaltă, ele sprijinesc loial și statornic munca de zidire nouă a Patriei, Republica Populară Romînă, și luptă pentru apărarea și consolidarea păcii.

Di președinte Fry și-a exprimat bucuria pentru raporturile de frățietate care există între Biserici. Aflîndu-se în biserică luterană și apoi în biserică ortodoxă, a fost profund impresionat de devotamentul clerului și credincioșilor față de împărăția lui Dumnezeu. Amintirea vizitei făcute la Sibiu va rămîne neștearsă în suielele delegaților Consiliului Ecumenic al Bisericilor, ca într-un album prețios. Pentru noi — a spus DȘa în încheiere — este o onoare să vă numim frați ai noștri.

După masă, înalții oaspeți s-au îndreptat spre *Institutul Teologic Ortodox de grad Universitar*. Acolo, au fost întâmpinați de rectorul Institutului, P. C. Prof. Dr. Sofron Vlad, de decanul Secției Ev.-Lut. a Institutului Teologic Protestant, Di Prof. Dr. Hermann Binder, de profesorii celor două institute teologice, precum și de studenții teologi ortodocși și evanghelici-luterani.

La intrarea oaspeților și invitaților în aula gătită de sărbătoare, Corul studenților teologi, dirijat de P. C. Conf. univ. Gheorghe Șoima, a cîntat cu

elan „Oda Bucuriei” (de Fr. Schiller, din Sîmфонia IX de Beethoven), care cheamă la înfrățirea popoarelor în munca pentru progres.

Membrii delegației Consiliului Ecumenic, împreună cu I. P. Sf. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei și Eminența Sa Episcopul reformat Alexandru Butchi (Oradea), au luat loc la masa prezidială, împodobită cu flori tîrzii de toamnă.

Salutînd pe înalții oaspeți în numele celor două Institute teologice, ortodox și protestant, P. C. Rector Dr. Sofron Vlad a spus următoarele:

Distinși oaspeți reprezentanți ai Comitetului Central al Consiliului Ecumenic al Bisericilor,

Distinși reprezentanți ai Bisericilor și confesiunilor din Țara noastră, membre ale Consiliului Ecumenic și toți ceilalți oaspeți prețuiți,

Profesorii și studenții Institutului Teologic Ortodox Universitar din Sibiu și cei ai Secției Evanghelice-Luterane C.A. a Institutului Teologic Protestant Universitar din Cluj-Sibiu sînt o deosebită bucurie de-a avea în mijlocul lor și de a saluta pe distinși reprezentanți ai Comitetului Central al Consiliului Ecumenic în această instituție veche de muncă teologică și de educație creștină.

Legătura Institutelor noastre cu Mișcarea Ecumenică nu este de dată recentă, ci mai veche. Ea a fost menținută și prin foști profesori ai Institutului Teologic Ortodox. Unii dintre aceștia au participat la Congresul mondial al Creștinismului practic din 1925, la Stockholm; alții au participat la Congresul pentru credință și organizare din 1927, la Lausanne. Unul din cei ce au participat la Congresul de la Lausanne este și actualul nostru arhipăstor, înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae Colan al Ardealului, precum și Prea Sfințitul Arhiepiscop Teodor Scorobet.

Participarea profesorilor acestor două Institute Teologice la Mișcarea Ecumenică se continuă și azi în diferite forme.

Putem afirma, de asemenea, că preoții formați în Institutul Teologic Ortodox timp de 150 de ani de funcționare neîntreruptă a acestui așezămînt bisericesc, care au păstorit în Ardeal — în această Galilee a neamurilor, sub raport etnic și confesional — au fost crescuți într-un duh ecumenic. Duhul acesta îl sintetiza un fost profesor al acestui Institut — Mitropolitul de după aceea Nicolae Bălan — într-o imagine plastică. El aseamăna confesiunile creștine cu niște călători care pe scări diferite, urcă coasta unui munte în spre vîrf. În măsura în care se apropie de vîrf, se apropie și întreolaltă și ajungînd la țintă, se află față în față, își întind mîna prieteneste și se îmbrățișează frățeste, bucurîndu-se de rezultatul efortului făcut.

Ținta spre care năzuiesc toate confesiunile, care merg pe cărări diferite, este Hristos — și în măsura în care confesiunile se apropie de țintă, ele se apropie și întreolaltă și ajunse la țintă, se pot îmbrățișa frățeste, bucurîndu-se împreună de efortul religios-moral și intelectual pe care l-au făcut. Astfel au fost învățați preoții în aceste Institute să aprecieze efortul celorlalte confesiuni.

Duhul confesional și național șovin, de care pomenește Sfîntul Apostol Pavel în cap. II al Epistolei către Galateni — duh care a putut să fie împărtășit la un moment dat chiar și de Sf. Apostol Petru, cînd s-a separat cu creștinii iudei din Antiohia Siriei de creștinii de alt neam — a fost

străin de acest Institut, cumi străin este și de Institutul-frate protestant. Profesorii care au propovăduit aici cu râvnă de Apostoli, ca și ucenicii pe care i-au format, au prețuit valorile celorlalte Biserici și s-au apropiat cu dragoste creștină de slujitorii și credincioșii acestora. S-au comportat astfel fiindcă așa le dicta duhul în care au fost crescuți, duhul lui Hristos, care este iubire.

Acest duh stăpânește și astăzi Institutele teologice din Sibiu, cu atât mai virtos cu cit Statul nostru, Republica Populară Română — care împărtășește toate confesiunile de aceleași drepturi și tratează pe credincioșii diferitelor confesiuni care sînt cetățeni ai acestui Stat, în mod egal — ne dă în privința aceasta un exemplu și oferă climatul prielnic colaborării dintre Biserici pentru slujirea mărețelor idealuri creștine și umane.

Cunoscînd acestea, credem că DVoastre, distinși oaspeți, în Institutul nostru teologic Vă simțiți într-un mediu propriu năzuințelor pentru întăritura cărora luptați cu stăruință și nobilă abnegație în cadrul Consiliului Ecumenic al Bisericilor creștine, năzuințe de dragoste și unitate între Biserici și de pace și înfrățire între popoare.

În lumina acestor gînduri Vă zic: Bine ați venit în mijlocul nostru!

În continuare, Corul studenților teologi a cîntat un imn ecumenist, în limba engleză, despre unitatea în Hristos.

A luat apoi cuvîntul — prezentat fiind de către I. P. Sf. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei — Dl Dr. W. A. Visser'T Hooft, secretarul general al Consiliului Ecumenic al Bisericilor. În esență, DSA a spus:

Este o mare bucurie pentru mine de-a lua cuvîntul aici, fiindcă iau cuvîntul în fața unor frați și surori care au arătat o mare înțelegere pentru Mișcarea Ecumenică, pentru Consiliul Mondial al Bisericilor.

În acest moment, mă gîndesc cu plăcere la tot ceea ce am putut vedea și asculta în cele două biserici catedrale, ortodoxă și luterană, unde am participat la săvîrșirea cultului divin.

Mă gîndesc, apoi, la cuvintele pline de spirit larg ale rectorului Institutului Teologic Ortodox de grad Universitar, rostite aci. Mă gîndesc la cîntecul religios pe care l-am ascultat aci în execuția Corului studenților teologi, cîntec care se cîntă de regulă în adunările noastre creștine ecumenice.

Îmi dau seama, cu bucurie, că am venit într-un ținut care este deja, prin sine însuși, un mic centru ecumenic creștin. Voi și noi sîntem angajați deja în aceeași muncă constructivă pentru Domnul, pe care o îndeplinește Mișcarea Ecumenică.

Dar ce este Mișcarea Ecumenică?

Este interesant de-a sublinia aici că inițiativa pentru crearea acestei mișcări creștine a venit atît de la ortodocșii răsăriteni, cît și de la protestanții apuseni. Marele arhiepiscop de Upsala (Suedia). Nathan Söderblom, a propus în 1919 ideea cu totul nouă de-a se crea Consiliul Ecumenic al Bisericilor. În aceeași vreme, locțiitorul Patriarhului Ecumenic de Constantinopol trimitea o Enciclică tuturor Bisericilor, propunînd să se înființeze o comunitate care să le cuprindă pe toate. Atunci, ideea de-a colabora era foarte greu de realizat, deoarece Bisericile creștine trăiau izolate unele de altele. Abia în 1948 a putut să se realizeze ideea aceasta prin întemeierea Consiliului Ecumenic (Mondial) al Bisericilor.

La început, Consiliul Ecumenic nu reprezenta toate Bisericele. Dar în timpul din urmă, Bisericele au venit rînd pe rînd și s-au alipit acestui Consiliu.

Nici azi nu avem toate Bisericele reprezentate în Consiliul Ecumenic, dar azi putem totuși vorbi de-o Mișcare Ecumenică. A fost mare bucurie pentru noi cînd, în toamnă, la New-Delhi, Bisericele Ortodoxe Rusă, Romînă, Bulgară și Polonă au devenit membre ale Consiliului Ecumenic.

Dar ce face acest Consiliu Ecumenic al Bisericilor?

Răspund prin trei cuvinte — cuvinte-cheie pentru caracterizarea completă a Mișcării Ecumenice.

Primul cuvînt este *s e r v i r e* (slujire). Prin el înțelegem, întii de toate, că Bisericele trebuie să facă eforturi spre a colabora creștinește întreolaltă, atît pe plan spiritual, cît și material. Noi sîntem încredințați că fiecare Biserică a primit darul, pe care-l are, de la Dumnezeu și trebuie să-l împartă cu celelalte Biserici.

Dar Consiliul Ecumenic nu se gîndește ca Bisericele creștine să se servească numai reciproc, ci toate laolaltă să participe la serviciul comun — care interesează întreaga omenire — de luptă împotriva oricăror forme ale mizeriei. Acesta este al doilea înțeles al cuvîntului „servire”. În acest sens, Consiliul Ecumenic a și organizat un serviciu de ajutorare a celor greu încercați (și aici, vorbitorul a exemplificat cu ceea ce s-a făcut în această privință, pe plan ecumenist creștin, pentru Algeria angajată ani de zile în greul ei război de cucerire a independenței naționale).

Al doilea cuvînt care caracterizează Mișcarea Ecumenistă este: *m ă r t u r i e* (mărturisire).

E marea datorie a Bisericii de-a depune mărturie despre Hristos — de-a propovădui pe Hristos — acolo unde numele Lui încă n-a fost rostit (ca de exemplu în cele două continente, Asia și Africa, unde Biserica are de îndeplinit astăzi o astfel de îndatorire). Este vorba mai ales de țările tinere care s-au constituit de curînd acolo. Bisericele tinere care există deja în aceste țări și-au asumat sarcina de-a propovădui pe Hristos. Rolul nostru, al Consiliului Mondial al Bisericilor, este acela de-a le ajuta să-și îndeplinească această misiune.

Noi credem că împărăția lui Dumnezeu se poate sălășlui în toate domeniile vieții obștești — a vieții obștești a creștinilor. Biserica trebuie să mărturisească pe Hristos și în viața internațională. Trebuie ca noi să arătăm în sînul Mișcării Ecumenice, că ceea ce ne unește în Iisus Hristos este cu mult mai tare și mai de preț decît ceea ce ne-ar putea diviza. În forma aceasta, facem un mare serviciu Mișcării Ecumenice și atitudinea noastră va fi prin ea înșasi o mare și puternică mărturisire pentru dreptate și pentru pacea a toată lumea. Noi vom lua atitudine împotriva tuturor forțelor care tind să înrăutățească situația internațională, s-o facă periculoasă pentru omenire. Noi am reacționat energic și în ceea ce privește experiențele cu arme atomice și am încercat — pe cît am putut — să aducem pe oameni la înțelegere întreolaltă pe această chestiune.

Al treilea cuvînt care caracterizează activitatea și specificul Mișcării Ecumenice este *u n i t a t e*.

În cadrele Consiliului Ecumenic al Bisericilor noi am înțeles că unitatea creștinilor în Iisus Hristos nu este numai un lucru frumos, ci și cel

mai necesar dintre toate. Noi avem o oarecare unitate în Mișcarea Ecumenică, dar aceasta este încă incompletă. Mai este mult de făcut pînă vom aduce această unitate la nivelul unității creștinești — de credință și de faptă bună — despre care ne vorbește și la care ne cheamă Noul Testament. Sînt obstacole enorme care stau în calea realizării depline a unității creștinilor. În fond, precum știm, aproape întreaga noastră istorie bisericească este mai mult o istorie a dezbinărilor dintre creștini. Ea ne arată cît de puțină unitate a fost pînă acum între (creștinii din) Răsărit și Apus.

Sîntem încredințați că Dumnezeu va da încă generației noastre privilegiul deosebit de-a crea punți de înțelegere trainică și deplină între diferitele Biserici creștine. În țara Voastră puteți face muncă de pionieri în această privință. Nu cunosc o altă țară în care Biserici apusene și Biserici răsăritene să aibă legături atît de apropiate și atît de firești ca în țara Voastră. De aceea pot conchide că Dumnezeu Vă îmбие ocazia fericită de-a acționa pentru înțelegere interconfesională chiar la DVoastră acasă.

Nădăjduiesc că Bisericiile din țara Voastră vor putea crea astfel de punți de înțelegere — și fericii trebuie să fie toți cei ce vor acționa creștinește în această direcție. Pacea lăuntrică să se sălășluiască în sufletele Voastre ale tuturor. Prin sălășluirea acestei păci în suflete, vom face un serviciu de seamă păcii lumii întregi.

I. P. Sf. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei a dat apoi cuvîntul — după o călduroasă prezentare — Dlui Fr. Cl. Fry.

Dl Franklin Clark Fry, președintele Consiliului Ecumenic al Bisericilor, a început prin a mulțumi — amabil și spiritual — I. P. Sf. Mitropolit Iustin pentru prezentarea făcută și asistenței pentru aplauzele cu care l-a întîmpinat. Apoi a spus, în esență, următoarele:

Oricine cutează să vorbească despre Consiliul Ecumenic al Bisericilor după Dr. W. A. Visser'T Hooft, se află într-o poziție dezavantajoasă, deoarece dînsul e sufletul acestui Consiliu și îl cunoaște ca nimeni altul. Vinul cel bun — după cuvîntul Evangheliei — trebuie servit la urmă; aici, el a fost servit la început.

Înainte de-a începe cuvîntul meu, gîndul îmi zboară la acel cîntec ecumenicist, cîntat de corul studenților teologi din Sibiu, imn de unitate în Hristos, imn care ne arată că — în esență — nu este deosebire între Răsărit și Apus. Imnul acesta îl cîntă și Biserica mea luterană din America. Ceea ce reiese din cuvintele cîntecului e încă un exemplu de inspirație creștinească în făgașul unității creștine, care se găsește întruchipată în Mișcarea Ecumenică. Nu mai departe decît acum zece ani, Biserica mea luterană din America a introdus în cultul ei o ectenie din Liturghia ortodoxă răsăriteană, ca pe ceva deosebit preț pentru noi. În forma aceasta, împrumutînd unii de la alții, ne putem îmbogăți reciproc și putem da laudă și mulțumită lui Dumnezeu.

Dacă ar întreba cineva care-i primul scop și cel mai mare lucru al Consiliului Mondial al Bisericilor, i-am răspunde că acesta este căutarea unității. Căutarea aceasta arată că unitatea încă n-a fost atinsă. Unitatea bisericească e o problemă care interesează în cea mai mare măsură pe teologi. E lucru cunoscut că ea preocupă, ca problemă de studiu, așezămintele de felul Institutului teologic în care ne aflăm acum. Dar unitatea nu e un produs al osteneșilor noastre, ci mai presus de toate e un dar al lui Dum-

nezeu. Adevărata unitate, unitatea perfectă, e cea care vine de la Dumnezeu. Aceasta e unitatea în cuget, în evlavie, în voința noastră de bine și în viața noastră peste tot.

Această unitate nu înseamnă însă uniformitate, deoarece în Biserica lui Hristos sînt multe culori (scil.: confesionale). În Noul Testament se vorbește, între altele, de veșmîntul luminat pe care tatăl l-a dat fiului iubit. Părintele cerească ne-a dăruit tuturor fiilor Săi un astfel de veșmînt luminat. Căci ce ar fi dacă numai o pereche de urechi s-ar strădui să audă ceea ce ne spune Dumnezeu? Am fi lipsiți de bogăția înțelegerii. Iar dacă ar fi numai o singură inimă care să se supună Lui, n-am înțelege imensitatea împărăției lui Dumnezeu. De aceea Dumnezeu a creat marea diversitate care se găsește între noi, creștinii, ca un singur duh să se manifeste în inimile noastre ale tuturor și acestea să săvîrșească aceeași lucrare binecîntată.

Care este starea Bisericilor astăzi?

Astăzi, Bisericile creștine flămînzesc după unitate.

Acum un secol, Bisericile erau împărțite în diverse direcții. Mulți creștini credeau că sînt cu atît mai loiali lui Hristos, cu cît critică mai vehement pe frații lor. Acum, în secolul acesta, am învățat că ceea ce contează este unitatea pe care Iisus Hristos ne-a dat-o. Iată, spre exemplu, în ceea ce privește iertarea păcatelor: oricare ar fi punctul nostru de vedere despre ea, în perspectiva doctrinei pe care o mărturisim, fapt esențial este că Dumnezeu ne dă această iertare de păcate și unora și altora.

E onest lucru să spunem că în ceea ce privește căutarea unității, aceasta nu e un lucru ușor de realizat. Una din ispitele care ne atrag este aceea de a socoti că putem ajunge la unitate dacă eliminăm toate deosebirile dintre noi. Dar aceasta ar fi o unitate sentimentală și, de aceea, superficială.

Cei mai buni prieteni ai Consiliului Ecumenic sînt cei ce vorbesc de-o unitate în adevăr, nu de una de suprafață. Este sarcina Institutelor teologice să arate acest adevăr. Nu e o pură întîmplare că noi, cei patru delegați ai Consiliului Ecumenic, reprezentăm Adevărul, care s-a dat deosebit fiecăreia dintre bisericile noastre. Lucrul cel mai important e să punem accentul, întîi de toate, asupra a ceea ce sîntem de acord. Dacă analizăm învățătura Bisericilor noastre vom fi surprinși de imensitatea unității care ne leagă. Sarcina noastră, a fiecărui creștin, este ca prin studiu și prin înțelegere reciprocă să facem astfel încît această înțelegere și unitate dintre noi să fie tot mai largă și să cuprindă un cîmp cît mai întins de lucruri care ne apropie. Marea milă pe care ne-a arătat-o Dumnezeu aceasta este: Cu cît înaintăm mai mult spre scopul unității și înțelegerii, cu atît orizontul ni se lărgeste. Cu cît privim mai înalt spre Dumnezeu, cu atît mai largă devine înțelegerea reciprocă. Cu cît privim mai adînc în Adevăr, cu atît mai vastă e înțelegerea fraților creștini unii față de alții.

Sîntem încredințați că scurta noastră vizită în minunata Voastră țară va fi un pas înainte în spre acest scop măreț al unității creștine. Cu cît privim mai adînc unii în alții — noi în DVoastră și DVoastră în noi — cu atît ne înțelegem și ne apropiem mai mult unii de alții și așa ne înbrățișăm ca să formăm unitatea lui Hristos.

Fie ca Domnul Dumnezeu să dea adevărul Său și binecuvântările Sale tuturor Bisericii din această țară!

După aceea, Corul studenților teologi a executat compoziția: „Dragă-mi este țara mea”, de Pr. Prof. Gheorghe Șoima.

I. P. Sf. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei a dat apoi cuvîntul Prea Sfințitului Episcop Emilian Țimiadis, pe care l-a prezentat ca fiind un profund teolog grec.

P. Sf. Episcop Emilian Țimiadis a spus, în rezumat următoarele:

Cînd a descins în Atena, Sfințul Apostol Pavel a fost surprins de mulțimea statuilor închinat zeilor, idolilor păgîni. În locul acestora, el s-a străduit să așeze pe Hristos.

După învățătura Bisericii ortodoxe răsăritene, Hristos stă în centrul vieții creștinești, așa cum El se află permanent la cîrma Bisericii Sale.

În orice vreme și în orice loc, noi, credincioșii, trebuie să ne ferim să punem în locul lui Hristos pe om, să transformăm hristolatria în antropolatrică. Căci numai fiind alipiți de Hristos ne putem întoarce cu iubire creștinească față de ceilalți oameni, văzînd în ei pe semenii noștri și ajutîndu-i să-și împlinească menirea sfîntă pe care o au în această viață.

Ce putem oferi noi, ortodocșii, Consiliului Ecumenic al Bisericilor?

Întîi de toate, să evităm a fi negativi, să evităm fanatismul.

Pînă nu demult, ne-am anatematizat reciproc, am reliefat întru cuvînt și faptă ceea ce separă Bisericile creștine întreolaltă. Acum, să ne îndreptăm atenția spre ceea ce ne este comun, spre ceea ce ne apropie, spre ceea ce ne unește.

Apoi, trebuie să evităm spiritul narcisist (de autoadmirație, autoprețuirea în exclusivitate). Noi, ortodocșii răsăriteni, sîntem mîndri că Biserica noastră este Biserica Sfinților Părinți, că avem o teologie mai bună decît alții. Acesta e narcisism. Teologia trebuie să devină, din teologie polemică, o teologie pozitivă, constructivă, irenică. Să evităm de asemenea practicarea unei teologii pietiste, care neglijează trebuințele sociale urgente ale vremii noastre. Fericitul Augustin spune că pentru a iubi, trebuie mai întîi să cunoști. Se cuvine să prezentăm adevărul în spirit de dragoste față de alte Biserici. Aceasta este prima grîjă în dialogul ecumenicist.

În domeniul pozitiv, romano-catolicii și protestanții ne cer să cercetăm aspectul eclesiologic al credinței noastre și aspectul ei liturgic, nedespărțit de viața actuală. Noi, ortodocșii răsăriteni, ne rugăm cum credem și credem cum ne rugăm.

Iată, acestea sînt doar cîteva linii generale de orientare în problemele ecumeniciste, care interesează atît pe profesorii de teologie, cît și pe viitorii preoți, pe studenții teologi.

I. P. Sf. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei a dat apoi cuvîntul I. P. Sf. Arhiepiscop Iacob Kukuzes, fost profesor de teologie, ierarh foarte activ atît în Biserica Ortodoxă, cît și în Consiliul Ecumenic al Bisericilor.

I. P. Sf. Arhiepiscop Iacob a spus în esență următoarele:

Vreau să vorbesc astăzi seară în limba greacă, deoarece în această limbă s-au scris întîia dată cuvintele: „Iubiți-vă unii pe alții”; „Pace vouă”; „Ca toți să fie una”! Limba greacă e limba Noului Testament și a Sfinților Părinți. De aceea am socotit că întîiul meu cuvînt de astăzi seară, către Voi toți, acesta se cade să fie: Iubiți-vă unii pe alții! Rămîneți întru dragostea lui Hristos! Rugați-vă împreună lui Hristos, ca toți să fie una!

Indemnul acesta îl îndreptă în primul rînd către studenții Institutelor teologice ortodox și protestant din Sibiu. Mișcarea Ecumenică este o mișcare nouă, tînără. Tinerii studenți teologi trebuie să lucreze în cadrele ei, pentru ca rugăciunea Mintuitorului — „Ca toți să fie una”! — să se realizeze. Studenții teologi trebuie să aibă ființa plină de lumina lui Hristos, așa cum cîntăm la Sfînta slujbă a Vecerniei: („Lumină lină a Sfintei Măririi...”).

Adresîndu-se studenților teologi ortodocși și evanghelici-luterani, I. P. Sf. Sa le-a dat indemnul să-și unească și gîndurile — așa cum și-au unit astă seară glasurile — și să cînte neîncetat Domnului, precum zice psalmistul David: „In biserică, binecuvîntați pe Domnul...”! Aceasta e rugăciunea mea, urarea și bucuria mea.

În partea finală, I. P. Sf. Arhiepiscop Iacob a arătat că I. P. Sf. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei este membru de frunte (lider) al Comitetului Central al Consiliului Ecumenic, în cadrele căruia reprezintă cu cinste Biserica Ortodoxă Romînă.

A mulțumit P. C. Rector Dr. Sofron Vlad și tuturor celor ce au organizat această festivitate, menționînd că atît rectorul Institutului Teologic Universitar din Sibiu cît și decanul Secției ev.-lut. C.A., sînt membri ai organelor Consiliului Ecumenic al Bisericilor.

I. P. Sf. Sa a mulțumit de asemenea interpreților, a făcut urări călduroase I. P. Sf. Mitropolit Nicolae al Ardealului și a încheiat rugînd pe Dumnezeu să reverse binecuvîntările Sale asupra Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian și asupra întregii Biserici Ortodoxe Romîne.

Binecuvîntarea finală a rostit-o în romînește, folosind în acest scop cuvintele Sfîntului Apostol Pavel din II Cor. 13, 14.

De încheiere, I. P. Sf. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei a adus mulțumiri Prea Fericitului Patriarh Justinian, delegației Consiliului Ecumenic al Bisericilor, Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae al Ardealului, Eminenței Sale Episcopului Dr. Friedrich Müller și tuturor ostenitorilor din Sibiu pentru această vizită de prietenie și însulețire ecumenică.

Corul studenților teologi a cîntat: Mulți ani trăiască!

Festivitatea din aula Institutului Teologic Ortodox din Sibiu a decurs în condiții deplin satisfăcătoare. Ca și în cursul zilei, înalții oaspeți au fost primiți cu dragoste și semne de vădită prețuire a mișcării pe care o reprezintă. Mărturisirile lor au fost primite cu simpatie și aplaudate călduros ori de cîte ori subliniau îndatorirea sfîntă a tuturor credincioșilor creștini de-a se iubi întreolaltă, de-a prețui pe ceilalți oameni — de orice neam și de orice credință ar fi ei — și de-a ne solidariza cu ei pentru curmarea tuturor pricinilor de învrăjbire, pentru sălășluirea păcii pe pămînt, pentru propășirea tuturor.

Tălmăcirea în romînește a cuvîntărilor înalților oaspeți ecumenici a fost asigurată — în ordinea în care au luat cuvîntul — de: P. C. Rector S. Vlad (din franțuzește), P. C. Diacon Prof. pens. Dr. Vintilă Popescu (din englezește), P. C. Prof. Dr. Grigorie Marcu (din franțuzește) și I. P. Sf. Mitropolit Iustin (din grecește).

Din aulă, înalții oaspeți s-au îndreptat spre Biblioteca Institutului Teologic Ortodox, unde au luat cunoștința de piese rare din cele mai vechi tipărituri în limba romînă, precum și de numeroasele și bogatele colecții

de reviste patriarhale și eparhiale care apar astăzi prin purtarea de grijă a Bisericii noastre.

Petrecuți cu dragoste și stimă de cler și credincioși, la orele 18 înalții oaspeți au părăsit orașul Sibiu, îndreptându-se cu mașinile spre Brașov. Acolo, au făcut ultimul popas în Arhiepiscopia Sibiului, fiind întâmpinați și salutați — în numele I. P. Sf. Mitropolit Nicolae al Ardealului — de către P. C. Vicar arhiepiscopesc Tr. Belascu, împreună cu P. C. Consilier economic I. Velțan și P. C. Pr. Dr. Vasile Coman, protopopul raionului.

La Brașov, Arhiepiscopia Sibiului a dat o masă de cină în cinstea delegației Consiliului Ecumenic al Bisericilor. La masă au luat parte însoțitorii delegației, reprezentanții Arhiepiscopiei Sibiului și invitați.

Dimineața, după micul dejun, delegația și însoțitorii au vizitat Biserica Neagră; apoi au părăsit Arhiepiscopia Sibiului, îndreptându-se spre Onești.

În cursul zilei de joi 15 noiembrie a. c., delegația Consiliului Ecumenic al Bisericilor — cu avionul, de la aerodromul Băneasa — a părăsit țara noastră.

REDAȚIA

PRAZNICE BISERICESTI

Pomenirea anuală a Sfântului și Marelui Ierarh Nicolae din Mira Lichiei — la 6 decembrie — este totodată și ziua patronului Înalt Prea Sfințitului Mitropolit *Nicolae* al Ardealului.

În preseara praznicului, profesorii și studenții Institutului Teologic de grad Universitar din Sibiu — care se împărtășesc zi de zi de părintească purtare de grijă a Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae al Ardealului — au ținut să prezinte înaltului ierarh, ca și-n alți ani, urările lor respectuoase de viață îndelungată, cu pace, sănătate și întru toate bună sporire. Lucru care s-a și făcut, în paraclisul Institutului, în cadrele rugăciunii îndăltinate de seara, la care a participat și Înalt Prea Sfinția Sa.

Cu acel prilej, corul studenților teologi, dirijat de P. C. Conf. univ. Gheorghe Șoima, a executat troparul praznicului de pomenire a Sfântului Ierarh Nicolae.

După aceea, P. C. Rector Dr. Sofron Vlad a exprimat Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae al Ardealului urările respectuoase ale ostenitorilor Institutului și mulțumiri ființesti pentru osîrdia cu care îndrumază și ocrotește Institutul.

Înalt Prea Sfinția Sa Mitropolitul Nicolae a mulțumit pentru urările exprimate.

De încheiere, corul a cântat imnul arhieresc.

Au fost de față: profesorii, duhovnicii și studenții teologi.

Joi, 6 decembrie 1962, în Catedrala mitropolitană a fost săvârșită Sfânta Liturghie arhierască de către Prea Sfințitul Arhiepiscop Emilian Antal, starețul Sf. Mănăstiri „Sf. Ilie” din Toplița, înconjurat de un sobor de preoți și diaconi.

Răspunsurile liturgice au fost date de corul studenților teologi, dirijat de P. C. Conf. univ. Gheorghe Șoima.

La prîceastă, a predicat P. C. Prof. Dr. Nicolae Mladin. P. C. Sa a prezentat pe Sfântul Nicolae ca apărător al dreptei credințe și ca pilduitor de bine făcător. A exprimat, apoi, Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae

al Ardealului urările clerului și credincioșilor, făcînd unele caracterizări de fond ale personalității și activității Înalt Prea Sfinției Sale.

La sfîrșit, s-a cîntat un Polihroniu pentru îndelunga înziliră a I. P. Sf. Sale, a ocîrmuitorilor Patriei noastre și a credincioșilor Bisericii noastre.

Clerul și credincioșii au prezentat felicitări Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae al Ardealului cu prilejul zilei numelui, iscălind în cartea de onoare — ca și-n alți ani — la Secretariatul Consiliului Arhiepiscopesc.

*

Duminică 23 decembrie 1962, înainte de praznicul Nașterii Domnului, s-a săvîrșit în Catedrala mitropolitană din Sibiu îndătinata Liturghie cu predică. A predicat, la priceastă, P. C. Prof. Dr. Nicolae Neaga, despre genealogia Mîntuitorului.

După masă, la orele 18, în cadrele Vecerniei, Corul mixt al Catedralei, dirijat de P. C. Conf. univ. Gheorghe Soima, a prezentat un program de colinde și cîntece de stea. A predicat P. C. Prof. Dr. C. Sîrbu.

Alături la Sfînta Liturghie, cît și la Vecernie, au luat parte: I. P. Sf. Mitropolit Nicolae al Ardealului și P. Sf. Arhiepiscop Teodor Scorobeț Rășinăreanul, precum și membrii clerului de la Arhiepiscopie și de la Institutul Teologic Universitar.

După Vecernie — potrivit unui obicei devenit datină — parohia I Sibiu Cetate, al cărei titular este P. C. Protopop de raion Ioan Munteanu, a întrunit pe membrii Corului Catedralei în jurul tradiționalului pom de Crăciun, oferindu-le o masă și daruri.

*

În prima zi a praznicului Nașterii Domnului s-a săvîrșit Sfînta Liturghie în Catedrala mitropolitană de către un sobor de preoți și diaconi, în frunte cu P. C. Vicar arhiepiscopesc Tr. Belășcu și P. C. Rector Dr. Sofron Vlad.

La priceastă, P. C. Vicar Tr. Belășcu a dat citire Pastoralei de Crăciun adresată de către I. P. Sf. Mitropolit Nicolae al Ardealului clerului și credincioșilor din Arhiepiscopia Sibiului.

Au fost de față: I. P. Sf. Mitropolit Nicolae al Ardealului și P. Sf. Arhiepiscop Teodor Scorobeț Rășinăreanul.

În cadrele Liturghiei de a doua zi de Crăciun a predicat P. C. Prot. Ioan Munteanu.

A treia zi s-a făcut pomenirea Sfîntului Arhidiacon Ștefan, cu săvîrșirea Sfîntei Liturghii.

Pentru întîmpinarea cu cuviință creștinească a praznicului Nașterii Domnului, slujitorii sfîntelor altare au stat la dispoziția credincioșilor care au dorit să se spovedească și să se cuminece.

RED.

ADUNAREA EPARHIALĂ

Potrivit dispozițiilor regulamentare, la data de 22 noiembrie 1962 s-au făcut alegerile de noi membrii în Adunările eparhiale din eparhiile Bisericii Ortodoxe Romîne. În cuprinsul Arhiepiscopiei ortodoxe de Alba Iulia și Sibiu, ca și în celelalte eparhii de altfel, aceste alegeri au decurs în liniște, în deplină ordine; ele s-au făcut prin aclamație, în toate circumscripțiile. Au fost aleși 10 membrii clerici și 20 membrii mireni, după cum urmează: Circumscripția I Sibiu: prot. stavr. Traian Belășcu, vicar epar-

hial, Toma Șerb și Pantelimon Bratu; Circumscripția II Brașov: prot. Nicodim Belea, Iorgu Ivan și Eugen Furnică; Circumscripția III Făgăraș: prot. Dr. Vasile Coman, Petru Diji și Ioan Bucșe; Circumscripția IV Sebeș: prot. Victor Negrea, Gheorghe Rășinaru și Zaharia Albu; Circumscripția V Alba Iulia: prot. stavr. Dr. Sofron Vlad, Iuliu Mitrofan și Vasile Boca; Circumscripția VI Mediaș: preotul Ioan Șarlea, Dr. Iuliu Georgescu și Ilie Tătaru; Circumscripția VII Sighișoara: prot. stavr. Ioan Munteanu, Paul Constantinescu și Alexandru Baci; Circumscripția VIII Luduș: prot. Lazăr David, Grigorie Bădilă și Irimie Constantin; Circumscripția IX Tg. Mureș: prot. Ioan Oros, Traian Mișu și Gheorghe Iosif; Circumscripția X Reghin: prot. Petru Boieru, Nicolae Fechet și Grigore Braic.

Noua Adunare Eparhială a fost convocată în ședință de constituire la data de 9 decembrie 1962, la Sibiu, și lucrările ei au fost conduse de P. C. vicar arhiepiscopesc *Traian Belascu*, secretar fiind P. C. rector Dr. *Sofron Vlad*. Făcîndu-se constatarea că la dosarul alegerilor nu a intrat nici o contestație, noii aleși au fost validați pentru perioada 1962—1966. Ei s-au constituit în comisiile prevăzute de regulament.

În aceeași ședință s-a procedat la alegerea membrilor în Consiliul Arhiepiscopesc și anume: prot. Sofron Vlad, prot. Ioan Munteanu, prot. Ioan Oros, Pantelimon Bratu, Toma Șerb, Vasile Boca, Paul Constantinescu, Iorgu Ivan și Alexandru Baci. Iar în Consistoriul Eparhial au fost aleși: prot. Ioan Isac, prot. Vasile Băcilă și pr. Nicolae Frateș. Supleanți: pr. Simion Macarie și pr. Solomon Orian.

Adunarea Eparhială a mai ales și pe delegații în Adunarea Națională Bisericească: prot. Traian Belascu, Eugen Furnică și Dr. Iuliu Georgescu.

La orele 10 deputații eparhiali au trecut în Catedrala Mitropolitană, unde au asistat la Sf. Liturghie și apoi la invocarea Sfîntului Duh. După aceea ei s-au întors în sala de lectură a Institutului Teologic Universitar spre a lua parte la ședința de lucru, care a fost deschisă la orele 12 de către P. C. vicar arhiepiscopesc Traian Belascu. În cuvîntarea de deschidere, printre altele, P. C. Sa a spus:

„Ne-am întrunit, în legiuita noastră Adunare Eparhială, ca să ne slătuim frățește asupra ostenelilor noastre bisericești din anul 1962. Și dacă vom găsi că aceste ostenele sînt măcar în parte încununate cu izbinzi creștinești, să ne bucurăm, dînd slavă lui Dumnezeu pentru ajutorul cu care ne-a întărit în neputințele noastre. Mulțumim Domnului că truda noastră din anul acesta n-a fost stearpă, ci binecuvîntată cu rodirile așteptate.

...,Veacul nostru este marcat de o puternică tendință spre progres, dreptate și frățietate între toate popoarele și țările de pe pămînt. Lumea are nevoie de pace, de liniște, de colaborare pentru a desăvîrși această lucrare. Pe de o parte statele socialiste în frunte cu U.R.S.S. luptă pentru înfăptuirea păcii și binelui în lume. Pe de altă parte însă, unele cercuri conducătoare din diferite țări țin să păstreze ceea ce în mod fatal trebuie să piară, ca: asuprirea omului de către om, învrăjbirea, amestecul în treburile interne ale altor popoare.

...,Popoarele au înțeles că este necesară colaborarea pentru binele și interesele lor comune. De aceea a apărut și se dezvoltă mereu Mișcarea Mondială pentru Apărarea Păcii și lupta tot mai puternică pentru dezarmare generală și totală. Mișcarea Creștină pentru pace de la Praga și Mișcarea Ecumenică a Bisericilor, la care participă și Biserica noastră Orto-

doxă cu multă competență, activează și luptă pentru aceleași sfinte idealuri de pace și bună înțelegere între popoare.

Mulțumind vechilor membrii ai Adunării Eparhiale pentru colaborarea arătată și salutându-i pe cei noi, P. C. Sa a declarat adunarea deschisă.

Fiind în număr, ea putea aduce hotăriri valide.

Înainte de a se trece la prezentarea rapoartelor anuale ale Consiliului Arhiepiscopesc, din plenul Adunării Eparhiale s-au trimis telegrame: Domnului Gheorghe Gheorghiu-Dej, Președintele Consiliului de Stat, Domnului Ion Gheorghe Maurer, Președintele Consiliului de Miniștri, Prea Fericirii Sale Justinian, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Domnului Prof. Dumitru Dogaru, Secretarul General al Departamentului Cultelor, și Înalt Prea Sfinției Sale Nicolae Colan, Mitropolitul Ardealului.

În cuprinsul Arhiepiscopiei Sibiului, s-a desfășurat o acțiune susținută în lupta pentru pace, prin pastoralele I. P. Sf. Mitropolit Nicolae, prin publicațiile Centrului Eparhial, prin conferințele preoțești, cursurile de îndrumare și în comitetele locale de luptă pentru pace din care fac parte mai mulți preoți. Activitatea aceasta s-a extins și pe plan extern, prin participarea unor profesori de la Institutul Teologic la întruniri pe linia luptei pentru pace și a mișcării ecumenice în străinătate.

Atât conferințele Consiliului Ecumenic al Bisericilor cât și trimiterea unor publicații bisericești peste hotare și apoi vizita, la Sibiu, a reprezentanților Consiliului Ecumenic al Bisericilor au contribuit în mod deosebit la întărirea luptei pentru pace, a unității și colaborării mai strinse între diferite biserici și confesiuni.

Vizita delegației Bisericii ortodoxe din Jugoslavia în frunte cu S. Sa Patriarhul Gherman, care a zăbovit și în Arhiepiscopia Sibiului, a contribuit și ea la strângerea relațiilor interbisericești și la adâncirea legăturilor de pace și de prietenie. Întru același scop s-au dovedit folositoare legăturile frățești și de stimă reciprocă între Biserica noastră și celelalte culte din R. P. Română.

În ceea ce privește latura administrativă, raportul a arătat că totul s-a chivernisit cu multă înțelegere, cu răbdare și cu gând bun pentru bunul mers al Bisericii și fiilor ei.

Încheierea raportului a subliniat activitatea înnoitoare din Patria noastră și care, la împlinirea celor 15 ani de la proclamarea Republicii Populare Române, se vedește în dezvoltarea multilaterală a țării și o trăiesc toți cetățenii ei. Ca și până acum, lili Bisericii noastre vor sta cu tot sufletul lor în slujba țelurilor nobile ale poporului român, cu deosebire în sprijinirea luptei pentru pace. Activitatea preoției și credincioșilor va trebui să se încreșteze în răbojul vremii noi ca o contribuție pozitivă în făurirea păcii.

Raportul secției administrative-bisericești (raportor prot. Dr. Vasile Coman) a scos în relief constatarea, că preoțimea din Arhiepiscopia Sibiului, îndrumată sănătos de I. P. Sf. Mitropolit Nicolae și de Centrul Eparhial, își îndeplinește cu bună conștiință îndatoririle ei duhovnicești și cele patriotice.

Raportul a menționat munca stăruitoare de la Centrul Eparhial pentru rezolvarea tuturor problemelor de ordin bisericesc, precum și activitatea desfășurată de părinții protopopi și de preoții din parohii, în îndeplinirea îndatoririlor lor administrative și duhovnicești.

În încheiere raportul a prezentat date statistice, privind Centrul Eparhial, Institutul Teologic Universitar, protopopiatele, etc. Secția administrativ-bisericească a mai prezentat și două rapoarte speciale cu caracter administrativ care au fost aprobate.

Raportul secției culturale-sociale (raportor prof. Petru Boieru) constată că activitatea predicatorială a clerului s-a desfășurat cu mult folos duhovnicesc și în toată libertatea, stînd în slujba idealurilor de umanitate și de pace. În aceste strădanii preoțimea a găsit mult ajutor și îndrumări temeinice în prețioasele publicații de la Centrul Eparhial, „Mitropolia Ardealului” și „Telegraful Român”. De asemenea, și în „Îndrumătorul Bisericesc”.

Institutul Teologic Universitar din Sibiu, la împlinirea a 150 ani de existență, a publicat material festiv deosebit de valoros și documentat în revistele arătate mai sus.

În ceea ce privește mersul preoțimii în pas cu vremurile de prefaceri sociale, spre bună orientare le-au fost conferințele preoțești prezidate de profesorii de teologie și delegații Centrului Eparhial.

Activitatea librăriei și tipografiei eparhiale s-a desfășurat în bune condițiuni, iar numărul cărților în Biblioteca mitropolitană a sporit. Ca obiective pentru viitor, raportul a subliniat supravegherea mai de aproape a educației studenților teologi, organizarea de serbări, participarea studenților la muncă patriotică, etc.

Raportul secției economice (raportor Dr. Iuliu Georgescu) a prezentat situația economică-financiară a Arhiepiscopiei; felul în care s-a executat planul financiar, încasări și plăți, ajutoare, salarii, situația fondului de asigurări, situația caselor de odihnă de la Păltiniș și Bazna, Casa de Persii și Ajutoare a B.O.R., cheltuieli avute cu repararea și pictarea Catedralei mitropolitane, cheltuieli de altă natură — reparații, construcții, etc. — îmbogățirea inventarului, etc.

Au fost prezentate spre aprobare rapoartele speciale, privind planul financiar al Institutului Teologic pe anul 1963, execuțiile bugetare de la același Institut, de la casele de odihnă, Centrul Eparhial, etc. și apoi planurile financiare pe anul 1963.

Asupra raportului au luat cuvînt P. C. Prot. David Lazăr și P. C. Prot. Nicodim Belea, aducînd unele aprecieri favorabile.

La sfîrșit, deputatul Dr. Iuliu Georgescu, în numele Adunării, a mulțumit pentru încrederea ce li s-a arătat noilor deputați ce au fost aleși în actuala Adunare Eparhială. Din rapoartele citite Adunarea s-a putut convinge de munca ce se desfășoară la Centrul Eparhial. I-a urat apoi sănătate și bună păstorire I. P. Sf. Mitropolit Nicolae.

P. C. vicar Tr. Belascu a exprimat satisfacție pentru chipul ordonat în care s-au desfășurat lucrările Adunării Eparhiale și pentru ajutorul ce-l primește Centrul Eparhial din partea protopopilor vrednici, din partea preoțimii conștiente de misiunea ei, ca și din aceea a profesorilor Institutului Teologic Universitar din Sibiu. Prin toate acestea se realizează o unitate de acțiune în jurul I. P. Sf. Mitropolit Nicolae, care îndrumază cu atîta înțelepciune treburile noastre bisericești.

Asigură apoi că deputații din Adunarea Eparhială a Arhiepiscopiei Sibiului sînt fii buni ai Bisericii, dar și cetățeni devotați ai Patriei noastre scumpe, Republica Populară Romînă.

D. CALUGAR

ȘEDINȚA INTERCONFESIONALĂ DE LUPTĂ PENTRU PACE

Măști, 10 decembrie a. c., între orele 17—19, a avut loc în aula Institutului Teologic de grad Universitar din Sibiu o ședință interconfesională de luptă pentru pace.

Au luat parte reprezentanții cultelor: ortodox, evanghelic-luteran C.A., romano-catolic, reformat și ai cultelor neoprotestante.

În prezidiu s-au aflat: P. C. Vicar arhiepiscopesc Tr. Belascu, Dl Prof. Dr. Hermann Binder, vicarul ev.-lut. C.A. și Dl Ioan Florescu, vicepreședintele Comitetului orașenesc de luptă pentru pace.

Programul a început cu pătrunzătorul imn al bucuriei și înfrățirii din Simfonia IX de Beethoven (pe versuri de Fr. Schiller), executat de corul studenților teologi sub diriguirea P. C. Conf. univ. Gheorghe Șoima.

Deschizând ședința, P. C. Vicar Tr. Belascu a prezentat conferința despre politica de pace a Republicii Populare Române.

La temelia politicii de pace a Patriei noastre stau principiile coexistenței pașnice și prietenia cu Uniunea Sovietică și cu celelalte țări socialiste. Republica Populară Română a sprijinit și sprijinește toate inițiativele îndreptate spre întărirea păcii, spre efectuarea dezarmării generale și totale, pentru rezolvarea problemelor litigioase prin tratative, pentru prietenie, colaborare și relații economice și culturale între popoare.

Guvernul Republicii Populare Române a prezentat Organizației Națiunilor Unite o seamă de propuneri proprii, ca: transformarea Balcanilor într-o zonă a păcii, denuclearizată complet, acțiuni de bună vecinătate între țările europene care au orînduiri sociale deosebite și educarea tinerețului în spiritul păcii, al respectului reciproc și al înțelegerii între popoare.

Prestigiul internațional al țării noastre a crescut prin contribuția activă pe care Republica Populară Română o aduce statornic la lupta pentru pace. Urmind exemplul Uniunii Sovietice, poporul român — în solidaritate frățească cu toate țările socialiste și cu forțele care luptă pentru pace în lumea întreagă — participă la acțiunile de luptă pentru pace însușite de convingerea că forțele păcii sînt mai puternice decît cercurile agresive, războinice, din Occident. Pacea va birui și se va înstăpîni peste tot Pămîntul.

În continuare, corul studenților teologi a executat compoziția: „Să facem plug din săbii”, de Gh. Șoima, sub diriguirea compozitorului.

La discuțiile care au urmat, mai mulți slujitori ai cultelor au dat expresie simțămîntelor patriotice care-i însușesc pe ei și pe păstorii lor și au arătat că sprijinesc cu toată convingerea politica de pace a Patriei noastre iubite.

Astfel, Dl Prof. Vicar Dr. H. Binder, din partea Bisericii ev.-lut. C.A., a exprimat bucuria pentru faptul că lupta pentru pace merge înainte și că cultele religioase sînt strîns unite în lucrarea de apărare și întărire a păcii. În tărîmul luptei pentru pace e nevoie să nu repetăm concepții vechi, ci să ne înnoim și pe plan teologic, pe baza Sîntei Scripturi. Astăzi, creștinii activează pentru pace în Mișcarea creștină pentru pace de la Praga, în Consiliul Ecumenic al Bisericilor (al cărui ultim congres a avut loc la New-Delhi, în toamna anului 1961) și în alte organizații. Slujitorii cultelor trebuie să lucreze împreună și să făurească programe legate de realitate. E datoria noastră sfîntă să sprijinim inițiativele Guvernului R. P. Romîne

— expuse în conferința prezentată aci — să muncim și să pășim umăr la umăr spre un viitor fericit.

P. C. Prof. Dr. C. Sirbu a subliniat necesitatea unei teologii a păcii. Această preocupare a fost formulată de delegația Bisericii Ortodoxe Ruse — prin I. P. Sf. Arhiepiscop Nicodim de Iaroslav și Rostov — la Congresul mondial pentru pace de la Praga (iunie 1961). Ea a fost discutată și de profesorii Institutului nostru teologic. De asemenea, trebuie să ne preocupăm îndeaproape și rolul preotului în intensificarea luptei pentru pace în parohie.

Di pastor E. Weingärtner (Sibiu) a arătat că limpezirea concepției creștine despre pace trebuie să meargă mână în mână cu acțiunile de luptă pentru pace. Infrățirea dintre culte și promovarea spiritului de înfrățire între naționalitățile conlocuitoare sînt căi indicate în acest scop.

Di Mircu Cocaru, din partea cultului baptist, arată că războiul nu este o fatalitate, cum îl prezintă cercurile imperialiste. Dumnezeu ne cheamă să fim făcători de pace, să prefacem săbiile în pluguri. Între altele, DSA a amintit lupta pastorului negru, King, împotriva discriminărilor rasiale din S.U.A.

P. C. Prof. Dr. Nicolae Mladin a subliniat intensificarea acțiunilor de apărare a păcii pe linia Mișcării creștine pentru pace. Vizitele făcute în țara noastră de delegațiile Bisericilor Ortodoxă Rusă și Ortodoxă Sîrbă sînt totodată contribuții la lupta pentru pace și apropiere între popoare. Acțiunile puse în slujba păcii trebuie să le popularizăm neconștient în rîndurile credincioșilor pe care îi păstărim.

P. C. Prof. Dr. Grigorie Marcu a arătat cum se face în Institutul Teologic de grad Universitar din Sibiu educația studenților teologi ortodocși în spiritul păcii și înfrățirii popoarelor, pentru ca ei să devină buni slujitori ai altarului, cetățeni devotați ai Patriei noastre înfloritoare și luptători înflăcărați pentru pace.

Di Alex. Olariu, din partea cultului penticostal, spune că mintea sănătoasă respinge ideea războiului și vrea pacea. Noi, credincioșii creștini, sîntem chemați la pace. Pacea o cere Dumnezeu, o cere poporul, o cere lumea întreagă. Să ducem cuvîntul păcii acolo unde ne găsim, unde lucrăm. Pacea va birui, deoarece sînt mai mulți și mai puternici cei ce luptă pentru pace decît ațîțătorii la un nou război.

Di Ioan Florescu, vicepreședintele Comitetului orășenesc de luptă pentru pace, arată că pacea e bunul cel mai de preț al omenirii, că popoarele vor duce la biruință cauza păcii. Rezolvarea crizei din Marea Caraibilor datorită înțelepciunii Guvernului sovietic, e un exemplu de rezolvare prin tratative a problemelor litigioase și o dovadă că ațîțătorii la război nu-și pot face de cap, deoarece forțele păcii sînt mai puternice. Glasul țării noastre pentru pace și dezarmare este ascultat și prețuit, precum a arătat recent buna primire de care s-a împărtășit propunerea Guvernului român pentru educarea tineretului în ideile păcii, a respectului reciproc și a înțelegerii între popoare, propunere aprobată de U.N.E.S.C.O. și discutată de O.N.U. în sens pozitiv.

De încheiere, a luat cuvîntul P. C. Vicar Tr. Belascu. Slujitorii cultelor, care propovăduiesc pacea și dragostea frățească — a spus P. C. Sa — contribuie în bună înțelegere îndeosebi în arena luptei pentru pace și le stă

bine să facă astfel, deoarece pacea este dorința fierbinte a tuturor fiilor duhovnicești pe care-i păstoriim. E bine să ne întâlnim, să ne înțelegem, să facem schimb de experiență. Mergînd pe calea aceasta a colaborării inter-confesionale, am devenit și unii și alții mai hotărîți în lupta pentru pace și am lucrat cu mai mult spor. Acum, e vremea faptelor — nu a vorbelor. Biserica Ortodoxă are inima deschisă față de frații întru Hristos, cu care împreună luptăm pe frontul păcii alături de popor și de partizanii păcii din lumea întreagă. Să intensificăm, deci, acțiunea noastră pentru pace, dezarmare, prietenie și viață nouă.

RED,

STARUINȚA CONTINUA PENTRU PACE

În cadrul Mișcării creștine pentru pace de la Praga au luat ființă, în ultimul timp, mai multe filiale regionale (în Germania democratică, Olanda, Japonia și Elveția) și altele (în Italia, Franța și Africa) sînt în stare de organizare.

Deci pentru a da Mișcării de la Praga și o semnificație mai largă, Comitetul executiv al Mișcării și-a ținut ședința de lucru din decembrie 1962 în cadrul regionalei olandeze, la Driebergen, lângă Utrecht, în zilele de 4—7 decembrie. Organizatorii localnici ai ședinței au fost conducătorii regionalei olandeze: prof. Al. Rasker, prof. Hans de Graaf și secretara Hebe Kohlbrugge, vechi și încercați luptători pentru pace și contra colonialismului.

Membrii Comitetului executiv, împreună cu secretariatul internațional (lipsind doar numai reprezentantul Liberiei), s-au întrunit în stabilimentul „Kerk en wereld” — Biserica și lumea din Driebergen, în ziua de 4 decembrie, această ședință fiind prima întrunire a comitetului executiv al Mișcării pe pămînt occidental. În cuvîntul inaugural, președintele Mișcării, prof. J. Hromadka a subliniat rolul teologiei păcii și a contribuției ei la înlăturarea încordării mondiale politice; a evocat faptul cum calmul Uniunii Sovietice a rezolvat pozitiv „criza cubană”, așa că oricine se poate convinge că Uniunea Sovietică este adevăratul bastion de neînfrînt al păcii în lume. Apoi secretarul general al Mișcării, J. Ondra a schițat planul de activitate al Mișcării pe anul 1963, cu ședințe ale secretariatului și ale comitetului executiv și consultativ, pentru a pregăti a doua întrunire mondială creștină pentru pace din anul 1964. Spre același scop era îndreptat și referatul teologic al prof. W. Schmauch, precum și propunerile pentru activizarea celor 11 comisii speciale, care în cursul anului 1963 își vor ține ședințele de constituire și de repartizare a temelor. Iar pentru a lărgi și mai bine activitatea Mișcării, membrii ei vor participa la ședințele organizate de Consiliul Ecumenist al bisericilor de la Geneva, în Canada și în alte localități; apoi la conferința tineretului panafrican de la Nairobi, la conferința de la Cairo și la cea din Etiopia, pentru a acționa astfel spre organizarea regionalei africane a Mișcării de la Praga, care se află în centrul atenției. Cu această ocazie s-a luat la cunoștință că la o întrunire a pastorilor olandezi de la Utrecht, din 30 noiembrie, secretarul general al Consiliului Ecumenist al bisericilor de la Geneva olandezul Visser 'T Hooft a declarat că în România „a simțit un adevărat duh ecumenist”. De fapt,

broșurile publicate de Patriarhia Română în trei limbi: „Biserica Ortodoxă Română” vorbesc îndeajuns despre aceasta, cu mărturie pe deplin convingătoare.

A urmat apoi discuția în jurul comunicatului asupra celor discutate, constatându-se că precum „criza cubană” a putut fi lămurită prin inițierea tratativelor, așa pe viitor orice problemă internațională politică, războiul rece și alte dificultăți, pot fi lămurite pe aceeași cale pașnică a tratativelor. Despre toate acestea au fost lămuiriți ziariștii de la variate periodice laice calvine și catolice, la conferința de presă din ziua de 7 decembrie.

Comunicatul cuprinde următorul bilanț al activității Mișcării, semnalată de Comitetul executiv:

„Fundamentală este în cadrul Mișcării creștine pentru pace documentația teologică; de aceea numai o continuă autocritică teologică poate feri de interpretări nepotrivite în toate problemele discutate, mai ales că azi toate bisericile se află în fața acelorași probleme mondiale. Deci chiar în probleme politice, care nu sînt supuse direct deciziilor Mișcării, este de datoria creștinilor să se asculte reciproc și să se lămurească în ceea ce îi îndepărtează, spre a se crea o atmosferă prielnică pentru înțelegere.

Problema dezarmării și a încetării experiențelor cu arme nucleare se mai află încă nerezolvată în fața noastră și deci ne cere alte străduințe continue. De asemeni s-a subliniat necesitatea admiterii R. P. Chineze în O.N.U.

Comitetul executiv s-a ocupat și cu problema cubană, în care chestiune conducerea Mișcării a trimis la 24 octombrie o declarație președintelui J. Kennedy, cu rugămintea să nu declanșeze din pricina ei o catastrofă mondială.

Alte discuții vii s-au ocupat cu analizarea situației politice, precum și a problemei germane, cu constatarea că se poate ajunge chiar la surprinzătoare unitate de vedere între creștinii din Est și Vest în probleme mondiale periculoase. Era limpede pentru toți că războiul rece înveninează mult relațiile dintre oameni și că foarte necesară este slujirea de înfrățire concretă a bisericilor pe care o oferă Mișcarea de la Praga. De aceea întreaga Creștinătate trebuie să fie mai activă în această privință, căci s-a constatat cu bucurie că în criza recentă, atît variate voci ecumeniste, cît și ale Mișcării de la Praga, au chemat în același fel la tratative spre rezolvarea pașnică a problemelor în litigiu.

De la începutul existenței sale, Mișcarea creștină pentru pace s-a străduit contra omorului atomic; de aceea sprijinirea propunerii pentru încetarea tuturor experiențelor cu arme nucleare, inclusiv și a celor de sub pământ, de la 1 ianuarie 1963, este numai o confirmare a acestor străduințe.

Comitetul executiv și-a exprimat și nădejdea că Comisia O.N.U. care discută la Geneva despre dezarmare, fiind sprijinită de opinia mondială pentru realizarea dezarmării generale și totale sub un control sever internațional, va ajunge la rezultate concrete. Se constată că numărul celor care sînt convinși că înarmarea nu ajută nimănui crește mereu și că nu mai este altă cale de luat decît cea a unui tratat despre această dezarmare generală și totală, ca în locul pericolului unui război omenirea să realizeze o conviețuire pașnică între popoare.

S-a constatat că interesul pentru activitatea Mișcării de la Praga sporște mereu în variate țări și că numărul comitetelor regionale și al con-

ferințelor regionale este în creștere. S-a discutat amănunțit despre datoria Mișcării de a acționa și în Africa; cu satisfacție s-a stabilit că dorința de colaborare a Mișcării creștine a bisericilor din Est și Vest a crescut și că bugetul s-a putut stabili la dublul situației din anul trecut.

— Membrii Comitetului executiv au salutat cu mulțumire numărul prim al Buletinului, care va fi organul oficial al Mișcării, spre a informa opinia mondială despre scopurile și lucrările Mișcării. El stă deschis pentru o largă și internațională discuție care să sprijine consensul creștin în răspunderea comună pentru lumea actuală și în slujba înfrățirii.

— După încheierea ședinței Comitetului executiv, au urmat două ședințe ale Comitetelor regionale ale Mișcării din Olanda și Belgia, cu tema: „Pace și libertate”. Participanții la aceste conferințe regionale au fost întru totul mulțumiți de întreaga desfășurare a întrunirilor. Apoi membrii Comitetului executiv au vizitat variate comunități creștine din Olanda, Belgia și Franța, unde au predicat, au ținut conferințe și seminarii și au dat informații despre viața propriilor biserici de acasă; au susținut discuții cu variate personalități și s-au bucurat de o deosebită înțelegere, iar la ședința inaugurală au participat președintele sinodului general al bisericii reformate olandeze Dr. Van der Hooff, Arhiepiscopul bisericii Vechi-catolice Dr. Rinkel și unii directori ai instituției „Kerk en wereld” din Driebergen. Cu această ocazie dl Hooff a oferit membrilor Mișcării exemplare din publicația olandeză despre: „Combaterea armelor nucleare”.

În ziua de 8 decembrie a urmat ședința a doua a Regionalei olandeze a Mișcării de la Praga condusă de prof. Rasker, participând peste 160 de membri. Au vorbit din partea Mișcării I. P. Sf. Arhiepiscop Nicodim din Moscova la tema „Pace și libertate”, subliniind faptul că prin dragoste se ajunge la prietenie, prin prietenie la libertate și prin libertate în expresie creștină, cu înlăturarea mistificărilor tendențioase, la adevărata pace, încât fiecare creștin trebuie neconștient să lupte pentru dreptate, libertate și pace în lume. Apoi pastorul G. Bassarak de la Berlin: „Despre problema păcii ca temă teologică în Vechiul și Noul Testament”, prof. R. Ullmann din Anglia despre „Scopurile Mișcării de la Praga”, prof. J. Smolik de la Praga, despre „Activitatea regională a Mișcării de la Praga” și secretarul gen. J. Ondra despre „Istoricul Mișcării de la Praga”. Expunerile au fost ascultate cu deosebită atenție și discuțiile au fost rodnice. La încheiere prof. M. Șesan a rostit o scurtă meditație.

Duminică, 9 decembrie 1962, I. P. Sf. Mitropolit Nifon din Liban-Anțiohia, I. P. Sf. Arhiepiscop Vasile Krivoshein din Bruxella, I. P. Sf. Arhiepiscop Nicodim din Moscova, arhim. Dionisie Lukin din Rotterdam, prof. M. Șesan și vicarul ceh J. Novak de la Praga au săvârșit o Sf. Liturghie în biserica rusă din Rotterdam.

Luni, 10 decembrie, toți membrii ortodocși au făcut o vizită de rigoare la Arhiepiscopul Bisericii Vechi-catolice de la Utrecht și apoi unii din ei au vizitat Amsterdamul, unde se află statuia pedagogului Ioan Amos Comenius. Unii dintre ei au participat la ședința mișcării „Etosul nou politic”, unde președ. J. Hromadka a ținut referatul principal despre „Etosul păcii de la Mișcarea creștină” și prof. M. Șesan a oferit unele exemplificări din viața Bisericii Ortodoxe în genere și a Bisericii Ortodoxe Române în special. În seara aceleiași zile prof. M. Șesan și vicarul ceh J. Novak au susținut un colocviu cu studenții de la centrul universitar Utrecht, vorbind

despre „etosul ortodox”. Despre același subiect au susținut un colocviu și cu pastorii olandezi din Eindhoven, apoi un seminar cu studenții anului III de teologie de la Universitatea din Leiden, iar la 12 decembrie un seminar cu studenții din „Consiliul central al tineretului reformat olandez” la Rotterdam și tot acolo, a doua zi, un colocviu cu studenții de la centrul Y.M.C.A., lămurindu-i asupra Mișcării de la Praga, în problema păcii și a vieții Bisericii Ortodoxe Române, fiind de față reprezentanți din Olanda, Belgia, Ghana, Etiopia, S.U.A., Senegal, India, Indonezia și Anglia.

Se poate spune că ședința Comitetului executiv al regionalei olandeze a Mișcării de la Praga și convenirile cu studenții olandezi s-au desfășurat într-o atmosferă de reală încredere pentru satisfacerea nevoii după cunoștințe și contacte serioase, care să asigure relații trainice. De aceea broșurile despre „Biserica Ortodoxă Română” s-au bucurat de deosebită atenție și apreciere. Gazdele s-au străduit să creeze pretutindeni un climat prielnic pentru discuții și contacte rodnice, fiind cointeresate în numele zecilor de mii de luptători pentru pace să creeze Mișcării creștine pentru pace de la Praga cea mai potrivită primire și activitate, pentru împlinirea celei mai arzătoare dorințe mondiale: dezarmarea și încetarea experiențelor cu arme nucleare.

M. Ș.

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

ÎN LEGĂTURĂ CU LITURGHIERUL LUI CORESI

Revista „Limba Română” — care apare în cadrele Institutului de Lingvistică din București al Academiei R. P. Române — în nr. 4/1962, p. 433—438 (91—96), sub semnătura cunoscutului cercetător lingvist Dl Dan Simonescu, publică un studiu scurt și dens cu titlul: „Precizări despre Liturghierul lui Coresi”.

Se știe că Liturghierul lui Coresi este „a șaptea carte românească dintre cele păstrate de la Coresi pînă în zilele noastre în așa fel încît le putem studia bine și din punct de vedere lingvistic”.

Despre această străveche tipăritură în limba română, revista noastră a publicat în anii trecuți două studii (1959, nr. 9—10, p. 722—771 și 1960, nr. 1—2, p. 70—92), datorite P. C. Prof. Dr. Spiridon Căndea.

Studiul Dlui Dan Simonescu pleacă de la constatarea că „prof. Sp. Căndea a adus o contribuție importantă” cu privire la amintita carte românească a lui Coresi.

Trecînd în revistă puțina bibliografie existentă cu privire la Liturghierul coresian, descoperit în anul 1927 de N. Sulică, Dl Dan Simonescu se pronunță asupra datei și locului tipăririi lui, a rolului lui Coresi și a cuprinsului și limbii acestui vechi liturghier.

Între altele, Dl. D. S. scrie:

„Căndea și Sulică sînt de acord că *Liturghierul* este o traducere din slavonește. Ei se deosebesc numai prin aceea că Sulică admite la bază traducerea românești *Liturghierul* slav al lui Macarie sau „un text identic cu textul lui Macarie”, în timp ce Căndea susține că „*Liturghierul* lui Coresi este tradus după un alt text slavon decît textul *Liturghierului* lui Macarie”. Primul nu argumentează afirmația sa; al doilea compară minuțios textele liturgice ale celor două liturghiere, găsește mai multe asemănări și numai opt deosebiri. Dar caracterul deosebiriilor, din punct de vedere liturgic, este de așa natură, încît — afirmă Căndea — „traducătorul n-a putut face din inițiativă proprie o lucrare care să ducă la deosebirile existente”.

Studiul Dlui D. S. sfîrșește cu această apreciere de ansamblu: P. C. Prof. Sp. Căndea „a învins primele greutăți de descifrare a textului coresian dintr-un exemplar mult stricat de vreme. Ne-a dat o transcriere fără numerotarea paginilor, nici a rîndurilor. A reprodus ortografia veche și cu punctuația de atunci. A reprodus în facsimile și cîteva pagini, prețioase pentru noi ca să știm ce interpretare a dat editorul literelor chirilice...”.

Am încrestat la răboj cele de mai sus cu bucuria cu care se cuvine a fi înțîmpinat în mod firesc orice lucru izbutit.

TERMINAREA LUCRĂRILOR DE RESTAURARE LA MĂNĂSTIREA NEAMȚ

Este prea bine cunoscută acțiunea pe care o desfășoară Conducerea Statului nostru — prin Departamentul Cultelor și Direcția Monumentelor Istorice din Comitetul de Stat pentru Construcții, Arhitectură și Sistematizare (C.S.C.A.S.) — în vederea restaurării monumentelor de artă bisericească din Patria noastră. Rînd pe rînd și-au recăpătat înfățișarea originală vechile lăcașuri de închinare — mă-

năstiri și biserici — de la Horezu, Arnota, Tismana, Bistrița Olteană, Cotmeana, Dealu. Viforita, Ghighiu, Ciorogîrla, Căldărușani, Sinaia, Schitul Maicilor, Catedrala patriarhală din București, apoi: Vatra Moldoviței, Sucevița, Dragomirna, Voroneț, Humor, Agapia, Cetățuia. Sf. Gheorghe-Hirlău, Sf. Gheorghe-Botoșani, Sf. Trei Ierarhi-Iași (sala gotică), Sf. Ioan-Piatra Neamț, Precista-Bacău, Borzești, iar dincoace de munți: mănăstirea Prislop, biserica din Demsuș și diferitele lăcașuri de închinare ale altor culte.

La loc de frunte între monumentele bisericesti restaurate în ultimii ani se numără și Mănăstirea Neamț, una dintre cele mai însemnate așezări monahale din țara noastră. După cercetările mai noi, prima așezare mănăstirească la Neamț ar fi din secolul XIII, cîta vreme, pînă acum, se susținea că primul ctitor ar fi Petru Mușat. Probabil, acesta a construit aici o biserică de lemn, iar ceva mai tîrziu, Alexandru cel Bun zidește prima biserică de piatră, cărămidă și lemn cu hramul Înălțarea Domnului, pe locul vechiului schit de lemn. În 1471, în timpul unui cutremur, biserica lui Alexandru a fost zdruncinată din temelie. De aceea, Ștefan cel Mare zidește o nouă biserică de zid, lîngă cea veche de lemn, cu același hram al Înălțării. Sfințirea ei s-a făcut la 14 noiembrie 1497.

Între zidurile mănăstirii Neamț s-a desfășurat apoi secole de-a rîndul o intensă activitate culturală. Aici a existat, în sec. XV, o adevărată școală de caligrafi și miniaturisti, între care se numără și cunoscuții Gavriil monahul, fiul lui Uric, diacul Teodor Mărișescu și alții. De aici au ieșit unii din cei mai de seamă ierarhi ai Moldovei, între care se cuvine să amintim pe episcopul cronicar Macarie al Romanului. După o perioadă de stagnare în secolele XVII—XVIII mănăstirea ajunge la o stare înfloritoare începînd cu a doua jumătate a sec. XVIII, de cînd se așează aici starețul Paisie Velicicovschi. Din 1807 a funcționat la Neamț și o tipografie, dezvoltînd o activitate tipografică intensă, mai ales sub starețul Neonil. Toată această activitate culturală, artistică și duhovnicească desfășurată între zidurile ei, a făcut din mănăstirea Neamț una din cele mai însemnate așezări mănăstirești nu numai din Moldova, ci din întreg Răsăritul ortodox.

Dar, în decursul vremii, pe lîngă biserica lui Ștefan cel Mare, s-au adăugat numeroase alte construcții, majoritatea din secolul XIX, care erau într-o vădită distonanță cu ctitoria marelui voievod. Amintim între acestea biserica Sf. Gheorghe, clădită pe ruinele vechii biserici de lemn, alături de biserica lui Ștefan, în 1826, chiliile cuprinse în patruleterul incintei, modificări și adăugiri la turnul-clopotniță de la intrare, aghiazmatarul din fața intrării ș. a. Însăși ctitoria lui Ștefan, adică biserica cu hramul Înălțarea Domnului, a suferit numeroase modificări: înlocuirea vechiului acoperiș, adăugarea unei veșmîntării pe latura de miazăzi a altarului, acoperirea bisericii în exterior cu un strat de tencuială, îndepărtarea peretelui despărțitor dintre naos și gropniță, înlăturarea ancadramentelor originale de la ferestre, adăugarea de picturi noi peste cele originale.

Din aceste pricini se simțea nevoia unor transformări radicale, pentru consolidarea și redarea aspectului inițial atît ctitoriei lui Ștefan cel Mare, cît și clădirilor din jur. De aceea, în toamna anului 1957 s-a deschis aici unul din cele mai mari șantiere de restaurare din Patria noastră. După cum era și firesc, atenția specialiștilor însărcinați cu conducerea lucrărilor de restaurare s-a îndreptat spre biserica lui Ștefan. Astfel, s-au înlăturat tencuielile de pe parament (zidul exterior), s-a refăcut acoperișul în forma inițială și s-a acoperit cu tablă de aramă, s-a revenit la forma inițială a ferestrelor, s-au refăcut trotuarele din jur, îndepărtîndu-se pămîntul cu aproape 50 cm în jos. S-au mai refăcut: aghiazmatarul (bolta și cupola), turnul-clopotniță de la intrare, chiliile de la parter și etaj cu cerdacurile lor din

piatră și lemn de stejar și acoperișurile. În corpul chiliei din incintă s-au amenajat 5 camere pentru muzeu și 3 camere pentru bibliotecă. S-a refăcut de asemenea instalația de apă și o nouă instalație electrică. Intrucît biserica Sf. Gheorghe, zidită în secolul trecut, nu prezenta nici o importanță arhitectonică sau artistică, stricînd ansamblul arhitectonic al așezării, a fost demolată și reclădită în aceeași dimensiuni în mijlocul corpului de chilii din partea de Est a incintei. Acum este în curs lucrarea de pictare a ei în frescă. Pe locul pe care a fost așezată, i s-a scos în relief fosta fundație, precum și construcțiile anterioare, din secolele XV și XVI.

Lucrările de restaurare s-au încheiat la 31 decembrie 1961. Pentru efectuarea lor s-au cheltuit peste 15 milioane lei. Este cea mai mare sumă care s-a cheltuit vreodată pentru refacerea unui monument de artă bisericească în țara noastră.

Cu prilejul încheierii lucrărilor de restaurare la mănăstirea Neamț, revista „Mitropolia Moldovei și Sucevei” a apărut în veșmînt sărbătorec (nr. 5—6, mai—iunie 1962). S-au publicat numeroase articole care scot în relief și mai mult valoarea arhitectonică și artistică a monumentului, precum și rolul cultural deosebit de însemnat pe care l-a avut în trecut mănăstirea Neamț. Ele sînt însemnate de diferiți ostenitori de la Centrul mitropolitan Iași, preoți din Iași și profesori de la Seminarul Teologic din Mănăstirea Neamț.

Seria articolelor o deschide însuși Intîistătătorul Bisericii moldovene, Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop și Mitropolit Iustin, care face o succintă prezentare sub titlul: „Mănăstirea Neamț în haină nouă” (p. 314—316). Înaltul Ierarh vorbește despre rolul pe care l-au avut în trecut mănăstirile noastre și despre larga acțiune de restaurare a lor, întreprinsă de statul nostru democrat popular. Arhitectul Ștefan Balș se ocupă de „Biserica Înălțarea Domnului din mănăstirea Neamț” (p. 317—320), înfățișînd istoricul, arhitectura și acțiunea de restaurare a ctitoriei lui Ștefan cel Mare. Radu Heitel, conducătorul șantierului Neamț, se ocupă de „Cercetările arheologice efectuate la Mănăstirea Neamț” (p. 327—342). Protos. Irineu Crăciunaș, vicarul Sf. Arhiepiscopii Iași, vorbește despre „Mănăstirea Neamț”, lavra monahismului din Moldova” (p. 343—353), stăruind asupra trecutului mănăstirii și rolului ei cultural. Prof. Ștefan Alexe, directorul Seminarului Teologic, cercetează „Un manuscris grecesc din biblioteca mănăstirii Neamț” (p. 355—364). E vorba de un manuscris psaltic din 1837 al ieromonahului Visarion, conținînd rînduiala care se face la trapeză în ziua hramului și în ziua următoare pentru ctitori. Prof. Ioan Serafinceanu se ocupă de „Un manuscris slav important din biblioteca mănăstirii Neamț: „Liturghierul lui Ioan Logofătul” (p. 365—408), care datează din a doua jumătate a sec. XV, scris probabil de cunoscutul logofăt Ion Tăutu. Pr. Paul Mihail ne înfățișează pe scurt viața și activitatea „Starețului Paisie de la Neamț, înnoitorul monahismului” (p. 409—417). Diac. Prof. Ioan Ivan se ocupă de „Tipografia din Mănăstirea Neamț” (p. 418—430). A fost înființată în 1807, cînd se tipăresc Viețile Sfinților pe septembrie și a existat pînă în al optulea deceniu al secolului trecut, tipărint peste 133 de lucrări. Este reorganizată după 1922 de Patriarhul Nicodim. Pr. Hie Gheorghîță publică „Două scrisori pastorale adresate de mitropolitul Veniamin Costachi soborului călugăresc din mănăstirea Neamț” (p. 431—441), amîndouă privind probleme disciplinare. Ierom. Nestor Vornicescu ne prezintă „Instituțiile pentru îngrijirea sănătății patronate de mănăstirea Neamț” (p. 442—450). Se ocupă de bolniță, ospiciul de alienați și spitalul din Tg. Neamț, înființat de mănăstire între anii 1844—50 și aflate sub îngrijirea ei pînă în 1866. Pr. Prof. Vasile Ignătescu ne înfățișează „Biblioteca mănăstirii Neamț” (p. 451—460), care numără azi aproximativ 11.000 volume și 549 manuscrise romînești, slave și grecești. Din fosta bibliotecă

se păstrează însă prea puține cărți, căci multe s-au pierdut în marele incendiu din 1862, iar o bună parte din manuscrise au intrat în posesia Academiei Române. Prof. Ilie I. Georgescu se ocupă de „Muzeul mănăstirii Neamț” (p. 461—471), recent amenajat, cu piese de argintărie, broderie, manuscrise, icoane și piese din fosta tipografie. Arhim. Dionisie Velea, starețul mănăstirii, descrie „Starea actuală a mănăstirii Neamț” (p. 472—476), cu indicații asupra lucrărilor de restaurare. Seria articolelor e încheiată de Pr. Scarlat Porcescu, consilier la Arhiepiscopia Iași, care cercetează diferite „Activități culturale la mănăstirea Neamț în secolul al XV-lea” (p. 477—506). Se ocupă de activitatea cunoscătorilor copişti și miniaturişti Gavril, fiul lui Uric, Teodor Mărișescu și ucenicii lor, precum și alte osteneli cărturărești din cuprinsul mănăstirii.

Restaurarea vechiului lăcaș de închinare care este mănăstirea Neamț, este un popas sărbătoresc nu numai pentru Biserica moldoveană, ci și pentru credincioșii din Ardeal. Sînt prea bine cunoscute legăturile de veacuri dintre românii ardeleni și mănăstirea Neamț. Din mulțimea credincioșilor ardeleni care au trecut în Moldova, mulți au îmbrățișat monahismul la Neamț. Unii dintre aceștia au ajuns chiar pe diferite scaune vlădicești de peste munți: episcopul Pahomie al Romanului, mitropolitul Iacob Stamati al Moldovei, episcopul Dionisie Romano al Buzăului. Unii ardeleni au fost stareți la Neamț, ca același Dionisie Romano și Donetian, ambii în secolul trecut. În schimb, bisericile din Ardeal mai păstrează și azi numeroase cărți de slujbă tipărite la Neamț. Sînt semnificative în această privință legăturile lui Andrei Șaguna cu starețul Neonil, care-i trimitea sute de cărți ieșite de sub teascurile tipografiei nemțene, pentru ajutorarea bisericilor din Ardeal.

Recentele lucrări de restaurare de la mănăstirea Neamț sînt pentru noi o dovadă de netăgăduit a grijii deosebite pe care o acordă Statul nostru comorilor de artă bisericească din trecut. În același timp ele ne înfățișează și un aspect din munca rodnică ce se desfășoară în cuprinsul Arhiepiscopiei Iașilor, sub conducerea înțeleaptă și plină de rîvnă a Înalt Prea Sfințitului Arhiepiscop și Mitropolit Iustin.

M. PĂCURARIU

O NOUĂ LUCRARE DESPRE CETATEA ALBA IULIA

În colecția „Monumentele Patriei noastre” a apărut nu de mult lucrarea lui Al Popa și I. Berciu intitulată Cetatea Alba Iulia, București, Ed. Meridiane 1962, 72 p.+3 pl. și 50 ilustrații în text. Lucrarea ne înfățișează cele mai însemnate vestigii arheologice, precum și monumentele arhitectonice, culturale și artistice ale cetății antice și feudale de la Alba Iulia.

Se cunosc așezări omenești în apropierea Alba Iuliei încă din epoca neolitică (4000 î.e.n.), a bronzului și a fierului. În a doua jumătate a mileniului I î.e.n. izvoarele amintesc prezența tribului dac al apulilor în centrul Transilvaniei și centrul întărit Apoulon lângă Alba Iulia de azi. După cucerirea Daciei de către romani, se creiază aici un puternic castru de piatră și cărămidă și se aduce legiunea XIII Gemina. Sînt așezați aici și veterani, funcționari imperiali, negustori și meșteșugari, care contribuie la nașterea unei vieți urbane. Așezarea ia numele de Apulum, de la vechiul Apoulon. Pe vremea lui Marcu Aureliu orașul devine municipiu și tot sub el colonie (Colonia Aurelia Apulensis), iar pe vremea lui Septimiu Sever se naște un al doilea oraș (Municipium Septimium Apulense). Colonia Apulum a cunoscut o largă dezvoltare pe plan economic și administrativ, căci aici își aveau reședința guvernatorul Daciei și procuratorul (șeful finanțelor). Existau numeroși negustori și meșteșugari, iar la Mureș orașul avea un port, de unde se încărcau diferite mărfuri, transportate apoi cu plutele.

După părăsirea Daciei de către Romani, la Apulum, ca și în restul Daciei, populația săracă rămâne pe loc. Timp de 8 veacuri, orașul este devastat și ruinat de diferitele popoare migratoare. În sec. VII pătrund în Transilvania triburile slave. Prezența lor este atestată de numeroase așezări romîno-slave descoperite la Alba Iulia și Ciugud. În sec. IX și X Alba Iulia devine un centru fortificat, probabil al unui voivodat romîno-slav. Din această epocă datează și numele slav al orașului: Bălgard (Cetatea Albă), din care au derivat apoi numirile mai noi: Gyulafehérvár, Weissenburg și Alba Iulia.

Din sec. X pînă la sfîrșitul sec. XI regatul feudal maghiar ocupă treptat întreaga Transilvanie. În 1177 regiunea din jurul cetății Alba Iulia devine un comitat regal administrat de un comite. Tot acum se stabilește aici reședința Episcopiei romano-catolice a Transilvaniei. În 1278 orașul devine proprietate episcopală. Se cunosc acum numeroase răscoale ale maselor populare (1277, 1336 și 1352). Cu vremea, orașul rămîne în urma celorlalte centre urbane din Transilvania. După ce Transilvania devine principat autonom sub suzeranitatea imperiului otoman (1541), Alba Iulia iese de sub patronatul Episcopiei romano-catolice, care va fi chiar desființată. Orașul devine acum reședința principilor Transilvaniei, de la 1542 la 1690 și cel mai important centru politic.

Un eveniment însemnat în viața cetății îl constituie intrarea victorioasă a lui Mihai Viteazul la 1 noiembrie 1599. În sec. XVII Alba Iulia cunoaște o însemnată înflorire economică, prin dezvoltarea comerțului și a breslelor meșteșugărești, dar și o renaștere culturală, datorită influenței umanismului. Ia naștere o Academie de obște cu profesori renumiți din Apus, între care și silezianul Martin Opitz, poet și om de știință. Se înființează o tipografie, tipărindu-se diferite cărți între care și Noul Testament al lui Simion Ștefan din 1648. Dezvoltarea orașului e întreruptă însă de atacul trupelor turcești și tătarăști din 1658 și 1661, în urma cărora rămîne cu foarte puțini locuitori.

După trecerea Transilvaniei sub stăpînirea imperiului habsburgic, prin pacea de la Karlovitz (1699), în Alba Iulia se petrece cunoscutul act al unirii unei părți a romînilor cu Biserica Romei și este readusă aici Episcopia romano-catolică. În sec. XVIII Alba Iulia devine cel mai puternic centru militar al Transilvaniei, construindu-se aici o cetate pe timpul lui Carol VI, între anii 1714 și 1738. Cetatea și așezarea urbană primesc numele său și anume Alba Carolina. Centrul politic al Transilvaniei se mută acum la Sibiu și apoi la Cluj. Este vrednic de menționat în această perioadă și faptul că la Alba Iulia au fost întemnițați conducătorii răscoalei țărănești de la 1784 și apoi executați — la 28 februarie 1785 — pe locul numit Dealul furcilor sau Cîmpul lui Horia.

În sec. XIX rolul Alba Iuliei în viața Transilvaniei este șters. În primele decenii ale sec. XX se cunosc aici primele mișcări muncitorești și apoi alte acțiuni în toată perioada de pînă la 1944. La 1 decembrie 1918 se adoptă aici declarația de unire a Transilvaniei cu România. În zilele noastre Alba Iulia a cunoscut o înflorire economică și culturală fără precedent.

Partea a doua a lucrării se ocupă cu monumentele istorice, arhitectonice și artistice. Ni se prezintă diferite vestigii ale castrului și orașului roman. Castrul s-a construit imediat după cucerirea Daciei, avînd peste 30 ha. Planul vechiului oraș Apulum era tipic roman, avînd în centrul său forumul — piața publică — în care se desfășura viața obștească, religioasă și comercială. Ne-au rămas vestigii care ne indică o serie întreagă de construcții: temple, monumente epigrafice și sculpturale, necropole și apeducte subterane. Aici existau cele mai mărețe băi publice (thermae) din Dacia, împodobite cu ornamente de marmură, mozaicuri și picturi. Era și un

important centru al producției de ceramică, așa cum ne arată abundentul material de ceramică descoperit aici (vase, lămpi de lut, lucerne-opaițe, figurine, ș. a.). Deosebit de valoroase sînt monumentele votive și funerare sculptate, statuile zeilor, basoreliefurile, coloanele și capitellurile, fragmentele de mozaicuri, vasele de sticlă, obiectele de podoabă ș. a. S-au descoperit și numeroase obiecte care datează din epoca de după părăsirea Daciei de către romani, care constituie o dovadă a persistenței populației autohtone pe aceste locuri.

Vechea cetate a Bălgradului este atestată documentar ca cetate regală din sec. XIII. Ea a fost distrusă de invazia tătară din 1242, apoi în mai multe rînduri a fost dărimată și refăcută cu noi fortificații de apărare împotriva mișcărilor țărănești și a năvălirilor dinafară, îndeosebi turcești. Cetatea nu se mai reface în urma devastărilor turco-tătare din 1658 și 1661.

Cetatea feudală s-a ridicat între ani 1714 și 1738, după planurile arhitectului italian Giovanni Morando Visconti, prin munca a 20.000 țărani iobagi din satele din jur. Autorii fac o descriere a cetății cu cele patru porți ale ei. În continuare se descriu monumentele din interiorul cetății. Se stăruie îndeosebi asupra catedralei romano-catolice, care se numără între cele mai vechi monumente arhitecturale cu caracter religios din țara noastră. Catedrala s-a construit în anii 1246—1300, pe locul alteia mai vechi, construită în jurul anului 1100 și distrusă de tătari în 1242. Și-a păstrat înfățișarea inițială aproape neschimbată, doar în sec. XIV i se adaugă altarul în stil gotic, iar în vremea lui Iancu de Hunedoara se fac reparații în interior și se ridică turnul principal cu încă două etaje, apoi în sec. XVI cînd se construiește o capelă în stilul Renașterii și se execută frescele în interior și în sec. XVIII. A fost mai întii în stăpînirea catolicilor, apoi a trecut la unitariani și la calvini, iar în 1716 a revenit în mod definitiv catolicilor. Cele mai însemnate lucrări de restaurare s-au făcut în anii 1907 și mai ales în 1953—55. În această catedrală sînt înmormîntați Iancu de Hunedoara, regina Isabela și fiul său Ioan Sigismund, principele Gh. Rákóczi I și cardinalul Martinuzzi. În apropierea catedralei se află fosta reședință princiară, în care se țineau și dietele Ardealului și unde și-a avut reședința și Mihai Viteazul, apoi catedrala ortodoxă, obeliscul Horia, Cloșca și Crișan, ridicat în 1937 și monumentul Custozza, ridicat în 1906, în memoria ostașilor din Regimentul 50 inf. din armata austriacă, căzuți în 1866 în lupta dintre austrieci și italieni de la Custozza.

O mențiune specială merită biblioteca documentară Batthyaneum, înființată în 1792 de episcopul catolic Ignat Batthyani într-o fostă biserică unitariană, în care se află și azi. Biblioteca cuprinde pe lîngă diferite lucrări romînești și străine și un fond de manuscrise vechi (1.200) și incunabule (530). Cel mai vechi și mai prețios manuscris este din sec. IX, de pe vremea lui Carol cel Mare (o parte din el se află însă la Vatican), scris în unciale de aur și ornat într-o policromie neobișnuit de variată, cu chenare, inițiale și elemente geometrice zoomorfe. Se mai remarcă un manuscris pe pergament din sec. XII (*Psalterium Davidicum* cum calendario), Biblia sacra din sec. XIII, Codexul burgund din sec. XV, de o deosebită valoare artistică ș. a. Cele 530 incunabule au apărut în Ulm, Milano, Venetia, Nürnberg, etc. Biblioteca posedă și numeroase documente din sec. XIII—XIX, privind îndeosebi istoria Transilvaniei.

Prin grija regimului nostru democrat popular, Alba Iulia a devenit în anii din urmă un important centru de studii istorice, datorită activității științifice ce se desfășoară la Biblioteca documentară Batthyaneum, Muzeul regional și secția Arhivelor Statului. Intregul oraș este de altfel un muzeu, prin bogăția neasemuită a urmelor istorice care se întîlnesc la fiecare pas.

M. PĂCURARIU

ASEDIUL VIENEI ȘI CRUCEA LUI ȘERBAN CANTACUZINO DIN ANUL 1683

Sub acest titlu, „Almanahul Parohiei ortodoxe române din Viena pe anul 1962” (p. 63—67) evocă un episod impresionant din vremea luptelor purtate de popoarele creștine pentru stăvilirea iureșului otoman asupra Europei centrale.

În plină expansiune imperialistă aflindu-se, la anul 1683 turcii au asediat pentru a doua oară Viena — întâiul asediu producându-se în anul 1529.

La asediul din 1683 au fost nevoiți să ia parte și domnitorii Țărilor Române, Șerban Cantacuzino din Muntenia și Gheorghe Duca din Moldova, precum și voievodul Transilvaniei Mihail Apafi.

Nu fără strângere de inimă au pornit ei la război alături de turci, dar ca vasali ai acestora n-aveau încotro: trebuiau să sprijinească efectiv orice campanie întreprinsă de sultan. Pe de altă parte, în împrejurarea aceasta — dată fiind încordarea politică dintre puterile creștine și turci — aceștia i-au luat cu ei pe aminiții domnitori ca să-și asigure spatele frontului împotriva eventualității unei alianțe creștine antiotomane.

Dându-și seama că o slăbire a puterii otomane este în sprijinul Țărilor Române, cei doi domnitori români „cutezară să ducă o politică fățișă de risc și îndrăzneală, ajutînd cît mai puțin pe turci ca să nu poată învinge și sprijinind cît mai mult pe creștini, adică pe vienezi, ca să se poată apăra pînă vor veni oștirile poloneze” (p. 64).

Pentru asediarea Vienei, sultanul ridicase o armată de 200.000 de ostași. Cei doi domnitori români li s-au asociat doar cu vreo 6.000 de ostași slab înarmați.

La începutul lui iulie 1683, turcii — comandați de marele vizir Kara Mustafa Pașa — au ajuns sub zidurile Vienei, pe care o apărau cîteva zeci de mii de oameni. Ostașilor români li s-a dat sarcina de a construi cîteva poduri pentru trecerea trupelor pe celălalt mal al Dunării, ca să poată fi alungați apărătorii austrieci aflați acolo și astfel să se închidă inelul de împresurare a cetății.

Asediarea Vienei a început în 14 iulie 1683. Românii, însă, au zădărnicit construirea podurilor peste Dunăre, împiedicînd pe turci să înfăptuiască încercuirea plănuită pentru zilele de 15 și 16 iulie. Istoricul contemporan Del Chiaro spune că Șerban Cantacuzino, „cînd trăgea cu tunurile în nemți, și le încărca cu ghiulele de paie”, ca să nu omoare pe locuitorii creștini ai Vienei. Din aceste pricini, domnitorul român a fost obligat să-și mute fără întîrziere tabăra cît mai departe de cetate — lingă satul Medling și Schönbrunn — iar trupelor li s-a dat de lucru să taie lemne și să le care acolo unde urmau să fie construite poduri pentru trebuințele trupelor turcești asediatoare.

Prin iscoada lor din tabăra turcească, Șerban Cantacuzino nu conțenea să încurajeze pe apărătorii Vienei, făgăduind că ostașii săi vor părăsi lucrul la poduri și se vor retrage fără lupte cît ce s-ar ivi în zona ocupată de ei soldații austriaci.

Încercările turcilor de-a invada și cuceri Viena au rămas zadarnice. Pînă la mijlocul lui august, ei au pierdut peste 30.000 de oameni, secerați mai ales de molime, fapt care pricinuisese o descurajare grea în tabăra turcească. Șerban Cantacuzino — care cunoștea tot ce se petrecea în cetate și în tabăra turcească — era încredințat de înfrîngerea inevitabilă a năvălitorilor otomani și continua să sprijine într-ascuns pe bravii apărători ai Vienei.

Pe la sfîrșitul lui septembrie 1683, Șerban Cantacuzino își începu pregătirile de înapoiere în țară, prevăzînd sfîrșitul lamentabil al asedierii Vienei.

Înainte de plecare, domnitorul muntean lăasă acolo un semn de pomenire pentru locuitorii Vienei. Acesta, după obiceiul românesc din străbuni a fost o troiță, adică o cruce mare de stejar, ridicată la marginea păduricii Gatterhölzl, lângă Schönbrunn, pe locul unde fusese tabăra muntenilor și unde preoții lor săvârșeau zi de zi slujbe și rugăciuni pentru biruința creștinilor. Crucea avea sculptată în mijloc icoana Maicii Domnului, iar sub ea — pajura Cantacuzinilor și o inscripție latină care arăta împrejurările ridicării troiței. Inscripția avea următorul text:

† *Crucis exaltatio est conservatio mundi, crux decor ecclesiae, crux custodia regum, crux confirmatio fidelium, crux gloria angelorum et vulnus demonum.*

Nos dei gratia Servanus Cantacuzenus, Valachiae Transalpinæ princeps, eisdemque perpetuus haeres ac dominus ereximus crucem hanc in loco quavis die devotione populi et sacro honorato in perpetuum sui suorumque memoriam tempore obsidionis mahometanae a vizirio Kara Mustapha bassa Vienensis Inferioris Austriae, mense septem. die 1, 1683.

Din ordinul domnitorului muntean, câteva zile înainte de despresurarea Vienei de către oștirile polone ale lui Ioan Sobieski, crucea a fost îngropată. Șerban Cantacuzino eliberă apoi un ostatec neamț, răscumpărat de la tătari — numit Johann Augustin Strohwasser — îndatorindu-l ca după plecarea turcilor să meargă la episcopul Leopold Kollonici din Wienerstadt și să-l roage din partea sa ca să dezgroape crucea și s-o așeze la loc potrivit, spre a fi cinstită de credincioșii din Viena.

Între timp, o fată sărmană care strîngea lemne prin partea locului, a dat peste crucea muntenească, pe care ploile o dezgropaseră. Crucea a fost ridicată și așezată cu alai în cetate. Potrivit dorinței exprimate de Șerban Cantacuzino, pe la începutul anului 1684 crucea a fost dusă și reasezată pe locul unde se aflase întru început. Pentru adăpostirea ei a fost ridicat un mic paraclis, denumit de tradiție Moldauerkapelle (după denumirea dată crucii: Moldauerkreuz sau Wallachischeskreuz).

În anul 1785 crucea a fost luată din capelă, în împrejurări necunoscute. De atunci încoace nu se mai știe nimic de soarta ei. „Capela a rămas însă pînă azi, nu numai ca o mărturie vie a legăturilor de odinioară dintre poporul român și poporul austriac, ci și ca o amintire netăgăduită a sprijinului prietenesc dat de Șerban Cantacuzino locuitorilor Vienei, în clipele grele ale asediului turcesc din vara anului 1683” (p. 65).

Conducerea orașului Viena s-a îngrijit de păstrarea acestei capele, făcîndu-i reparațiile trebuincioase (în 1922 și 1929) și așezînd pe perețele din stînga o inscripție (în limba germană) pentru cunoașterea trecutului ei.

Cu sprijinul Patriarhiei Romîne, în vara anului 1961 — prin purtarea de grijă a Parohiei ortodoxe romîne din Viena și în înțelegere cu autoritățile austriace — capela a fost restaurată. Pereții au fost tencuiți, i s-a refăcut în întregime acoperișul, s-a confecționat din metal un mare portal, interiorul s-a zugrăvit în frescă și s-a așezat în ea o cruce de stejar lucrată după izvodul celei originale.

Duminică, 26 noiembrie 1961, s-a făcut inaugurarea solemnă a capelei. La inaugurare au luat parte, între alții, Dl Dr. Drimmel, ministrul Învățămîntului și Cultelor din guvernul austriac, Dl ambasador Dr. Leitner, reprezentantul Ministerului Afacerilor Externe, P. Sf. Episcop Dr. Hrisostom Tsiter, reprezentantul Patriarhiei Ecumenice pentru Europa Centrală, P. Sf. Episcop Heinrich Bernauer, vicar general al Bisericii vechi-catolice din Austria, reprezentanții Legației Republicii Populare Romîne, ș. a.

Altarul capelei a fost înzestrat cu prețioase odoare trimise în dar de Prea Fericitul Patriarh Justinian.

Serbarea a fost încrestată la răboj de mai multe ziare și reviste din Viena, fiind transmisă și la postul de Televiziune austriacă.

O mențiune discretă pentru ostenelele celui mai strădalnic ostenitor într-o izbîndirea acestui lucru bun — Părintele Profesor Dr. Gh. I. Moisescu, parohul ortodox român din Viena — este obligatorie. O facem cu deosebită plăcere.

GR. M.

LA A 70-A ANIVERSARE A ACAD. PROF. PETRE CONSTANTINESCU-IAȘI

Am aflat cu deosebită bucurie de aniversarea a 70 de ani de viață a Acad. Prof. Dr. Petre Constantinescu-Iași. Din prilejul acestei aniversări, Consiliul de Stat al Republicii Populare Romîne, apreciind rodnică activitate științifică și patriotică a distinsului academician, i-a conferit Ordinul „Steaua Republicii Populare Romîne” clasa I. Tot atunci Universitatea Lomonosov din Moscova i-a acordat titlul de „doctor honoris causa” în științele istorice, ca o încununare a îndelungatei sale activități științifice, puse în slujba Patriei și a poporului.

Ca om de știință, Dl Acad. Prof. P. Constantinescu-Iași și-a început activitatea încă în vremea studenției la Universitatea din Iași, deci de aproape cinci decenii. Lucrările sale științifice se ocupă în deosebi cu două categorii de probleme: probleme de istoria artei și probleme privind legăturile poporului român cu vecinii noștri ruși și bulgari. Chiar și în lucrările din prima categorie intră unele care studiază legăturile artistice dintre poporul nostru și popoarele vecine de la răsărit și miazăzi. La acestea se adaugă însă și o seamă de lucrări privind trecutul Patriei noastre. Dintre numeroasele sale lucrări, reținem doar cîteva titluri: *Nartexul în artele bizantine, sud-slave și romîne*, Iași, 1926 (teză de doctorat), *Evoluția stilului moldovenesc*, Iași, 1927, *Din relațiile artistice romîno-bulgare*, 1928, (89 p.), *Arhitectura veche rusă*, București, 1949, (55 p.), *Influențe ale arhitecturii vechi rusești asupra vechii arhitecturi romînești*, București, 1951, (253 p.), *Relațiile culturale romîno-ruse din trecut*, București, 1954, (228 p.), *Din relațiile culturale romîno-gruzine*, București, 1957, (32 p.), *Rolul Romîniei în epoca de regenerare a Bulgariei*, Iași, 1919, (102 p.), *Romîni și bulgari*, București, 1949, (106 p.), *Din activitatea lui Hristo Botev și a altor revoluționari bulgari la București*, București, 1950, (70 p.), *Studii istorice romîno-bulgare*, București, 1956, (250 p.), *Intelectualii și revoluția de la 1848 în Principatele Romîne*, București, 1948, (61 p.), *Realizările istoriografiei romîne între anii 1945—1955*, București, 1955, (51 p.). E de la sine înțeles că lista lucrărilor sale e departe de a fi completă. O seamă de broșuri, studii în reviste și numeroase articole în diferite periodice completează repertoriul bibliografic al ostenelelor sale cărturărești. Menționăm și faptul că o seamă de articole a publicat în periodicele sovietice și bulgare, multe din ele consacrate tot legăturilor de prietenie dintre popoarele noastre.

Încă din tinerețe Acad. P. Constantinescu-Iași s-a situat alături de cei mai buni fii ai poporului nostru, pronunțîndu-se cu curaj și fermitate pentru pace și democrație încă din anii regimului burghez-moșieresc. Ca o recunoștință pentru lupta neînfîcată dusă pentru susținerea intereselor poporului muncitor, îndată după eliberarea Patriei noastre i s-au încredințat posturi de mare răspundere, ca: ministru al Presei și Propagandei, vicepreședinte al Prezidiului Marii Adunări Naționale și ministru al Cultelor. Ca om de știință, de asemenea i s-au încredințat sarcini deosebit de însemnate. În calitatea sa de membru al Academiei Republicii Populare

Romîne, conduce Institutul de studii romîno-sovietice, patronînd toate publicațiile acestuia. De asemenea face parte din comitetul de coordonare al Tratatului de Istoria Romîniei și din comitetul de redacție al revistei istorice „Studii”. A făcut parte în mai multe rânduri din delegațiile care au reprezentat știința istorică romînească la diferite congrese peste hotare. Un rol important i-a revenit și în munca de îndrumare a cercetărilor istorice pe noi făgașuri. Ca unul care a militat consecvent cu cuvîntul și cu fapta pentru prietenia cu popoarele Uniunii Sovietice, a fost ales vicepreședinte al Consiliului General ARLUS.

Împlinirea a 70 de ani de viață a Acad. Prof. P. Constantinescu-Iași este un prilej de bucurie și pentru Biserica Ortodoxă Romînă și celelalte culte din Patria noastră. Pentru slujitorii cultelor este un prilej potrivit să-l cinstim nu numai ca om de știință, patriot și intelectual progresist, ci și ca fost ministru al Cultelor vreme de mai mulți ani.

Reținem cu plăcere și faptul că în iunie 1954, cu prilejul unei vizite făcute în Ardeal, unde a luat contact cu șefii tuturor cultelor, DSA a vizitat și orașul de reședință al Mitropoliei noastre și așezămintele sale bisericești.

Cu prilejul împlinirii a 70 de ani de viață a Dlui Acad. Prof. Petre Constantinescu-Iași, la simțămîntele de dragoste respectuoasă și prețuire deplină ce i le purtăm, adăugăm și urările noastre de viață îndelungată, cu pace, sănătate, bucurie și spor în activitatea științifică și patriotică pe care DSA o depune cu atîta entuziasm în slujba poporului și a Patriei noastre dragi, Republica Popuară Romînă.

REDACTIA

SCRIITORUL ION AGIRBICEANU OCTOGENAR

În introducerea sintetică la lucrarea sa de istorie a literaturii romîne, Nicolae Iorga scrie că autorul romanului „Arhanghelii” e povestitorul menit să transmită altor vremuri toată viața, cugetarea și simțirea Transilvaniei sale și că „va veni vremea cînd se va recunoaște cît de mult datorim adevăratului continuator al lui Slavici în regiunile acestea ardelenene”.

Vremea prevestită de marele și nefericitul cărturar Nicolae Iorga a venit pentru scriitorul Ion Agîrbiceanu — ca pentru toată pleiada contemporană a creatorilor din tărîmul culturii și artelor — abia în condițiile optime de viață și de muncă create acestora în anii de după eliberarea Patriei de sub jugul fascist. Acum, venerabilul scriitor ardelean poate să mărturisească, împăcat — cum a și făcut-o — „că are importanță pentru viața unui om și un trai îndelungat, cînd îi este dat să trăiască vremuri mari”.

În 1932, cînd împlinea vîrsta de 50 de ani — cu toate că Ion Agîrbiceanu era „cineva” în țara de ieri, căci dăruise literaturii noastre, pînă atunci, zeci de opere de seamă — publicistica vremii era prea ocupată cu accidente pseudo-culturale de trăinicie baloanelor de săpun ca să-și facă răgaz să încresteze și comenteze evenimentul. Indignat — pe bună dreptate — un istoric literar înzestrat cu simțul proporțiilor și cu evident bun simț, biciuia condamnabila nepăsare față de înzestratul scriitor ardelean, scriind: „Două articolașe prizărite într-un ziar și o revistă locală — iată cum a înțeles opinia noastră publică să onoreze la marea răspîntie a vîrstei lui, pe acest om, care de treizeci de ani a îmbogățit fără întrerupere, cu condeiul lui neobosit, energiile sufletești ale neamului său. Dacă Ion Agîrbiceanu ar fi fost un politician zurbagiu, sau cel puțin un isteț organizator de ceaiuri literare, de admirație mutuală, atunci corul osanalelor interesate ar fi umplut cu acest prilej văzduhul. Prin firea și concepția sa etică, el n-a putut fi nici unul, nici celălalt: ci

a rămas totdeauna același muncitor, de o modestie împinsă pînă la anonimă”.

La împlinirea respectabilei vîrste de 80 de ani, în aceeași țară, dar cu rînduiri îmbunătățite de energia înnoitoare a poporului muncitor, scriitorul Ion Agîrbiceanu, academician acum, e distins prin decret al Consiliului de Stat al Republicii Populare Romîne cu Ordinul „Steaua R. P. Romîne” clasa I, iar presa și toate mijloacele de difuzare a culturii dau glas prețuirii obștești pentru operă și făuritorul ei deopotrivă.

S-au împlinit șase decenii de cînd I. Agîrbiceanu îmbogățește mereu tezaurul literaturii noastre.

Fiu al unui pădurar din Agîrbiciu, nu departe de Mediaș, scriitorul Ion Agîrbiceanu a văzut lumina zilei în 19 septembrie 1882.

Vocația literară și-a descoperit-o și afirmat-o încă pe cînd era elev în clasele superioare ale „gimnaziului” (liceului) din Blaj. Priceputul profesor de limba și literatura romînă, Gavriil Precup, l-a elogiât călduros, încurajîndu-l să-și fructifice talantul.

Era student la Budapesta cînd revista „Luceafărul” — care apărea în capitala Ungariei și apoi la Sibiu — i-a publicat primele creații literare. Ele au stîrnit interes și entuziasm în rîndurile cititorilor.

Intrat în clerul Bisericii greco-catolice de-atunci, ca preot-paroh în Cenade (aproape de malul stîng al Tîrnavei Mari), în Bucium (din Munții Apuseni) și în Orlat (îngă Sibiu), I. Agîrbiceanu a scris fără conținere. A scris bine, fiindcă era talentat și avea ce spune. „Trebuie să spun că pentru mine scrisul nu a fost o tortură. Schițele povestirilor mai scurte le scriam dintr-o răsufare. După ce aveam tot subiectul încălzit interior, scrisul mergea de la sine. Am terminat „Arhanghelii” în 3 luni. Lucram 8—10 ore pe zi — cu o mică pauză la masă. În satul unde trăiam nu erau intelectuali cu care să mă consult asupra celor ce scriam” — spune scriitorul.

După cum însuși mărturisește, încă pe vremea cînd era student la Budapesta a făcut primele lecturi din operele de tinerete ale lui M. Sadoveanu. „M-au mișcat foarte mult povestirile sale. Simțeam în ele farmecul generos și mereu proaspăt al naturii, al oamenilor simpli. Am început și eu să scriu despre figurile oamenilor pe care-i cunoscusem fiind copil, despre natura în care mi s-a deschis copilăria. Ve-deam în scrisul lui Sadoveanu un drum nou, reîmprospătat, al literaturii noastre”.

În Maxim Gorki a găsit „un prozator preferat”: „Îmi plăceau îndeosebi povestirile sale despre oamenii simpli, pe care el i-a îndrăgit și i-a cunoscut atît de bine”.

După ce a citit pe Balzac, Flaubert, Tolstoi și Dostoievski, viziunea sa „asupra literaturii s-a lărgit”. „Luni de zile — după aceste lecturi — am rămas copleșit. Mă cuprinsese spaima și dezolarea în fața capodoperelor acestor uriași. Aveam impresia că scrisul lor epuizase tot ce se putea spune despre oameni. Dar, după un timp, am simțit că și eu am ceva de spus”.

Despre menirea literaturii, Ion Agîrbiceanu are o concepție superioară, sănătoasă: „Totdeauna am fost de convingerea că o scriere literară care te lasă tot așa cum ai fost înainte de a o fi citit, nu merită nici să fie scrisă, nici să fie citită. De decenii — aceasta este convingerea mea. Triumfătoare în concepția de viață a scriitorului trebuie să fie lumina. Scriitorul este dator să aibă un punct de vedere moral și să știe că, voind el sau nu, acest punct de vedere pînă la urmă, răsare din scrisul său. Cred că scriitorul este dator să redea viața. El nu are dreptul să-i adauge podoabe de prisos, dar nici să-i întunece strălucirile. Cred că omul din

scriitor trebuie să fie echivalent scriitorului: adică el să nu fie inferior tipurilor frumoase pe care le creează în opera sa. Inspirindu-se din viață, scriitorul trebuie să aibă un dublu simț al responsabilității: față de cititorul său și față de propria-i conștiință. Influențarea spre negativ a cititorului este cea mai gravă vină de care se poate face responsabil scriitorul. De aceea, el este dator să-l înalțe mereu pe om, pentru ca biruința binelui și a frumosului să fie din ce în ce mai sigure" (Rev. „Tribuna", Cluj, nr. 38 a. c.).

După cum pe drept remarcă încă înainte cu două decenii criticul literar Acad. G. Călinescu, una din însușirile de bază ale lui I. Agârbiceanu este „tactul desăvârșit" cu care știe să facă operă educativă fără a transforma creația literară în predică. „Teza morală e absorbită în fapte, obiectivată, și singura atitudine pe care și-o îngăduie autorul e de a face simpatică virtutea". (Istoria Literaturii Române. București 1941, p. 564). Eroi operelor sale — mai ales cei ce aparțin „intelighinței" satelor și orașelor de provincie — de cele mai multe ori triumfă asupra viciilor sau slăbiciunilor care-i atrag spre abisul pierzaniei (ca avocatul Anton Munteanu din nuvela „Datoria", sau Vilma din „Biruința"), sau își curmă viața ca să-și spele rătăcirea (ca seminaristul Ion Florea din „Legea trupului", care iubind cu toată curăția pe Marioara, e flagelat de vicleniile senzuale ale mamei ei, Olimpia).

Deosebit de simpatici sînt oamenii simpli care apar la tot pasul, pe prim plan literar, în opera lui Ion Agârbiceanu. Neuitat rămîne. între alții, clopotarul Vavilon. Murind în Joia mare a fost înmormîntat în Sîmbăta Paștilor, cînd e oprit să se tragă clopoțele. Dar Dumnezeu nu lasă să plece un clopotar pe drumul vieții de veci fără să fie tînuit și de dangătul copotului. Cînd să-l îngroape, „pe o spărtură din gardul cimitirului năvăli un cîrd de miei, cei mai mulți cu clopoțele de cioaie la grumazi și încordîndu-și grumazii și punîndu-se în șir, începură să joace de-a lungul unei ripe. Ochii tuturor îi priviră și pe-o clipă-două se făcu o liniște adîncă. În zburdatul lor mielusei își sunau clopoțelele, și un picurat dulce se înălță un răstimp în văzduhul limpede al primăverii". Și astfel, pentru drumul din urmă al lui Vavilon, clopotari sirguincioși au fost făpturile necuvîntătoare ale acestor mielusei aduși acolo ca purtați de forța oarbă a unei tainice potriveli, ce depășește socotelile noastre omenești.

În critica pe care o face — cu destulă și explicabilă indulgență preoțească — societății ardelen de după primul război mondial, mai ales în romanul „Sectarii", Ion Agârbiceanu pune în lumină cu iscusință toată „comedia partidelor" politice de-atunci, pe scena căreia destui carieriști ai sufragiului universal „apar ca niște teribili și veseli șarlatani" (cum se exprimă G. Călinescu).

Neglijat în chip inadmisibil de critica literară de dinainte de eliberare, Ion Agârbiceanu a fost înconjurat statornic de marele număr al cititorilor săi fideli și de prețuirea unor confrăți de bine-stabilită faimă literară. „Multe am învățat de la părintele Agârbiceanu", — spusese Liviu Rebreanu, într-un cerc de oameni de litere, în holul Teatrului Național din București, în 1940.

Cu mult înainte de aceea, Eugen Lovinescu îl portretează așa cum îl cunoscuse în 1906, în Capitală: „Zărirăm deodată pe Calea Victoriei, în mijlocul lumii cunoscute, un om de aiurea, străin în port și în chip. Un bărbat bine încheat, cu trăsături totuși delicate, ca și cum n-ar fi fost bătute de soarele și vîntul Apusenilor, blond și, de sub bolta frunții căruia străluceau doi ochi unde puteai citi deodată întreg sufletul; — un suflet nu aprig, nu aprins, ci blînd, visător, idealist, un suflet mai mult de poet, care la cea dintîi atingere cu asprile vieții lovește din aripă pentru a se ridica în înălțimile albastre. Era părintele Ion Agârbiceanu, descălecat din munții lui în cetatea grijilor, truțiilor și năzuințelor noastre. Il vedeai stingaci în vorbă, necunoscînd oamenii ce-l înconjurau, dar mergînd cu fruntea

sus, odihnindu-și seninii lui ochi peste măririle noastre ce nu-i speriau sfiiciunea pe care i-o puteai totuși citi în suflet”.

După primul război mondial, întâlnindu-l în Piața Teatrului din Capitală, neuitatul Gala Galaction scria: Agîrbiceanu era grăbit, purta un ghiozdan burdușit, se plîngea de statul postbelic care „n-are vreme, n-are gînduri, n-are mijloace pentru noi”. „Mă uitam cu simpatie și păreri de rău la acest frate prigonit de nevoi, scos din calea lui firească de blestemul încăpățînant și vechi, care nu iartă pe nici un scriitor român să fie și să rămînă scriitor. Avea-va și Agîrbiceanu aceeași soartă ca atîția frați mai mari, ca atîția frați de aceeași vîrstă”?

La această întrebare a răspuns demult viața cea nouă, din țara noastră înnoită, care se fălește cu Academicianul Ion Agîrbiceanu și îi cinstește opera și bătrînețele cu mărinimie socialistă.

Octogenarul scriitor e al nostru al tuturor. Fie-i viața îndelungată, ca și bucuria anilor senini pe care Dumnezeu l-a invrednicit să-i ajungă!

REDACȚIA

ÎN AMINTIREA LUI HORIA PETRA-PETRESCU

„Tineretul e prea bun ca să fie carne de tun” — acestea erau cuvintele și ruga cu care publicistul multilateral Horia Petra-Petrescu își întâmpina în camera durerilor și visurilor sale, pe rarii vizitatori. Inversunat dușman al războiului și aprig luptător pentru umanitate și pace, tocmai din patul suferinței sale îndelungate, el îndemna la tot ce este frumos și bun, la progres în viață și gîndire, la făurirea vieții înfloritoare din patria noastră, Republica Populară Romînă.

Despre el scria prof. Aurel Vasilu, în omagiul din „Pagini Sibiene” (Sibiu 1957), care devine totodată și primul necrolog, rînduri de aleasă apreciere, că a fost exponent al mișcării culturale și literare din Transilvania, de la începutul veacului nostru. Dar Horia Petra-Petrescu a fost și visătorul care pînă aproape de ziua morții sale, întimplată la 15 mai 1962, nu a încetat să dorească binele și frumosul iubitului său popor, de care se simțea legat prin toate fibrele ființei sale.

A fost fiul publicistului român ortodox Nicolae Petra-Petrescu (—1923), prieten intim al lui Ciprian Porumbescu, născut în 1884, tocmai în anul în care tatăl său publica prima biografie a compozitorului operei „Crai Nou”.

După studii liceale la Brașov, fiind ajutat de Ioan Micu Moldovan, el poate studia la Universitățile din Budapesta, Viena și Lipsca, unde își ia doctoratul în litere; în 1911, la cunoscutul filolog G. Weigand, despre „Viața și opera lui I. L. Caragiale”, prima de acest fel în literatura romînă. Lucrarea era și un omagiu pentru marele maestru al scrisului și al figurilor tipice umane, care scrisese o dată lui Nicolae Petra-Petrescu despre tînărul Horia: „flăcăul mi-a făcut o excelentă impresie; am constatat la dînsul o vie inteligență, luminată printr-o literatură vastă, apoi dragoste pentru cultura înaltă, onestitate în apucături mintale și o entuziastă ardoare juvenilă pentru cauzele mari”. Caragiale nu s-a înșelat în această apreciere.

De fapt, activitatea de mai tîrziu a multilateralului publicist Horia Petra-Petrescu a confirmat impresiile lui Caragiale. H. P.-P. devine un fruntaș al activismului literar ardelenesc, ca secretar al Societății pentru fondul de teatru și animator pentru teatrul românesc în Ardeal, ca redactor al Revistei teatrale și al Bibliotecii teatrale și apoi ca secretar al fundației culturale „Astra”. Sutele sale de articole din atîtea reviste, de cuprins literar, poetic, dramatic și de istorie și critică literară aveau un singur scop: să vestească tuturor cititorilor că „omul trebuie să fie om” și că „omul trebuie să vorbească omului omenește”.

Cercul prietenilor, admiratorilor și al colaboratorilor săi a fost vast, precum era și dragostea lui de om, de pretutindeni, fapt dovedit de corespondența și manuscrisele sale. În urmărirea scopului său el nu a trecut pe lângă literatura rusă, ci s-a inspirat din L. Tolstoi, M. Gorki și I. Ehrenburg, din care oferă primele traduceri în limba română. Aprecia străduințele socialiste, precum îl respecta pe Dobrogeanu Gherea și, deci, dorea poporului său și tuturor un viitor mai luminos și mai fericit, fapt de care se bucură la instaurarea Republicii Populare Romine.

Iar dacă în 1932 înfiera pregătirea noului război astfel:

„Rînjește infamul Mefistofel,
și cărțile — cinic — le-mparte,
prescrie nou singe și un monstru măcel,
lozinci ticăloase, deșarte...”,

apoi în 1961 spunea așa:

„În unire e putere, în unire-i viitor,
toți, o inimă, o sfîntă vrere,
bucurie tuturor“...
Cele rele să se spele,
cele bune să s-adune...
Porumbul păcii să lucească
într-o lume omenească...
Tuturor o cale dreaptă se gătește,
jos colonialismul, al Satanei clește...
Război războiului și celor ce țin cu discriminarea vad
și o lume întreagă ar voi s-o preschimbe-n iad!
Afurisit fie războiul pentru veci de veci,
și cu el împreună așa-zișii savanți zevzecii
Război războiului, lozinca e vitală;
chiar fără-de cardinali, e cardinală.
Războiul din adînc de inimă toți să-l urască
și împreună, în pace, să ducă o viață omenească!

Aceste gînduri îl duc la concluzia:

Să înflorești Republică slăvită,
ambasadoare a gîndului din patru-zeci-și-opt,
un Bălcescu, Petofi și Gorki ne invită
să gustăm acuma fructul mare, roșu, copt!

Mi-l amintesc pe Horia Petra-Petrescu voios, însuflețit, plin de avînt și încredere, alinînd durerile ostașilor romîni răniți din spitalul de la Strahov, din Praga, în 1916. Îl văd însuflețit și pe patru-i de îndelungă suferință, încă în ziua de 7 mai 1962.

Acum depunem o lacrimă fierbinte de duioșie și de omagiere!

Prof. M. ȘESAN

DIN PATRIARHIA SÎRBA

În Patriarhia ortodoxă sîrbă se acordă deosebită atenție istoriei Bisericii sîrbe legată de viața poporului, mai ales pe timpul robiei turcești, instaurată pe aproape 400 de ani. Aceasta se ogîndește și în revista „Glasnik” a Patriarhiei sîrbe care aduce informații multiple despre viața ortodoxă sîrbă. Astfel cinstirea sfin-

ților naționali ocupă un loc de frunte în conștiința credincioșilor. De aceea Sf. Maică Anghelina, soția despotului sîrb Ștefan Brancovici, de origine din familia bizantină a Comnenilor, se bucură de respect deosebit, pentru că a intervenit pozitiv în istoria Sirbiei, după suprimarea despotatului de turci, în 1459, și a stăruit prin relații multiple, pînă la marele principe rus Vasile al Moscovei, pentru ajutor și ocrotire. A decedat la 30 iulie 1516 și poporul a cinstit-o deîndată ca sfîntă, la propunerea monahilor de la mănăstirea din Kruședol, pe la 1532. Cultul ei a fost oficializat la 21 decembrie 1899 (Glasnik 10, 1961). De principală cinstire însă se bucură Sf. Sava Nemanja, autorul autocefaliei Bisericii sîrbe la 1219. Sf. sale moaște au fost distruse pe vremea sultanului Selim II (—1574), ca sîrbii să nu mai aibă nici un sprijin sufleteș împotriva otomanilor. Mănăstirea Mileșevo, care i-a adăpostit un timp sf. oseminte, se bucură de cinstire similară, ca simbol al libertății. Cu recunoștință sînt pomeniți voievozii romîni Alex. Lăpușneanu, Matei Basarab și Vasile Lupu, care au contribuit la restaurarea și întreținerea ei (Glasnik 11, 1961). Restabilirea Patriarhiei sîrbe, în 1918, după încetarea celei de la Peci, din 1463, la presiunea turcilor, este prilej de bucurie, fiind întărită și de Patriarhia ecumenică prin tomosul patr. Meletie din 30 martie 1922, față de care se păstrase în trecut un resentiment oarecare, pentru că Patriarhia a desființat în 1766 Patriarhia sîrbă restabilită de turci în 1557. Sînt apoi indicate biografiile noilor patriarhi: Dimitrie (—1930), Varnava (—1937), Gavriilo (—1950), Vichentie (—1958) și al Sanctității Sale Patriarhul Gherman (Glasnik 4, 1962).

Atenție deosebită este acordată conferinței panortodoxe de la Rhodos, din septembrie 1961 (Glasnik 3—4, 1962), precum și relațiilor interortodoxe realizate prin vizita P. F. Patriarh Gherman la Patriarhia rusă, în octombrie 1961 (Glasnik 1, 1962) și vizita Sanctității Sale Patriarhul Benedict al Ierusalimului la Patriarhia sîrbă, în noiembrie 1961 (Glasnik 12, 1961). Apoi sînt prezentate amănunte de la Adunarea mondială creștină pentru pace de la Praga, din iunie 1961 (Glasnik 11, 1961) și de la conferința ortodoxă Syndesmos de la Beirut, din toamna lui 1961 (Glasnik 4, 1962). În fine, sînt relatate și vizitațiile canonice ale Sanctității Sale Patriarhului Gherman prin patriarhie și îndeosebi prin Muntenegru (Glasnik 10, 1961).

PROBLEMA GERMANĂ preocupă mult reflexiile teologilor evanghelici germani cu cădere, care caută să dea actualității germane îndrumările creștinești cele mai potrivite. În acest sens sînt publicate numeroase lucrări și articole, între care se impune și inițiativa pastorului Rudolf Weckerling, din Berlin, de a prezenta un mănunchi de colaboratori sub titlul: „Durchkreuzter Hass“ — „Ura zădărnicită“ ed. II, Berlin 1961. Printre valoroasele colaborări care indică drumul cel corect, democratic, pentru germani se impun atenției ultimele capitole. Astfel din capitolul „Punți peste morminte de război“ se impun: H. O. Kühner, Ura zădărnicită; J. Hromadka, Cîștigarea păcii; J. Mirejovsky, Iertarea trăită; G. Casalis, Ca creștin trăind în Algeria; apoi din capitolul „Punți peste Africa și Asia“ se impun: W. Mensching, Drumul lui Gandhi al non-violenței; H. Hellstern, Toți sînt oameni ca tu și eu; M. Scott, Cel robiți; G. C. Brock, Egalități fără bariere; A. Paton, Convertirea spre omul de culoare; și în fine din capitolul: „Punți spre viitor“ se impun: D. Bonhoeffer, Ziua de doliu din 1933 (contra militarismului); G. Bell, Minunea Bisericii ecumenice; Al. Rasker, Puterea înfrățirii în coexistența popoarelor; H. Gollwitzer, Războiul și a fi creștin în generația actuală; M. Moris, Marșul păcii din 1961. M. Niemöller, Corectare adîncă. În aceste colaborări — scrise și de numeroși membri ai Mișcării creștine pentru pace de la Praga — sînt combătute tocmai acele atitudini prin care se manifestă fascismul, capitalismul, imperialismul și militarismul.

M. ȘESAN

DISCRIMINAREA RASIALĂ

este o plagă a unor țări capitaliste, mai ales în Uniunea Sud-africană, prin „apartheid“ și în Statele Unite ale Americii. Deoarece problema e foarte serioasă și pune la încercare înșasi concepția creștină despre egalitatea raselor în fața lui Dumnezeu și a Mintuitorului, exprimată și de Sf. Apostol Pavel (Galat. 3, 28 și Colos. 3, 11), pastorul german Dietrich Ritschl s-a deplasat în S.U.A. ca să cunoască situația la fața locului. Constatările și concluziile sale le-a expus apoi în lucrarea: „Nur Menschen — Zur Negerfrage in den amerikanischen Südstaaten“ (Numai Oamenii — În problema negrilor din statele sudice ale S.U.A.), Colecția Unterwegs nr. 18, Berlin 1962.

Mai întâi el arată că felul de gândire american este mult deosebit de cel european, fiind mai practic și totodată mai superficial. Dar nici europeanul alb nu a scăpat de un idealism mondial, crezând că poate domina lumea, deși proporția reală este în defavorul lui, de 700 mil. albi față de 1.700 mil. oameni de culoare. Deci ca albul să nu ajungă în viitor un „simplu tolerat“ în lume, el trebuie să dea încă azi toată atenția problemei. În S.U.A. problema este văzută prin trei posibilități: de segregare prin discriminare, de integrare prin egalitate comună și de egalitate separată prin viață aparte. Ceea ce este lupta pentru pace în Europa, aceea e lupta pentru integrare în America. Problema are însă în S.U.A. trecutul ei apăsător, cînd negrii — care azi numără 17 mil. dintre care 7 mil. creștini în majoritate bapțiști — erau simpli sclavi și deci egalitatea lor de azi întîmpină repulsia moșierilor sudici. De aceea dacă segregarea nu este creștinească și în 1954 guvernul S.U.A. a emis formal legea integrării, atunci se preferă teza egalității separate, fără comuniune deplină.

Din punct de vedere psihologic se observă următoarea situație: în statele sudice negrul este urît ca rasă, dar apreciat ca individ; în schimb, în statele nordice e apreciată rasa, dar urît individul, așa că integrarea se face „după lege“ și nu „după inimă“ (p. 41s). De aceea segregarea este aplicată în particular, în instituții, biserici, restaurante, școli, hoteluri etc. și mai ales negrilor descendenți din familiile de sclavi, deși integraliștii apreciază deplinele calități ale negrilor.

Dacă rezolvarea problemei merge greu, aceasta se datorește și pasivității negrilor, care în ultimele decenii sînt cucerii de „non-violența indului Ghandi“, apoi de neîncredere, de tradiționalism propriu, de patriotism local și de mîndrie personală care nu cerșește drepturi, ci rabdă în nădejde; îi supără însă denumirea de „nigger“ și o preferă pe cea de „negro“ (p. 57). Toate acestea sînt însă exploatate de segregacioniști. Pentru integrare se duce o luptă serioasă încă din 1862, la început sub formă de „desegregare“, adică de încetare a discriminării rasiale. Pentru ea militează „Asociația națională pentru progresul populației de culoare“, apoi „Congresul pentru egalitate rasială“ și „Comitetul studenților de non-violență“, care în cadrul legii din 1954 luptă pentru drepturile negrilor în fața tribunalelor, prin demonstrații și presă (p. 65). Dar contra integrării luptă prin variate mijloace „Consiliile cetățenilor albi“, apoi „Libertatea în acțiune“, „Societatea lui J. Birch“, de caracter maccarthist și „Ku-Klux-Klanul“, care taxează toate străduințele pentru drepturi egale ca „acțiuni comuniste“, indiferent cine le practică. Mai sînt și negrii radicali care mențin segregarea prin asoc. „Superiorii negri“.

Față de acestea se cere și cuvîntul creștin. În genere, se afirmă că Hristos s-a întrupat pentru ca toți creștinii să devină oameni adevărați, indiferent de culoarea pielii. Oficial, bisericile sînt pentru integrare, precum s-au exprimat, începînd din 1955, Biserica metodică episcopală, Biserica presbiteriană, Conventul ge-

neral episcopal protestant, Discipolii lui Hristos, Biserica luterană americană, Quakerii, Biserica lui Hristos și alte zeci de confesiuni (p. 93), care organizează conferințe lămuritoare. Și totuși rezultatele nu sînt mulțumitoare, pentru că în comunitățile creștine parohiale ale acestor biserici dictează aproape întotdeauna cîte o voie particulară segregacionistă, care împiedică să fie aplicată legea. E o atitudine asemănătoare cu a acelora care sabotează și lupta corectă pentru pacea lumii (p. 99).

Lucrurile cer o rezolvare urgentă și ca măsură primă de remediere se impune principiul coexistenței pașnice, din care să se dezvolte apoi cel al integrării depline. De aceasta trebuie să fie conștient orice creștin, pentru că timpul e scump și scurt și nu poate fi pierdut, constată autorul.

CONSFĂTUIRE BISERICESCĂ EVANGHELICĂ

La sfîrșitul lui mai a. c. a avut loc la Erfurt (R. D. Germană) consfătuirea anuală a 30 teologi, pastori și credincioși ai Bisericilor evanghelice (luterane) din Suedia, Norvegia, Finlanda, Republica Democrată Germană, care au discutat probleme în legătură cu Botezul și comuniunea euharistică. Consfătuirea a fost prezidată de episcopul evanghelic D. Bonnevie-Svendsen, care a luat parte activă în al doilea război mondial la lupta Bisericii norvegiene împotriva fascismului. El a mulțumit pentru posibilitatea de a cunoaște viața și progresele poporului din R. D. Germană. Episcopul evanghelic german D. Krummacher a declarat că tradiția înțîlnirilor anuale dintre reprezentanții Bisericilor evanghelice scandinave și germane constituie o punte de înțelegere nu numai între Biserici, ci și între popoare.

După încheierea consfătuirii, președintele D. Bonnevie-Svendsen a spus că participanții duc cu ei acasă impresia plăcută că în R. D. Germană au avut discuții teologice libere cu bune rezultate și că bisericile din R. D. Germană își desfășoară activitatea în libertate.

VIZITA PASTORILOR EVANGHELICI

Prea Fericitul Patriarh Alexei al Moscovei și întregii Rusii a invitat un grup de pastori și teologi ai Bisericii evanghelice din R. D. Germană să participe la slujbele de Paști. Între oaspeții se aflau: superintendenții generali D. Braun și D. Iacob (Berlin), Consilierul bisericesc Federlein, superintendentul Stachat, decanul Facultății de Teologie din Berlin, prof. D. Dr. Fascher, etc. Sosiți la Moscova, cu avionul, în Vinerea Mare, timp de 14 zile, ei au vizitat biserici ortodoxe în Moscova, Leningrad, Tallin, Mănăstirea Zagorsk și eparhia Iaroslav a I. P. Sf. Arhiepiscop Nicodim.

La întoarcere în R. D. Germană superintendentul general D. Iacob a remarcat ospitalitatea frățască copleșitoare cu care Biserica Ortodoxă Rusă a primit pe pastorii evanghelici germani, ca și simpatia cu care i-au întîmpinat credincioșii ruși. Oaspeții au cunoscut nu numai viața bisericească, ci și uriașele realizări economice, sociale și culturale ale poporului sovietic. Peste tot — în munca de zidire a vieții celei noi — poporul sovietic se arată un popor al păcii, care vrea să nu mai existe război, și luptă pentru pace.

Oaspeții au fost impresionați de slujbele bisericești din noaptea Invierii, la care credincioșii au luat parte în număr mare și cu adîncă evlavie.

Vizita aceasta e încă o contribuție la cunoașterea și înfrățirea între Biserica Ortodoxă Rusă și Biserica evanghelică (luterană) germană, la întărirea prieteniei între poporul sovietic și poporul german.

O ANIVERSARE

Anul acesta, „Thomaner-Chor“ din Leipzig (R. D. Germană) și-a sărbătorit 750 ani de existență.

Inceputurile acestui cor sînt modeste. În 1212, călugării augustinieni de la mănăstirea Sf. Toma au primit, la singura școală din Leipzig, elevi pe care să-i învețe scrisul și cititul. Pe elevi, care învățau gratuit, i-au obligat în schimb să cînte în cor, Duminica la biserică, la căsătorii și înmormîntări. Corul acesta a cîntat în 1409 la întemeierea Universității din Leipzig și mai tîrziu la serviciul divin slujit înainte de disputa dintre M. Luther și Johannes Eck. El era condus de „cantorul“ bisericii Sf. Toma, dintre care mulți au fost și compozitori. Ani de strălucire deosebită sînt anii cînd „cantor“ este cunoscutul compozitor Johann Sebastian Bach (†1750). Aproape toate operele lui corale le-a creat I. S. Bach pentru corul acesta și le-a executat cu el. Totuși, vreme de aproape 100 de ani, lucrările lui I. S. Bach n-au mai fost executate de corul bisericii Sf. Toma. Apoi operele lui Bach au făcut parte regulat din repertoriul corului.

La 4 decembrie 1943 Leipzigul a fost bombardat fiind nimicite toate clădirile culturale, între care și Schola Thomana. Școala și corul au fost mutate în altă clădire. După terminarea războiului, corul — condus de „cantorul“ Günther Ramin — a executat opere de I. S. Bach și muzică actuală. S-a remarcat mai ales la festivitățile celei de a 200-a comemorări a morții lui I. S. Bach (1950), cînd a executat Johannes-Pasion și H-Moll-Messe. Corul a avut succese deosebite în toate țările unde a cîntat (U.R.S.S., Italia, Elveția, Austria, Argentina, etc.), — ca sol al unei vechi tradiții muzicale și al unei Germanii a democrației și păcii.

Astăzi corul este condus de „cantorul“ prof. Erhard Mauersberger, care continuă cu vrednicie pe înaltașii săi, adăugînd noi lauri de glorie la cei din trecut.

DISTINCȚIE

La 20 mai a. c., Facultatea de Teologie Evanghelică slovacă din Bratislava a decernat episcopului evanghelic D. Dr. M. Mitzenheim din Turingia (R. D. Germană) titlul de „doctor de onoare“ (d.h.c.). Festivitatea a avut loc — în limba latină, conform tradiției — în Aula Universității Komensky, în prezența reprezentanților tuturor bisericilor din R. S. Cehoslovacă, a autorităților și a membrilor comunității evanghelice din Bratislava. În cuvîntările rostite după festivitate s-a arătat că legăturile strînse dintre Bisericile evanghelice germană și cehoslovacă se încadrează în relațiile de prietenie dintre cele două popoare (german și cehoslovac) și contribuie la întărirea acestei prietenii.

PENTRU PACE

La al VIII-lea Festival Mondial al tineretului și studenților, care a avut loc la Helsinki între 29 iulie—6 august 1962, au participat 18.000 de tineri reprezentînd 1.500 organizații de tineret din peste 140 de țări, care au chemat la dezarmare generală și totală, la pace și prietenie.

În cadrul Festivalului, a avut loc și o întrunire a creștinilor, sub conducerea profesorului de teologie francez Casalis, care a fost prigonit în Franța de O.A.S.-iști. De față au fost și Martin Niemöller, președintele Bisericii din Hessa (Germania Federală), episcopii Kaldy (R. P. Ungaria), Siaai (Indonezia), preotul Mochalski (Berlin), ș. a.

Casalis a spus că în vreme ce lumea se transformă într-un ritm extraordinar, creștinii nu trebuie să se izoleze de societate, să se distanțeze și să fie indiferenți față de problemele actuale. În unele țări occidentale se vorbește despre o „filozofie

a loviturii" și de un al treilea război mondial. Reprezentanții acestei filozofii macabre doresc un „război nuclear limitat“, care să aibă 100-Mega morți (1 Mega= 1 milion morți). Acestei „filozofii“ trebuie să i se opună o filozofie a vieții.

Creștinii trebuie să-și împlinească misiunea nu singuri, ci împreună cu toți oamenii cinstiți din lume. Credința creștină azi nu e folositoare dacă se retrage în neutralitate. Ea ne cere să luăm atitudine împotriva morții pentru viață, împotriva războiului pentru pace.

La discuții, episcopul Kaldy, pornind de la Congresul Consiliului Ecumenic al Bisericilor, ce a avut loc la New-Delhi (nov.—dec. 1961) — a accentuat că nu e vorba numai de unitatea creștinilor, ci și de unitatea cu toți oamenii. Această unitate cere coexistența pașnică. Un exemplu bun au oferit japonezii, prin „Asociația religioasă japoneză a tineretului pentru pace“, care cuprinde tineri japonezi — creștini, șintoști și budhiști — luptători pentru pace, împotriva armelor atomice și războiului atomic și pentru desființarea bazelor militare americane din Japonia, Vietnamul de Sud, Coreea de Sud, etc.

Tot cu ocazia Festivalului, Niemöller a ținut o cuvîntare, într-o biserică luterană, la sărbătoarea reformatiunii finlandeze, în care a spus că astăzi creștinii trebuie să fie angajați în luptă pentru aceeași cauză ca omenirea întreagă: cauza păcii. Nu are creștinătatea de azi nici un răspuns la strigătul omenirii după pace? Noi trebuie să combatem credința deșartă, răspîdită în unele cercuri creștine, că creștinătatea ar putea să mențină pacea într-o lume fără pace. Două milenii de istorie „creștină“ dovedesc că acest lucru e imposibil. Noi, creștinii, trebuie să folosim fiecare prilej ca să ajutăm la micșorarea suferinței în lume, la instaurarea păcii pe toată suprafața pămîntului.

Astfel Festivalul Mondial al tineretului și studenților a adus și o accentuare a hotărîrii creștinilor de a se uni între ei și de a colabora la lupta popoarelor împotriva războiului, pentru pace.

IN SPIRIT ECUMENIST

I. P. Sf. Arhiepiscop Ioan Wendland, exarhul Bisericii Ortodoxe Ruse pentru Europa centrală (Berlin) a fost numit de Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Ruse Arhiepiscop al Exarhatului Aleutinelor și Americii de Nord. Cu această ocazie, secretarul general al Consiliului Ecumenic al Bisericilor, Dr. Visser't Hooft, a făcut o vizită Arhiepiscopului Ioan la reședința acestuia din Berlin. Dr. Visser't Hooft a spus — între altele: „De la New-Delhi ne-am dat seama ce mare dar este în faptul că Biserica Ortodoxă Rusă a devenit membră a Consiliului Mondial al Bisericilor... Aceasta e o mare promisiune, pentru că noi avem de învățat unul de la altul. Domnul nostru ne-a dat daruri diferite. Acum a sosit timpul schimbului de harisme, în care putem cunoaște comorile altora, comorile duhovnicești și credincioșia Bisericii Ortodoxe Ruse, precum și Biserica Rusă poate cunoaște mai bine Apusul“. Totodată a exprimat convingerea că I. P. Sf. Arhiepiscop Ioan — ca reprezentant al Mișcării ecumenice — va găsi inimi deschise la creștinii din America. Dovadă e cu cită bucurie au votat creștinii americani la New-Delhi pentru primirea Bisericii Ortodoxe Ruse.

Dezarmare și pace. Superintendentul general D. Iacob (Cottbus) a declarat în legătură cu Congresul pentru dezarmare generală și pace de la Moscova (iulie 1962): „Pentru omenire există numai alternativa: război și pustiire sau dezarmare și prin aceasta belșug și progres pentru toți. Constatările premierului Hrușciov, că mai mult de 100 milioane oameni azi lucrează pentru război ... și că se cheltuiesc

zilnic pentru înarmări peste un miliard de mărci, spun destul. Când mă gândesc apoi că pe pământ flămînzesc zilnic mii de oameni, devine clar pentru oricine care e cea mai însemnată sarcină a timpului nostru", pacea și dezarmarea. „Și în Germania e nevoie de dezarmare, de a înfrînge ura, neîncrederea și propaganda de război. Renunțarea de a rezolva prin forță problemele inter-germane, renunțarea la armele atomice și încheierea unui pact de neagresiune, ca și a unui tratat de pace — acestea toate sînt cerințe a căror împlinire o dorește orice creștin“.

*

COLONIALISMUL ÎN LICHIDARE

Mișcarea de eliberare națională a popoarelor coloniale a luat un avînt deosebit în anii de după cel de al doilea război mondial. Ea este sprijinită fățiș de întreaga omenire progresistă, care își dă seama că asuprirea colonialistă este un anacronism nedemn de veacul înaintat în care trăim.

Este interesant de știut că în 1914, mai mult de jumătate din populația planetei noastre — precis: 56 la sută — se afla sub jugul colonialist.

Între anii 1946—1955 s-au eliberat 11 țări coloniale.

Le-au urmat alte 30 de țări, cu o populație de circa 150 milioane locuitori.

În total, după cel de al doilea război mondial s-au eliberat din cătușele înrobirii colonialiste 52 de țări cu o populație de peste 1.600.000.000 locuitori și cu un teritoriu de 43 milioane kilometri pătrați.

Colonialismul e antiuman și anticreștin. Valul de nestăvilit al mișcării de eliberare națională mătură de pe harta planiglobului ultimele, lui rămășițe.

Așa și trebuie: omul e tot om, ori unde ar locui, de orice culoare ar fi și are drept la viață, libertate și prosperitate deopotrivă cu cei ce n-au cunoscut amarul înrobirii colonialiste.

PRIMA MUTARE A UNEI CLĂDIRI CUNOSCUTĂ ÎN ISTORIE

s-a săvîrșit în anul 1812, într-o localitate din gubernia Tambov. Atunci, sub conducerea unui priceput și îndrăzneț, dulgher iobag, pe nume Dimitri Petrov, o biserică de lemn a fost mutată — fără a fi fost demontată — la o distanță de 42 de arșini, adică aproape 30 metri (știut fiind că 1 arșin măsoară 0,71 m).

RABINDRANATH TAGORE, MARE FIU AL POPORULUI INDIAN

Printre marile aniversări programate pentru anul 1961 de către Prezidiul Consiliului Mondial al Păcii se numără și aceea a lui Rabindranath Tagore, poet, prozator și dramaturg, compozitor, pictor, actor și regizor, filolog, publicist, filozof și pedagog indian, în anul 1961 împlinindu-se 100 de ani de la nașterea și 20 de ani de la moartea sa.

Tagore a lăsat „o operă imensă“ — percum cu drept cuvînt s-a spus — conștînd din aproximativ 3.000 de poezii și cîntece, 12 romane, peste 100 de povestiri, 30 piese de teatru, sute de articole, studii de literatură, artă, filozofie, pedagogie, manuale școlare și altele. În același timp, însă, Tagore a fost și un neobosit luptător pe tărîm social, iubindu-și cu multă căldură poporul și luptînd pentru mînbinele lui, pentru eliberarea Indiei de sub stăpînirea colonială. Tagore este „un mare umanist al Indiei — spune despre el premierul J. Nehru. El nu s-a închis într-un turn de fildes cu versurile și cîntecele lui. El a știut să arate poporului, în minunata lui limbă, cum să zidească India“.

Dar Rabindranath Tagore n-a fost numai un mare fiu al poporului indian, ci, prin bogata sa operă, prin lupta sa împotriva discriminărilor rasiale, naționale și religioase, precum și pentru activitatea sa în domeniul triumfului păcii și libertății, el a intrat în conștiința și în cinstea tuturor popoarelor. Cu acest mesaj al păcii și înțelegerii între popoare a trecut, în anul 1926, și prin țara noastră, numeroase lucrări ale sale începând a fi traduse în limba română încă din anul 1913.

Pe linia acestei prețuiri prilejuită de centenarul nașterii marelui poet și gânditor indian se numără și două lucrări pe care le semnalăm, pe scurt, în continuarea însemnărilor noastre.

Prima constituie un cald și substanțial articol intitulat: *Rabindranath Tagore, poet și filozof indian*, apărut în revista oficială a Sf. Mitropolii a Ungro-Vlahiei „Glasul Bisericii”, nr. 5—6 (mai-iunie) 1961, p. 465—477, sub semnătura C. Pr. Const. Galeriu. Articolul este important cu deosebire prin aceea că sînt scoase în lumină o seamă de idei și texte din prodigioasa operă a lui Tagore, care au o vădită înrudire cu învățătura creștină și care ne sînt de un real folos.

Concepția despre om a lui Tagore — omul fiind în centrul preocupărilor sale — este prin excelență optimistă și profund ziditoare. „Fericirea statornică a omului — zice Tagore — nu stă în ceea ce i se împlinește, ci în faptul că se dedică unui lucru care e mai mare decît dînsul, unor idei care-l ridică deasupra vieții lui individuale, ca patrie, omenire, Dumnezeu”. Pentru aceasta este nevoie de activitate continuă, de muncă susținută, căci „cu cît omul lucrează mai mult și face realități din posibilitățile ce dormitează într-însul, cu atît se apropie de scopul său”.

Dragostea, dragostea de om, dragostea de viață, dragostea de tot ceea ce ne înconjoară este un element de temelie în gîndirea și viața marelui poet indian, dragostea îmbogățind pe om cu însușiri pe care nimic altceva nu i le poate da. „Adevărata ființă a omului se poate hrăni numai cu iubire și cu dreptate” — spune Tagore, iar „lipsa de iubire este un fel de tîmpenie, căci iubirea e desăvîrșirea cunoștinței. Nu iubim fiindcă nu înțelegem; sau, mai mult, nu înțelegem fiindcă nu iubim. Căci iubirea e sensul ultim a tot ce ne înconjoară. Ea nu este un simplu sentiment, ea e adevăr, ea e bucuria din care izvorăște întreaga creațiune”.

„Scopul suprem al acestei lumi — adaugă Tagore — e să trăim în ea, s-o cunoaștem și s-o folosim, dar în același timp trebuie să realizăm propria noastră unitate în ea prin lărgirea iubirii noastre. Căci omul trebuie să știe că puterea care înfăptuiește minunea creației, strîngînd în armonia unității forțe contrare, nu-i pasiunea, ci iubirea, a cărei bogăție nesfîrșită se manifestă în sacrificii continui”. Pe om nu-l putem cunoaște în chip just, dacă nu-l iubim, observă pe drept poetul indian.

Cu sufletul său mare, Rabindranath Tagore a înțeles mai bine decît mulți creștini adevăratul duh al învățăturii Mîntuitorului Iisus Hristos, căci iată ce scrie el unui preot englez, care i-a cerut sfatul înainte de a pleca misionar în India: „Nu vă străduiți — spune Tagore — să predicați o nouă învățătură, ci dedicați-vă iubirii. Gîndirea voastră apuseană stă prea mult sub influența ideii de cucerire și iluzia voastră tradițională de a forma prozeliti este numai o formă a acesteia. Hristos nu s-a predicat niciodată pe Sine. El a predicat iubirea lui Dumnezeu-Tatăl. Fiecare creștin să fie ca Hristos și niciodată un mijlocitor de muncă, care caută să recruteze muncitori pentru plantațiile de ceai ale stăpînului său... Predica adevărată constă în a fi perfect, și aceasta se obține prin smerenie, iubire și devotament”. Din această fierbinte dragoste de oameni izvorăsc îndemnuri ca acestea: „Fiți mai buni, mai drepi, mai cinstiți în relațiile voastre cu oamenii. Înfrînați-vă lăcomia, faceți-vă viața sănătoasă prin cît mai mare simplitate!”.

În încheiere sînt reproduse cîteva versuri din volumul *Ofrandă lirică*, care caracterizează în bună parte gîndirea și simțirea tagoriană și care sună astfel:

Aceasta e rugăciunea mea către Tine, Domnul meu:

Lovește, lovește la rădăcină această zgîrcenie în inima mea

Dă-mi puterea să îndur ușor necazurile și bucuriile mele.

Dă-mi puterea să fac dragostea mea bogată în fapte.

Dă-mi puterea să nu disprețuiesc săracul și nici să-mi plec genunchiul înaintea
puterii semețe.

Dă-mi puterea să-mi înalț spiritul departe, deasupra ușurătăților zilnice.

Și dă-mi puterea să supun puterea mea, voinței Tale, cu dragoste.

Vom conchide deci cu autorul articolului că „gîndirea și simțirea acestui indian sînt pline de duhul creștin, de duhul iubirii“, Rabindranath Tagore fiind considerat pe bună dreptate de către mulți teologi drept „un creștin nebotezat“.

A doua lucrare pe care ne-am propus s-o semnalăm este tipărită de Editura de Stat Didactică și Pedagogică sub titlul: *Rabindranath Tagore, articole despre educație și învățămînt*, București 1961, 155 p., articole din care se desprinde bogata activitate a poetului pentru crearea de așezăminte social-culturale și instituții școlare model. Ba mai mult, asemenea lui Tolstoi la Iasnaia Poliana, Tagore înființează, în 1901, la Santiniketan, ceea ce înseamnă „lăcașul păcii“, o școală model pentru ceea ce trebuia să devină, după părerea lui, învățămîntul în India independentă școală care a fost susținută numai din surse personale și pe care o considera „liberă de cătușele oprimării“, corespunzătoare intereselor și aspirațiilor poporului indian. Elevii acestei școli, majoritatea orfani, primeau întreținerea gratuită, erau cu toții interni și trăiau cu profesorii lor într-o colectivitate unită, învățînd și muncind împreună. Disciplina era organizată de elevii înșiși și se baza pe principiul autoconducerii. Prin activitatea creatoare a lui Tagore, școala înființată de el a devenit unul dintre „factorii culturii indiene“ — după cuvîntul premierului Nehru.

În rîvna sa de culturalizare a maselor, Tagore organizează în 1921 la Șurali, la 2 km de Santiniketan, un centru agricol, care-și propusese să vină în ajutorul țăranilor prin împărtășirea de cunoștințe agricole, prin funcționarea unei școli se-rale și a unei școli de meserii, precum și a unui curs de alfabetizare. Dar pentru a veni mai mult în ajutorul poporului său în lupta acestuia de a se elibera de sub colonialiști, Tagore a înființat chiar o universitate, Institut de învățămînt superior care, după ce India a obținut independența, a devenit Universitate Centrală de Stat, al cărei președinte este astăzi Jawaharlal Nehru.

Șirul celor 10 articole cuprinse în lucrarea menționată este deschis de acela intitulat: *Ce împiedecă învățămîntul*, scris în 1892, în care Tagore demască fără cruțare racilele școlii de atunci, organizată de colonialiști cu menirea de a pregăti funcționari docili orînduirii coloniale. Învățămîntul era rupt de viață și el se făcea nu în limba maternă, ci în limba engleză, iar metodele învechite de predare făceau din această școală o instituție de chin și nu una de dezvoltare multilaterală a copilului. „Bengalezii — spune autorul — niciodată nu vor putea să simtă limba engleză cum simt propria lor limbă pentru a-și exprima liber în ea cele mai bune idei ale lor“.

Problema limbii maternă în învățămînt este reluată de Tagore și în articolul: *Reforma Învățămîntului*, scris în 1906, în care arată că învățămîntul își va atinge scopul numai dacă va fi luat în „propriile miini“ ale indienilor.

Institutul Național și Problemele de Învățămînt sînt două articole care apar tot în anul 1906.

„Pentru prima dată după un timp îndelungat bengalezii au obținut astăzi într-adevăr ceva” — spune Tagore, referindu-se la înființarea Institutului Național ca o instituție de învățămînt superior. „Numai acum am simțit noi care sînt valorile potențiale pe care le posedăm, ce fel de valori sînt acestea și unde sălășluiesc ele”. Dar ca Institutul să-și ajungă scopul și anume acela de ridicarea poporului și eliberarea națională, trebuie să înceteze „de a mai fi fonograful lecțiilor engleze” și „pasărea din colivia autorităților engleze”.

„Probleme de învățămînt” este un studiu premergător elaborării unui regulament pentru funcționarea școlilor. În acest studiu se cuprind părerile lui Tagore asupra școlii și problemelor ei, constituind de fapt esența gîndirii sale privind educația și învățămîntul, Tagore fiind un susținător al unei educații și al unui învățămînt care să fie strîns legate de viață, de natura celui educat și cît mai adecvat la nevoile reale ale Indiei.

Aceeași temă revine și în articolele *Metoda de învățămînt* (1915) și *Scopurile învățămîntului* (1912).

În articolul *Învățămîntul pentru femei* (1915), Tagore susține dreptul femeilor la aceeași învățătură de care se împărtășesc bărbații.

Învățămîntul și cultura (1935) reprezintă o aspră critică a școlii organizată de regimul colonial din India.

Scrisori despre Rusia este cel mai amplu articol, conceput sub formă epistolară, constituind rodul vizitei de 16 zile pe care Tagore a făcut-o în Uniunea Sovietică, în septembrie 1930. Articolul prezintă o deosebită importanță nu numai prin faptul că ne oferă o descriere a marelui șantier de construcție și transformare a societății sovietice în drumul ei spre socialism, într-o anumită etapă istorică, dar ne arată în același timp cum un mare gînditor, deși înaintat în vîrstă, a putut să înțeleagă „noul” în dezvoltarea acestei societăți și să se entuziasmeze pentru el. Astfel Tagore ne prezintă sistemul de învățămînt sovietic, realizările în domeniul colectivizării agriculturii, al rezolvării problemei naționale, ocrotirii sănătății și alte domenii ale vieții poporului sovietic.

Scrisori despre Rusia au jucat un mare rol în cunoașterea reală a vieții și muncii poporului sovietic, nu numai de către indieni, ci și de alte popoare ale lumii.

Rabindranath Tagore rămîne, așadar, un mare fiu al poporului indian iubitor de pace, care, după eliberarea de colonialism, împotriva căruia Tagore a luptat atît de mult, își zidește o viață nouă.

Diacon GH. PAPUC

ACTUALITĂȚI BISERICEȘTI

Între 7—17 august 1962, s-a ținut la Paris prima ședință a Comitetului Central al Consiliului Ecumenic al Bisericilor, după Adunarea Generală a Mișcării Ecumenice întrunită anul trecut (1961), la New Delhi. (Din Comitetul acesta fac parte — dintre ortodocși: I. P. Sf. Iustin Moiescu, Mitropolitul Moldovei și Sucevei; din Patriarhia Ecumenică, patru mitropoliți; cîte unul din Patriarhiile Alexandriei și Antiohiei; din Biserica Ortodoxă Rusă fac parte cinci membri, în frunte cu I. P. Sf. Nicodim, Arhiepiscop de Iaroslav și Rostov; din Biserica Greciei, patru membri).

În ziua de 11 august (1962), Comitetul Central al Consiliului Ecumenic a hotărît cu unanimitatea membrilor votanți, primirea a încă șapte Biserici în cadrul Consiliului Ecumenic.

Aceste Biserici sînt:

1. — Ununea Evanghelică Baptistă din U.R.S.S. (Conducător: J. Zidkov).

2. — Biserica Ortodoxă Georgiană din U.R.S.S. (Conducător Patriarhul Efrem II).
3. — Biserica Luterană a Estoniei — U.R.S.S. (Conducător: Arhiepiscopul Kiivit).
4. — Biserica Evanghelică Luterană a Letoniei — U.R.S.S. (Conducător: Arhiepiscopul Gustav Tursand).
5. — Biserica Apostolică Armeană (condusă de Catolicosul Ciliciei Zareh I, a cărui reședință e în Liban).
6. — Biserica Apostolică Armeană — U.R.S.S. (Conducător: Patriarhul Catolicos Vazken I).
7. — Biserica Luterană a Africei de Sud. (Conducător: Episcopul Helge Fosseus). Cu acestea, numărul Bisericilor membre ale Consiliului Ecumenic a atins cifra de 201.

Intre 22 august—1 sept. 1962 o delegație a Comisiei: „Credință și Organizare”, a vizitat Biserica Ortodoxă Rusă.

Din delegație au făcut parte: Pastorul Lukas Vischer — reformat elvețian; Dr. Walter Harrelson — baptist american; Baesley-Murray — baptist englez; prof. E. G. Rupp — metodist englez; Dr. Sittler — luteran american; Dr. A. N. Lekkerkerker — reformat olandez. Dr. D. W. Hay — presbiterian canadian; D-ra E. Flesselman van Leer — reformată olandeză; Profesor J. L. Leuba — reformat elvețian; Prof. A. F. Wingren — luteran suedez.

Călătoria acestei delegații a avut drept scop să discute cu conducătorii Bisericii Ruse unele probleme care cad în competența Comisiei pentru „Credință și Organizare”.

Următoarea sesiune a Comitetului Executiv al Comitetului Central Ecumenic va avea loc în februarie 1963, în Orientul apropiat.

Conferințe regionale se vor ține în primăvara anului 1963, în: Madras, Singapore, Tokyo, Uganda.

Conferința mondială a Comisiei: Credință și Organizare va avea loc în iulie 1963, la Montreal.

Comisia Misiuni și Evanghelizeare se va întruni în 1963, în Mexic.

Sesiunea anuală 1963 a Comitetului Executiv va avea loc în luna august. Locul unde se va ține nu s-a stabilit încă.

Biserica Ortodoxă a Poloniei a primit în persoana Mitropolitului Jerzy, Arhiepiscop de Lodz și Poznan, un nou Primat.

I. P. Sf. Mitropolit Jerzy s-a născut în 1900, la Petersburg-Leningrad.

Din 1918 trăiește în Polonia. În 1948 a fost hirotonit ca episcop iar în 1957 a fost promovat la rangul de arhiepiscop.

I. P. Sf. Sa ocupa scaunul rămas vacant prin moartea — la 20 mai 1962 — a Mitropolitului Timotei.

Arhiepiscopul Ioan Wendland, Exarhul Patriarhiei Ruse pentru Europa Centrală, a fost numit de către Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei, ca arhiepiscop al Aleutinelor și Americii de Nord, cu reședința în New-York.

În același timp, pentru protestanții americani din Moscova a fost numit ca pastor teologul Donald V. Roberts.

În zilele de 26 și 27 august 1962 a avut loc ședința Comitetului Executiv al Alianței Mondiale a Reformaților, în Ibadan, Nigeria.

Comitetul e alcătuit din 25 de membrii. Conducătorul Alianței este Dr. Ralph W. Lloyd, iar secretar general Dr. Marcel Pradervand.

D. B.

REVISTA

„MITROPOLIA ARDEALULUI“

SUMARUL ANULUI VII 1962

PASTORALE ARHIEREȘTI

	Pag.
† NICOLAE, Mitropolitul Ardealului: Pastorală de Sf. Paști, 1962	163
— Pastorală la Nașterea Domnului, 1962	579
† TEOFIL, Episcopul Clujului: Pastorală de Sf. Paști, 1962	169
— Pastorală la Nașterea Domnului, 1962	585
† VALERIAN, Episcopul Oradiei: Pastorală de Sf. Paști, 1962	173
— Pastorală la Nașterea Domnului, 1962	589

REDAȚIONALE

REDAȚIA: Sporește încrederea poporului nostru în forțele sale creatoare	3
— La a XV-a aniversare a Republicii Populare Romîne	598
— Eparhia Aradului are un nou Arhipăstor: P. Sf. Episcop Teoctist	617
— Un nou Episcop al Bisericii noastre: P. Sf. Visarion Ploieșteanul	623

BISERICA ȘI PROBLEMELE VREMII

† NICOLAE, Mitropolitul Ardealului: Porunca cea mare: dezarmarea și încetarea experiențelor nucleare	187
REDAȚIA: Calea omenirii spre o pace adevărată	26
— Creștinătatea în slujba înfrățirii, păcii și propășirii universale. (Pe marginea Adunării Generale a Consiliului Ecumenic al Bisericilor de la New-Delhi, India)	198
— Dezarmarea generală și totală — necesitate universală urgentă	221
— Pe calea unei vieți fericite și îmbelșugate. (La încheierea colectivizării agriculturii)	229
— Dezarmarea — cheazășia de căpetenie a apărării și consolidării păcii popoarelor. (Congresul Mondial pentru Dezarmare și Pace de la Moscova)	423
— Relațiile romîno-ruse — temei de seamă al prieteniei romîno-sovietice	627
SIRBU C.: Lupta pentru pace în anul 1961 și perspectivele ei	15
ȘESAN M.: Ortodoxia și Mișcarea Ecumenistă	416
† VALERIAN, Episcopul Oradiei: Sfinții Petru și Pavel despre dreptate, pace și adevărul creștin	189

STUDII TEOLOGICE

	Pag.
BELU D.: Cu privire la ilustrația în predică	529
CÂNDEA SP.: Brașovul, cea mai „minunată cetate” pentru activitatea Diaconului Coresi	116
— Diaconul Coresi — simplu tipograf sau și traducător al cărților românești tipărite de el?	325
— Întrebări și răspunsuri cu privire la înmormintarea preoților	551
— Examenul de conștiință — element important în pregătirea penitentului pentru Sf. Mărturisire	711
COTOȘMAN GH.: Raporturile ierarhice între Biserica Banatului și Mitropolia Ardealului în sec. XVII	666
CRĂCIUNAS I.: Andrei Rubliov — maestru al vechii picturi bisericești	284
FLOCA I.: Molitfelnicul ortodox (până la sfârșitul sec. XVIII)	93
— Legea rominilor (jus valachorum) și legislația de stat din Transilvania în epoca voievodatului și principatului	520
— Unitatea dintre pravilele folosite în Transilvania cu cele din Țara Românească și Moldova	686
ICĂ I.: O aniversare patristică: 1.300 de ani de la moartea Sf. Maxim Mărturisitorul	71
LUPAȘ I.: Icoana unui sat din Transilvania veacului XVI zugrăvită în câteva predici	301
LUPȘA ȘT.: Data nașterii lui Gheorghe Lazăr	53
— Satul lui Gheorghe Lazăr	483
MARCU GR.: Virtutea n-are vîrstă. (Cu privire la colaboratorii Sfintului Apostol Pavel)	240
— Excurs exegetic-filologic neotestamentar privitor la înțelesurile posibile ale termenului „diakonos”	449
— Inițiul itinerar paulin pe continentul nostru	631
MLADIN N.: Principii morale anticolonialiste	85
MOISIU AL.: Adevărul maternității divine exprimat în reprezentările iconografice ale cimitirelor vechi creștine	76
NEAGA N.: Peninsula Balcanică în Vechiul Testament	39
PĂCURARIU M.: Cîteva aspecte ale strădaniilor studenților teologi de la Sibiu pentru promovarea limbii romîne	642
SECAȘ GH.: Liturghia greacă orientală și Misa latină	133
SÎRBU C.: Noutăți din Istoria religiilor	497
ȘESAN M.: Ortodoxia în fața Reformației și a Uniației	262
— Nașterea ideii papale	469
TODORAN I.: Apostolicitatea Bisericii	313
— Sfîntă Tradiție și tradiție bisericească	678

INDRUMĂRI OMILETICE

Predică la Duminica Samaritencii (Diacon Gh. Papuc)	349
Sfînta Liturghie ca taină (predică, de Prot. Aurel Radu)	345
A învăța și a face (predică, de N. Mladin)	717
Talanții (predică, de D. Belu)	719
Chemarea preoțească (meditație, de Pr. S. Vecerzan)	721
Sfîntul Nicolae (predică, de N. Mladin)	724

URME DIN TRECUT

	Pag.
PĂCURARIU M.: O predică despre pace în 1879	353
BRĂTULESCU V.: Bisericile din parohiile Sohodol și Poarta (Brașov)	726

RECENZII

BELU D.: Note bibliografice	364
MLADIN N.: „et paix sur la terre“, Praga 1961	357
MARCU Gr.: Almanahul Parohiei ort. rom. din Viena (1962)	727
PAPUC Gh.: Egyházi Krónika	359
— Din Istoria gândirii pedagogice. Antologie, vol. I	731
PĂCURARIU M.: Scriitori bisericești latini. Antologie	742
PISTRUI Ch.: Revista Patriarhiei Moscovei	143
— Calendar bisericesc al Patriarhiei Moscovei (1962)	740
RADU S.: Utopia, de Morus	736
TODORAN I.: În legătură cu „O carte despre Biserică“	559

VIAȚA BISERICEASĂ

† Preotul Ilie Brad	149
† Prot. I. Cisteian	151
Conferința Bisericilor de la New-Delhi	152
Ecouri după Congresul de la New-Delhi	365
Incheierea cursurilor de îndrumare pastorală și misionară a preoților — seria 30	370
† Preotul Aron Riureanu	372
Conferințele de orientare din luna mai	373
In Vinerea Luminată	376
Incheierea anului școlar 1961—62 la Institutul Teologic de grad Universitar din Sibiu	377
Idem, la Seminarul Teologic din Cluj	382
Chemarea păcii (Karlov Vary, mai 1962)	384
Intru pomenirea Mitropolitului Nicolae Bălan	569
La hram	569
Deschiderea noului an școlar 1962—63 la Institutul Teologic Universitar din Sibiu	744
Idem, la Seminarul Teologic din Cluj	748
De la Conferințele preoțești de orientare din Arhiepiscopia Sibiului	749
Vizita la Brașov a Sanctității Sale Patriarhului Gherman	752
Activitate ecumenistă	755
O nouă contribuție creștină pentru pace	758
Vizita la Cluj a Delegației Consiliului Ecumenic al Bisericilor	764
Delegația Consiliului Ecumenic al Bisericilor în vizită la Sibiu	766
Praznice bisericești	778
Adunarea Eparhială a Arhiepiscopiei Sibiului	779
Ședință interconfesională de luptă pentru pace	783
Stăruință continuă pentru pace	785

INSEMNĂRI

Insemnări	159—160, 389—399, 575—576, 789—812
---------------------	------------------------------------

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

Orice corespondență privitoare la revistă (inclusiv cărțile și revistele de schimb) se trimit pe adresa: *Arhiepiscopia Ortodoxă Română, Sibiu, strada 1 Mai nr. 24*, cu mențiunea: pentru redacția (sau: administrația) revistei „Mitropolia Ardealului”.

Colaboratorii sînt rugați să trimită manuscrise (autografe sau, de preferință, dactilografiate în 4 exemplare), scrise citeț, pe o singură pagină a filei, respectînd noua ortografie a Academiei Republicii Populare Romîne.

Citatele și trimiterile, numele proprii și indicațiile cifrice să fie scrise deslușit, atît cele în romînește, cît și cele în limbi străine.

Pentru uniformizarea indicării citatelor și trimiterilor (a celor biblice, mai ales), colaboratorii sînt rugați să se orienteze după materialele pe care le publică revista.

Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

TIPOGRAFIA EPARHIALĂ
S I B I U

Biblioteca Mitropolitană Sibiu